

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE**

**STRATEGIJA RAZVOJA
SISTEMA SOCIJALNE I DJEČIJE ZAŠTITE
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
(2024-2030. GODINA)**

Sarajevo, april 2024. godine

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
LISTA TABELA	3
LISTA SLIKA	4
UVODNE NAPOMENE U POGLEDU PRISTUPA I METODOLOGIJE	5
1. SITUACIONA ANALIZA	7
1.1. Ključni dokumenti i strategije	7
1.1.1. Međunarodni dokumenti	7
1.1.2. Domaći dokumenti i strategije	9
1.2. Siromaštvo i socijalna isključenost	15
1.2.1. Siromaštvo	15
1.2.2. Socijalna isključenost	21
1.2.2.1. Djeca	23
1.2.2.2. Osobe s invaliditetom	25
1.2.2.3. Osobe treće životne dobi	26
1.3. Sistem socijalne i dječije zaštite u Federaciji	29
1.3.1. Normativno-pravni okviri sistema	29
1.3.2. Organizacijski i kadrovski kapaciteti sistema	39
1.3.2.1. Centri za socijalni rad	39
1.3.2.2. Ostale ustanove socijalne zaštite	48
1.3.3. Prostorni i tehničko-informatički kapaciteti sistema	49
1.3.3.1. Prostorni kapaciteti	49
1.3.3.2. Tehničko-informatički kapaciteti	52
1.4. Analiza budžeta za socijalnu zaštitu u Federaciji	57
2. SWOT ANALIZA, STRATEŠKI FOKUSI I CILJEVI S INDIKATORIMA	62
2.1. SWOT analiza	62
2.2. Strateški fokusi i ciljevi s indikatorima	68
3. PRIORITETI I MJERE ZA OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA	70
3.1. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 1	70
3.1.1. Pregled mjera za Prioritet 1.1.	71

3.1.2. Pregled mjera za Prioritet 1.2.	73
3.2. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 2	74
3.2.1. Pregled mjera za Prioritet 2.1.	76
3.2.2. Pregled mjera za Prioritet 2.2.	77
3.3. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 3	79
3.3.1. Pregled mjera za Prioritet 3.1.	80
3.3.2. Pregled mjera za Prioritet 3.2.	83
4. STRATEŠKI PROJEKTI	86
5. USKLAĐENOST S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	93
6. INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR	98
7. OKVIR ZA SPROVOĐENJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU	108
8. PREGLED DALJIH AKTIVNOSTI NA IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE	111
9. PRILOZI	112
Prilog 1: Detaljan tabelarni pregled mjera.....	112
Prilog 2: Tabele iz situacione analize	135
Prilog 3: Tabelarni prikaz ukupnih indikatora uticaja ili rezultata postavljenih strateških ciljeva, utvrđenih prioriteta i mjera za njihovo postizanje	141

LISTA TABELA

Tabela 1. Indikatori apsolutnog siromaštva u Federaciji (2011-2022)	17
Tabela 2. Stope apsolutnog siromaštva u Federaciji prema starosnoj grupi	17
Tabela 3. Stope apsolutnog siromaštva prema broju djece u domaćinstvu	17
Tabela 4. Stope apsolutnog siromaštva prema broju članova domaćinstva	18
Tabela 5. Stope apsolutnog siromaštva prema obrazovanju nosioca domaćinstva	18
Tabela 6. Stope apsolutnog siromaštva prema statusu aktivnosti nosioca domaćinstva	18
Tabela 7. Različitost između kantona u pogledu priznavanja prava - prava isplaćena iz kantonalnih budžeta u 2021. godini	35
Tabela 8. Teškoće u ostvarivanju prava i usluga iz sistema socijalne zaštite	36
Tabela 9. Zaposlenici u institucijama socijalne zaštite po stručnom profilu	40
Tabela 10. Stepen obrazovanja zaposlenih	40
Tabela 11. Iskazane potrebe za dodatnim zaposlenicima	41
Tabela 12. Broj zaposlenih u odnosu na propisane minimalne standarde	42
Tabela 13. Kadrovska politika	42
Tabela 14. Procjena stanja i uslova u kojima djeluju zaposlenici	43
Tabela 15. Profesionalni razvoj zaposlenika u ustanovi	44
Tabela 16. Potrebe za edukacijom.....	45
Tabela 17. Odnos stručnog direktnog rada s korisnicima i administrativnog rada	46
Tabela 18. Stručni timovi u ustanovama	47
Tabela 19. Ustanove socijalne zaštite u Federaciji	48
Tabela 20. Izdaci i primici socijalne zaštite u Federaciji	60
Tabela 21. Izdaci socijalne zaštite prema funkcijama.....	61
Tabela 22. Procjena internih snaga i slabosti / procjena uticaja vanjskog okruženja	66
Tabela 23. Strateški ciljevi i indikatori uticaja	69
Tabela 24. Pregled prioriteta po strateškim ciljevima.....	70
Tabela 25. Prioriteti za Strateški cilj 1	70
Tabela 26. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 1.....	71
Tabela 27. Prioritet 1.1: Pregled mjera s indikatorima.....	72
Tabela 28. Prioritet 1.2: Pregled mjera s indikatorima.....	73
Tabela 29. Prioriteti za Strateški cilj 2	75
Tabela 30. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 2.....	75
Tabela 31. Prioritet 2.1: Pregled mjera s indikatorima.....	76
Tabela 32. Prioritet 2.2: Pregled mjera s indikatorima.....	77
Tabela 33. Prioriteti za Strateški cilj 3	79
Tabela 34. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 3.....	80
Tabela 35. Prioritet 3.1: Pregled mjera s indikatorima.....	81
Tabela 36. Prioritet 3.2: Pregled mjera s indikatorima.....	84
Tabela 37. Strateški ciljevi razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji vs. strateški ciljevi/prioriteti Strategije razvoja Federacije vs Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH	96

Tabela 38. Indikativni finansijski okvir za period važenja strateškog dokumenta.....	98
Tabela 39. Prikaz okvirnih sredstava potrebnih za sprovođenje Sektorske strategije.....	100
Tabela 40. Pregled osnovnih aktivnosti i odgovornosti za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	109

LISTA SLIKA

Slika 1. Stručne službe u ustanovama	47
Slika 2. Struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji (2020)	49
Slika 3. Mogućnost pristupa osobama ograničene pokretljivosti	51
Slika 4. Socijalna davanja kao procenat BDP-a.....	58
Slika 5. Doprinosna davanja kao procenat BDP-a.....	59
Slika 6. Nedoprinosna davanja kao procenat BDP-a	59
Slika 7. Vizualni prikaz povezanosti strateških dokumenata	93

UVODNE NAPOMENE U POGLEDU PRISTUPA I METODOLOGIJE

Na osnovu člana 19. stav (2) Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06), čl. 5, 10, 19, 27. i 37. Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj: 32/17) i Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj: 74/19), Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vlada Federacije) je na 308. sjednici održanoj 17.03.2022. godine donijela Odluku o izradi Strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2023-2030. godina (u daljem tekstu: Sektorska strategija).

Navedenom Sektorskom strategijom će se definisati strateški pravci i prioriteti daljeg razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija), način njihovog ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje. U procesu izrade Sektorske strategije primijenjena su sljedeća ključna načela izrade strateških dokumenata u Federaciji: otvoreni model koordinacije, ravnopravnost polova, horizontalno i vertikalno koordinisanje svih nivoa vlasti u Federaciji, partnerstvo, te javnost i transparentnost. Prilikom izrade Sektorske strategije obezbijedena je usklađenost s relevantnim međunarodnim dokumentima i međunarodno prihvaćenim ciljevima održivog razvoja, relevantnim strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine, kao i sa Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine (2021-2027), te drugim dokumentima relevantnim za proces evropskih integracija i slično.

Nosilac izrade Sektorske strategije je FMRSP (FMRSP) uz uključivanje federalnih i kantonalnih organa uprave iz oblasti socijalne i dječije zaštite, jedinica lokalne samouprave, te drugih vladinih institucija i međunarodnih organizacija. Tehničku i materijalnu podršku izradi Sektorske strategije obezbijedio je UNICEF BiH kroz Savez socijalnih radnika Federacije BiH.

Horizontalno i vertikalno koordinisanje obezbijedeno je kroz rad Radne grupe koju je posebnim rješenjem imenovao federalni ministar rada i socijalne politike. Rad navedene Radne grupe zasnovan je na principima međusobnog povjerenja i saradnje, partnerstva, aktivnog sudjelovanja, odgovornosti, te poštivanja ravnopravnosti polova.

Nakon utvrđivanja metodologije i plana rada, Radna je grupa pristupila formiranju dokumentacijske osnove i pripremi podataka za neophodne analize i izradu dokumenta Sektorske strategije. Konsultovani su relevantni domaći i međunarodni dokumenti, analize, izvještaji, statističke baza podataka, itd. Nakon toga, Radna je grupa pristupila izradi strateške platforme pri čemu je korištena relevantna metodologija (socio-ekonomska analiza, SWOT i PESTLE analiza, analiza vremenskih serija, analiza presjeka, analiza strukture, prikupljanje, obrada, selekcija i interpretacija podataka, radionice, identifikovanje, studijsko iščitavanje, analiza i interpretacija relevantnih dokumenata poput studija, strategija, analiza, istraživanja, web stranica, intervjui otvorenog tipa s relevantnim ekspertima, itd. Minimalno je analiziran period od tri godine, a u velikim broju slučajeva i znatno duži period. Podaci su, gdje god je to bilo moguće i gdje je to bilo relevantno, analizirani po polu (muškarci, žene). Dat je i poseban osvrt na ugrožene kategorije stanovništva. U dokumentu su utvrđena razvojna obilježja, problemi i potencijali sistema socijalne i dječije zaštite u kontekstu sagledavanja stanja i dinamike promjena, te nivoa ujednačenosti razvoja između kantona. Kombinacija metoda SWOT i PESTLE analize, odnosno procjene unutrašnjeg (snage i slabosti) i vanjskog (prilike i prijetnje) okruženja korištena je u cilju utvrđivanja faktora i potencijala za razvoj sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji, te ograničenja i prepreka.

U cilju verifikacije dobivenih rezultata održane su i dvije radionice s predstavnicima kantonalnih organa uprave i jedinica lokalne samouprave. Prva radionica, koja je održana 17.05.2022. godine, bila je fokusirana na verifikaciju ključnih nalaza iz analize stanja u sistemu socijalne i dječije zaštite. Druga radionica, koja je održana 12.07.2022. godine, fokusirala se na analizu ključnih internih snaga i slabosti, odnosno prilika i prijetnji u okruženju, strateško fokusiranje i utvrđivanje strateških ciljeva.

Nakon održanih radionica i sprovedenih konsultacija sa svim relevantnim učesnicima, Radna je grupa oblikovala stratešku platformu. Strateška platforma je osnovni dio Sektorske strategije i predstavlja prvu fazu u izradi strateškog dokumenta kojim se usmjerava i olakšava dugoročni razvoj sistema socijalne i dječije zaštite. Strateška platforma se sastoji od: situacione analize, SWOT analize, strateških fokusa i strateških ciljeva s indikatorima.

U skladu s relevantnim propisima, strateška je platforma upućena na javne konsultacije koje su realizovane u periodu od 15.08. pa do 15.09.2022. godine. Nakon sprovedenih konsultacija, pristupilo se finalnom usaglašavanju strateške platforme, odnosno izradi drugog dijela dokumenta Sektorske strategije. Ovo je podrazumijevalo utvrđivanje prioriteta, kao ključnih polja i pravaca djelovanja za ostvarivanje strateških ciljeva, identifikovanje ključnih mjera i projekata od strateškog značaja, zatim provjeru međusobne usklađenosti (interne i eksterne) strateškog dokumenta, izradu indikativnog finansijskog okvira za sprovođenje Sektorske strategije te, na kraju, definisanje okvira za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strateškog dokumenta.

U radu na operativnom dijelu Sektorske strategije, a u skladu s metodologijom, te relevantnim propisima o strateškom planiranju i upravljanju razvojem, organizovana su dva kruga radionica, konsultacije s ekspertima iz sistema socijalne i dječije zaštite, diskusije s nosiocem izrade Sektorske strategije i Radnom grupom. Po okončanju navedenih aktivnosti, Sektorska je strategija u formi nacрта dalje upućena na drugi krug javnih konsultacija u trajanju od 30 dana nakon čega je ista bila finalizovana i upućena u dalju proceduru usvajanja.

U pripremi Sektorske strategije respektovani su svi relevantni principi u skladu s propisima o strateškom planiranju kao što su: otvorena metoda koordinacije, ravnopravnost polova, jednake mogućnosti, inkluzija, horizontalna i vertikalna koordinacija, partnerstva, javnost, transparentnost, kao i osnovne vrijednosti i komponente dobrog života na kojima počiva pristup razvoju Federacije. U procesu izrade polazi se od konsenzusa o održivom razvoju i njegovoj implementaciji na globalnom, evropskom i državnom, odnosno entitetskom i kantonalnom nivou.

1. SITUACIONA ANALIZA

1.1. Ključni dokumenti i strategije

Socijalna prava su jedno od osnovnih ljudskih prava i imaju glavnu ulogu u obezbjeđenju ljudskog dostojanstva za sve osobe, te igraju važnu ulogu u smanjenju siromaštva, suzbijanju diskriminacije i sprečavanju socijalne isključenosti. Ona trebaju služiti zaštiti posebno ranjivih i marginalizovanih grupa i pojedinaca koji se nađu u stanju socijalne potrebe zbog bolesti, starosti, nezaposlenosti, materinstva, invaliditeta ili nedovoljne porodične podrške (posebno kada je riječ o djeci). Zbog toga su, kao takva, prepoznata u velikom broju međunarodnih dokumenta koji se bave pitanjima zaštite ljudskih prava.

Na svom tranzicijskom putu ka pridruživanju Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu: BiH) je suočena s velikim izazovima prilagođavanja svoga zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije. Nemali broj strateških dokumenata je kreiran u posljednjih desetak godina kako bi se napravili značajni pomaci ka boljem standardu u oblasti socijalne zaštite stanovništva¹ i zaštite porodica i djece. Brojni ozbiljni socijalni izazovi moraju se rješavati kroz poboljšanje i unapređenje navedenih sistema, uspostavljanje i jačanje mjera usmjerenih na socijalnu inkluziju, izmjenu postojećih ili uspostavljanje novih i modernijih pravnih okvira, eliminisanje svih oblika diskriminacije što uključuje i izjednačavanje i garantovanje minimuma osnovnih prava u odnosu na određene grupe ili pojedince, uspostavu i razvoj kvalitetnijeg modela ciljanja socijalnih transfera koji bi trebao biti zasnovan na realnim potrebama i kvalitetnim informacijama i podacima. Osim toga, neophodno je, kao jedan od prvih i ključnih koraka u reformisanju sistema socijalne zaštite i zaštite porodica i djece, početi razvijati sveobuhvatan set indikatora za planiranje i praćenje, koji bi bio i EU uporediv, a koji u BiH i Federaciji još nije definisan.

1.1.1. Međunarodni dokumenti

Obaveza borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti upisana je i u osnovnim međunarodnim dokumentima poput **Milenijske deklaracije i Milenijskih ciljeva razvoja**, kao i u dokumentima koji proizlaze iz evropskih osnova solidarnosti i socijalne države poput Evropske socijalne povelje koja "pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti" navodi kao jedno od osnovnih građanskih prava. **Strategija Evropa 2020**, donesena 2010. godine, predviđa cilj u oblasti smanjenja siromaštva, a u okviru socijalne dimenzije navedene Strategije usvojena je inicijativa pod nazivom "Evropska platforma za borbu protiv siromaštva".

Nakon završetka Strategije EU 2020, EU se okreće novom planskom ciklusu koji će biti put ka održivoj EU 2030 i implementaciji Ciljeva održivog razvoja na evropskom nivou. Na samitu o održivom razvoju, održanom 2015. godine, članice UN-a, među kojima je i BiH, usvojile su dokument "Transformisanje svijeta: **Agenda 2030 za održivi razvoj (Agenda 2030)**" i "**Ciljevi održivog razvoja (SDGs)**" kao okvir za praćenje². Agenda snažno naglašava holistički pristup razvoju, povezujući tri dimenzije razvoja: ekonomski razvoj, socijalno uključivanje i održivost životne sredine. Definisano je ukupno 17 ciljeva održivog razvoja i 169 međusobno usko povezanih podciljeva u područjima kao što su: siromaštvo i nejednakost, sigurnost

¹ Socijalna zaštita je organizovana djelatnost u Federaciji i kantonima usmjerena na obezbjeđenje socijalne sigurnosti njenih građana i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe koja se manifestira kroz trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, uzrokovano ratnim događanjima, elementarnim nesrećama, ekonomskom situacijom, psihofizičkim stanjem pojedinca i drugim uzrocima koji se ne mogu otkloniti bez pomoći društvene zajednice.

² Evropska unija je imala značajnu globalnu ulogu u definisanju Agende 2030 i Ciljeva održivog razvoja. Zajedno sa članicama obvezala se da prednjači u provedbi ciljeva UN-a za održivi razvoj do 2030. i na ostvarivanju SDGs.

opskrbe hranom, kvaliteta života i dobrobit za sve, zdravlje, obrazovanje, održiva potrošnja i proizvodnja, zaposlenost, rast, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, rodna ravnopravnost, prilagodljivi, uključivi i održivi gradovi i naselja, klimatske promjene kao i pristup pravosuđu, te efikasne i odgovorne institucije.³

Agenda 2030 i Ciljevi održivog razvoja zasnivaju se na tri ključna principa:

- **Univerzalnost** koja podrazumijeva obavezu i spremnost svih zemalja za njihovu primjenu, uvažavajući unutrašnja uređenja i stepen razvoja koji doprinose sveukupnom naporu za održivi razvoj u svim kontekstima i vremenima;
- **Integracija** svih aspekata održivog razvoja, što podrazumijeva ravnomjeran ekonomski rast uz zaštitu okoliša i prirodnih resursa uz istovremeno kreiranje pravičnog društva i smanjenje nejednakosti;
- **Princip "niko ne smije biti isključen"** kojim se nastoje eliminisati multidimenzionalni uzroci siromaštva i nejednakosti kao i diskriminacija u svim oblicima. Uvođenje ovog principa u praksu zahtijeva mehanizme upravljanja i odgovornosti na svim nivoima, od lokalnog do međunarodnog, kako bi se obezbijedilo sprovođenje mjera za obezbjeđivanje jednakosti.

Nadovezujući se na prethodno, treba naglasiti da međunarodni pravni instrumenti, koji su ugrađeni u Ustav BiH i koje je BiH ratifikovala, čine dio njenog unutrašnjeg pravnog poretka i po pravnoj su snazi iznad zakona. Ustav BiH, kao i ustavi entiteta, sadrže posebne odredbe koje navode međunarodne dokumente za zaštitu ljudskih prava, a koji se imaju primjenjivati u BiH. Članom II. A. 2. Ustava Federacije propisano je da će Federacija obezbijediti primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda, između ostalog, utvrđenih i u sljedećim relevantnim dokumentima:

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966) koji je BiH preuzela sukcesijom 01.09.1993. godine ("Službeni list RBiH", broj: 25/93). Države članice ovog pakta priznaju svakom pravu na učešće u kulturnom životu, korištenje naučnih dostignuća i njihovu primjenu, te se svakoj osobi priznaje i pravo na životni standard dovoljan za nju samu.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je deklaracija koju je usvojila Opšta skupština Ujedinjenih nacija 1948. godine u Parizu, te kojom je predstavljeno opšte viđenje organizacije vezano za pitanja ljudskih prava garantovanih ljudima. Članom 13. stav 1. Deklaracije propisano je da svako ima pravo na slobodu kretanja i izbora stanovanja u granicama pojedine države.

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je pravni akt Vijeća Evrope (1949) o zaštiti sloboda i prava, donijet u Rimu 04.11.1950. godine, a stupio je na snagu 03.09.1953. godine. Uz Konvenciju je doneseno i 13 dodatnih protokola. Čin donošenja Konvencije pravno je uobličio ideju zemalja Evrope o uspostavljanju jedinstvene zaštite ljudskih prava i individualnih političkih sloboda koji čine osnov istinske demokratije.

Evropska socijalna povelja osnovni je dokument Vijeća Evrope o socijalnim pravima. Evropska socijalna povelja usvojena je 1961. godine u Torinu nakon čega je 1996. godine donesena izmijenjena Evropska socijalna povelja. U Povelji su sadržane tri kategorije socijalnih prava. Prva se odnose na sve građane neke

³ Zajedno sa 192 države članice Ujedinjenih nacija, BiH se obavezala da će sprovesti Agendu 2030 za održivi razvoj. Prvi korak u realizaciji Agende 2030 predstavlja izrada Okvira za ciljeve održivog razvoja u BiH putem kojih vlasti na svim nivoima i društvo u BiH nastoje doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja.

zemlje, druga kategorija obuhvata prava građana koja proizlaze iz statusa zaposlenosti, a treću kategoriju čine prava posebnih socijalnih grupa.

Konvencija o pravima djeteta, usvojena je na 44. zasjedanju Opšte skupštine Ujedinjenih nacija, 20.11.1989. godine, a stupila je na snagu 02.09.1990. godine. Konvencija sadrži univerzalne standarde koje država potpisnica mora garantovati svakom djetetu. U Konvenciji se, prije svega, govori o obavezama odraslih u odnosu prema djetetu, kao i o obavezama brojnih društvenih faktora u vezi zaštite djeteta. To je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta obavezuje stranke na pridržavanje njezinih odredbi, te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su je prihvatile i ratifikovale. UN-ov Komitet za prava djeteta identifikovao je četiri opšta načela na kojima se zasnivaju sva prava sadržana u Konvenciji: načelo nediskriminacije, pravo na život i razvoj, najbolji interes djeteta i sloboda izražavanja mišljenja.

1.1.2. Domaći dokumenti i strategije

Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH. Kao prvi korak u realizaciji Agende 2030, BiH vlasti su izradile Okvir za ciljeve održivog razvoja. Navedeni dokument utvrđuje okvirne razvojne pravce kroz koje svi nivoi vlasti i društvo kao cjelina nastoje doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja. Na bazi analize stanja i ključnih trendova u pogledu održivog razvoja, internih snaga i slabosti, te prilika i prijetnji iz okruženja, posebno u kontekstu pristupanja Evropskoj uniji, te sprovedenih konsultacija s ključnim socio-ekonomskim akterima, utvrđena su tri pravca održivog razvoja u BiH:

- Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom kako bi se izgradio odgovoran, transparentan, efikasan i djelotvoran javni sektor koji može obezbijediti vladavinu prava;
- Pametan rast kako bi se obezbijedilo pretvaranje inovativnih i produktivnih ideja u proizvode i usluge što bi vodilo većoj produktivnosti, ubrzanom rastu, otvaranju novih, održivih i dobro plaćenih radnih mjesta, uz očuvanje prirodnog kapitala i smanjenje nejednakosti u društvu.
- Društvo jednakih mogućnosti kako bi se realizovao princip "da niko ne bude isključen".

Realizacija postavljenih ciljeva, između ostalog, podrazumijeva unapređenje pristupa obrazovanju, obuci i tržištu rada, kao i unapređenje sistema i pristupa zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, kako bi se obezbijedila odgovarajuća podrška kategorijama stanovništva posebno izloženim riziku od siromaštva i ranjivosti (npr. starije osobe, djeca i odrasli s invaliditetom, stanovnici udaljenih ruralnih područja, etničke manjine i određene grupe žena i djece), kako bi se smanjile nejednakosti u društvu, unaprijedila socijalna kohezija i vratila vjera građana u institucije. Pored toga, fokus trećeg razvojnog pravca je na aktivaciji, izgradnji vještina i prilika za cjeloživotno učenje za osobe s otežanim pristupom tržištu rada.

Pravac djelovanja prema društvu jednakih mogućnosti obuhvata sljedećih pet akceleratora:

- Unapređenje politika socijalne zaštite u kontekstu ciljanja i boljeg usmjeravanja javnih sredstava za socijalnu zaštitu, unapređenja identifikacije i praćenja ranjivih osoba i porodica u riziku, kao i unapređenja infrastrukture i kompetencija pružatelja usluga kroz razvoj i implementaciju novih modela pružanja usluga.
- Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije u cilju povećanja stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija na tržište rada, te povećanja njihove zapošljivosti kroz razvoj modela socijalnog preduzetništva.

- Efikasna zdravstvena zaštita za sve s fokusom na sprovođenje reformi finansiranja zdravstvene zaštite, unapređenje pristupa i kvalitete usluga zdravstvene zaštite, strateški pristup razvoju ljudskih resursa (zadržavanju osoblja) u oblasti zdravstva, kao i implementaciju preventivnih zdravstvenih mjera.
- Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema kroz obezbjeđenje jednakog pristupa obrazovanju, smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada, uspostava sistema rane detekcije i intervencije za djecu u riziku i s razvojnim poteškoćama, mjere smanjenja ranog napuštanja školovanja i povećanje obuhvata djece predškolskim obrazovanjem.
- Finansijska inkluzija kroz unapređenje dostupnosti finansijskih usluga za ranjivije kategorije stanovništva.

Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH predstavlja osnov za usmjeravanje procesa razvojnog planiranja u BiH. Posebno je naglašeno da će svi nivoi vlasti u BiH, u skladu s njihovim ustavnim nadležnostima, definisati svoje prioritete, mjere i aktivnosti tako da daju doprinos postizanju Agende 2030.

Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021-2027. Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine do 2027. godine u okviru drugog strateškog cilja "Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj" definisano je nekoliko prioriteta i mjera koje je bilo potrebno uzeti u obzir prilikom izrade Sektorske strategije. Naravno, najvažniji je prioritet (2.5) koji je vezan za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti. Pored toga, relevantni su i prioriteti (2.1) vezani za unapređenje obrazovnog sistema, (2.3) smanjenje neaktivnosti i (dugoročne) nezaposlenosti, (2.4) ublažavanje trenda demografskog starenja stanovništva, te poboljšanje stabilnosti porodica i položaja mladih.

Vezano za prioritet (2.5) koji se odnosi na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ukazano je na potrebu donošenja Zakona o socijalnim uslugama i Zakona o djelatnosti socijalnog rada. Na ovaj bi se način stvorile pretpostavke (kroz definisanje standarda i normativa, jedinstvene metodologije utvrđivanja cijena, itd.) za formiranje mreže ponuđača socijalnih usluga (iz javnog, privatnog i civilnog sektora). Takođe, u lokalnim bi se zajednicama omogućilo uvođenje različitih socijalnih servisa, uključujući prevenciju odvajanja djece od porodice, kao što su dnevni centri, pomoć i njega u kući, mobilni timovi, psiho-socijalna podrška porodicama, osnaživanje hraniteljskih porodica, podrška djeci bez roditeljskog staranja i slično.

Posebno se naglašava da socijalne politike i zakonodavstvo trebaju omogućiti olakšan pristup socijalnim uslugama i naknadama socijalne sigurnosti na pravičan, fer i jednak način i da moraju imati ulogu u suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti. U tom je kontekstu potrebno unaprijediti sistem novčanih davanja i usmjeriti ih prema siromašnima, te obezbijediti materijalna izdvajanja za grupe u riziku od siromaštva (starije osobe, porodice s djecom, porodice s djecom s invaliditetom, djeca koja izlaze iz sistema javne brige ili institucionalnog smještaja).

U okviru prioriteta (2.1) vezanog za unapređenje obrazovnog sistema, posebno se naglašava značaj povećanja obuhvata djece predškolskim obrazovanjem kroz potpunu vaučerizaciju predškolskog sistema u Federaciji, pri čemu bi trebalo izjednačiti privatni i javni sektor u ovoj oblasti. Na taj bi se način potaklo razvijanje adekvatne mreže ustanova predškolskog odgoja u cijeloj Federaciji, te obezbijedili kapaciteti i dostupnost prema lokalnim potrebama. Takođe, potaklo bi se uvođenje centara za boravak djece u okviru preduzeća, ustanova i organizacija, kao i razvoj drugih pratećih usluga (odvođenje i dovođenje djece iz škole, pružanje usluge roditeljima i starateljima/hraniteljima u vođenju domaćinstva, itd.). U konačnici, ovo bi omogućilo uključivanje osoba iz lokalnih zajednica (nezaposlenih, penzionerki, žena s niskim primanjima, volonterki i slično) za pomoć u kući oko djece i starijih osoba, čime bi se uskladila obaveza

podizanja djece i profesionalnog angažmana roditelja, te obezbijedila dodatna primanja za navedene kategorije.

Pored toga, prepoznat je i značaj uključivanja djece nezaposlenih roditelja, iz hraniteljskih porodica i drugih oblika porodične brige u predškolski sistem putem dodatnih vaučera i besplatnog ili subvencioniranog sistema produženog boravka za učenike do četvrtog razreda osnovne škole s ciljem da roditelji/hranitelji/staratelji lakše prolaze obuke i traže posao. Za potrebe čuvanja djece kod kuće, potrebno je razviti programe sa sadržajem svakodnevnog rada s djecom, uključujući ishranu, radionice i mehanizme za rješavanje problema, u formi stručnog vodiča namijenjenog osobama koje čuvaju djecu, ali i samim roditeljima. Posebnu je pažnju potrebno posvetiti djeci s posebnim obrazovnim potrebama (inkluzivna nastava), te njihovim roditeljima/hraniteljima/starateljima obezbijediti posebnu podršku u procesu studiranja, traženja posla i rada.

Konačno, ukazano je i na značaj razvoja pravnog okvira koji će olakšati studiranje za roditelje s djecom. Primjera radi, studiranje uz rad i/ili produžen period studija bez povećanja cijene, doplatak za roditelje studente, vaučeri za obdanište, podrška za stanovanje za studente parove s djecom, jednokratna pomoć prilikom trudnoće i poroda, itd.

U okviru prioriteta (2.4) koji tretira problematiku demografskog starenja stanovništva i poboljšanja stabilnosti porodica i položaja mladih, predviđeno je osnivanje fonda za planiranje porodice i obezbjeđenje optimalne porodiljne naknade za sve porodilje u Federaciji, pri čemu će se nastojati ujednačiti porodiljne naknade za zaposlene i nezaposlene majke, uzimajući u obzir različite osnove za ostvarivanje prava na porodiljnu naknadu. To nadalje podrazumijeva preuzimanje od strane države svih troškova vezanih za trudnoću i porodiljno odsustvo (bolovanja, plate u određenom iznosu, za određeni rok i s određenim maksimalnim iznosima), koje su trenutno na teretu kantona ili eventualno poslodavaca, davanje olakšica poslodavcima koji imaju zaposlene majke s djecom do 16 godina, a posebno s djecom do 7 godina, definisanje dužine minimalnog obaveznog porodiljnog odsustva, uvođenje fleksibilnosti u radnim odnosima (primjera radi, ugovore na određeno tretirati na isti način kao i ugovore na neodređeno vrijeme s pozicije prava na naknadu za vrijeme trudnoće, porodiljnog odsustva i odsustva s rada zbog njege djeteta, omogućiti veću fleksibilnost u radnom vremenu uključujući i korištenje odsustva u više navrata (parcijalno), eventualno produženje odsustva i u skladu s tim umanjeње mjesečne naknade, promovisanje mogućnosti korištenja odsustva radi njege djeteta za očeve i slično).

U okviru ovog prioriteta naglašava se još i potreba redovite obuke i stručnog usavršavanju (o primjeni zakonodavstva i pružanju informacija korisnicima), uspostavi mehanizma za praćenje, evaluaciju i izvještavanje o stanju u oblasti zaštite porodica s djecom, kao i uspostavljanje i održavanje centralne baze podataka o korisnicima u Federaciji.

Jedan od prioriteta (2.3) definisan strateškim razvojnim dokumentom odnosi se na potrebu razvoja i sprovođenja efikasne aktivacijske i aktivne politike zapošljavanja usmjerene na neaktivne, dugoročno nezaposlene (obeshrabrene) osobe. Unutar ovog kontingenta poseban je fokus na mladima i neaktivnim ženama, osobito nedovoljno obrazovanim ženama iznad 50 godina starosti i onima u ruralnim sredinama, zatim osobama s otežanim pristupom tržištu rada, mladima koji napuštaju javnu brigu, itd.

Program ekonomskih reformi Federacije BiH 2022-2024. godina. Prema ovom dokumentu, u cilju oporavka od krize i stabilizacije privrede Vlada Federacije, između ostalog, namjerava unaprijediti zaštitu najugroženijih kategorija stanovništva putem obezbjeđenja pravovremene isplate socijalnih naknada iz budžeta i unapređenja ciljane socijalne pomoći, te kroz uspostavljanje registra korisnika gotovinskih

naknada, povećanje naknada za raseljene osobe i povratnike, usklađivanje iznosa penzija, povećanje poticaja za poljoprivredu i slično.

Navedeni dokument naglašava potrebu reforme sistema socijalne zaštite u Federaciji, fokusirajući se posebno na unapređenje sistema socijalnih usluga, ustanove, hraniteljstvo, socijalni rad i psihološku djelatnost s obzirom na to da trenutna rješenja nisu u skladu s postojećim potrebama. Jednako, podrazumijeva se uređivanje oblasti socijalnih usluga na jedinstven način, definisanje standarda pod kojima se iste pružaju, kao i njihovo pružanje i modalitet finansiranja. Vezano za stručni rad u ustanovama socijalne zaštite naglašena je potreba razvijanja mehanizama za licenciranje stručnih radnika, definisanje obaveznih područja edukacije stručnih radnika kao i unapređenje supervizije.

Implementacijom mjere "Unapređenje sistema socijalne zaštite" nastoji se razviti efikasan, održiv i pravičan sistem socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom koji će socijalno ugroženim kategorijama garantovati osnovna i ujednačena prava kroz usklađivanje pravnog okvira i uspostavu pravičnog sistema za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite i zaštite porodica i djece i kroz uspostavljanje, unapređivanje i podršku sistemu socijalnih usluga s ciljem smanjenja socijalne isključenosti. Nadalje, ovom mjerom se u Federaciji planira obezbijediti redovna isplata naknada korisnicima prava civilnih žrtava rata i članova njihovih porodica i "osoba s neratnim invaliditetom", pružiti podršku organizacijama osoba s invaliditetom, uspostaviti sistem kontrole uvođenja u pravo posebne kategorije ČZR, urediti djelovanje i finansiranje organizacija OSI, uspostaviti nediskriminatorni sistem novčanih naknada za lica s invaliditetom bez obzira na uzrok invaliditeta.

Planirane aktivnosti u periodu 2022-2024. godina uglavnom su vezane za donošenje novih, odnosno izmjene i dopune postojećih zakona iz domena socijalne i dječije zaštite, kao što su: Zakon o socijalnim uslugama, Zakon o ustanovama socijalne zaštite Federacije, Zakon o hraniteljstvu, Zakon o djelatnosti socijalnog rada, Zakon o psihološkoj djelatnosti, Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata, Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške za OSI u Federaciji. Takođe, predviđeno je i donošenje novog strateškog dokumenta za unapređenje položaja osoba s invaliditetom u Federaciji za period 2022-2027. godina. Predložene reformske aktivnosti trebale bi doprinijeti sveobuhvatno boljem položaju porodica i djece, starijih osoba, te osoba s invaliditetom i njihovih porodica, stvoriti pretpostavke i podići svijest o integraciji na tržište rada (zapošljavanje), kao i unaprijediti položaj višestruko isključenih pojedinaca i grupa. Porodice i djeca, starije osobe, kao i osobe s invaliditetom će imati bolje uslove za sveobuhvatnu društvenu integraciju i poboljšan položaj u društvu.

Javna politika zaštite porodica s djecom. Analizirajući stanje u oblasti zaštite porodica s djecom u Federaciji, navedeni dokument posebno ukazuje na neusklađenost, neefikasnost i neodrživost postojećeg sistema. Identifikovane su četiri osnovne grupe problema. Prvu grupu problema karakteriše neusklađenost pravnog okvira u oblasti zaštite porodica s djecom na teritoriju cijele Federacije. Tu se prije svega misli na neujednačenost vrsta prava, različitost uslova u postupku ostvarivanja prava, kao i nepripadnost prava zaposlenih porodilja sistemu socijalne zaštite. Drugu grupu problema karakterišu razlike u sistemu obračunavanja naknada u Federaciji kao rezultat primjene različitih osnovica i procenata od osnovica prilikom obračuna iznosa davanja. Treća grupa tiče se ograničavajućih kapaciteta i uslova rada nadležnih organa za sprovođenje zakona. Posebno je naglašen problem deficitarnog stručnog kadra, preopterećenosti postojećeg kadra u nadležnim organima i ustanovama za sprovođenje zakona, ograničenih tehničkih i materijalnih uslova rada, kao i izostanak redovite obuke i stručnog usavršavanja (o primjeni zakonodavstva i pružanju informacija korisnicima). Četvrta grupa problema odnosi na nesistematičnu saradnju i koordinaciju između ključnih aktera u oblasti zaštite porodica s djecom u Federaciji. S tim u vezi, ukazano je na nepostojanje stalnog mehanizma za praćenje, evaluaciju i

izvještavanje o stanju u oblasti zaštite porodica s djecom u Federaciji, kao i na nedovršenu centralnu bazu podataka o korisnicima u Federaciji.

Na osnovu sprovedene analize stanja i identifikovanih problema definisana su četiri cilja Javne politike o zaštiti porodica s djecom:

- Uskladiti pravni okvir u oblasti zaštite porodica s djecom u Federaciji kroz usklađivanje vrste prava u Federaciji, usklađivanje uslova u postupku rješavanja zahtjeva za ostvarivanje prava i reintegrisanje finansiranja prava zaposlenih porodilja u sistem naknada po osnovu prava iz radnih odnosa.
- Uspostaviti pravičan sistem obračunavanja davanja u Federaciji kroz usklađivanje osnovice i utvrđivanje jedinstvenih procenata za obračun davanja iz oblasti zaštite porodica s djecom u Federaciji.
- Unaprijediti stručne kapacitete i uslove rada organa nadležnih za sprovođenje zakona kroz ojačavanje stručnih kapaciteta organa i ustanova nadležnih za sprovođenje zakona, unapređenje tehničkih i materijalnih uslova rada lokalnih službi za socijalnu zaštitu i redovitu obuku i stručno usavršavanje.
- Uspostaviti i održavati sistematičnu saradnju i koordinaciju između ključnih aktera u Federaciji putem uspostavljanja mehanizma za praćenje, evaluaciju i izvještavanje o stanju u oblasti zaštite porodica s djecom i uspostavljanje i održavanje središnje baze podataka o korisnicima.

Strategija deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji 2014-2020. godina. Predmetni je strateški dokument rezultat opredjeljenja federalnog i kantonalnih nivoa vlasti da zajedničkim snagama nastave angažman na povećanju kvaliteta života djece, osoba s invaliditetom i starih osoba, te da kroz sprovođenje procesa deinstitucionalizacije i transformacije obezbijedi uslove za pružanje podrške u zajednici korisnicima kojima je ista neophodna i implementira međunarodno zasnovano pravo prema kojemu svaka osoba ima pravo na život u zajednici na istom osnovu kao i druge osobe. Ovaj dokument ujedno predstavlja i odgovor na potrebu za sistemskim promjenama koje je neophodno sprovesti u oblasti tradicionalnog načina institucionalne brige o korisniku. Strategija predstavlja osnov za planiranje mreže ustanova i djelatnosti socijalne zaštite, kao i za definisanje prioritetnih finansijskih ulaganja u razvoj mreže socijalnih usluga u zajednici.

Dva su dugoročna cilja implementacije ovog dokumenta:

- smanjiti ulazak u institucije i
- povećati izlazak iz institucija u nove oblike brige, posebno stimulirajući porodičnu reintegraciju.

Tranzicija institucionalnog sistema socijalne zaštite trebala je biti obezbijeđena kroz:

- reviziju postojećeg zakonodavstva i usklađivanje s EU standardima i smjernicama s ciljem otklanjanja prepreka za deinstitucionalizaciju i prevenciju institucionalizacije;
- obezbjeđenje podrške Vlade Federacije i kantonalnih vlada na stvaranju drugačije društvene klime u kojoj će se realizovati novi koncept socijalnih usluga i njihovih pružatelja;
- uspostavu standarda kvaliteta usluga u djelatnosti socijalne zaštite;
- izgradnju resursa za pružanje odgovarajućih usluga podrške u zajednici, shodno strateškim dokumentima i planovima akcije uz stvaranje efikasnog, efektivnog i održivog sistema finansiranja usluga u zajednici;

- usklađeno planiranje na svim nivoima, što uključuje projekcije i očekivane rezultate deinstitucionalizacije za svaku uključenu korisničku grupu, prioritete i projekcije razvoja mreže socijalnih usluga za korisničke grupe na lokalnom nivou;
- multidisciplinarni pristup u zajednici radi obezbjeđenja odgovarajućih vidova zaštite i rada u procesu pružanja podrške korisnicima i njihovim porodicama za uključivanje u zajednicu;
- donošenje odluke o mreži ustanova i djelatnosti socijalne zaštite;
- vršenje alokacije postojećih finansijskih resursa s institucionalne brige na razvoj vaninstitucionalnih modela podrške i brige u zajednici, čime će se obezbijediti dugoročna održivost;
- preuzimanje obaveze obustave izgradnje novih ustanova;
- redovno praćenje dinamike promjena kroz monitoring i evaluaciju što predstavlja osnov za adekvatno dalje planiranje aktivnosti;
- unapređenje znanja i vještina profesionalnih pružatelja usluga u cilju obezbjeđenja prevencije institucionalizacije i promovisanja i poticanja vaninstitucionalne brige o korisniku u zajednici;
- učešće osoba s invaliditetom i drugih osoba u riziku u reformama sistema socijalne zaštite;
- povećanje društvene svijesti o štetnim posljedicama institucionalizacije kroz javne kampanje, promocije, istraživanja i druge aktivnosti.

Prema Izvještaju o realizovanju Akcionog plana za sprovođenje Strategije deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji (2014-2020)⁴, ovaj je strateški dokument potaknuo nadležne institucije da na drugi način počnu sagledavati i kritički posmatrati postojeće modele zaštite i zbrinjavanja socijalno osjetljivih kategorija stanovništva, što je rezultiralo usvajanjem nekih od ključnih zakona kao što je to, primjera radi, Zakon o hraniteljstvu u Federaciji, pokretanjem procesa transformisanja velikih ustanova socijalne zaštite (što se može vidjeti na primjeru velikih domova za nezbrinutu djecu u Sarajevu, Mostaru, Tuzli i Zenici), jačanjem stručnih kapaciteta i kompetencija profesionalaca u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite kroz donesene i sprovedene programe edukacija, te, na koncu, kroz finansiranje ili sufinansiranje socijalnih usluga u zajednicama poput dnevnih centara, pomoći i njege u kući, stanovanja u zajednici uz podršku i slično. Nadalje, Strategija je iznjedrila znatno kvalitetniju i tješnju vertikalnu saradnju između nadležnog Federalnog i kantonalnih ministarstava (što je formalizovano i kroz uspostavljanje zajedničkog Radnog tijela za praćenje implementacije Zakona o hraniteljstvu). Takođe, na isti je način započeo i uspostavljen je model zajedničkog i usaglašenog djelovanja nadležnih institucija i nevladinih, kako domaćih tako i međunarodnih, organizacija u pogledu razvijanja različitih vidova podrške usmjerenih na jačanje institucionalnog odgovora na različite potrebe osjetljivih kategorija stanovništva kao što su djeca, osobe s invaliditetom ili starije i nemoćne osobe. Čak i kroz one segmente i aktivnosti u pogledu kojih nije napravljen značajniji iskorak, ovaj je strateški dokument pružio dragocjene informacije o nepovoljnim okolnostima ili pojavama koje mogu u određenoj mjeri usporiti ili otežati započete procese. Na osnovu tih informacija i indikatora bit će moguće planirati dalje korake i mjere koje će u pogledu očekivanih efekata dati puno bolje rezultate.

Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji 2016-2021. godina. U cilju sveobuhvatnog sagledavanja položaja osoba s invaliditetom, u ovom je dokumentu najprije dat pregled stanja u oblasti zdravstva, obrazovanja, pristupačnosti, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, socijalne zaštite, te kulture i sporta. Generalni cilj Strategije definisan je na osnovama dugoročne i

⁴ FMRSP: Izvještaj o realizovanju Akcionog plana za provedbu Strategije deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji BiH (2014-2020).

sveobuhvatne vizije, ali s rezultatom koji se očekuje u definisanom strateškom periodu i kojem sistem i društvo, u smislu izvršavanja svoje obaveze prema osobama s invaliditetom, trebaju biti posvećeni.

Definisano je devet (9) specifičnih ciljeva, i to:

- Poboljšati status osoba s invaliditetom kroz unapređenje zakonodavnog okvira i obezbjeđenje pravne podrške i zaštite prava osoba s invaliditetom.
- Unaprijediti pristupačnost okruženja za osobe s invaliditetom kroz uklanjanje arhitektonskih i informaciono-komunikacionih prepreka, kao ključni aspekt za njihovo potpuno uključivanje u društvenu zajednicu.
- Uključiti osobe s invaliditetom u sve oblasti života ravnopravno s drugima, posebno u oblasti obrazovanja, kulturnog, sportskog, javnog i političkog djelovanja.
- Unaprijediti programe prevencije invaliditeta i programe rane detekcije i intervencije u ranom rastu i razvoju.
- Unapređivati kvalitetu i dostupnost usluga te uspostavljati nove usluge u skladu s potrebama osoba s invaliditetom.
- Jačati zapošljavanje i samozapošljavanje osoba s invaliditetom s posebnim fokusom na programe profesionalne rehabilitacije.
- Sprečavati svaki oblik iskorištavanja, zlostavljanja i nasilja osoba s invaliditetom.
- Podizati svijest javnosti o problemima pitanja invaliditeta s ciljem uklanjanja predrasuda, te kulturoloških i psiholoških prepreka kako bi se stvorile pretpostavke za njihovu inkluziju i ostvarivanje punog potencijala.
- Jačati kapacitete organizacija osoba s invaliditetom i garantovati njihovo učešće u svim društvenim procesima.

Kako bi se ostvarili zacrtani ciljevi, razvijen je operativni plan aktivnosti, gdje su za svaku aktivnost definisani nosioci i sunosioci aktivnosti, polazno stanje, indikatori/jedinica mjere, očekivani rezultat i godina implementacije.

1.2. Siromaštvo i socijalna isključenost

1.2.1. Siromaštvo

Po svom karakteru, siromaštvo je multidimenzionalno. Ono se očituje, između ostalog, u nedostatku dohotka i sredstava za održivu egzistenciju, gladi i nehranjenosti, slabom zdravlju, nedostupnosti ili ograničenoj dostupnosti obrazovanja i drugih osnovnih usluga, povećanoj smrtnosti, uključujući smrtnost od bolesti, beskućništvu i neodgovarajućim stambenim uslovima, nesigurnom okruženju, društvenoj diskriminaciji i izolaciji. Višedimenzionalnost siromaštva očituje se u stanju koje obilježava dugotrajna ili stalna uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, bezbjednosti i moći koje su nužne za odgovarajući životni standard i ostvarenje drugih građanskih, ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih prava.

Odnos između siromaštva i socijalne isključenosti nije samo pitanje uzroka i posljedice, već i toga kako se pojmovi opisuju i stavljaju u širi društveni kontekst. Siromaštvo se može posmatrati kao samo jedna od dimenzija šireg pojma socijalne isključenosti. U savremenom konceptu socijalne isključenosti u EU,

siromaštvo se posmatra kao jedan od mnogih oblika deprivacije koje zajedno čine stanje socijalne isključenosti.

Za kreiranje politika koje za cilj imaju smanjenje i eliminisanje siromaštva, preporučuje se upotreba apsolutne linije siromaštva⁵. Apsolutno siromaštvo podrazumijeva stanje koje odlikuje nemogućnost da se zadovolji određeni opšti minimum životnih potreba. Najčešće korištena apsolutna linija siromaštva je ona koja se zasniva na potrošnji hrane. Ona omogućava monitoring tokom vremena, međunarodne komparacije i praćenje napretka postignutog u smanjenju broja stanovnika koji žive ispod granice siromaštva. Korištenje apsolutne linije siromaštva garantuje konzistentnost poređenja u smislu da će dva pojedinca s istim nivoom blagostanja biti tretirana na isti način.

U međunarodnim poređenjima podaci o siromaštvu za BiH postoje u bazi podataka Svjetske banke. U BiH je u 2015. godini 0,1% stanovništva živjelo ispod 1,9 US\$ dnevno koja se uzima kao linija apsolutnog siromaštva za zemlje u razvoju, a 4% stanovnika ispod 5,5 US\$ dnevno⁶.

UNDP od 2010. godine uvodi novi Indeks multidimenzionalnog siromaštva (MPI) koji identifikuje višestruku uskraćenost domaćinstava u ključnim dimenzijama humanog razvoja – u oblasti obrazovanja (godine školovanja, upis djece u školu), zdravlja (prehrana, smrtnost djece) i životnog standarda (električna energija, sanitarni uslovi, pitka voda, stanovanje, gorivo za kuhanje, imovina). Za izračun MPI koristi se deset indikatora, pri čemu se računa oskudica, odnosno deprivacija u odabranim dimenzijama. S MPI 0,008 BiH spada u grupu zemalja s nižim MPI. Prema izračunima, u BiH je 2,2% ili 79.000 stanovnika pogođeno višestrukom deprivacijom. Prosječan intenzitet deprivacije u BiH iznosio je 37,9%. Prema istraživanju, u BiH je bilo 4,3% stanovništva izloženog višestrukom siromaštvu. Posmatrano po strukturi, doprinos MPI je najviši u slučaju zdravstva (79,7%), nakon čega slijedi životni standard (13,2%) i obrazovanje (7,2%). Ovo su zabrinjavajući podaci imajući u vidu ogromne prijetnje na zdravlje ljudi u vrijeme pandemije koronavirusa, ne samo zbog mogućnosti obolijevanja od COVID-a 19, nego zbog niza drugih složenih i ozbiljnih zdravstvenih problema. Vrijedno je poređenje koje obuhvata stanovništvo pogođeno višedimenzionalnim siromaštvom i uobičajenim mjerenjima siromaštva na osnovu prihoda.

Prema procjenama za prvo polugodište 2022. godine, ispod apsolutne linije siromaštva u Federaciji je bilo 27,7% stanovništva ili oko 538 hiljada osoba. UN istraživanja pokazuju da svaki šesti stanovnik BiH živi od 3-5 KM dnevno (90-150 KM mjesečno), odnosno 17% stanovništva je u ekstremnom siromaštvu daleko ispod apsolutne linije siromaštva, a da je 700.000 stanovnika na ivici siromaštva⁷. Istraživanje radničkog siromaštva naglašava da četvrtina zaposlenih radnika u BiH za svoje četveročlane porodice nije mogla obezbijediti prelazak praga potrošnje od 600 KM mjesečno, što ih je držalo ispod apsolutne linije siromaštva, te je procijenjeno da je 25% zaposlenih radnika u siromaštvu.⁸

⁵ Za procjenu siromaštva u nekoj zemlji, pored apsolutnog siromaštva, koristi se i koncept relativnog siromaštva, odnosno relativna linija siromaštva. Relativno siromaštvo predstavlja siromaštvo u odnosu na neki prosjek ili minimum prihvatljivog standarda u datom društvu. Relativna linija siromaštva definiše siromaštvo u poređenju s "tipičnim" nacionalnim standardom života i povećava se kako rastu prosječni troškovi. Nedostatak relativne linije siromaštva je što na osnovu nje nije moguće pratiti promjene tokom vremena; relativne ocjene siromaštva tokom vremena unose zabunu prilikom ocjene promjena nejednakosti i promjena siromaštva. Za BiH ima smisla objavljivati relativne pokazatelje siromaštva, kao dodatak apsolutnim, kako bi se omogućila usporedivost s izvještajima EU zemalja i zemalja kandidata, koji prate relativne linije siromaštva.

⁶ O multidimenzionalnom siromaštvu za BiH postoje podaci samo za 2006. godinu i 2011/2012. godinu obzirom da je tada rađeno istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS).

⁷ Vidi Ž. Papić "Siromaštvo i radničko siromaštvo u BiH", Friedrich Ebert Stiftung, str. 4.

⁸ Ž. Papić, Ibidem, str 7.

Tabela 1. Indikatori apsolutnog siromaštva u Federaciji (2011-2022)

	2011.	2015.	2022.
Siromašne osobe	464.418	446.927	538.160
Procenat siromašnih osoba	22.7%	23.0%	27.7%
Muškarci	24%	24%	28.4%
Žene	18%	20%	24.5%
Jaz siromaštva	0.06	0.07	0.08
Deficit siromaštva	0.28	0.28	0.29

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

Ako se podaci o apsolutnom siromaštvu u Federaciji iz 2022. godine uporede s onima iz 2015. godine, odnosno 2011. godine, može se zaključiti da nije evidentiran pozitivan pomak. Štoviše, kao rezultat inflatornih pritisaka s kraja 2021. i prve polovine 2022. godine, dolazi do poništavanja, odnosno neutralizovanja pozitivnih kretanja tako da su u 2022. godini indikatori siromaštva pogoršani.

Poseban problem predstavlja siromaštvo djece gdje je za djecu uzrasta do 5 godina stopa siromaštva viša od 40 posto. Situacija je dodatno pogoršana u 2022. godini.

Tabela 2. Stope apsolutnog siromaštva u Federaciji prema starosnoj grupi

	2011.	2015.	2022.
0-5	32%	38%	42.2%
6-17	29%	31%	37.0%
18-24	22%	22%	27.1%
25-44	24%	25%	30.3%
45-64	18%	18%	22.4%
65 i više	20%	18%	21.7%
Ukupno	23%	23%	27.7%

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

U posebno visokom riziku od siromaštva su domaćinstva s više djece, odnosno ona s dvoje, troje ili više djece. U skladu s generalnim trendom, problem siromaštva ovih domaćinstava dodatno je naglašen u 2022. godini.

Tabela 3. Stope apsolutnog siromaštva prema broju djece u domaćinstvu

	2011.	2015.	2022.
Bez djece	13%	14%	18.3%
Jedno dijete	21%	25%	30.2%

Dvoje djece	25%	35%	39.7%
Troje ili više djece	33%	43%	49.7%
Ukupno	23%	23%	27.7%

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

U nešto višem riziku od siromaštva su i višečlana domaćinstva, posebno ona s pet ili više članova, odnosno domaćinstva u kojima je nosilac domaćinstva sa završenom osnovnom školom ili manje.

Tabela 4. Stope apsolutnog siromaštva prema broju članova domaćinstva

	2011.	2015.	2022.
Jedan	8%	5%	6.9%
Dva	12%	12%	15.4%
Tri	16%	18%	21.6%
Četiri	23%	23%	28.1%
Pet i više	35%	38%	43.9%
Ukupno	23%	23%	27.7%

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

Tabela 5. Stope apsolutnog siromaštva prema obrazovanju nosioca domaćinstva

	2011.	2015.	2022.
Bez obrazovanja	52%	32%	36.7%
Osnovno obrazovanje	35%	37%	43.4%
Srednjoškolsko obrazovanje	19%	20%	26.4%
Visoko obrazovanje	5%	7%	9.4%
Ukupno	23%	23%	27.7%

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

Ako se siromaštvo analizira u odnosu na status aktivnosti nosioca domaćinstva, može se uočiti da su u riziku od siromaštva posebno domaćinstva u kojima je nosilac domaćinstva nezaposlen ili je nesposoban za rad.

Tabela 6. Stope apsolutnog siromaštva prema statusu aktivnosti nosioca domaćinstva

	2011.	2015.	2022.
Zaposlen	20%	21%	25.8%
Nezaposlen	37%	41%	46.1%
Penzionisan	22%	21%	24.9%

Nesposoban za rad	48%	37%	41.4%
Domaćica	23%	20%	24.9%
Ostali (neaktivni)	40%	27%	35.7%
Ukupno	23%	23%	27.7%

Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu

U tabeli ispod analizirani su efekti penzija i socijalnih naknada na smanjenje siromaštva u Federaciji. Prema rezultatu sprovedene analize, očekivano "najjači" efekt na smanjenje siromaštva u Federaciji imaju starosne penzije. Dječiji dodatak nije imao efekta na smanjenje apsolutnog siromaštva u Federaciji. I ovo je na izvjestan način očekivano s obzirom na relativno malih obuhvat i nizak iznos ove vrste socijalnih davanja.

Distribucija penzija i socijalnih naknada prema kvintilima blagostanja pokazuje da penzije ostvarene u inostranstvu imaju karakter najregresivnije naknade jer 57,8% ukupnog novčanog iznosa primi 20% najbogatijih. Dječiji dodatak je najprogresivnija naknada jer 72,2% svih novčanih davanja primi 40% najsiromašnijih. Dakle, iako ima mnogo bolje ciljanje, dječiji dodatak nema kapacitet da ostvari efekt na smanjenje siromaštva.

Kako je to već više puta naglašeno, u Federaciji je značajno prisutno usmjeravanje budžetskih sredstava za socijalnu zaštitu na dijelove stanovništva koji nisu siromašni. S druge strane, javna potrošnja za te potrebe je i dalje izuzetno visoka i neodrživa. Budžetska sredstva za boračke naknade dominiraju kod raspodjele javnih resursa za budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u Federaciji. Transferi za boračke naknade su izrazito regresivni. Postoje i značajne razlike u budžetskim novčanim naknadama za socijalnu zaštitu u Federaciji što ima za posljedicu razliku u socijalnim davanjima u zavisnosti o ekonomskoj moći kantona i opština i, takođe, o njihovoj opredijeljenosti i volji da izdvajaju sredstva za socijalnu zaštitu.

Za ilustraciju efekata mjera iz sistema socijalne i dječije zaštite dovoljno je napraviti prostu komparativnu analizu između, s jedne strane, broja korisnika i sredstava koja se trenutno izdvajaju po osnovu određenih prava, te, s druge strane, potencijalnog broja osoba koje žive ispod linije apsolutnog siromaštva i potrebnih sredstava kojima bi se tim osobama mogao obezbijediti minimum socijalne sigurnosti ili tzv. egzistencijalni minimum. Referirajući se na 2020. godinu, na isplatama iz sistema socijalne zaštite evidentirano je ukupno 19.875 osoba, odnosno 46.997 osoba iz sistema zaštite porodica i djece za koje je na godišnjem nivou iz kantonalnih budžeta izdvojeno ukupno oko 96.501.105,00 KM.

S druge strane, polazeći od podatka da je, prema nezvaničnim procjenama, zaključno s 30.06.2021. godine u Federaciji živjelo 2.168.602 stanovnika, te uzimajući u obzir procjenu da barem 23% ukupnog stanovništva živi ispod linije apsolutnog siromaštva, dolazi se do poražavajuće brojke od 498.778 stanovnika koji su izloženi posljedicama siromaštva. Ako se navedena brojka uporedi s cifrom od 66.872 osobe koje su tokom 2020. godine ostvarile pravo na neki vid novčane socijalne pomoći tada se dolazi do podatka da je tek nešto više od 13% stanovnika ispod linije apsolutnog siromaštva bilo obuhvaćeno novčanim davanjima iz sistema socijalne i dječije zaštite. Osim navedenog, ako se prihvati da je novčani ekvivalent linije apsolutnog siromaštva iznosio 270,00 KM na mjesečnom nivou, te se isti pomnoži s procijenjenim brojem od 66.872 osobe koje su ostvarile pravo na neki oblik novčane pomoći i brojem mjeseci u godini, tada se dolazi do podatka da bi na godišnjem nivou trebalo obezbijediti 223.145.290,00 KM. Prostim poređenjem s iznosom koji se trenutno izdvaja za ove namjene dolazi se do podatka da bi trebalo obezbijediti još dodatnih 126.644.175,00 KM kako bi se uopće moglo govoriti o nekim ozbiljnijim

efektima na smanjenje stope siromaštva među ovom kategorijom siromaštva. Međutim, koliko god ova procijenjena cifra bila upitna, ona jasno daje do znanja da je, u kontekstu borbe protiv siromaštva, neophodna dubinska reforma sistema socijalne i dječije zaštite, posebno u segmentu boljeg ciljanja gotovinskih naknada i efekata koje one proizvode.

Na koncu, posebno važno i osjetljivo pitanje predstavlja problem dječijeg siromaštva. Kao što je to već konstatovano, djeca spadaju među najranjivije kategorije stanovništva s konzistentno višim stopama siromaštva u odnosu na opštu populaciju. Polazeći od podatka da je, prema nezvaničnim procjenama, zaključno s 30.06.2021. godine u Federaciji živjelo 400.136 osoba do navršениh 18 godina starosti, te i u ovom slučaju primjenjujući procjenu od 23% osoba koje žive ispod linije apsolutnog siromaštva, dolazi se do cifre od minimalno 92.031 djece koja su izložena posljedicama siromaštva. Ako se ovu cifru uporedi s 46.997 djece koja ostvaruju neki vid novčane podrške iz sistema zaštite porodica i djece, dolazi se do podatka da je trenutni obuhvat djece izložene siromaštvu oko 51% od ukupnog broja potencijalno siromašne djece.

Osim navedenog, ako se prihvati da je novčani ekvivalent linije apsolutnog siromaštva iznosio 270,00 KM na mjesečnom nivou, te se isti pomnoži s 46.997 trenutnih korisnika prava iz sistema zaštite porodica i djece i brojem mjeseci u godini, tada se dolazi do podatka da bi na godišnjem nivou trebalo obezbijediti 152.270.280,00 KM. Prostim poređenjem s iznosom koji se trenutno izdvaja za ove namjene dolazi se do podatka da bi trebalo obezbijediti još dodatnih 71.991.867,00 KM kako bi se uopšte moglo govoriti o nekim ozbiljnijim efektima na ublažavanje posljedica siromaštva na dječiju populaciju.

Što se tiče materijalne podrške osobama s invaliditetom, srazmjerno stepenu invaliditeta, osobe s invaliditetom mogu ostvariti pravo na ličnu invalidninu, tuđu njegu i pomoć i ortopedski dodatak. Prava osoba sa 100% i 90% fizičkog oštećenja finansiraju se iz federalnog budžeta, a za finansiranje prava osoba s invaliditetom koje imaju niži stepen fizičkog oštećenja, a ostvarili su pravo na tuđu njegu i pomoć, zaduženi su kantoni. Civilne žrtve rata imaju pravo na ličnu invalidninu ili mjesečno lično novčano primanje, dodatak za njegu i pomoć od strane druge osobe, ortopedski dodatak, porodičnu invalidninu i pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala. Pravo na ove naknade uređuju se zakonima Federacije, dok se pravo na osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija), prioritetno zapošljavanje, prioritetno stambeno zbrinjavanje, psihološka i pravna pomoć propisuju kantonalnim propisima.

Prava civilnih žrtava rata finansiraju se iz federalnog i kantonalnih budžeta u omjeru 70% Federacija : 30% kantoni, dok se prava u oblasti boračko-invalidske zaštite, odnosno prava ratnih vojnih invalida i porodica poginulih branilaca, finansiraju iz Budžeta Federacije. Iz Budžeta Federacije vrši se isplata i vojnim invalidima koji su to pravo ostvarili prije rata, a prema Zakonu o osnovnim pravima vojnih invalida i porodica palih boraca. Pored civilnih invalida i civilnih žrtava rata u BiH postoji i kategorija ratnih vojnih invalida (RVI). Civilne žrtve rata i neratni invalidi u BiH ostvaruju po nazivu ista prava kao i RVI. Bitna razlika je u obuhvatu korisnika i visini primanja, što je poseban vid diskriminacije. Osobe s istom vrstom i najvećim stepenom invaliditeta koje ostvaruju prava na invalidninu imaju različita primanja zavisno o tome u koju kategoriju spadaju iako su im potrebe gotovo iste. Naime, u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite osoba s invaliditetom u Federaciji nema diskriminacije po dobnoj, nacionalnoj, polnoj i rasnoj osnovi, no evidentna je diskriminacija osoba s invaliditetom po osnovu uzroka nastanka invaliditeta u pogledu obima i iznosa ostvarenih prava. Diskriminacija je prisutna i po visini invaliditeta i po starosnoj osnovi.⁹

⁹ Obzirom da se za starije osobe ne utvrđuje visina invaliditeta kao za osobe do 65 godina života.

Do kraja 2019. godine prava na novčanu podršku ostvarilo je 48.258 osoba s (neratnim) invaliditetom što je neznatno više u odnosu na prethodnu godinu, a za finansiranje ovih prava iz federalnog budžeta je izdvojeno 139.347.511,20 KM. Iako je u zadnjoj godini zabilježen lagani rast, u periodu 2013-2019. godina, broj osoba s (neratnim) invaliditetom opadao je po prosječnoj stopi od 1,5%.

U 2019. godini, pravo po osnovu statusa civilne žrtve rata ostvarilo je 9.211 korisnika, što je za 2,4% manje u odnosu na 2018. godinu. Prosječna stopa promjene ovih korisnika, u periodu 2013-2019. godina, iznosila je -2%. Za finansiranje prava korisnika civilnih žrtava rata izdvojeno je ukupno 34,87 milijuna KM od čega je iz federalnog budžeta izdvojeno 24,67 milijuna KM, što je 70% izdvajanja za ovu kategoriju, dok se ostalih 30% sredstava u skladu sa Zakonom obezbjeđuje u kantonalnim budžetima.

S 31.12.2019. godine ukupan broj korisnika ratnih invalidnina po osnovu Zakona o pravima boraca i članova njihovih porodica iznosio je 84.887 od čega se na lične invalidnine odnosilo 45.500 korisnika, a na porodične invalidnine 37.387 korisnika¹⁰. U periodu 2013-2019. godina, broj korisnika ratnih invalidnina opao je po prosječnoj stopi od 1,9%. U 2019. godini po ovom osnovu isplaćeno je ukupno 274,54 milijuna KM. Smanjenje broja korisnika prati i smanjenje isplaćenih sredstava za ove namjene tako da je u 2019. godini isplaćeno 3.061.394,05 KM manje od iznosa odobrenog u Budžetu.

Najveći broj korisnika prava na ličnu i porodičnu invalidninu na 100 stanovnika zabilježen je u Posavskom kantonu (9 korisnika), a najmanji broj u Kantonu 10 (1 korisnik na 100 stanovnika)¹¹. U 2019. godini isplaćena sredstva za neratne invalidnine iznosila su 0,6%, za civilne žrtve rata 0,11%, a za ratne invalidnine iznosila su 1,19% BDP-a Federacije. Ukupna izdvajanja iz Budžeta Federacije koja se odnose na ratne i neratne invalidnine, te izdvajanja za civilne žrtve rata, u 2019. godini iznosila su 438,56 milijuna KM, što je za 1,32% manje u odnosu na 2018. godinu. U periodu 2013-2019. godina relativni udio u BDP ovih izdvajanja je smanjivan (zbog rasta BDP), a u 2019. godini je iznosio 1,9% BDP-a.

1.2.2. Socijalna isključenost

Činjenica je da ne postoji jedinstven pristup pojmu socijalne isključenosti pa se ona često dovodi u vezu s pojmom siromaštva pri čemu se ova dva pojma ili smatraju sinonimima ili pak pojavnim oblicima i manifestacijama jedno drugog. Međutim, prema većini stručnjaka, siromaštvo i socijalnu isključenost ne treba poistovjećivati, već je siromaštvo potrebno definisati kao jedan od oblika socijalne isključenosti. Pojam suprotan siromaštvu jest bogatstvo, dok je antipod isključenosti integracija ili uključivanje. Dok se siromaštvo uglavnom svodi na materijalnu dimenziju ili "nedostatak resursa", isključenost podrazumijeva puno više od nedostatka novca (ona je po svojoj prirodi multidimenzionalan koncept). Ljudi mogu biti isključeni iz različitih područja društvenog života: zaposlenja, obrazovanja, stanovanja, socijalnih veza, poštovanja, itd. Isključenost iz jednog područja može imati za posljedicu isključenost iz drugih područja (tzv. spirala nesigurnosti). Cilj je borbe protiv siromaštva preraspodjela resursa, dok uključenosť nastoji obezbijediti više od raspodjele dobara, odnosno obezbijediti socijalnu integraciju i participaciju.

Kada upoređuju siromaštvo i socijalnu isključenost, stručnjaci najčešće ističu nekoliko specifičnih obilježja koncepta socijalne isključenosti: obuhvatnost, multidimenzionalnost, relativnost, djelovanje, dinamički karakter. Konceptualni prelazak od pojma siromaštva prema pojmu socijalne isključenosti tumači se kao promjena u perspektivi: od statičkog prema dinamičkom pristupu, od jednodimenzionalnog prema multidimenzionalnom pristupu, od distribucijskih prema relacijskim pitanjima, od isticanja individualnih i

¹⁰ Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida obrambeno-oslobodilačkog rata, 2020. godina.

¹¹ FMBI, 2020. godina, obrada FZZPR.

kućanskih resursa prema naglašavanju resursa lokalne zajednice, od kontinuuma nejednakosti prema katastrofičnoj rupturi u socijalnom tkivu.

Ipak, nema sumnje da je koncept isključenosti ojačao one pristupe koji nastoje dokazati da se siromaštvo ne može svesti samo na nedostatak materijalnih resursa, već da uključuje nepotpunu participaciju u društvu. Pristup siromaštvu doista je bio usmjeren na distribucijska pitanja. Zatim, za razliku od siromaštva, koje se može poimati u apsolutnom ili relativnom smislu, isključenost se ne može definisati na apsolutan način, što znači da se ne može kazati je li neko isključen ako ga se posmatra van društvenog konteksta. Socijalna isključenost podrazumijeva da neko nije kao ostali ili drugi u društvu u kojemu živi. Na taj se način isključenost povezuje s konceptom socijalnih prava kao relacijskih prava, jer se situacije i životni uslovi pojedinaca i grupa analiziraju u odnosu na ostatak društva.

Moglo bi se kazati da pristup socijalne isključenosti nije donio puno novoga u odnosu na pristup siromaštva. Njegov je značaj više u tome što je u znatno većoj mjeri, nego pristup siromaštva, stavio naglasak na neke aspekte socijalnih nejednakosti (npr. višedimenzionalnost, socijalna participacija, nematerijalni aspekti životnog standarda i slično). Pobornici pristupa socijalne isključenosti naglašavaju da je on raspravu o životnom standardu pomakao od deskripcije posljedica prema procesima koji uzrokuju promjene u životnom standardu.

Osim toga, socijalna isključenost usmjerila je veću pažnju na probleme socijalnih zajednica ili područja (umjesto na probleme pojedinaca ili grupe), potičući tako područno ili geografski usmjerene socijalne mjere. Na potrebu izučavanja procesa isključivanja čitavih područja ili susjedstva ukazuju i ankete među samim građanima. Socijalna politika koja je bila usredotočena na "siromašna područja" nije često dolazila do onih siromašnih koji su živjeli van takvih područja, pored toga što na područjima s koncentrisanim siromaštvom može živjeti i veliki broj nesiromašnih. Širi koncept socijalne isključenosti potiče područno usmjerene socijalne mjere koje će biti osjetljive na načine života svih stanovnika siromašnih područja, pa tako i onih relativno bogatijih (npr. loša reputacija područja zbog vandalizma utiče na kvalitetu života i nesiromašnih, a nasilje smanjuje ponudu kolektivnih usluga za sve). Zajednica se percipira kao katalizator za izgradnju socijalnog kapitala, a socijalni kapital jest "lijek protiv socijalne isključenosti" s obzirom da koncept socijalne isključenosti iziskuje "sveukupnu mobilizaciju napora i kombinaciju ekonomskih i socijalnih mjera".

Pristupajući problemu socijalne isključenosti s navedenog aspekta, te imajući u vidu normativno-pravne okvire i nadležnosti sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji, kao polaznu je točku neophodno definisati kategorije pojedinaca ili grupa koje su socijalno isključene ili se nalaze u tom riziku, a za koje bi ovaj sistem trebao kreirati adekvatne socijalne mjere. Gledano u tom kontekstu, djeca i mladi, osobe s invaliditetom, te starije i nemoćne osobe su osnovne kategorije osoba kojima je potrebno obezbijediti određene vidove podrške kako bi se, u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, što cjelovitije i kvalitetnije uključivali u zajednicu u kojoj žive. Što se tiče oblika socijalne podrške koju bi navedenim kategorijama trebalo obezbijediti, ona se nesumnjivo mora šire razumijevati od proste materijalne podrške kroz određena novčana davanja, odnosno pod njome se, u kontekstu govora o socijalnoj isključenosti, prvenstveno podrazumijevaju socijalne usluge i nematerijalna stručna podrška u rješavanju egzistencijalnih problema gore navedenih pojedinaca i grupa, što podrazumijeva učešće navedenih kategorija u iznalaženju boljih načina podrške.

1.2.2.1. Djeca

Kako je već u više navrata naglašeno, djeca su posebno izložena riziku socijalnog isključivanja pri čemu posebnu pažnju treba posvetiti uzrocima koji do toga dovode ili mogu dovesti. Kao prvi uzrok navedenog može se identifikovati siromaštvo o kojemu je već bilo riječi u prethodnom tekstu i koje se relativno lako može otkloniti mjerama ekonomskog osnaživanja porodica iz kojih ta djeca potiču. Međutim, ako se u pogledu ove djece i njihovih porodica primjeni pravilo spirale nesigurnosti, tada postaje jasno da siromaštvo nije jedini, a vrlo često ni glavni uzrok socijalnog isključivanja, nego tek jedan od niza faktora koji tome doprinose u sprezi s jednim ili više drugih faktora koje ćemo ovdje samo okvirno navesti bez njihovog dubljeg analiziranja.

Poteškoće u razvoju, odnosno invaliditet ili teška oboljenja svakako predstavljaju jedan od osnovnih uzroka socijalnog isključivanja djece što njih i njihove porodice čini jednom od najranjivijih kategorija društva. Iako je BiH potpisnica brojnih međunarodnih dokumenata, prava djece s poteškoćama se teško realizuju. Mnoge međunarodne i nevladine organizacije u Federaciji ulažu velike napore kako bi osobe s invaliditetom mogle ostvariti svoja osnovna prava na ključne usluge (zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu zaštitu), te punopravno učestvovati u životu društva na jednakom osnovu s drugima. U okviru ostvarivanja prava iz sistema socijalne zaštite, u Federaciji su u 2019. godini bile 8.134 maloljetne osobe sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju, što predstavlja 10,5% ukupnih maloljetnih korisnika socijalne zaštite, što je istovremeno manje za 425 korisnika u odnosu na 2013. godinu. Posljednjih godina evidentni su određeni pomaci u socijalnoj inkluziji djece s poteškoćama, između ostalog, kroz usvajanje novih zakona i politika, bolji pristup osnovnim socijalnim uslugama i postupnu promjenu stavova u pozitivnom pravcu. Međutim, uprkos navedenim pomacima, još uvijek izostaju sistemski i trajna zakonska rješenja koja bi trebala stvoriti kvalitetniji pravni okvir za uspostavljanje i razvoj mreže socijalnih usluga u lokalnim zajednicama.

Pored poteškoća u razvoju, odnosno invaliditeta ili teških oboljenja, nasilje je još jedna od zabrinjavajućih pojava koja predstavlja svakodnevnu realnost hiljade djece širom Jugoistočne Evrope. Podaci pokazuju da je više od polovine dječaka i djevojčica u dobi od dvije do 14 godina (u nekim zemljama više od 70%) najmanje jednom bilo izloženo nekom od težih oblika zlostavljanja. Prema rezultatima Istraživanja višestrukih pokazatelja 2011-2012 (MICS52), 55% djece u dobi od 2 do 14 godina u BiH bilo je podvrgnuto nekom obliku nasilnog disciplinovanja, dok je 40% djece pretrpjelo fizičko kažnjavanje, a 42% psihološku agresiju. BiH je među državama s najvećom izloženosti djece seksualnom nasilju i kontaktnom seksualnom zlostavljanju u regionu. Otprilike 19% djece u dobi od 11 do 16 godina izjavilo je da su bila izložena seksualnom kontaktu u toku svog života, dok je 10% njih izjavilo da su bila izložena seksualnom nasilju tokom svog života.

Nadalje, vršnjačko nasilje je takođe sve više prisutno u cijeloj BiH, a u posljednjih deset godina je u porastu. Istraživanje koje je tokom 2017. i 2018. godine provelo Udruženje "Kap" vezano za vršnjačko nasilje, pokazalo je da je svako treće dijete u Federaciji žrtva vršnjačkog nasilja. Osim toga, značajan broj djece prisustvuje nasilju koje se dešava u porodici, što ostavlja dugoročne posljedice na njihov psihofizički razvoj. Takođe, djeca iz marginalizovanih grupa su u povećanom riziku da postanu žrtve trgovine ljudima. Ne postoji sistemski evidencija slučajeva nasilja, niti zvanična statistika koja evidentira i prati vršnjačko nasilje. Iskustvo djece i mladih ljudi jest da se nasilje svakodnevno dešava, od kojih je psihološko najprisutnije, zatim fizičko koje je najvidljivije i cyber ili elektronsko nasilje, sve aktuelnije. U BiH, kao i u Federaciji postoji niz protokola, strategija i akcionih planova čiji je cilj prevencija i zaštita djece od vršnjačkog nasilja u školama i u društvenoj zajednici, no primjena ovih mjera u praksi je neefikasna. Nužno

je ojačati sistem za zaštitu djece i podršku ostvarivanju prava svakog djeteta da bude oslobođeno od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, uključujući i pravo na život u zdravom porodičnom okruženju.

Nadalje, među kategorijama djece izložene riziku socijalnog isključivanja i marginalizovanja nalaze se i romska djeca. Ključni indikatori za romsku djecu govore da je kod njih tri puta veća vjerovatnoća da će živjeti u siromaštvu nego kod njihovih vršnjaka koji nisu romskog porijekla, pet puta je vjerovatnije da će biti neuhranjeni, a dvostruko više su skloni zaostajanju u rastu. Stopa upisa u osnovnu školu kod njih je manja za trećinu nego kod njihovih vršnjaka koji nisu romskog porijekla, a stopa imunizacije iznosi samo 4% u poređenju sa 68 % kod većinskog stanovništva. Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) o romskoj populaciji za 2011. i 2012. godinu u BiH je pokazalo da:

- Stopa smrtnosti novorođenčadi među Romima iznosi 24 na 1.000 živorođene djece, dok je vjerovatnoća umiranja djece prije pete godine života oko 27 na 1.000 živorođene djece.
- 21 posto romske djece je niskog rasta, dok osam procenata djece ozbiljno zaostaje u rastu.
- Organizovane programe obrazovanja u ranom djetinjstvu pohađa samo 2% romske djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci, dok je svega 4% romske djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole pohađalo predškolsku ustanovu u prethodnoj godini.
- Prvi razred pohađa samo polovina romske djece koja su dovoljno stara da upišu osnovnu školu.
- Preko polovine romske djece uzrasta od dvije do 14 godina bilo je izloženo nekom obliku psihičkog ili fizičkog kažnjavanja od strane njihovih roditelja ili drugih odraslih članova domaćinstva.

Uprkos donošenju ključnih strateških dokumenta za pitanja Roma, marginalizacija romske djece je još uvijek snažno izražena, čemu posebno doprinose loši životni uslovi, nedostaci u pristupu zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, često i nedostatku hrane, te nedostatku upisa u matične knjige.

Djeca u Federaciji nemaju iste mogućnosti pristupa predškolskom obrazovanju, kvalitetnim programima, te korištenju programa u dužem trajanju, koji će stimulisati njihove potencijale. Pristup predškolskim ustanovama i kvalitetnim programima je direktno uslovljen finansijskom moći roditelja. Pored te diskriminacije po osnovu siromaštva, evidentne su i diskriminacije po mjestu stanovanja (primjer: grad-selo ili razuđen teritorij opštine), mjestu roditelja u društvenoj podjeli rada (marginalizovane i ugrožene grupe), zdravstvenom stanju djece (djeca s posebnim potrebama, s poteškoćama u razvoju, itd.), porodičnom statusu djece (samohrani roditelji, djeca bez roditeljskog staranja), itd. To znači dalje produbljivanje nejednakosti i ugrožavanje prava na rano obrazovanje, a time i jačanje siromaštva i odsustvo mehanizma socijalne uključenosti u izgradnji novog društva.

Na osnovu onoga što je navedeno, jasno je da se problem socijalne isključenosti djece ne može riješiti samo zakonskim regulativama, jer je riječ o problemu koji zadire u sve pore života i djelovanja. Kako je već naglašeno, socijalne naknade obezbjeđuju jedan vid pomoći, no socijalna isključenost zahtijeva dugoročan pristup i temeljite i inovativne socijalne mjere kojima bi se jače pokrenuli kako potencijali marginalizovane djece i njihovih porodica, tako i potencijali šire društvene zajednice. Djeca koja žive u siromaštvu se, prema velikom broju istraživanja, osjećaju isključenom i stigmatizovanom. Ona imaju manje šanse od svojih bogatijih vršnjaka za dobar uspjeh u školi, uživanje u dobrom zdravlju, a kasnije i ostvarenje svojih punih potencijala u životu. Nemogućnost da se školuju, igraju i dijele slobodno vrijeme s drugima ili to što ih maltretiraju zbog etničkog porijekla, seksualne orijentacije ili drugog statusa u djecu urezuju iskustva koja ostavljaju tragove tokom čitavog života. Iz perspektive ljudskih prava, kvaliteta društva se mjeri po tome kako se ono odnosi prema svojim najugroženijim i marginalizovanim grupama.

1.2.2.2. Osobe s invaliditetom

Procjenjuje se da čak 10% stanovnika Bosne i Hercegovine ima fizičke, senzorne, razvojne, mentalne ili emotivne oblike invaliditeta, a 30% ukupnog stanovništva je posredno ili neposredno pogođeno posljedicama fenomena invaliditeta. Pri tome, većina ovih osoba je i dalje izložena izolaciji i nepotrebnoj patnji zbog stereotipa i staromodnih praksi. Žene i djevojčice s invaliditetom su u riziku od višestruke diskriminacije. Siromaštvo i nezaposlenost najviše pogađa osobe s invaliditetom, a i oni koji imaju zaposlenje najčešće su na minimalnim primanjima. Gotovo dvije trećine od ukupnog broja odraslih osoba s invaliditetom žive blizu ili ispod zvanične crte siromaštva. Značajne društvene, obrazovne, ekonomske, fizičke i transportne barijere sprečavaju većinu osoba s invaliditetom u uživanju svojih osnovnih prava.

Prema podacima Popisa iz 2013. godine, u Federaciji je bilo 8,2% stanovništva s invaliditetom, od kojih su 44,9% muškarci, a 55,1% žene. Najveći broj osoba ima poteškoće s hodaњem (33,3%). Prema godinama starosti, dominiraju osobe s preko 65 godina starosti, preko 47%, u ukupnom broju stanovnika s poteškoćama. Zvanična statistika, u okviru sistema socijalne zaštite, prati korisnike socijalne zaštite sa smetnjama u psihičkom i fizičkom razvoju. U 2019. godini u Federaciji je registrovano 18 ustanova socijalne zaštite za odrasle osobe s invaliditetom. Socijalna zaštita za osobe s invaliditetom je uglavnom bazirana na mjerama vezanim za novčane naknade i smještaj u institucije za njegu, a u manjoj mjeri na razvoj preventivnih usluga (dnevno zbrinjavanje i podrška OSI i roditeljima). U navedenom periodu dolazi do smanjenja korisnika socijalne zaštite sa smetnjama u psihičkom i fizičkom razvoju. Takođe, u 2019. godini bilo je 34.973 korisnika socijalne zaštite. Među korisnicima, dominantna grupa su punoljetni korisnici s preko 76% učešća. U 2019. godini, među maloljetnim korisnicima sa smetnjama u psihičkom razvoju, najbrojniji su sa smetnjama u psihičkom razvoju (teško, teže, umjereno, lako i nekategorizirani) – 2.673, a među punoljetnim korisnicima, najbrojniji su s fizičkim oštećenima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju – 10.028.

Sistem socijalne zaštite koji treba obezbjeđivati zaštitu ugroženih kategorija, karakteriše sistemski diskriminacija osoba s invaliditetom po osnovu porijekla, odnosno uzroka invaliditeta. Shodno postojećoj legislativi, osobe s invaliditetom dijele se u tri grupe/kategorije: ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata s invaliditetom i neratni/civilne osobe s invaliditetom koje imaju različit obim prava i nivo beneficija, a diskriminacija je prisutna na nivou beneficija, kriterija za ostvarivanje prava i administraciju socijalne podrške. Sistem socijalne zaštite obezbjeđuje još dva dodatna tipa podrške za osobe s invaliditetom: institucionalna i vaninstitucionalna briga. Na nivou lokalne zajednice razvijaju se različite vrste socijalnih usluga (dnevni centri, personalni asistenti, psihosocijalna podrška za mlade s poteškoćama u razvoju, asistiranje stanovanju i slično).

Sistem društvene zaštite i podrške osobama s invaliditetom karakteriše takođe visok stepen zakonodavne i institucionalne fragmentacije. Prava osoba s invaliditetom regulisana su na nivou Federacije brojnim zakonima: Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom; Zakon o radu; Zakon o penzijsko-invalidskom osiguranju; Zakon o pravima branilaca i članova njihovih porodica; Zakon o posebnim pravima dobitnika ratnih priznanja i odlikovanja i članova njihovih porodica.

Još uvijek ne postoje adekvatni institucionalni kapaciteti za pitanja osoba s invaliditetom niti strukture za njihovo socijalno uključivanje na svim nivoima vlasti. Ne postoji sistemsko praćenje osoba s invaliditetom na osnovu čega bi se moglo pratiti stepen siromaštva i socijalne isključenosti. U procjeni invaliditeta još uvijek se primjenjuje medicinski model i stari (diskriminirajući) pravilnici za utvrđivanje stepena oštećenja, a ne socijalni, što bi bio logičan slijed postupanja po definiciji invaliditeta. Zbog toga dolazi do različitih

ocjena, mišljenja i nalaza od strane ljekarskih komisija Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja koji su posebno vidljivi kod korištenja prava na tuđu njegu i pomoć.

1.2.2.3. Osobe treće životne dobi

Produženje života i smanjena smrtnost ljudi smatra se jednim od najvećih dostignuća ljudskog razvoja. Istovremeno, starenje stanovništva je globalni proces i u EU i u BiH. Početkom ovog milenija, u cilju rješavanja izazova s kojima se suočavaju države vezano za starenje stanovništva i rješavanja ključnih izazova vezanih za izgradnju društva za sve generacije, u Madridu je održana Druga svjetska skupština o starenju populacije. Tom je prilikom usvojen Madridski međunarodni plan akcije o starenju (MIPAA65), koji nudi novu agendu o pitanjima starenja za 21. stoljeće. Prvi put da su se vlade složile da povežu pitanja starenja s drugim okvirima za socio-ekonomski razvoj i ljudska prava. Članice Evropske ekonomske komisije Ujedinjenih nacija (UNECE) su izradile regionalnu strategiju kojom su se obavezale na uključivanje svih aspekta starenja stanovništva u razvojne politike. Revidirana je i Evropska socijalna povelja koja se odnosi na posebnu zaštitu starijih osoba.

Kao potpisnica MIPAA i revidirane Evropske socijalne povelje (2008), BiH je prihvatila da razvije politike, strategije i akcijske planove koji će omogućiti zdravo i aktivno starenje svog stanovništva. Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine federalna i kantonalne vlasti su odgovorne za socijalnu politiku, te, shodno tome, i za pitanja koja se tiču položaja starijih osoba. U tom će kontekstu biti neophodno pristupiti sistemskoj podršci i preduzeti mjere za unapređenje položaja starijih osoba u Federaciji. Osnovni će naglasak u okviru postojećih i planiranih mjera u pogledu starenja morati biti stavljen na rješavanje problema vezanih za siromaštvo, zdravstvene usluge, stambeni prostor i životne uslove, starenje u ruralnim i ekonomski ugroženim područjima, socijalnu zaštitu, cjeloživotno učenje, aktivno učešće starijih osoba u zajednici, prevenciju nasilja, zapostavljanje i zlostavljanje starijih osoba od strane njihovih srodnika ili drugih osoba iz zajednice, društvene stavove prema starijima, kao i međugeneracijsku solidarnost.

I Federacija zalazi u regresivni tip dobne strukture gdje zalaženje u duboku starost postaje dominantan proces. Kontingent stanovništava iznad 65 godina je najbrže rastući (ili jedini rastući, jer mlado i radno sposobno stanovništvo bilježi opadajuću stopu rasta) kontingent u Federaciji. Dok je ukupno stanovništvo opadalo po stopi od -0,2% prosječno godišnje u periodu od 2013. do 2019. godine, kontingent stanovništva iznad 65 godine povećao se za 20%, rastućom stopom od 3,1% prosječno godišnje, i to s 285.946 u 2013. godini na 343.020 stanovnika u 2019. godini. To je i uticalo na povećanje učešća ovog kontingenta u ukupnom stanovništvu s 12,9% na 15,7% u navedenom periodu.

Ove procese zorno ilustruje indeks starenja stanovništva koji je značajno povećan na području cijele Federacije u svim kantonima. Najveće povećanje indeksa starosti u 2019. godini zabilježeno je u Posavskom kantonu, zatim u Kantonu 10, te u Tuzlanskom i Srednjobosanskom kantonu. U slučaju jednakih učešća mladih i starijeg stanovništva ovaj indeks iznosi 100. Smatra se da indeks starenja čija je vrijednost veća od 0,40 (ili 40%) ukazuje na populaciju koja je zašla u proces starenja. Na osnovu vrijednosti ovog indeksa, može se zaključiti da je stanovništvo Federacije zašlo u (relativno) duboku starost.

U analizi koeficijenata dobne zavisnosti važno je primijetiti da je taj koeficijent veći od koeficijenta dobne zavisnosti mladih u posljednje tri godine. U 2019. godini najveći koeficijent bilježi Kanton 10 (29,8) i Bosansko-podrinjski kanton (28,2). To indicira dugoročno značajan teret jer stanovništvo koje "izlazi" iz

radno-aktivne dobi, zbog smanjenog priliva mladih naraštaja, neće moći u dovoljnom obimu zamijeniti stanovništvo koje "ulazi" u radno-aktivnu dob. Istovremeno, to predstavlja značajan pritisak na penzijske, zdravstvene i općenito socijalne fondove. Generalno, na nivou Federacije vidljivo je da dolazi do povećanja koeficijenta dobne zavisnosti staračkog kontingenta.

U Federaciji ne postoji integrisana politika prema starijim osobama koja bi obezbjeđivala kvalitetniji život ove kategorije stanovništva na ekonomskom, socijalnom, zdravstvenom i kulturnom polju. Osnovni izvori prava starijih osoba sadržani su u zakonima o penzijsko-invalidskom osiguranju, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju, te djelimično i porodičnom zakonodavstvu, uz relativno nizak nivo međusektorske saradnje i koordinacije. Zaštita starijih osoba u Federaciji utvrđena je entitetskim Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom i referentnim kantonalnim zakonima. Prava starijih osoba iz sistema socijalne zaštite uključuju:

- novčane naknade (socijalna pomoć, naknada za tuđu pomoć i njegu, naknada za njegu i pomoć u kući, naknada za troškove stanovanja i troškove ogrjeva, električne energije, ishrane i slično);
- socijalne usluge (usluge smještaja – institucionalno i vaninstitucionalno zbrinjavanje (porodični smještaj), dnevno zbrinjavanje u dnevne centre i/ili klubove za starije osobe, usluge socijalnog i drugog stručnog rada, te usluge pomoći u kući).

Realizacija navedenih prava vrši se preko lokalnih centara za socijalni rad, te ustanova socijalne zaštite za institucionalno zbrinjavanje starijih osoba u javnom, nevladinom i privatnom sektoru. Prava iz socijalne zaštite finansiraju se iz budžeta kantona ili eventualno opština/gradova izuzev određenih prava osoba sa smanjenim fizičkim sposobnostima i civilnih žrtava rata koja se finansiraju s federalnog nivoa. Socijalna zaštita starijih osoba na nivou kantona realizuje se kroz ostvarivanje prava na stalnu novčanu pomoć, novčanu naknadu za njegu i pomoć od strane druge osobe, jednokratnu novčanu pomoć, pravo na smještaj u ustanove socijalne zaštite, pravo na smještaj u hraniteljsku porodicu i participaciju u troškovima smještaja.

Ukupan broj punoljetnih osoba korisnika usluge smještaja u ustanovama socijalne zaštite u 2019. godini povećan je za 84%, i to s 2.032 korisnika u 2013. godini na 4.201 u 2019. godini. Unutar tih grupa, povećao se i broj korisnika iznad 65 godina starosti s 1.963 u 2013. na 3.331 korisnika u 2019. godini (oko 70%). Najčešći razlozi smještanja starijih osoba u ustanove socijalne zaštite za odrasle starije osobe su duševne smetnje, teže kronične bolesti, smanjene fizičke sposobnosti, nesređene stambene prilike, poremećeni odnosi u porodici, a za oko 47% korisnika kao razlog smještaja navedena je samo starost. Korisnici usluga smještaja u ustanove socijalne zaštite za starije osobe, shodno njihovim finansijskim mogućnostima, samostalno snose troškove smještaja, odnosno ako nisu u mogućnosti snositi troškove iste u cijelosti ili djelimično izmiruje kanton, izuzev u Kantonu 10 gdje ove troškove finansiraju opštine ili grad Livno.

U Federaciji su u 2019. godini bile 63 ustanove socijalne zaštite za starije osobe, što je značajno povećanje u odnosu na broj ovih ustanova kojih je u 2013. godini bilo 35. Postojeće ustanove za zbrinjavanje starijih, bolesnih i iznemoglih osoba su uglavnom smještene u urbanim sredinama, dok su ruralna i nerazvijena područja u tom pogledu marginalizovana ili imaju nedovoljne kapacitete. Nedostatak kapaciteta se ogleda u nedostatku potrebnog broja smještajnih jedinica, ali i edukovanosti zaposlenih za rad s osobama s takvom vrstom oboljenja. Nedostatak gerontologa doprinosi i generalnom nedostatku istraživanja o zdravstvenim okolnostima u kojima žive starije osobe, kao i njihov uticaj na tok zdravlja/oboljenja.

Kod višechlanih porodica ovi troškovi života po glavi člana domaćinstva nisu (relativno) visoki, oni se značajno uvećavaju za samačka domaćinstva, a uzevši u obzir trendove samostalnog života starijih osoba,

troškovi u takvim domaćinstvima po jednoj starijoj osobi su izuzetno visoki upoređujući to s njihovim ukupnim primanjima. Ovo je posebno učestalo u ruralnim sredinama gdje su prihodi po članu domaćinstva značajno niži nego u urbanim sredinama.

Studije koje obuhvataju i razvijene zemlje i zemlje u razvoju pokazale su da se starije osobe koje žive same češće osjećaju usamljene i depresivne, imaju lošu socijalnu mrežu i neredovne kontakte s djecom, te češće odlaze u instituciju kada im se zdravlje pogorša u odnosu na one koje žive u višegeneracijskim porodicama. Starenje, takođe, dovodi i do multiplikacije diskriminacije, tako da starije osobe postaju podložne diskriminaciji po više osnova. Žene u ruralnim oblastima, kao posebna društvena kategorija, višestruko su diskriminirane. Malo je konkretnih podataka koji bi ilustrovali društveni i ekonomski položaj žena na selu, a njihov status i uloga nisu bili predmet društvenih istraživanja. Žene u ruralnim oblastima su u vrlo teškoj situaciji i često spadaju među najsiromašnije grupe unutar populacije pojedine države, a njihova finansijska sigurnost najčešće isključivo zavisi od muškarca u porodici.

Nadalje, sposobnost da se prošire spoznaje i stvore pretpostavke za cjeloživotno učenje starijih osoba doprinosi očuvanju i razvoju mentalnog zdravlja, otvara mogućnosti za dodatnim prihodima i potiče na aktivizam i volonterizam. Prilike za cjeloživotno učenje u Federaciji su male i ograničene su uglavnom na urbane sredine. Takođe, u lokalnim je zajednicama uočen nedostatak aktivnosti u kojima bi starije osobe mogle imati učešća. Prethodne aktivnosti koje su starijim osobama bile dostupne kroz mjesne zajednice ili udruženja penzionera postaju manje dostupne, dok su identifikovani pozitivni primjeri pomoći starijim osobama, bilo kroz centre za zdravo starenje koji su uspostavljeni u opštinama Novo Sarajevo, Sarajevo-Centar i Domaljevac-Šamac, bilo kroz centre za njegu i pomoć u kući starim, bolesnim i iznemoglim osobama uspostavljene u Tuzli i Lukavcu.

Nedostatak društvene pažnje u odnosu na prava starijih ljudi je evidentan, jer oni često nemaju uticaja na politički i društveni život što je i jedan od mogućih razloga njihove dosta prisutne zanemarenosti i uskraćenosti za ljudska prava. Univerzalnost, nedjeljivost i međusobna isprepletenost ljudskih prava obavezuju državu i entitete da garantuju njihovo potpuno uživanje bez diskriminacije.

Primjerenost penzija i održivost penzijskog sistema, uz povećanje zaposlenosti, značajni su faktori održivog razvoja. Za socijalnu zaštitu stanovništva potrebni su novi obrasci oslanjanja na međugeneracijsku solidarnost u pogledu planiranja penzije. Zbog opšteg poboljšanja životnog standarda i napretka medicine, starija će populacija živjeti duže, a to znači i da će se produžiti prosječno trajanje života u trećoj životnoj dobi. Starije osobe trebale bi imati jasne i bolje poticaje, te mogućnosti i uslove da nastave raditi, ali i same kroz cjeloživotno obrazovanje moraju poboljšati svoju zapošljivost, znanje kao i stručnost. S obzirom na to da su mnoge studije pokazale da će se ukupan broj stanovnika u BiH i Federaciji smanjivati, a životni vijek produžiti nužni su novi oblici za održivi razvoj koji bi omogućili bolju kvalitetu života osoba treće dobi. Stoga je potrebno nove oblike društvene odgovornosti usmjeriti na aktivaciju i socijalno uključivanje starijih generacija, valorizaciju njihovog znanja stečenog iskustvom, što je neprocjenjiv društveni kapital. Neophodna je promjena predodžbi kojim se na starije osobe gleda kao na korisnike prava iz penzijskog sistema, kao i prava iz sistema zdravstvene i socijalne zaštite, čime se ističu njihovi troškovi. Fokus treba da je usmjeren na posmatranje starije generacije kao resursa za unapređenje kapaciteta u zajednici.

1.3. Sistem socijalne i dječije zaštite u Federaciji

1.3.1. Normativno-pravni okviri sistema

U BiH kao složenom sistemu s više nivoa vlasti, nadležnosti za socijalnu politiku su decentralizovane i nalaze se na nivou Federacije, RS, Distrikta Brčko i kantona. Drugim riječima kazano: odgovornost za donošenje, planiranje i sprovođenje politika socijalne zaštite nalazi se na raznim nivoima vlasti. Na nivou BiH, Ministarstvo civilnih poslova je nadležno za koordinaciju planova Federacije, RS, Distrikta Brčko i za međunarodne sporazume o socijalnoj sigurnosti koje je BiH ratifikovala. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je nadležno za prava raseljenih osoba i povratnika. Ovo Ministarstvo prati implementaciju Aneksa VII Dejtonskog sporazuma, kao i pitanja u vezi sa svim konvencijama o ljudskim pravima koje je BiH ratifikovala. Fond za povratak BiH isplaćuje naknade povratnicima. Razna odjeljenja u okviru Institucija BiH, drugih agencija i vijeća vrše praćenje politika koje implementiraju Federacija, RS i Distrikt Brčko.

Socijalna zaštita se u principu definiše kao skup politika i mjera koje za cilj imaju zaštitu pojedinaca i porodica od socijalnih rizika kao što su nezaposlenost, bolest, invaliditet i siromaštvo, te pružanje podrške radi podizanja životnog standarda porodica i djece izloženih riziku siromaštva i socijalne isključenosti. Sistemi socijalne zaštite se konvencionalno klasifikuju u programe socijalne sigurnosti i programe socijalne pomoći. Programi socijalne sigurnosti se zasnivaju na doprinosima za socijalno osiguranje. Ostvarivanje prava na socijalnu sigurnost, u vidu novčanih naknada ili u uslugama (penzije, naknade za slučaj nezaposlenosti i zdravstveno osiguranje), zavisi od evidencije o uplaćenim doprinosima od strane pojedinca. Prema tome, neosigurana lica ne mogu ostvarivati prava na socijalnu sigurnost. To ponekad dovodi do isključenja određenih kategorija stanovništva kao što su, primjerice, dugoročno nezaposleni koji ne mogu ostvariti prava ni u sistemu socijalnog osiguranja ni u sistemu socijalne zaštite. Takođe, u pogledu ukupnih novčanih izdvajanja za socijalnu i dječiju zaštitu uočava se da ista ne prate ekonomske trendove koji se odnose na rast životnih troškova, rast budžetskih prihoda i generalno ekonomske aktivnosti u Federaciji. Pored navedenog, u strukturi ukupnih novčanih izdvajanja socijalnog karaktera zapaža se određeni disbalans u pogledu visine sredstava izdvojenih za finansiranje određenih statusnih prava u odnosu na visinu sredstava izdvojenih za finansiranje prava baziranih na realnim potrebama.

Nadalje, socijalna zaštita je pojam određen važećim normativnim aktima i obuhvata sve mjere koje imaju za cilj zaštitu ranjivih grupa. Programima i mjerama socijalne zaštite, kao organizovane djelatnosti, vrši se zbrinjavanje ugroženih pojedinaca i grupa, odnosno suzbijanje i otklanjanje uzroka i stanja socijalne potrebe, te se građanima obezbjeđuje neophodna pomoć kako bi savladali svoje životne teškoće i zadovoljili osnovne životne potrebe. U užem smislu, lična socijalna zaštita odnosi se na zadovoljenje potreba ugroženih građana (djece i mladih, starijih, osoba s invaliditetom i slično). Cilj socijalne zaštite je obezbjeđivanje zaštite porodica, pojedinaca, djece u riziku i osoba u stanju socijalne potrebe.

Mreža socijalne sigurnosti u Federaciji suočava se s brojnim predrasudama vezanim za naknade zasnovane na pravu i lošu tačnost ciljanja. U BiH su brojne gotovinske nedoprinosne naknade uspostavljene kao naknade zasnovane na pravima i cijeli proces ostvarivanja prava na te naknade zasniva se na mogućnosti podnosioca zahtjeva da dokaže svoj status (npr. invaliditet ili status borca-invalida), stječući time pravo na naknadu bez obzira na bilo kakvo mjerilo njegove apsolutne ekonomske potrebe. Postojeće novčane naknade zasnovane na socijalnom osiguranju u velikoj su mjeri regresivne pri čemu, kako je to već navedeno, distribucija penzija i socijalnih naknada prema kvartilima blagostanja pokazuje da penzije ostvarene u inostranstvu imaju karakter najregresivnije naknade imajući u vidu da 57,8% ukupnog novčanog iznosa primi 20% najbogatijih. S druge strane, dječiji dodatak trenutno predstavlja

najprogresivniju novčanu naknadu s obzirom na to da 72,2% svih novčanih davanja primi 41,5% najsiromašnijih.

S obzirom na regresivnu prirodu transfera u BiH, odavno, barem na načelnom nivou, postoji opredjeljenje zakonodavne i izvršne vlasti u Federaciji za reformske aktivnosti u oblasti socijalne i dječije zaštite kojima bi se, između ostaloga, trebala poboljšati transparentnost i efektivnost gotovinskih transfera koji nisu zasnovani na osiguranju s ciljem njihovog boljeg dopiranja do onih najsiromašnijih i najugroženijih slojeva stanovništva putem uvođenja boljih mehanizama ciljanja.

Prema Ustavu Federacije, socijalna politika u Federaciji je u nadležnosti Federacije i kantona, dok je njeno sprovođenje u nadležnosti kantona. Tako je u članu 2. Poglavlja III. Podjela nadležnosti između federalne i kantonalne vlasti Ustava Federacije navedeno sljedeće: "Federalna vlast i kantoni nadležni su za: a) garantovanje i sprovođenje ljudskih prava; b) zdravstvo; c) politiku zaštite čovjekove okoline; d) komunikacionu i transportnu infrastrukturu; e) socijalnu politiku; f) sprovođenje zakona i drugih propisa o državljanstvu; g) imigraciju i azil; h) turizam; i) korištenje prirodnih bogatstava".

Nadalje, članom 3. istoga poglavlja utvrđeno je sljedeće: "U skladu s potrebama, nadležnosti iz člana III. 2. mogu biti ostvarene zajednički ili odvojeno ili od strane kantona koordinisano od federalne vlasti. U pogledu ovih nadležnosti kantoni i federalna vlast dogovaraju se na trajnoj osnovi. U vršenju ovih nadležnosti, kada se radi o zakonima i drugim propisima koji su obavezujući na području cijele Federacije, u skladu s ovim ustavom i odlukama Parlamenta Federacije, federalna vlast će postupiti uzimajući u obzir kantonalne nadležnosti, različite situacije u pojedinim kantonima i potrebu za fleksibilnošću u sprovođenju.

Federalna vlast ima pravo utvrđivati politiku i donositi zakone koji se tiču svake od ovih nadležnosti. U vršenju ovih nadležnosti, u skladu s Ustavom Federacije i svojim kantonalnim ustavom, kantoni će se obraćati međukantonalnom savjetu za koordinaciju rješavanja međukantonalnih pitanja i za dosljedno rješavanje pitanja koja se tiču interesa van njihovih kantonalnih granica, te će sprovoditi odluke, učestvovati u odlučivanju, i, kad je potrebno, predlagati odluke u zakonodavnim organima. Kantoni imaju pravo utvrđivati politiku i sprovoditi zakone koji se tiču svake od ovih nadležnosti". Osim toga, članom 4. poglavlja III. Ustava Federacije jasno je definisano da kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, dok su, između ostalog, posebno nadležni za "sprovođenje socijalne politike i uspostavu službi socijalne zaštite".

Iako ustavno utvrđen, ovakav pristup ne obezbjeđuje ravnopravnost građana na području Federacije jer kantoni različito pristupaju ovom pitanju. Svi zakoni koji se donose na nivou Federacije moraju dobiti saglasnost kantona, osobito kada se radi o zakonima koji nameću obaveze kantonima. Ovakav postupak bitno otežava donošenje zakona na federalnom nivou zavisno od toga u kojemu se sistemu ili kantonu ostvaruju.

Nadalje, na nivou Federacije postoji Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom, koji je usvojen 1999. godine. Više puta je mijenjan, s ciljem da se određena prava detaljnije regulišu na nivou Federacije. Ovaj Zakon objedinjuje i reguliše različita područja socijalne politike (socijalnu zaštitu, zaštitu porodica s djecom, socijalna prava osoba s invaliditetom i zaštitu civilnih žrtava rata), što ga čini veoma složenim i teškim za primjenu i praćenje. Već prostom analizom njegova naziva, može se lako uočiti da su to različite oblasti koje treba urediti posebnim zakonima.

U primjeni navedenog Zakona veliki problem predstavlja ustavno utvrđena zajednička nadležnost između Federacije i kantona, jer kantoni imaju ovlasti svojim zakonima i drugim propisima uređivati oblast socijalne zaštite, što oni i čine, ali na različite načine, te bez jedinstvenih i zajedničkih smjernica, tako da svaki kanton ima svoj sistem, a ti se kantonalni sistemi međusobno veoma razlikuju. Iako je sam Zakon prošao proces značajnih izmjena, zbog svoje složene strukture i veoma velikih zahvata u tekstu, postao je vrlo komplikovan za praćenje, te je neupitna potreba njegovog prestrukturisanja kako bi se i sadržajno razdvojile određene kategorije i prava, te ostvarila preglednost i preciznost pravnog normiranja. Zakon je, naravno, zasnovan na ustavnim odredbama i važećim zakonima u BiH i Federaciji. Na federalnom se nivou, koordinisano, uvažavajući različite situacije u kantonima i potrebu za fleksibilnošću (kako stoji u tekstu ustavnih odredbi), donose osnove i zakoni iz zajedničkih nadležnosti iz Poglavlja III. člana 2. Ustava gdje spada i socijalna politika.

Osim toga, u socijalnoj zaštiti Federacije nisu razvijeni mehanizmi za praćenje stanja u sistemu s nivou entiteta, mehanizmi vođenja jedinstvene evidencije i mehanizmi ocjene efekata mjera u sistemu, tako da nema jedinstvenih podataka i vrlo je teško analizirati funkcionisanje sistema. Zbog nepostojanja jasnih zajedničkih pravila i procedura, među nosiocima i akterima nema koordinacije i adekvatne saradnje, pa se koriste različiti termini, različite evidencije, različite osnovice i procedure za ostvarivanje nekih prava, što dovodi do nejednakog položaja građana u ostvarivanju socijalnih prava u Federaciji.

Federalnim i kantonalnim zakonima i drugim propisima koji regulišu oblasti socijalnih davanja nije u svim sistemima jasno određena njihova svrha davanja i rezultati koji se žele postići tim davanjem ili podrškom. Takođe, nije obezbijeđen mehanizam koji bi garantovao da će se neko pravo moći ostvariti na području cijele Federacije, izuzev ako ga propisuje federalni zakon i ako se sredstva za njegovo ostvarivanje obezbjeđuju u federalnom budžetu. Federalnim zakonom je ostavljena mogućnost kantonima da predviđena prava mogu proširiti ili uvesti nova, u skladu sa svojim mogućnostima. Međutim, u praksi određeni kantoni ne obezbjeđuju ni osnovna prava predviđena federalnim zakonom, dok neki kantoni obezbjeđuju određena proširena prava. Na ovaj se način stvara ambijent u kojemu se vrše razni oblici diskriminacije građana Federacije i promoviše nepoštovanje zakona od strane državnih institucija, što kod građana razvija osjećaj nesigurnosti i diskriminacije u sistemu socijalne zaštite.

Situacija u sistemima socijalne zaštite je veoma komplikovana i različita kada se posmatraju i analiziraju uslovi za ostvarivanje određenih prava. Prisutne su i razlike među sistemima i među kantonima. Prava na novčana i druga materijalna davanja iz oblasti socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom su samo načelno regulisana federalnim zakonom, a sva ostala pitanja kao što su uslovi, procedure, iznosi i postupak uređuju se kantonalnim propisima. Nije teško zaključiti da je u ovim oblastima stanje veoma neuređeno i neujednačeno, što građane Federacije, kako smo to već spomenuli, dovodi u neravnopravan položaj.

Ostvarivanje prava na novčana i druga materijalna davanja iz socijalne zaštite uslovljeno je ispunjavanjem statusnih kriterija, provjerom i utvrđivanjem imovine, provjerom prihoda i primjenom cenzusa, kao i utvrđivanjem obaveza izdržavanja među članovima porodice. Na ostvarivanje prava ne utiče bitno situacija u kojoj se osoba stvarno nalazi, ako nisu ispunjeni navedeni uslovi. U formalnom pogledu, barem prema praksi kantona koji isplaćuju određena prava, ovi bi se statusni kriteriji, mogli razvrstati po sljedećim kategorijama:

- Pravni status;
- Zdravstveni status;
- Socijalni status;
- Radni status.

Različitošću uslova u ostvarivanju prava na određeni vid novčane socijalne pomoći ogleda se i u tome da su određeni kantoni različito propisali i definisali određena ograničenja za njihovo priznavanje koja se mogu klasifikovati u sljedeće kategorije:

- Prihodovni cenzus;
- Imovinski cenzus;
- Dobni cenzus.

Generalno se može zaključiti da socijalna i druga davanja iz budžeta Federacije i kantona nisu dobro ciljana, posebno u situacijama kada su ista vezana za određeni status, a ne za postojanje stvarne socijalne potrebe. Osim toga, zbog ograničenih finansijskih mogućnosti većine kantona, navedena davanja često su veoma niska, te nemaju nekog značajnijeg uticaja na poboljšanje socio-ekonomskog statusa njihovih korisnika što dovodi u pitanje njihovu svrsishodnost i efikasnost.

Prava osoba s neratnim invaliditetom, prava civilnih žrtava rata i prava branilaca i članova njihovih porodica, koja se regulišu na nivou Federacije, nisu uslovljena imovinskim i drugim cenzusima, što, kada se radi o podršci osobama s invaliditetom, ima smisla i principijelno je u skladu s namjenom te podrške. Drugo je pitanje neujednačenog pristupa prema potrebama osoba s invaliditetom, čime se pravi diskriminacija po osnovu uzroka nastanka invaliditeta, a što je u direktnoj suprotnosti s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom, koju je BiH ratifikovala.

Primanja civilnih žrtava rata, branilaca i članova njihovih porodica, koje nisu osobe s invaliditetom, odobravaju se na osnovu statusa ili zbog gubitka člana porodice i namjena tih davanja nije uvijek u potpunosti jasna. Ako ih se definiše kao davanja za garantovanje socijalne sigurnosti, onda bi se trebale utvrđivati i druge okolnosti, kao što su imovina, prihodi, obaveza izdržavanja, itd., kao što to predviđaju uslovi u socijalnoj zaštiti.

Postupci za ostvarivanje prava su različiti u različitim sistemima, pa je čak i za ista prava u kantonima evidentna procedura različitog postupanja centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite u primjeni propisa. Zajedničko im je da primjenjuju Zakon o upravnom postupku tako da je za ostvarivanje određenih prava većinom potrebno prikupiti veliki broj dokumenata što posljedično vrlo često produžava proceduru za ostvarivanje prava. Takođe, u ovim postupcima, nalaz i socijalna anamneza koju sačinji socijalni radnik nema značajniji uticaj na donošenje konačne odluke o novčanim i drugim materijalnim davanjima, iako ima situacija da stvarno stanje u kojemu se stranka nalazi ne odgovara stanju koje se formalno može dokazati.

Osnovice za obračun visina naknada su različito utvrđene u svim sistemima, a kantoni svojim propisima samostalno utvrđuju kriterije i osnovice za prava koja se finansiraju iz kantonalnih budžeta, a to su prava iz socijalne zaštite, kojima se obezbjeđuje minimum izdržavanja i zaštita porodica s djecom. Visina naknade utvrđuje se u procentu od osnovice, a različita osnovica i različiti procenti doveli su do velikih razlika u visinama naknada. Visina naknada u boračkoj zaštiti je najveća. Najniže su naknade u socijalnoj zaštiti. Na ovaj je način pokazan odnos vlasti prema korisnicima pojedinih sistema tako da se favorizuju i više uvažavaju potrebe boračkih kategorija od potreba ostalih građana.

Analizom federalnih i kantonalnih propisa utvrđeno je da su socijalna davanja u socijalnoj zaštiti, koja imaju namjenu obezbjeđivanja minimuma socijalne sigurnosti, različita od kantona do kantona, ali se

generalno može reći da se daju jako mali novčani iznosi, koji ne mogu zadovoljiti ni minimalne egzistencijalne potrebe.

Nije utvrđen ni minimum socijalne sigurnosti koji bi važio za cijelu Federaciju čime bi se znatno poboljšala socijalna sigurnost građana. Prava civilnih žrtava rata i prava branilaca i članova njihovih porodica su vrlo široko postavljena. Krug korisnika je takođe širok, jer su u prava uključeni i članovi porodice, bez posebnih uslova koji se odnose na njihovo materijalno stanje. Ovdje bi trebalo razgraničiti davanja koja se obezbjeđuju za osobe s invaliditetom zbog izjednačavanja mogućnosti od davanja po osnovu statusa. Postojeće socijalne naknade koje su namijenjene osobama s invaliditetom po osnovu invaliditeta predstavljaju najveću diskriminaciju za ove osobe, jer na njihov obim i visinu ključno utiče statusna pripadnost pojedinim sistemima, a ne stvarne potrebe osobe radi stvaranja jednakih mogućnosti.

Kriteriji koji se koriste u ostvarivanju socijalnih naknada u socijalnoj i dječijoj zaštiti su vrlo oštri i isključuju dio stanovništva koje se nalazi u stanju socijalne potrebe. U socijalnoj zaštiti pristup stalnim naknadama uskraćen je osobama sposobnim za rad, iako one nemaju nikakvih prihoda za izdržavanje sebe i svoje porodice, a u dječijoj zaštiti situacija je bitno različita od kantona do kantona.

Obezbeđivanje naknade plate zaposlenoj ženi-majci za vrijeme odsustva s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta iz budžetskih sredstava, po do sada uobičajenoj praksi, dovodi do različitog položaja žena, zavisno od toga u kojemu kantonu imaju prebivalište, što ne može biti prihvatljivo i predstavlja oblik diskriminacije. Ovo pitanje treba rješavati na jedinstven način u cijeloj Federaciji, što ne isključuje mogućnost da se razmotri opcija ponovnog vraćanja u sistem zdravstvenog osiguranja. Slična je situacija i kada se radi o pomoći ženi-majci koja nije u radnom odnosu, ali se ovo pitanje mora rješavati na drugačiji način. Zbog velike nezaposlenosti i nedovoljno razvijenog osiguranja u slučaju nezaposlenosti, veliki broj građana vrši pritisak na socijalnu zaštitu i potražuje socijalne naknade, bez obzira na to što im strogi kriteriji ne omogućavaju ulazak u sistem. Zato je neophodno razvijati mehanizme koji će omogućiti širi obuhvat socijalno ugroženih i siromašnih.

Zakonom o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja 2007. godine osnovana je nezavisna institucija za medicinsko vještačenje s namjerom da se promijeni pristup i ujednači ocjena sposobnosti, oštećenja organizma i invaliditeta. Po dosadašnjim rezultatima njihovog rada može se zaključiti da nije došlo do bitnih promjena, te da se i dalje primjenjuje isključivo medicinski pristup, koji se koristio kada je Institut djelovao u okviru sistema penzijsko-invalidskog osiguranja. Vještačenje se vrši prema različitim kriterijima, za različite sisteme, cijeni se u prvom redu stepen oštećenja organa, a ozbiljnije se ne ulazi u analizu stvarnih potreba osobe čije se vještačenje vrši. Presudnu ulogu imaju nalazi liječnika specijaliste.

Postupci za ostvarivanje prava pokreću se i vode u različitim institucijama i službama zavisno od vrste prava i načinu uređivanja organizacije u kantonima, zbog čega se teško obezbjeđuje kontrola, praćenje i planiranje razvoja sistema socijalne zaštite. Centrima za socijalni rad nije data adekvatna uloga u sistemu, u pravilu se bave upravnim postupcima i administriranjem, umjesto da se bave stručnim radom sa stanovništvom i preveniranjem određenih negativnih pojava u društvu. Pored toga, većina centara za socijalni rad u Federaciji nema adekvatne uslove za rad, nema dovoljno finansijskih sredstava i jako je izražen nedostatak zaposlenih stručnih radnika.

Sistem socijalne zaštite ne pokazuje potpuno efektivno zadovoljenje potreba jer su ekonomska situacija i posljedice rata uticale na povećan broj korisnika socijalne zaštite i povećane potrebe. Neusklađenost i

neujednačenost prava u kantonima odražava se na zaštitu prava iz ove oblasti, nejednakost kategorija, isključivanje iz sistema ili postojanje višestrukih korisnika u dva ili više sistema socijalne sigurnosti.

Ekonomski sistem BiH, odnosno Federacije, uz administrativno opterećenje federalnih i kantonalnih institucija, ne može pratiti potrebe u socijalnoj zaštiti i dugoročna opterećenja, posebno potrebe u boračko-invalidskoj zaštiti. Sistem socijalne zaštite Federacije treba preurediti tako da se jednostavnijim zahvatima učini efikasnijim i boljim za pojedince i grupe koje koriste prava iz ove oblasti poštujući sva ustavna načela u zaštiti ljudskih prava, te primjenu načela nediskriminacije.

Potrebni zahvati se odnose na analizu svih relevantnih sektora i preispitivanje njihovih funkcija s aspekta naučnog pristupa definisanju pojmova i kategorija iz socijalne zaštite, stručnog, realnog i efikasnog korištenja postojećih resursa (materijalnih i nematerijalnih). Takođe, poželjno je definisanje jedinstvenih osnova na nivou Federacije u ostvarivanju prava iz socijalne zaštite, te utvrđivanje preciznih nadležnosti i obaveza kantona.

Ekonomska kriza uzrokovana pojavom koronavirusa, u značajnoj se mjeri odrazila na budžete svih nivoa vlasti u Federaciji, pa samim tim i na finansiranje socijalne zaštite. Javni prihodi su naglo pali, a rashodi značajno porasli. Deficit koji je tako nastao uglavnom se finansira zaduživanjem. U takvoj situaciji, sistem finansiranja socijalne zaštite u Federaciji značajno je ugrožen. Veliki dio ovih sredstava isplaćuje se iz kantonalnih i opštinskih budžeta. Većina kantona i dobar dio opština u Federaciji nalaze se u teškim okolnostima po pitanju javnih finansija zbog čega se najveći rizik za isplatu sredstava socijalne zaštite u Federaciji krije u finansiranju koje dolazi iz kantona i opština.

Tabela 7. Različitost između kantona u pogledu priznavanja prava - prava isplaćena iz kantonalnih budžeta u 2021. godini

Naziv prava	USK	PK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	ZHK	KS	K10
Stalna novčana pomoć	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Novčane naknade za pomoć i njegu od strane druge osobe	Da	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Izuzetna novčana pomoć	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Jednokratna novčana pomoć	Da	Ne	Da	Da	Ne	Da	Ne	Da	Da	Da
Privremena novčana pomoć	Ne	Ne	Da	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Jednokratna novčana pomoć (kantonalno ministarstvo)	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Jednokratna novčana pomoć za ublažavanje posljedica COVID-a 19	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Osposobljavanje za život i rad	Da	Ne	Ne	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Ne
Smještaj u ustanovu socijalne zaštite	Da	Da	Da	Da	Ne	Da	Da	Ne	Da	Ne
Smještaj u hraniteljsku porodicu	Da	Ne	Da	Da	Ne	Da	Ne	Ne	Da	Ne
Pravo na refundaciju troškova ljekarskog pregleda	Ne	Ne	Da	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Da	Ne
Pravo na sufinansiranje troškova podstanarstva	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Pravo na sufinansiranje troškova grijanja	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Troškovi dženaze/sahrane i ukopa	Ne	Ne	Da	Da	Ne	Da	Da	Da	Ne	Ne
Pokriće troškova prevoza radi osposobljavanja za samostalan život i rad	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Pravo na topli obrok u kuhinjama	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Zdravstveno osiguranje	Ne	Ne	Da	Da	Ne	Da	Da	Ne	Da	Ne
Pravo na dječiji dodatak	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Ne	Da	Ne
Novčana pomoć nezaposlenim porodicama	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majku dojilju	Ne	Ne	Da	Da	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Novčana naknada zaposlenim porodicama	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Da	Da	Da	Da	Ne
Jednokratna novčana pomoć za opremu novorođenog djeteta	Ne	Ne	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Pravo na naknadu za treće i svako naredno živorođeno dijete	Da	Ne	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Pravo na jednokratnu novčanu pomoć za roditelje s troje i više djece	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Subvencioniranje troškova prevoza djece, učenika i studenata	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Pravo na naknadu za obrok u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja	Ne	Ne	Da	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Ukupno	12	4	14	17	8	12	13	7	19	4

Izvor: SOTAC baza podataka (2021).

Tabela 8. Teškoće u ostvarivanju prava i usluga iz sistema socijalne zaštite

Ranjive grupe s najvećim teškoćama u ostvarivanju prava i usluga iz socijalne zaštite	Ukupno	Uopšte ne		Ponekad		Umjereno		U znatnoj mjeri		U najvećoj mjeri		Prosjek
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Romi	52	26	50%	11	21%	8	15%	6	12%	1	2%	13%
Odrasle osobe s invaliditetom	58	19	33%	21	36%	13	22%	3	5%	2	3%	9%
Samohrani roditelji	57	21	37%	18	32%	9	16%	5	9%	4	7%	16%
Izbjegllice	52	32	62%	12	23%	5	10%	2	4%	1	2%	6%
Osobe teškog imovinskog stanja	58	15	26%	16	28%	12	21%	12	21%	3	5%	26%
Starije osobe	57	13	23%	21	37%	10	18%	8	14%	5	9%	23%
Djeca bez odgovarajućeg roditeljskog staranja	54	22	41%	14	26%	9	17%	7	13%	2	4%	17%
Djeca s invaliditetom	53	23	43%	15	28%	7	13%	6	11%	2	4%	15%
Djeca iz siromašnih porodica	55	17	31%	15	27%	13	24%	8	15%	2	4%	18%
Osobe s društveno negativnim/neprihvatljivim ponašanjem	49	16	33%	15	31%	14	29%	2	4%	2	4%	8%
Migranti	37	20	54%	5	14%	5	14%	3	8%	4	11%	19%
Djeca i porodice/porodice povratnici sa stranih ratišta	36	25	69%	5	14%	2	6%	2	6%	2	6%	11%

Izvor: GAP analiza

Službe za socijalnu zaštitu nemaju dovoljno kapaciteta za procjenu potreba ugroženih grupa, niti finansijskih sredstava za pružanje odgovarajuće podrške. Prava iz socijalne zaštite se utvrđuju na osnovu prihoda i imovine ili statusa, što dovodi do nejednakosti u pružanju socijalnih naknada.

Postojeći sistem socijalne zaštite u Federaciji sadrži osnovne elemente, poput socijalne pomoći i pomoći porodici u novčanim isplatama, socijalnim uslugama i institucionalnoj brizi. Osnovna prava iz socijalne zaštite su novčana i druga materijalna pomoć, osposobljavanje za život i rad, smještaj u drugu porodicu, smještaj u ustanove socijalne zaštite, usluge socijalnog i drugog stručnog rada i kućna njega i pomoć u kući.

Finansiranje ovih oblika socijalne zaštite je u nadležnosti kantona i obezbjeđuje se iz budžeta kantona, osim za osobe s neratnim invaliditetom za koje se naknade isplaćuju iz budžeta Federacije. Većina kantona suočava se u posljednjih 20 godina s teškoćama u finansiranju socijalne zaštite. Razlike u finansijskim kapacitetima među kantonima i opštinama (nekada čak i unutar istog kantona) uzrokuju različit stepen pokrivenosti i utiču na stvarnu efektivnost sistema socijalne zaštite.

Ovim sistemom obuhvaćena je većina korisnika koji nisu pokriveni drugim sistemima socijalne sigurnosti (npr. socijalnim osiguranjem): starije osobe, osobe s invaliditetom i porodice s djecom, domaćinstva teškog imovinskog stanja. Posebne teškoće u ostvarivanju prava i usluga iz domena socijalne zaštite evidentne su u slučaju osoba teškog imovinskog stanja i starijih osoba, migranata, djece iz siromašnih porodica.

Imajući u vidu da je postojeći sistem socijalne i dječije zaštite nedovoljno efikasan i pravičan, u Federaciji je započeta njegova korjenita reforma koja je u svojoj inicijalnoj fazi prvenstveno fokusirana na uspostavljanje i kreiranje kvalitetnijih pravnih okvira i zakonskih rješenja. U tom kontekstu posebno je značajno donošenje nekoliko novih zakona od kojih posebno treba izdvojiti Zakon o osnovama socijalne zaštite, Zakon o djelatnosti socijalnog rada i Zakon o socijalnim uslugama. Pored navedenih planiranih propisa, u međuvremenu je usvojeno nekoliko novih zakona kojima se na sistematičan i moderan način uređuju određene podblasti ili pitanja. S tim u vezi, posebno treba istaknuti usvajanje sljedećih nekoliko zakona:

U kontekstu jednog od dugoročnih ciljeva Strategije deinstitucionalizacije koji se odnosio na povećanje izlazaka iz institucija u nove oblike brige, posebno stimulirajući porodičnu reintegraciju, u 2017. godini je donesen **Zakon o hraniteljstvu**. Polazeći od navedenog cilja, te u skladu s programskim opredjeljenjem Vlade Federacije u pogledu unapređenja sistema socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom koji će garantovati osnovna i ujednačena prava koja obezbjeđuju zaštitu socijalno ugroženih kategorija, navedenim je propisom znatno harmonizovan i osnažen sistem socijalnog zbrinjavanja najranjivijih kategorija stanovništva, posebno djece i odraslih osoba bez adekvatne porodične brige, kojima je na ovaj način omogućen život u stimulirajućem porodičnom okruženju.

U kontekstu sprovođenja Reformske agende za period 2015-2018. godina u 2017. godini donesen je i **Zakon o Jedinstvenom registru korisnika gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi**. Prema odredbama navedenog Zakona, Jedinstveni bi registar trebao omogućiti centralizaciju svih informacija vezanih za isplate gotovinskih naknada pojedincima (fizičkim osobama) na koje se ne uplaćuju doprinosi, a koje se isplaćuju na teret budžeta Federacije, kantona, gradova, opština, vanbudžetskih fondova, javnih institucija i drugih institucija definisanih ovim Zakonom. Jedinstveni registar uspostavlja, vodi i održava FMRSP. Uspostavom Jedinstvenog registra stvorene su ključne pravne pretpostavke koje zaposlenicima institucija povezanim s Registrom i koji rade s građanima i obrađuju predmete, odnosno vode upravne

postupke, omogućuju bržu i efikasniju obradu podataka i sprečavanje zloupotreba, velike uštede u budžetima na svim nivoima vlasti i svih institucija na koje se ovaj Zakon odnosi, preciznije i pravednije planiranje socijalnih politika u Federaciji od strane donosioca odluka, te polaznu osnovu za kreiranje socijalne karte pojedinaca koji koriste budžetska i vanbudžetska sredstva u Federaciji.

Zakon o roditeljima negovateljima usvojen je u drugoj polovici 2021. godine. Riječ je o propisu kojim se uređuju pojam i status roditelja negovatelja, uslovi za priznavanje statusa roditelja negovatelja, pravo roditelja negovatelja na materijalnu podršku u vidu mjesečne naknade i pripadajućih doprinosa, postupak ostvarivanja prava, finansiranje, nadzor i druga pitanja od značaja za ostvarivanje prava roditelja negovatelja u Federaciji. Razlozi za donošenje ovoga propisa leže u činjenici da su djeca i osobe s invaliditetom u razvoju jedna od najosjetljivijih kategorija stanovništva, te da su njihove porodice u velikoj mjeri izložene brojnim potrebama, podložne raznim rizicima, zaviseci kako od sistema socijalne zaštite, tako i od rada udruženja koja se bave ovom problematikom. Imajući u vidu navedeno, ocijenjeno je potrebnim sistemski i na sveobuhvatan način riješiti pitanje statusa porodica koje imaju dijete s invaliditetom. U tom je kontekstu posebno značajna materijalna podrška roditeljima, te sistemsko rješavanje njihovog statusa, imajući u vidu da, u velikom broju slučajeva, sami roditelji preuzimaju ulogu i posao negovatelja, stručnjaka i odgajatelja svoje djece, pri čemu im je onemogućeno osnovno pravo na rad zbog potrebe da svojoj djeci obezbijede 24-satnu brigu i njegu.

U prvoj polovici 2022. godine usvojen je i **Zakon o materijalnoj podršci porodicama s djecom**. Ovim su zakonom utvrđene osnove materijalne podrške porodicama s djecom, osnovna materijalna prava, postupak, uslovi i način ostvarivanja prava, finansiranje, nadzor i druga pitanja od značaja za ostvarivanje materijalne podrške porodicama s djecom. Polazeći od toga da je zaštita porodica s djecom djelatnost od posebnog društvenog interesa, koja ima za cilj obezbjeđenje približno jednakih uslova za zdrav i pravilan razvoj djece, kao i pružanje pomoći u realizaciji reproduktivne funkcije porodice, bilo je neophodno preduzimanje hitnih reformskih aktivnosti i mjera u smislu poboljšanja stanja u ovoj oblasti. Nakon sprovedene detaljne analize utvrđena je neujednačenost vrsta materijalnih prava po kantonima, različiti uslovi u postupku ostvarivanja prava, nepripadnost i neprimjerenost ostvarivanja prava zaposlenih porodilja u sistemu socijalne zaštite i različite osnovice i procenti od osnovice za obračun materijalnih davanja. Nadalje, zbog nemogućnosti pojedinih kantona da u svojim budžetima obezbijede potrebna sredstva za ovu namjenu i da u većini kantona kantonalni propisi nisu usklađeni s federalnim, bilo da nisu uopšte doneseni bilo da nisu obezbijedena finansijska sredstva u budžetima kantona, porodice s djecom su u ovim kantonima ostale obespravljene. Zbog navedenih je razloga predloženo uvođenje finansiranja određenih prava na nivou entiteta, kao jedini način da se obezbijedi dostupnost i ujednačenost određenih osnovnih prava na cijelom teritoriju Federacije, neovisno od kantona u kojem korisnik ima prebivalište. Imajući u vidu da je finansiranje prava porodica s djecom iz budžeta kantona po važećem zakonu popraćeno ozbiljnim poteškoćama, usvojenim zakonskim rješenjima je predviđeno da se iz Budžeta Federacije obezbijedi finansiranje prava na dječiji dodatak, a iz budžeta kantona novčana pomoć nezaposlenim porodiljama. Ostala prava iz osnovnog paketa prava po važećem zakonu finansirala bi se iz kantonalnih budžeta u skladu s materijalnim mogućnostima.

Sredinom 2022. godine usvojen je i potpuno novi **Zakon o ustanovama socijalne zaštite Federacije BiH**. Relevantnost i opravdanost donošenja predmetnog Zakona je neupitna, budući da trenutna zakonska rješenja ne prate osnovna načela procesa deinstitucionalizacije zasnovane na zaštiti osnovnih ljudskih prava i najboljeg interesa osoba kojima je potreban ovakav vid zbrinjavanja. Takođe, postojeći pravni okviri se ne podudaraju sa strateškim opredjeljenjem zakonodavne i izvršne vlasti u Federaciji da nastavi sa svojim javnim angažmanom na povećanju kvaliteta života djece, osoba s invaliditetom i starih osoba, te da kroz dosljedno sprovođenje procesa deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite

obezbijedi uslove za pružanje podrške korisnicima kojima je ista neophodna i implementira međunarodno zasnovano pravo prema kojemu svaka osoba ima pravo na život dostojan čovjeka. Osim toga, ovaj Zakon ujedno predstavlja i odgovor na potrebu za sistemskim promjenama koje je neophodno sprovesti u oblasti tradicionalnog načina institucionalne brige o korisnicima.

Na koncu, sredinom 2022. godine usvojen je **Zakon o organizacijama i reprezentativnim organizacijama osoba s invaliditetom i civilnih žrtava rata**. Ovim su Zakonom uređeni definicija, postupak i uslovi stjecanja statusa ovih organizacija, područje, svrha i ciljevi njihovog djelovanja, aktivnosti, vođenje registra organizacija, finansiranje, te druga pitanja od značaja za funkcionisanje organizacija na nivou opština, kantona i Federacije. Usvajanjem ovoga propisa uređeno je pitanje osnivanja i rada organizacija osoba s invaliditetom i druga značajna pitanja, kao što su zagovaranje, predstavljanje i finansiranje. Time je za organe koji imaju obavezu saradnje s ovim organizacijama riješen prvenstveno problem finansijske podrške za osnovno funkcionisanje koja se udruženjima osoba s invaliditetom dugi niz godina dodjeljuje iz budžeta na svim nivoima vlasti, ali i u smislu predstavljanja i zastupanja stavova, kao i u procesima kreiranja i donošenja rješenja značajnih za populaciju osoba s invaliditetom.

1.3.2. Organizacijski i kadrovski kapaciteti sistema

1.3.2.1. Centri za socijalni rad

Ključne institucije koje direktno sprovode socijalnu i dječiju zaštitu na području Federacije su centri za socijalni rad, odnosno opštinske službe socijalne zaštite. Od ukupno 80 navedenih institucija koliko ih postoji, njih 61 su osnovani i organizovani kao centri za socijalni rad koji imaju status pravne osobe (59 opštinskih i 2 kantonalna), dok su preostalih 19 organizovani kao službe socijalne zaštite u okviru opštinskih organa uprave. Zbog pandemijskih okolnosti, obim aktivnosti u centrima za socijalni rad, odnosno opštinskim službama socijalne zaštite je u 2020. godini bio osjetno niži. Ukupno je obrađeno 228 hiljada slučajeva i pruženo 288 hiljada intervencija (u odnosu na 319 hiljada slučajeva i 458 hiljada intervencija u 2019. godini). Iako centri za socijalni rad ili barem opštinske službe postoje u svim kantonima, ipak treba istaknuti da je u pojedinim jedinicama lokalne samouprave njihovo funkcionisanje svedeno gotovo isključivo na bavljenje poslovima administrativne prirode što se ponajbolje može vidjeti po stručnoj strukturi zaposlenih i organizaciji poslova.

S ciljem sagledavanja kapaciteta centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite u 2021. godini je sprovedeno istraživanje o potrebama navedenih institucija na području Federacije. U odnosu na oblik organizovanja ustanova socijalne zaštite, analiza rezultata istraživanja je pokazala da su u ukupnoj strukturi ispitanika, koji su popunili upitnike, sudjelovala 53 centra za socijalni rad čiji je osnivač opština ili grad (83%), 2 centra za socijalni rad čiji je osnivač kanton (JU Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo s 8 opštinskih službi i JU Centar za socijalni rad Bosansko-podrinjskog kantona u čijem sastavu djeluju 3 opštinske službe socijalne zaštite) (3%), te 9 službi koji djeluju pri opštinama (14%). Nadalje, u strukturi ispitanika u odnosu na stručnu spremu predstavnika ustanova koji su popunjavali upitnik najveći broj je s visokom stručnom spremom (njih 91%), ispitanika s višom stručnom spremom (8%), te 2% magistra nauka. U odnosu na poziciju u organizaciji najveći broj ispitanika čine direktori i to njih 63%, te stručni saradnici 34%.

U 64 ustanove koje su obuhvaćene ovim istraživanjem zaposleno je ukupno 757 zaposlenika od čega 174 muškarca (23%) i 583 žene (77%). Značajno veći procenat učešća žena u strukturi zaposlenih, tradicionalno karakterističan za sektor socijalnih usluga, potvrđen je i ovim istraživanjem.

Prema profilu zanimanja, preovladavaju socijalni radnici (32%), zatim administrativno-tehničko osoblje (26%), pravnici (15%) te zaposlenici pod kategorijom drugo (ekonomisti, informatičari, politolozi, magistri socijalnih nauka i drugi profili) (10%). Nadalje, u strukturi su zastupljeni psiholozi, socijalni radnici (VŠS), pedagozi, socijalni pedagozi, sociolozi, defektolozi i jedan specijalni pedagog.

Tabela 9. Zaposlenici u institucijama socijalne zaštite po stručnom profilu

Stručni profil zaposlenika u institucijama socijalne zaštite	Broj	%
Diplomirani socijalni radnik / Bachelor	242	32%
Socijalni radnik (viša škola)	38	5%
Diplomirani pravnik / Bachelor	116	15%
Diplomirani psiholog / Bachelor	38,5	5%
Diplomirani sociolog / Bachelor	8	1%
Diplomirani pedagog / Bachelor	22,5	3%
Diplomirani socijalni pedagog / Bachelor	13	2%
Diplomirani specijalni pedagog / Bachelor	1	0%
Diplomirani defektolog / Bachelor	7	1%
Tehničko osoblje (administrativno osoblje, spremačice, kuriri)	198	26%
Drugo	73	10%
Ukupno	757	100%

Prema stepenu obrazovanja, dominiraju zaposleni s VSS (240 ECTS) i to u ukupnom procentu od 52%, potom zaposleni sa SSS njih 22%, dok je 8% zaposlenih s VŠS. Od ukupnog broja zaposlenih 6% je magistara nauka, 4% su zaposlenici s VSS (180 ECTS), 3% su zaposlenici s NSS/NK, 1% je zaposlenih doktora nauka, dok 3% ispitanika nisu dali odgovor na ovo pitanje. Evidentno je da u strukturi zaposlenih visoko obrazovani stručni kadar učestvuje s oko 71% (VŠS, VSS - 240 i 180 ECTS, mr.sci. i dr.sci.).

Tabela 10. Stepenu obrazovanja zaposlenih

Stepenu obrazovanja zaposlenih	F	%
Zaposlenik s NSS/NK	26	3%
Zaposlenik sa SSS	169	22%
Zaposlenik s VŠS	60	8%
Zaposlenik s VSS (240 ECTS)	394	52%
Zaposlenik s VSS (180 ECTS)	33	4%
Zaposlenik s mr.sci.	46	6%
Zaposlenik s dr.sci.	5	1%

Nije naveden odgovor	24	3%
Ukupno	757	100%

Sve su ustanove, koje su bile predmetom istraživanja potreba, potvrdile da imaju Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Sistematizacija radnih mjesta obuhvaćenih ustanova predviđa zapošljavanje 1.023 radnika, dok je istraživanjem utvrđeno da ispunjenost iznosi 74% (757 zaposlenih), što predstavlja značajan podatak. Prema ličnoj procjeni ispitanika po pitanju nedostajućih kadrova u odnosu na stvarne potrebe, izražene su potrebe za dodatnih 338 zaposlenika. U strukturi potrebnih kadrova preovladavaju socijalni radnici s 55,9%, potom psiholozi s 14,2%, pravnici s 10,9% i pedagozi sa 6,8%.

Tabela 11. Iskazane potrebe za dodatnim zaposlenicima

Zaposlenici ustanove	Je li broj odgovarajući?						Realne potrebe za određenim profilima zaposlenika prema ličnoj procjeni	
	Da		Ne		Bez odgovora		Broj	%
	Broj	%	Broj	%	Broj	%		
Diplomirani socijalni radnik / Bachelor	19	30%	38	59%	7	11%	189	55,9%
Socijalni radnik (viša škola)	26	41%	4	6%	34	53%	5	1,5%
Diplomirani pravnik / Bachelor	31	48%	20	31%	13	20%	37	10,9%
Diplomirani psiholog / Bachelor	17	27%	29	45%	18	28%	48	14,2%
Diplomirani sociolog / Bachelor	14	22%	8	13%	42	66%	2	0,6%
Diplomirani pedagog / Bachelor	13	20%	13	20%	38	59%	23	6,8%
Diplomirani socijalni pedagog / Bachelor	13	20%	8	13%	43	67%	4	1,2%
Diplomirani specijalni pedagog / Bachelor	10	16%	4	6%	50	78%	1	0,3%
Diplomirani defektolog / Bachelor	12	19%	11	17%	41	64%	7	2,1%
Tehničko osoblje	15	23%	4	6%	45	70%	18	5,3%
Drugo: Zaštitari i slično	15	23%	4	6%	45	70%	4	1,2%
Ukupno							338	100%

Analiza je pokazala da se trenutni broj zaposlenih značajno razlikuje od minimalno propisanih standarda koji su utvrđeni u odnosu na ukupan broj stanovnika. S obzirom na činjenicu da po pitanju broja stanovnika jedan broj ispitanika nije dao odgovor, dok se kod jednog dijela broj nije poklapao sa zvaničnim procjenama Federalnog zavoda za statistiku (FZzS), preuzeti su podaci FZzS. Shodno procjenama FZzS, u Federaciji živi ukupno 2.184.680 stanovnika, dok u 74 opštine i grada, koji su obuhvaćeni ovim istraživanjem, živi ukupno 2.088.349 stanovnika, što je brojčano stanje populacije po kojem je urađena

uporedna analiza. U strukturi zaposlenih, shodno minimalno propisanim standardima, nedostaju 242 socijalna radnika (ispunjenje standarda 54%), 101 psiholog (ispunjenje standarda (28%), 117 pedagoga (ispunjenje standarda 16%) i 34 sociologa (ispunjenje standarda 19%). Jedino je broj pravnika za 12 zaposlenih veći od minimalno propisanih standarda.

Tabela 12. Broj zaposlenih u odnosu na propisane minimalne standarde

Profil stručnih radnika	Po broju stanovnika	Broj stručnih radnika prema minimalnom standardu	Stvarno stanje zaposlenika	Dodatne potrebe shodno standardu	Procent ispunjenosti standarda
Socijalni radnik	4.000	522	280 uključujući i VŠS (38)	242	54%
Pravnik	20.000	104	116	-12	111%
Psiholog	15.000	139	38,5	101	28%
Pedagog	15.000	139	22,5	117	16%
Sociolog	50.000	42	8	34	19%

Ispitanici su u najvećem procentu od 66% potvrdili da ustanova posjeduje propisanu politiku zapošljavanja i odabira kadrova, 22% tvrdi da istu ne posjeduje, 8% ne zna odgovor na ovo pitanje, a 5% nije dalo odgovor. Ispitanici u najvećem procentu od 95% potvrđuju da za sva radna mjesta u ustanovi postoji dokumentovan opis poslova.

Tabela 13. Kadrovska politika

Kadrovska politika	Da		Ne		Ne znam	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Ustanova posjeduje propisanu politiku zapošljavanja i odabira kadrova	42	66%	14	22%	5	8%
Za radna mjesta u ustanovi postoji dokumentovani opis poslova	61	95%	1	2%	0	0%

Shodno rezultatima istraživanja u odnosu na procjenu stanja ljudskih resursa i uslova u kojima djeluju zaposlenici, odgovori su se kretali na skali od loše do vrlo dobro. Preovladavajuća ocjena ispitanika u odnosu na popunjenost kapaciteta ustanove kvalifikovanim osobljem je prosječna (37% ispitanika). Obezbjedenost uslova rada uključujući nediskriminaciju po bilo kom osnovu ocijenjena je vrlo dobrom (35% ispitanika). Po pitanju uslova rada uključujući zaštitu zdravlja i bezbjednost na radu preovladavaju ocjene dobro (32% ispitanika), dok je obezbjedenost uslova rada uključujući odgovarajuće plate i naknade, te stimulacije i nagrade za prekovremeni rad ili dodatno zalaganje ocijenjena zadovoljavajućom od strane 25% ispitanika. Rodna ravnopravnost je za najveći procenat od 43% ispitanika ocijenjena dobrom, dok je područje monitoringa i procjene rezultata rada zaposlenika za 39% ispitanika prosječno. Ako se posmatraju odgovori po pitanju u kojoj je mjeri omogućeno stažiranje studenata tokom studija procenat je izrazito visok u korist vrlo dobar i to u procentu od 57% ispitanika. Uključenost ustanove i zaposlenika u razvojne programe i projekte iz oblasti socijalne zaštite je ocijenjena ocjenom dobro za 33% ispitanika,

dok je najlošije ocijenjeno pitanje postojanja programa supervizije s čak 51% ocjenom loš i 13% zadovoljava. U ukupnoj ocjeni preovladavaju odgovori dobro u procentu od 25% i prosječno u procentu od 24%, što ukazuje na potrebu za poboljšanjima po spomenutim pitanjima.

Tabela 14. Procjena stanja i uslova u kojima djeluju zaposlenici

Vlastita procjena stanja ljudskih resursa	Broj	Loše		Zadovoljava		Prosječno		Dobro		Vrlo dobro	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Popunjenost kapaciteta ustanove kvalifikovanim osobljem	63	11	17%	12	19%	23	37%	14	22%	3	5%
Obezbjedenost uslova rada uključujući nediskriminaciju po bilo kom osnovu	62	1	2%	8	13%	13	21%	18	29%	22	35%
Obezbjedenost uslova rada uključujući zaštitu zdravlja i bezbjednosti na radu	63	7	11%	7	11%	17	27%	20	32%	12	19%
Obezbjedenost uslova rada uključujući odgovarajuće plate i naknade, te stimulacije i nagrade za prekovremeni rad ili dodatno zalaganje	63	11	17%	16	25%	15	24%	13	21%	8	13%
Obezbjedenost uslova rada uključujući rodnu ravnopravnost	63	2	3%	7	11%	7	11%	27	43%	20	32%
Utvrđen sistem monitoringa i ocjene rezultata rada zaposlenika	57	11	19%	10	18%	22	39%	12	21%	2	4%
Omogućeno stažiranje studenata tokom studija	62	5	8%	1	2%	9	15%	11	18%	36	58%
Uključenost ustanove i zaposlenika u razvojne programe i projekte iz oblasti socijalne zaštite	63	5	8%	7	11%	17	27%	21	33%	13	21%
Postojanje programa supervizije	61	31	51%	8	13%	12	20%	5	8%	5	8%

Analiza u području profesionalnog razvoja zaposlenika je pokazala da se shodno navodima ispitanika 87% stručnih radnika u ustanovi dodatno osposobljavaju za svoju profesiju. S druge strane, indikativno je da je čak 63% ispitanih na pitanje jesu li obrazovanje i razvoj znanja i vještina stručnih radnika ustanove planirani dalo negativan odgovor. Isto tako, negativan odgovor preovladava u procentu od 78% po pitanju pokreće li ustanova samostalno dodatno osposobljavanje stručnih radnika, dok isti odgovor daje 58% ispitanih u odnosu na utvrđivanje potreba za osposobljavanjem stručnog osoblja. Tako je na pitanje jesu li stručnim saradnicima potrebne dodatne edukacije i obuke, potrebu iskazalo čak 92% ispitanih. Daljom je analizom utvrđeno da su obuke na kojima stručni radnici sudjeluju uglavnom organizovane od strane nevladinih, međunarodnih organizacija i određenog broj nadležnih ministarstva, dok po ovom pitanju ustanove nemaju razvijen interni sistem i mehanizme djelovanja.

Tabela 15. Profesionalni razvoj zaposlenika u ustanovi

Profesionalni razvoj zaposlenika u ustanovi	Broj	Da		Ne		Ne znam	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Stručni radnici u ustanovi dodatno se osposobljavaju za svoju profesiju	63	55	87%	6	10%	2	3%
Obrazovanje i razvoj znanja i vještina stručnih radnika ustanove su planirani	62	19	31%	39	63%	4	6%
Ustanova samostalno pokreće dodatno osposobljavanje stručnih radnika	63	12	19%	49	78%	2	3%
Ustanova sprovodi utvrđivanje potreba za osposobljavanjem stručnog osoblja	62	22	35%	36	58%	4	6%
Stručnim saradnicima su potrebne dodatne edukacije i obuke	63	58	92%	4	6%	1	2%

Za područje obuka na kojima su sudjelovali zaposlenici centara za socijalni rad i općinskih službi socijalne zaštite u posljednje tri godine najčešće su navođene sljedeće tematske oblasti:

- borba protiv nasilja nad ženama kroz pružanje zaštite i pomoći žrtvama;
- multidisciplinarni pristup prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici;
- edukacija stručnjaka iz centara za socijalni rad i općinskih službi socijalne zaštite u skladu sa Zakonom o hraniteljstvu;
- obuka u oblasti hraniteljstva;
- jačanje sistema socijalnih usluga u Bosni i Hercegovini;
- maloljetnička delinkvencija i medijacija u krivičnim postupcima protiv maloljetnika;
- rad s maloljetnim počiniteljima krivičnih djela;
- multidisciplinarni pristup prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici;
- obuka iz oblasti psihosocijalne zaštite;
- porodična sistemska psihoterapija;
- civilne žrtve rata - unapređenje procedura;
- specijalizovana edukacija profesionalaca za rad s djecom i porodicama povratnika sa stranih ratišta;
- prevencija nasilja nad djecom u digitalnom okruženju;
- zdravstvena i socijalna zaštita djece;
- rad s djecom u riziku;
- zaštita najboljeg interesa djeteta;
- prosjačenje i drugi oblici trgovine ljudima;
- vođenje slučaja i
- korištenje baze podataka SOTAC.

Kao organizatori i finansijeri obuka najčešće se navode: FMRSP; nadležna kantonalna ministarstva za oblast socijalne zaštite i zdravstva; Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH; Ministarstvo bezbjednosti

BiH; Ministarstvo unutrašnjih poslova; Gender centar Federacije BiH i u manjem broju lokalne zajednice i sami centri za socijalni rad i općinske službe socijalne zaštite.

Podršku procesu edukacije pružaju brojne međunarodne organizacije među kojima su: UNICEF, Save the Children, EU, ICRS, UN Women, SIDA, SDC, UNFPA; EMMAUS, IOM, USAID, Caritas Švicarske, GIZ, OSCE.

Među domaćim nevladinim organizacijama kao organizatori obuke se najčešće spominju: SOS Dječija sela, Medica Zenica, LEDA Zenica, Vive žene Tuzla, Biro za ljudska prava Tuzla, Zemlja Djece u BiH, Centar ženskih prava Mostar, Udruženje Vaša prava BiH, Centar za ljudska prava Mostar, Caritas BiH, udruženja socijalnih radnika, Snažnji glas za djecu, FMS EMMAUS.

Ispitanici su iskazali izrazito visok nivo potreba za edukacijom u oblastima koje su date u upitniku. Od ukupnog broja onih koji su odgovorili na ovo pitanje, za svaku od tema potrebu za edukacijom je iskazalo od 80% do 95% ispitanika, dok je po pitanju obezbijeđenih sredstava po datim oblastima njih čak 95% do 98% potvrdilo da sredstava za potrebne obuke nisu obezbijeđena. Zavisno od oblasti obuke, manji procenat njih (2% do 5%) je potvrdio da su obezbijeđena sredstva od strane opštine, nevladine organizacije, UNICEF-a, nadležnog FMRSP i u jednom slučaju od strane samog centra za socijalni rad. Naredni tabelarni prikaz ukazuje na izraženu potrebu za obukama u svim datim oblastima, ali i na činjenicu da sami centri za socijalni rad nisu u prilici obezbijediti sredstava za iste.

Tabela 16. Potrebe za edukacijom

Edukacija iz oblasti	Potreba za edukacijom					Da li su obezbijeđena sredstva za obuku?				
	Broj	Da		Ne		Broj	Da		Ne	
		F	%	F	%		F	%	F	%
Planiranje i razvoj socijalnih usluga	55	52	95	3	5	49	1	2	48	98
Standardizacija usluga	42	39	93	3	7	39	1	3	38	97
Projekt menadžment (priprema i realizacija projekata)	48	44	92	4	8	38	1	3	37	97
Rad na slučaju (<i>case management</i>)	53	50	94	3	6	44	2	5	42	95
Razvoj opštih kompetencija	52	44	85	8	15	43	1	2	42	98
Podrška djeci i mladima	51	47	92	4	8	42	2	5	40	95
Podrška odraslim i starijim	50	44	88	6	12	42	1	2	41	98
Podrška osobama s invaliditetom	49	42	86	7	14	40	1	3	39	98
Podrška porodici	52	47	90	5	10	44	1	2	43	98
Podrška marginalizovanim grupama	46	42	91	4	9	39	1	3	38	97
Rad s migrantima	45	36	80	9	20	38	1	3	37	97

Drugo: Realitetna psihoterapija	2	1	-	1	-	5	0	-	5	-
Drugo: Iskorištavanje mogućnosti SOTAC-a	2	1	-	1	-	5	0	-	5	-

Shodno analiziranim odgovorima, 48% ispitanika smatra da je sistematizacijom radnih mjesta utvrđen odnos stručnog direktnog rada s korisnicima i administrativnog rada, dok to nije slučaj po odgovorima 42% ispitanika, a 10% ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje. Odgovori upućuju na potrebu dodatnog regulisanja ovog pitanja.

Tabela 17. Odnos stručnog direktnog rada s korisnicima i administrativnog rada

Sistematizacija radnih mjesta utvrđuje odnos stručnog direktnog rada s korisnicima i administrativnog rada	Broj	Da		Ne		Ne znam	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Formalno utvrđen odnos direktnog rada s korisnicima i administrativnog rada	60	29	48%	25	42%	6	10%

Prema vlastitim procjenama većine ispitanika (njih 56%), 45% radnog vremena odnosi se na poslove direktnog rada s korisnicima, 55% na poslove administrativnog rada, što potvrđuje ranije izraženu potrebu za zapošljavanjem većeg broja stručnih radnika, kako bi se povećalo učešće direktnog rada s korisnicima.

Na pitanje ima li ustanova stručne službe shodno sistematizaciji poslova, od ukupno 63 ispitanika koji su dali odgovor na ovo pitanje njih 78% je navelo da u okviru ustanove ne postoje službe, dok je postojanje istih potvrdilo 19%, a 3% ispitanika nije znalo je li sistematizacijom utvrđeno postojanje stručnih službi. Evidentno je da samo centri za socijalni rad u većim lokalnim zajednicama imaju sistematizacijom utvrđene službe i to najčešće:

- Služba socijalne i dječije zaštite;
- Služba porodične zaštite;
- Služba za socijalnu zaštitu punoljetnih osoba i hraniteljstvo;
- Služba za socijalnu zaštitu maloljetnih osoba i zaštitu od nasilja u porodici;
- Služba za porodični i institucionalni smještaj;
- Služba za zaštitu materinstva i ostale oblike socijalne zaštite;
- Služba za socijalnu zaštitu maloljetnih osoba i zaštitu djece, mladih i osoba u sukobu sa zakonom;
- Služba za zaštitu civilnih žrtava rata, zdravstvenu zaštitu i starateljstvo;
- Služba za zaštitu osoba s invaliditetom, zdravstveno osiguranje, analizu i projekte.

Takođe, kao odgovor na ovo pitanje ispitanici su naveli službe opštih, pravnih i finansijsko-računovodstvenih poslova.

Slika 1. Stručne službe u ustanovama

Pitanje: Ima li ustanova stručne službe shodno sistematizaciji poslova?

U odnosu na Stručne timove u ustanovama socijalne zaštite rezultati istraživanja pokazuju da je od ukupnog broja ispitanika njih 61% potvrdilo da u okviru centara djeluju stručni timovi, 19% je navelo da centar nema stručne timove, dok 20% tvrdi da se stručni timovi formiraju po potrebi.

Tabela 18. Stručni timovi u ustanovama

Ustanova ima formirane stručne timove	Broj	Da		Ne		Po potrebi		Ne znam	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
		64	39	61%	12	19%	13	20%	0

Najčešći stručni timovi su za:

- zaštitu braka i porodice;
- zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i odraslih osoba bez porodičnog staranja;
- podršku u slučajevima nasilja u porodici;
- maloljetničku delinkvenciju;
- ostvarivanje prava na različite oblike socijalne zaštite;
- maloljetničko prijestupništvo;
- hraniteljstvo, zaštitu djece ometene u psihičkom i fizičkom razvoju;
- zaštitu djece i mladih s poremećajima u ponašanju;
- poslove starateljstva i posvojenja;
- starateljstvo nad maloljetnim osobama i smještaj maloljetnih i punoljetnih osoba u ustanovu socijalne zaštite;
- zaštitu i tretman djece i omladine s poremećajem u ponašanju;
- stjecanje prava na oblike socijalne zaštite;
- jednokratne novčane pomoći;
- zaštitu djece čiji roditelji žive odvojeno i djece o kojima se roditelji ne brinu na odgovarajući način;
- poslove socijalne zaštite i zaštite imovinskih interesa djeteta pod roditeljskom zaštitom;

- poslove zaštite punoljetnih osoba;
- poslove zaštite djece i mladeži s poremećajima u ponašanju;
- zaštitu djece ometene u psihičkom i fizičkom razvoju;
- zaštitu poslovno nesposobnih, starih i drugih osoba i drugo.

1.3.2.2. Ostale ustanove socijalne zaštite

Na području Federacije u 2020. godini djelovala je 31 ustanova za djecu i omladinu. U tim je ustanovama na smještaju bilo 2.938 korisnika, što predstavlja blago smanjenje u odnosu na period 2016-2020. godina kada se broj korisnika kretao između 3.200 i 3.300. Zaposleno je bilo 1.508 djelatnika, što je povećanje za 96% u odnosu na 2013. godinu kada je bilo 770 zaposlenih.

Na području Federacije djeluje i 49 ustanova za odrasle, što je za 14 ustanova više u odnosu na 2013. godinu. U referentnom periodu u tim je ustanovama na smještaju bio 4.201 korisnik, a angažovano je bilo 1.558 zaposlenih. U 18 ustanova za profesionalnu rehabilitaciju bilo je 166 korisnika i 191 zaposleni.

Tabela 19. Ustanove socijalne zaštite u Federaciji

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ustanove za djecu i omladinu	34	35	34	31	31
Korisnici	3.144	3.270	3.184	3.188	2.938
Lišeni roditeljskog staranja	610	735	631	795	772
Sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju	2.308	2.328	2.347	2.173	2.033
Društveno neprihvatljivog ponašanja	226	207	206	220	133
Zaposleni	1.297	1.090	1.370	1.508	1.460
Ustanove za odrasle i starije osobe	46	47	49	63	62
Korisnici	3.242	3.450	3.501	4.201	3.816
Zaposleni	1.138	1.221	1.135	1.556	1.602
Ustanove za profesionalnu rehabilitaciju	18	20	18	18	18
Korisnici	172	162	166	246	242
Zaposleni	205	284	191	182	168

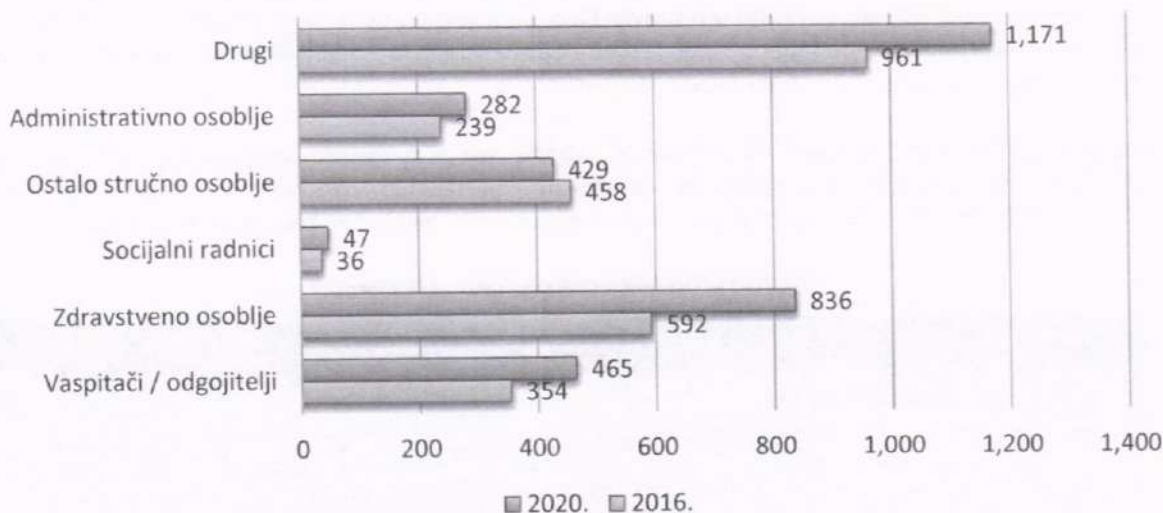
Izvor: Federalni zavod za statistiku

Najveći porast broja ustanova zabilježen je u slučaju odraslih i starijih osoba. U skladu s rastom broja ustanova, rastao je i broj zaposlenika, kao i njihovih korisnika.

Broj ustanova za profesionalnu rehabilitaciju je u analiziranom periodu ostao na istom nivou. Iako je broj korisnika značajno porastao, broj zaposlenih u navedenim ustanovama je značajno smanjen.

U navedenim ustanovama je ukupno bilo zaposleno 3.230 osoba. Na administrativno i drugo osoblje otpada 1.352 ili 45% ukupnog broja zaposlenih. Pregled strukture zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite dat je na grafikonu ispod.

Slika 2. Struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji (2020)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Prema Izvještaju o stručnim kapacitetima ustanova socijalne zaštite čiji je osnivač Parlament Federacije (FMRSP, 2021), ključni izazovi u funkcionisanju ustanova socijalne zaštite odnose se na:

- Problem naplate potraživanja (pojedini kantoni);
- Finansiranje nepripadajućih troškova (troškovi usluga iz domena primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite; nabava lijekova; naknade upravnim i nadzornim odborima);
- Neadekvatna kadrovska politika (kreiranje nepotrebnih radnih mjesta i prijem određenog broja zaposlenika čiji stručni profili ne odgovaraju potrebama);
- Nerazvijenost drugih vrsta usluga (fokus isključivo na uslugu smještaja);
- Pravni status ustanova (tretiraju se kao privredna društva);
- Socijalna vs. finansijska opravdanost (isključiva primjena modela ekonomske opravdanosti) i
- Raspoloživost određenih stručnih profila (obrazovni sistem, manje sredine, itd.).

1.3.3. Prostorni i tehničko-informatički kapaciteti sistema

1.3.3.1. Prostorni kapaciteti

Na osnovu dostupnih podataka iz GAP analize o prostornim kapacitetima, veličina raspoloživih površina centara i službi za socijalni rad kreće se od najviše 4.400m² do minimalno 72m² za lokaciju, te od 2.400m² do 42m² za samu zgradu. Najmanji centar za socijalni rad površine 42m² ima 4 zaposlena. Stopa kvadratnih

metara po zaposlenom iznosi 11m². Najveći centar za socijalni rad ima površinu od 2.400m² i 50 zaposlenih. Stopa kvadratnih metara po zaposlenom iznosi 48m². Treba uzeti u obzir i odgovarajuću stopu od prosječno 10m² po osobi. Na osnovu dostavljenih podataka, 4 centra za socijalni rad padaju ispod standarda EU i ostaju iznad 8m² po osobi.

Na osnovu minimalnih standarda, centar za socijalni rad, odnosno opštinska služba nadležna za socijalnu zaštitu treba da ispunjava posebne uslove, kako slijedi:

- da ima odvojene urede za profesionalno osoblje i odvojeni prostor za arhivu i
- da ima prostor za grupni rad, sale za sastanke, ured za rad stručnog tima, čekaonicu (čekaonica za korisnike), poseban prostor za trijažu, sanitarne i higijenske prostorije za osoblje i korisnike s odvojenim dijelom za osobe s invaliditetom.

U kontekstu navedenih standarda:

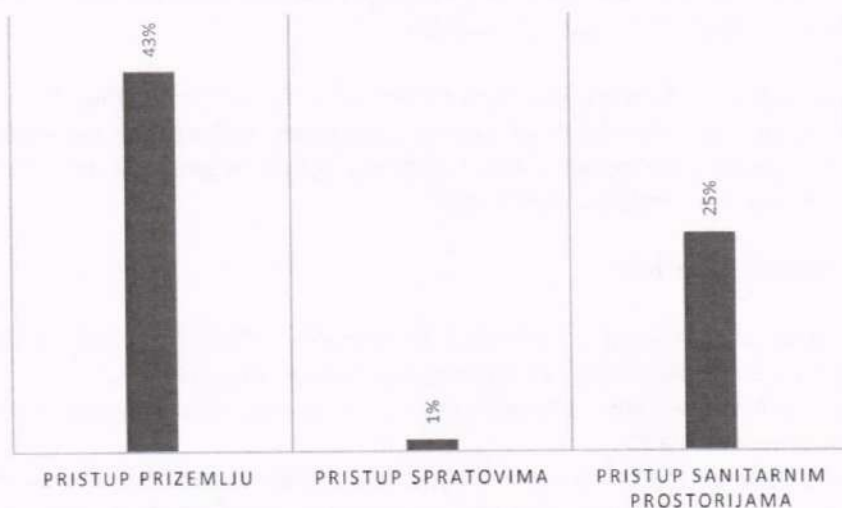
- 62% centara za socijalni rad ima na raspolaganju prostor za individualni rad s korisnicima.
- 42% centara za socijalni rad ima na raspolaganju prostor za grupni rad.
- 32% je spremno obezbijediti radni prostor za svoje osoblje u okolnostima pandemije COVID-19 ili neke druge slične situacije.
- U skladu s tim, postoji prostor za poboljšanje u pogledu raspoloživih prostorija i prostora za individualni i grupni rad, kao i bezbjednost osoblja tokom vanrednih situacija, poput pandemije COVID-19. Podaci pokazuju da 62% centara za socijalni rad nema raspoloživog prostora za grupni rad, kako nalažu standardi.
- Što se tiče sanitarnih i higijenskih prostorija, 21 centar za socijalni rad (27%) prijavio je potrebu za većom popravkom, dok je 30 njih (39%) prijavilo potrebu za manjom popravkom.

Na osnovu povratne informacije centara za socijalni rad, posebno u segmentu arhitektonskih prepreka za osobe ograničene pokretljivosti, manjih i većih održavanja i povećanja energetske performansi, održivosti i zaštite okoliša, može se zaključiti sljedeće:

- Trenutno 33 centra za socijalni rad pružaju osobama ograničene pokretljivosti pristup prizemlju putem rampe. Namjenska posebna pristupačnost gornjim spratovima centara za socijalni rad blizu je nuli: samo jedan centar za socijalni rad omogućava pristup osobama ograničene pokretljivosti gornjim spratovima, dok su 32 institucije izvjestile da pored prizemlja imaju i spratove. Naime, razlog je nepostojanje lifta za kolica ili lifta.
- Uz to, napominje se da 47 centara za socijalni rad imaju stepenice unutar objekta od kojih je 14 potrebno popraviti. Pored potrebe za ugradnjom lifta za invalidska kolica i/ili lifta kako bi se osobama ograničene pokretljivosti omogućio pristup gornjim spratovima, i stanje stepenica trebalo bi poboljšati gdje je potrebno, kako bi se pružilo bezbjedno radno okruženje za zaposlene i korisnike.
- Što se tiče sanitarnih uslova, u većini slučajeva sanitarni čvorovi za osobe ograničene pokretljivosti i namjenski umivaonici trebaju se nadograditi u fazi projektovanja i instalirati. Od 76 centara za socijalni rad, njih 19 je prijavilo da imaju posebne sanitarne prostorije za osobe ograničene pokretljivosti. Potrebno je provjeriti koliko su postojeće sanitarne prostorije usklađene s odgovarajućim dizajnom sanitarnih prostorija za osobe ograničene pokretljivosti.

- Dijagram u nastavku prikazuje procenat centara za socijalni rad koji omogućavaju pristup osobama ograničene pokretljivosti prizemlju, koji pružaju pristup gornjim spratovima i onima gdje je dostupan sanitarni čvor za osobe ograničene pokretljivosti.

Slika 3. Mogućnost pristupa osobama ograničene pokretljivosti

Upoređujući podatke s Pravilnikom, kao i sa standardima EU, postoji prepoznatljiv jaz u pogledu obezbjeđenja pristupačnosti osobama ograničene pokretljivosti uslugama centara za socijalni rad. Čak 75% centara za socijalni rad nema posebne sanitarne prostorije za osobe ograničene pokretljivosti, dok 57% centara za socijalni rad nema uslove koji omogućavaju pristup zgradi putem rampe.

Nadalje, prema dostavljenim informacijama, zgrade su u većini slučajeva oronule zbog nedostatka većeg i manjeg održavanja. Što se tiče standarda održivosti, uštede energije i zaštite okoliša, mora se naglasiti da gubitak toplote od prozora, krova i vanjskog zida značajno smanjuje energetske performanse zgrade. Od ukupnog broja ispitanih, 30% centara za socijalni rad odgovara da je potrebna intervencija ili zamjena prozora. Što se tiče ulaznih vrata, 22% institucija treba manju ili veću popravku, dok je za 23% potrebno u potpunosti zamijeniti glavna ulazna vrata. Nadalje, 18 centara za socijalni rad (24%) treba popravku unutrašnjih vrata, dok bi za dodatnih 29 (38%) trebalo zamijeniti unutrašnja vrata.

S obzirom na postojanje pukotina na vanjskim zidovima, skreće se pažnja na potrebu značajnog detaljnog ispitivanja svakog pojedinog objekta u kojemu se nalazi centar za socijalni rad, kako bi se prethodno utvrdila stabilnost zgrade. Smatra se da pukotine, zavisno od njihove veličine, značajno doprinose (+/- 25%) gubitku toplote u zgradi. Ukupno 21 centar za socijalni rad (28%) izjavio je da ima pukotine na vanjskim zidovima. Sličan postupak ispitivanja za pukotine na konstrukciji mora se usvojiti za spomenutu vlagu s krova ili s tla. Ne smije se podcijeniti da vlaga sigurno ometa svakodnevni život i udobnost ljudi u centrima za socijalni rad te je, zavisno od izvora, odgovorna za gubitak toplote. Dvadeset tri (23) institucije navele su da imaju problem s vlagom koja se javlja u zgradi, od čega su 22 centra za socijalni rad navela da vlaga dolazi s krova, dok ih je 13 ukazalo na vlagu s tla.

Prema tome, podaci o stanju zgrada pokazuju da je potrebno održavanje kako bi se povećala energetska efikasnost zgrada.

U pogledu povezanosti na javne mreže, svi su centri za socijalni rad dostupni s javnog puta. Većina centara za socijalni rad (ukupno 58) raspolaže otvorenim prostorom u blizini zgrade koji je namijenjen parkiranju. Prema dostavljenim informacijama, potreba da se doprinese održivosti zgrade naglašava važnost premošćivanja jaza i dostupnosti električne energije proizvodnjom alternativne električne energije pomoću solarnih fotonaponskih panela. Natkriveni parking mogao bi omogućiti ugradnju solarnih panela. Međutim, trenutno samo jedan centar za socijalni rad ima natkriveni parking.

Što se tiče električne energije, centri za socijalni rad su povezani na javnu mrežu. To je slučaj i s kanalizacijskim sistemom pri čemu je šest centara za socijalni rad povezano na septičke jame koje se rasipaju u podtlo, a 63 na javnu mrežu. Što se tiče vodovodne mreže, dva centra za socijalni rad imaju pristup vodi kroz cijevni bunar, dok ih 65 ima pristup javnoj mreži. Preostali centri za socijalni rad nisu pružili podatke o svom pristupu električnoj, vodovodnoj ili kanalizacijskoj mreži. Može se izvući zaključak da nije utvrđena značajna praznina u odnosu na povezanost s javnom mrežom ili pristupom transportu.

1.3.3.2. Tehničko-informatički kapaciteti

U pogledu informatičkih kapaciteta centara za socijalni rad, generalno se može zaključiti da isti nisu izgrađeni do nivoa neophodnog za moderan i efikasan rad zaposlenika, te da nisu na nivou potrebnom za kvalitetnu i efikasnu komunikaciju s korisnicima usluga, kao ni na nivou neophodnom za pravovremeno i kvalitetno strateško izvještavanje i planiranje. U tom je kontekstu značajno primijetiti da odluke iz domena IT-ja u centrima za socijalni rad u Federaciji u velikoj većini donose direktori samostalno ili u saradnji s upravom. Samo u nekih 5,9% donošenje ovih odluka je delegirano zaposleniku centra i to onom koji je direktno za te potrebe i zaposlen ili onom koji posjeduje određeni stepen znanja iz IT domena. U slučajevima gdje centri za socijalni rad imaju podršku eksterne osobe ili kompanije jasno je da se smatra da oni takođe sudjeluju u donošenju odluka u vezi s IT-jem. Nadalje, nijedan od centara za socijalni rad u Federaciji nema u svojoj unutrašnjoj organizaciji odsjek, odnosno ured za rukovanje i upravljanje radnjama iz domena IT-ja.

U slučaju informatičke podrške, najveći broj centara za socijalni rad u Federaciji (gotovo 40%) odlučio se za eksternu osobu, što je praćeno povjeravanjem informatičke podrške vlastitim zaposlenicima, opštinskim zaposlenicima i kompanijama na tržištu (svaka s gotovo 15%). Približno jedan od 14 centara za socijalni rad nema informatičku podršku. Broj računarskih uređaja (računara, laptopa i tableta) u upotrebi koji su mlađi od 3 godine je 200 (dvije stotine), starih od 3 do 5 godina je 176 (sto sedamdeset i šest), te koji su stariji od 5 godina je 354 (tri stotine pedeset i četiri). Ukupan broj računarskih uređaja nije zadovoljavajući jer je gotovo 25% pri kraju radnog vijeka, dok je gotovo 50% već zastarjelo. Uzimajući u obzir vrijeme potrebno donatorima za pripremu i sprovođenje projekata za nabavku opreme, u svrhu planiranja može se slobodno reći da se svi računarski uređaji mogu smatrati zastarjelima. Broj štampača u upotrebi je 543 (pet stotina četrdeset i tri), skenera 78 (sedamdeset i osam), te višenamjenskih uređaja (kombinacija štampača, skenera i kopirke) 155 (stotinu pedeset i pet). Ukupan broj uređaja za pripremu i štampanje nije zadovoljavajući kao ni tehnika pripreme i štampanja dokumenata koja nije centralizovana već je raspoređena na nivo zaposlenika.

Kvaliteta napajanja električnom energijom centara za socijalni rad u Federaciji može se smatrati izvrsnom s obzirom na to da više od 66% centara nije imalo problema s korištenjem i isporukom električne energije unazad godinu dana. Međutim, instalirane električne mreže u centrima za socijalni rad u Federaciji nemaju dovoljno utičnica koje su ravnomjerno raspoređene, jer gotovo 20% centara nema dovoljan broj utičnica,

a gotovo 50% centara svugdje koristi produžne kablove, što se obavezno mora uzeti u obzir pri renoviranju objekata centara za socijalni rad u Federaciji.

Više od 50% centara za socijalni rad u Federaciji tvrdi da je u njihovim objektima instalirana računarska mreža. Međutim, kako gotovo 30% njih tvrdi da je propusni obim njihovih računarskih mreža 10Mbps, vjeruje se da prijavljeni broj instalacija računarskih mreža ne odgovara stvarnosti s obzirom na to da se računarske mreže s propusnim obimom 10Mbps već veoma dugo smatraju zastarjelima. Kombinovanjem informacija o instaliranim računarskim mrežama i njihovim propusnim obimima, smatrat će se, za potrebe ove analize, da samo svaki treći centar za socijalni rad ima funkcionalnu i operativnu računarsku mrežu.

Više od 75% centara za socijalni rad u Federaciji tvrdi da posjeduje centralno postavljen prostor za smještaj opreme. Od onih koji tvrde da posjeduju centralno postavljen prostor za smještaj opreme njih gotovo 75% tvrdi da je obezbijedilo ulaz u ovaj prostor, dok gotovo 39% tvrdi da je temperatura u prostoru pod nadzorom, kao i da postoji UPS uređaj za zaštitu od prekida napajanja električnom energijom.

Interni poslužitelj datoteka za pohranu i dijeljenje dokumenata posjeduje nešto više od 16% centara za socijalni rad ili otprilike jedan od sedam. Uglavnom se koristi softver Microsoft Windows Server, ali i računari s operativnim sistemom Microsoft Windows koji se koriste za međusobno dijeljenje lokalno pohranjenih podataka. Međutim, ovo nije univerzalno pravilo jer se koristi i drugi softver, kao što je na primer Lotus Domino.

Gotovo 68% centara za socijalni rad u Federaciji ima sistem fiksne telefonije. Najčešći su različiti modeli tvrtke Panasonic, ali postoje centri koji koriste sisteme fiksne telefonije Avaya, Siemens i Ericsson, kao i centri koji koriste fiksnu telefoniju kao uslugu lokalnih pružatelja usluga BH Telecoma i HT Eroneta. Fiksna telefonija je ključni kanal za komunikaciju centara za socijalni rad s njihovim korisnicima i najveći korak naprijed je napravljen upravo na ovom području, posebno u upotrebi IP Centrex sistema "fiksne telefonije kao usluge".

Samo pet centara za socijalni rad ima audio/video opremu za nastavu i/ili prezentacije (video projektori i televizori), dok samo dva imaju audio/video opremu za snimanje sastanaka i/ili intervjuja (diktafon). Softver za ove namjene nije prisutan u centrima za socijalni rad.

Bezbjednost centara za socijalni rad važna je i za njihove zaposlenike i za korisnike, a vrlo je dobro što više od 82% centara za socijalni rad u Federaciji posjeduje instaliran interni sistem video nadzora. Gotovo 90% zaposlenih u centrima za socijalni rad u Federaciji ima stalni pristup internetu, što je izvrstan indikator razumijevanja važnosti interneta za rad centara i komunikaciju s korisnicima i javnošću.

Nažalost, samo oko 37% centara za socijalni rad u Federaciji ima vlastitu javnu internet stranicu, od kojih su mnoge dio javnih uprava opština i kantona unutar kojih centri djeluju. Za centre koji imaju vlastitu domenu javne internet stranice, ne postoje pravila u imenovanju domene koja se koristi, pa tako postoje domene: czsr-jajce.com, csrzenica.com.ba, csrbreza.ba, csrtravnik.ba, csr-tesanj.ba i druge. Većinu internet stranica centara za socijalni rad održavaju zaposlenici, što je dobra praksa za objave pravovremenih i tačnih sadržaja, dok nedostatak IT zaposlenika zahtijeva i vanjsku pomoć.

Objavljivanje informacija na javnim web stranicama centara za socijalni rad u Federaciji započelo je negdje oko 2008. godine i nastavlja se do sada tempom od približno 3 centra svake dvije godine. Prema prijavljenim podacima, samo centri za socijalni rad Bihać i Jajce, pružaju elektronske usluge na svojoj internet stranici u osnovnom obliku, omogućavajući svojim korisnicima preuzimanje obrazaca. Ipak,

jednostavnom pretragom interneta lako je utvrditi da iste usluge nudi, primjerice, i Centar za socijalni rad Tešanj, tako da je moguće da i centri koji to nisu prijavili ipak pružaju elektronske usluge svojim korisnicima na svojoj internet stranici.

Nekih 18% centara za socijalni rad u Federaciji ima interni server e-pošte i adrese e-pošte na javnom Internet domenu centra ili opštine, odnosno kantona. Većina centara koristi usluge Internet e-pošte međunarodnih pružatelja usluga Google, Yahoo, Hotmail, Outlook i drugih, ali i domaćih pružatelja usluga kao što su HT Eronet (tel.net.ba) i BH Telecom (bih.net.ba).

Centri za socijalni rad u Federaciji uglavnom koriste kanale fiksne telefonije i e-pošte za ostvarivanje komunikacije sa svojim korisnicima, iako je upotreba faks kanala još uvijek prisutna. Iako gotovo 34% centara za socijalni rad u Federaciji tvrdi da posjeduje pozivni ili kontakt centar, u stvarnosti ne postoje takvi tehnički sistemi, već se dotična tvrdnja odnosi na stvarnu upotrebu najčešće korištenih kanala komunikacije s korisnicima, što su u slučaju centara za socijalni rad u Federaciji telefonija, e-pošta i faks (u zbiru oko 82%).

Zaposlenici centara za socijalni rad u Federaciji gotovo isključivo koriste Microsoft Office paket kancelarijskih aplikacija (>94%) za opšti rad s dokumentima, informacijama i podacima. Softveri za upravljanje dokumentima i/ili predmetima se koriste u više od četvrtine centara pri čemu prednjači upotreba SOTAC softvera. U ove svrhe se koriste i Lotus Domino i Docunova softveri, dok Centar za socijalni rad Jajce koristi interno razvijeni softver. Softveri za ured/pisarnicu/arhivu koriste se u približno svakom šestom centru (17,6%), a koriste se softveri Lotus Domino, OWIS i Docunova, dok Centar za socijalni rad Jajce koristi vlastiti, odnosno interno razvijeni softver. Drugi softveri i softveri s viših nivoa vlasti koji se koriste u centrima za socijalni rad u Federaciji su prvenstveno SOTAC, koji koriste svi centri za socijalni rad u Federaciji i Jedinствени registar svih novčanih davanja koji postoji od 2019. godine i povezan je sa SOTAC-om, kao i razni softveri za finansijsko i budžetsko poslovanje (Finova Itineris i PIMIS).

Gotovo 46% centara za socijalni rad u Federaciji smatra da su njihovi zaposlenici donekle edukovani za upotrebu digitalnih uređaja, računarske mreže, softvera i interneta koje koriste u svom radu. Takođe, njih 22% smatra da njihovi zaposlenici nisu edukovani kako bi trebalo, dok tek 1,5% smatra da su zaposlenici edukovani u punoj mjeri. Značajno je primijetiti da gotovo svaki petnaesti centar za socijalni rad u Federaciji ne planira investicije u domenu IKT (informacione i komunikacione tehnologije) opreme, softvera i usluga. Nešto više od 60% centara za socijalni rad u Federaciji planira investicije samo za održavanje, dok samo njih 22,1% planira dugoročne investicije. Tek oko 9% centara za socijalni rad planira investicije tokom sljedeće godine.

Najveći broj centara za socijalni rad u Federaciji (njih 40%) očekuje investicije kroz budžete osnivača, uključujući tu i budžete opština, kantona i Federacije. Veliki deo centara za socijalni rad (njih 30%) očekuje investicije kroz projekte i donacije, dok tek svaki peti centar planira investicije u domenu IKT opreme, softvera i usluga korištenjem svog budžeta. Uvjerljivo najviši prioritet centara za socijalni rad u Federaciji je računarska oprema za zaposlenike, odnosno računari, štampači, skeneri i višenamjenski uređaji. U zbiru više od 84% centara za socijalni rad u Federaciji je iskazalo potrebu za računarima, štampačima, skenerima i višenamjenskim uređajima. Ovo direktno ukazuje na ogromnu potrebu za izgradnjom osnovnih kapaciteta centara za socijalni rad u Federaciji u domenu IKT opreme, softvera i usluga. Tek kod izraženih normalnih prioriteta centri za socijalni rad u Federaciji su iskazali potrebu pre svega za održavanjem, bržim internetom i edukacijom. Posebno iznenađujući, ali i prilično obeshrabrujući podatak odnosi se na činjenicu da je ovom prilikom iskazana i jasna potreba za potrošnim materijalom (toneri, računarski pribor i slično), što bi svakako uvijek moralo biti finansirano iz vlastitog budžeta. S obzirom na jasan nedostatak

osnovne računarske opreme za rad zaposlenika u centrima za socijalni rad u Federaciji, tek pri iskazivanju prioriteta niskog i najnižeg nivoa do izražaja dolaze i potrebe za audio/video i serverskom opremom, ali i infrastrukturnim sistemima kao što su video nadzor i zaštita od prekida napajanja električnom energijom. Takođe, iznova su naglašene potrebe za edukacijom i održavanjem.

SOTAC: U okviru reforme sistema socijalne zaštite uveden je informacioni sistem SOTAC. Primjena informacionog sistema SOTAC stvara kvalitetniji stepen kontrole nad isplatama budžetskih sredstava. Potpunim korištenjem ovoga sistema stvara se veliki napredak na području socijalne i dječije zaštite u smislu uspostavljanja puno kvalitetnije i brže komunikacije između različitih nivoa vlasti, kao i otklanjanje nejasnoća i problema s kojima se susreću operateri koji rade na unosu podataka u bazu SOTAC kako bi se što prije stvorile pretpostavke za funkcionisanje Jedinstvenog registra gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi.

Osim toga, primjena SOTAC baze omogućuje otkrivanje eventualnih zloupotreba sistema, znatnog skraćivanja trajanja upravnih postupaka, poboljšanja dostupnosti i ažuriranosti raznovrsnih podataka koji svim institucijama služe za kreiranje politika i zakona, raznih analiza i izvještaja, itd.

U sistem SOTAC unose se prava koja obuhvataju materijalne naknade osoba s neratnim invaliditetom i koje se u punom iznosu finansiraju iz budžeta Federacije, civilnih žrtava rata, kao i prava iz oblasti socijalne zaštite koja su regulisana kantonalnim zakonskim rješenjima.

U Izvještaju o funkcionisanju informacionog sistema SOTAC u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, u najkraćem, zaključeno je:

- Svih deset kantona u značajnoj mjeri koriste informacioni sistem SOTAC. U 2021. godini na približno istom nivou ostao je broj kantonalnih prava iz sistema socijalne zaštite i zaštite porodica i djece, koja se administriraju i isplaćuju kroz informacioni sistem SOTAC – ukupno 100 prava administriranih kroz SOTAC u 2021. godini (101 pravo u 2020. godini, 98 prava u 2019. godini, 68 prava u 2018. godini).
- Za određene je socijalne kategorije evidentiran unos isplata opštinskih novčanih davanja i to najčešće jednokratnog karaktera. Vrijednost ukupnih isplata, kojih je bilo 6.139 (2.983 u 2019. godini) evidentiranih kroz SOTAC u 2021. godini iznose 2.024.788,86 KM (1.029.162 KM u 2019. godini).
- Tokom 2021. godine kroz informacioni sistem SOTAC po osnovu prava civilnih žrtava rata, socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom iz kantonalnih su budžeta realizovane isplate prema ukupno 97.067 osoba.
- Sredstva isplaćena po osnovu prava iz sistema socijalne zaštite i zaštite porodica i djece u 2021. godini iznosila su 262.005.352,34 KM, što je više za 297.671,47 KM u odnosu na vrijednost isplata u 2020. godini, odnosno više za 933.232,22 KM.
- U strukturi isplaćenih sredstava, budžet Federacije učestvuje sa 61% u 2021. godini, što predstavlja nastavak trenda smanjenja učešća Federacije iz ranijih godina (63% u 2019. godini).
- S obzirom da je u 2021. godini usvojen Zakon o roditeljima njegovateljima u Federaciji BiH, koji propisuje pravo na naknadu tim osobama, te da je sredinom 2022. godine usvojen Zakon o materijalnoj podršci porodicama s djecom kojim je predviđeno finansiranje dječijeg dodatka iz federalnog budžeta, jedinstvena baza podataka SOTAC je doručena kako bi i ove isplate bile obuhvaćene.

U zaključku se Izvještaja navodi da je potrebno obezbjeđivati kontinuiranu obuku i davati podršku izgradnji kapaciteta korisnika za održavanje i rukovanje softverom, omogućiti redovno održavanje aplikacije SOTAC, tako što će se redovno vršiti radnje na održavanju i upravljanju informatičkim resursima, vršiti redovno održavanje servera, rutera, switcheva, VPN konekcija i radnih stanica za udaljene korisnike, te neprekidan i normalan rad web aplikacije SOTAC na nivou Federacije i deset kantona, što treba imati u vidu tokom planiranja budžeta.

Informacioni sistem SOTAC generiše izvještaje za potrebe centara za socijalni rad, odnosno opštinskih službi socijalne zaštite, jedinica lokalne samouprave, nadležnih kantonalnih ministarstava i za potrebe FMRSP. Međutim, iako navedeni informacioni sistem raspolaže kvalitetnim tehničkim pretpostavkama za unapređenje procesa prikupljanja i obrade relevantnih podataka iz oblasti socijalne i dječije zaštite, činjenica je da se u praksi ova mogućnost koristi veoma malo, tako da se treba raditi na unapređenju izvještavanja.

Jedinstveni registar nedoprinosnih naknada: Jedinstveni registar korisnika gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi, uspostavljen od strane FMRSP u skladu sa Zakonom o Jedinstvenom registru korisnika gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi zvanično je počeo s radom 01.11.2019. godine. U skladu s navedenim Zakonom, korisnici, a ujedno i obaveznici unosa podataka u Jedinstveni registar su budžetski korisnici, odnosno svi organi uprave svih nivoa vlasti u Federaciji, gradovi i opštine, javne ustanove i druge institucije kao i vanbudžetski fondovi koji isplaćuju bilo koju vrstu jednokratne, višekratne ili stalne mjesečne gotovinske naknade pojedincima na koje se ne uplaćuju doprinosi.

Ovdje se prvenstveno misli na isplate kao što su boračke i socijalne naknade i pomoći, poticaji i subvencije za poljoprivredu, obrt, preduzetništvo i malu privredu, naknade i pomoći za izbjegle i raseljene osobe, naknade osobama tokom nezaposlenosti, stipendije i pomoći za školovanje učenika i studenata raznih kategorija, refundacije troškova liječenja i jednokratne pomoći za liječenje, naknade za radni angažman osoba na odsluženju zatvorske kazne, naknade i pomoći za penzionere, naknade osobama prilikom povreda na radu, naknade za zaštitu okoliša, grantovi i pomoći za urbanizam, turizam i okoliš, pomoći civilne zaštite, nagrade i pomoći istaknutim pojedincima (državni i vjerski praznici, sport, kultura, nauka, umjetnost), donacije i razne druge subvencije i pomoći pojedincima isplaćene iz budžeta različitih resora i nivoa vlasti, a ne na naknade iz radno-pravnog odnosa.

Zaključno s 28.12.2021. godine u bazi Jedinstvenog registra registrovano je 240 institucija svih nivoa vlasti budžetskih i vanbudžetskih korisnika. Ovo je baza zatvorenog tipa kojoj po ovlaštenjima pristupa 705 državnih službenika i namještenika i tu su deponirani lični podaci kao i podaci o isplatama gotovinskih naknada za 467.500 osoba, državljana BiH i stranaca kojima su se isplaćivale ili se isplaćuju različite vrste naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi. Informacioni sistem je povezan s IDDEEA-om. Bazom upravlja Odsjek za upravljanje Jedinstvenim registrom FMRSP.

Uspostava Jedinstvenog registra omogućava centralizaciju svih informacija vezanih za isplate ovih vrsta naknada građanima, a zaposlenicima institucija koje su uvezane u bazu i obrađuju razne predmete/vode upravne postupke, omogućava bržu i efikasniju obradu podataka te sprječava zloupotrebe čime omogućava uštede u budžetima. Ovim je između ostalog i ispunjen jedan od zacrtanih ciljeva Reformske agende. FMRSP je od 01.11.2019. godine u nekoliko navrata upućivalo svim relevantnim institucijama poziv da se izjasne isplaćuju li naknade pojedincima na koje se ne uplaćuju doprinosi. Vlada Federacije je zadužila sve organe uprave, javne ustanove i druge institucije koje djeluju na federalnom, kantonalnom i opštinskom/gradskom nivou u Federaciji i koje još nisu pristupile Jedinstvenom registru ili nisu prenijele podatke o isplatama da, u skladu s odredbama Zakona o Jedinstvenom registru, pristupe istom i izvrše

prenos podataka o isplatama iz svojih elektronskih evidencija i drugih baza podataka u bazu Jedinštenog registra ili da se izjasne da ne isplaćuju iste. Institucijama je naloženo da sve navedene aktivnosti završe najkasnije do 31.08.2021. godine. Zaključno s 28.12.2021. godine dvije se institucije nisu izjasnile odnosno nisu pristupile bazi Jedinštenog registra.

Takođe, iz statističkih podataka je vidljivo da mnoge institucije koje djeluju u Federaciji nisu postupile u skladu s ranije dobivenim aktima i zaključcima Vlade Federacije, odnosno nisu ispoštovale zakonske odredbe i ažurno prenijele podatke o isplatama iz svojih baza u bazu Jedinštenog registra. Pored ovog, mnogi su prenosili nepotpune lične podatke građana uslijed čega statistika u nekim segmentima izvještaja nije potpuno precizna (odnosi se na mjesta prebivališta korisnika). Ovo se prvenstveno odnosi na kantonalne i gradske/opštinske organe i institucije. Što se tiče federalnih institucija, iste su ispoštovale zakonske odredbe i zaključke Vlade Federacije.

Takođe, evidentirano je da mnoge institucije koje djeluju na kantonalnom i opštinskom nivou i koje imaju veliki broj korisnika vode svoje baze podataka u običnim excel datotekama ili u drugim jednostavnim bazama, te im ovo predstavlja poteškoću u prenosu podataka (npr. kantonalna ministarstva za poljoprivredu i obrazovanje i opštine). Iako član 17. Zakona o uspostavljanju Jedinštenog registra precizno navodi da su svi korisnici dužni obezbijediti materijalne, tehničke i kadrovske pretpostavke za sprovođenje ovoga zakona, FMRSP je poduzelo dodatne aktivnosti da se uradi nadogradnja baze Jedinštenog registra početkom januara 2022. godine kako bi se omogućio lakši i brži prenos podataka iz excel datoteka u bazu Jedinštenog registra.

U cilju potpune implementacije Zakona o Jedinštenom registru neophodno je da sve institucije svih nivoa vlasti koje djeluju u Federaciji i koje isplaćuju ovakve vrste naknada ažurno prenose podatke o isplatama u skladu sa zakonskim odredbama, a institucije koje do sad nisu izvršile prenos ili nisu pristupile sistemu, to urade u što kraćem roku i izvrše prenos podataka o isplatama iz svojih elektronskih baza i drugih evidencija za 2019, 2020. i 2021. godinu ili da se pismeno izjasne da ne isplaćuju ovakve vrste naknada čime nisu obaveznici pristupa u Jedinštveni registar.

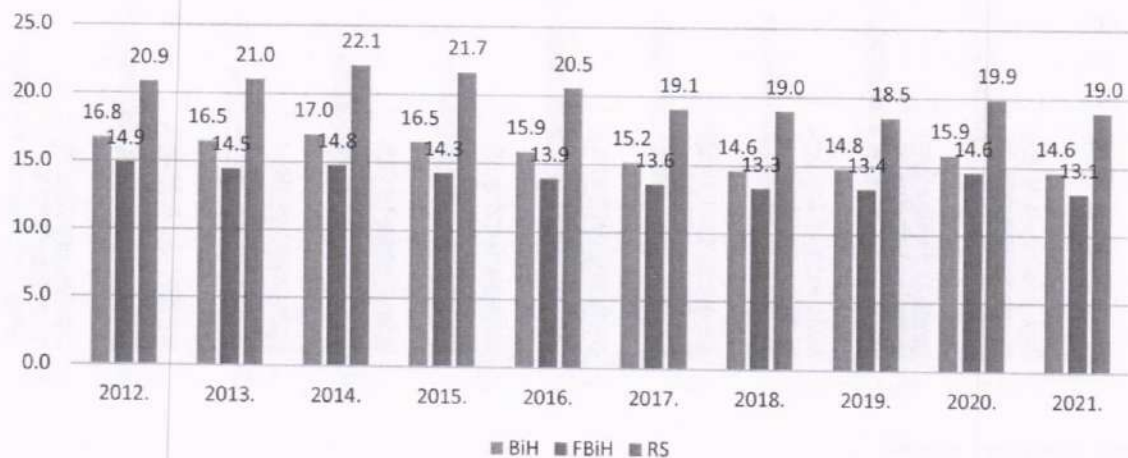
1.4. Analiza budžeta za socijalnu zaštitu u Federaciji

Za potrebe analize sredstava koja se izdvajaju za socijalnu zaštitu u Federaciji korišteni su podaci Centralne banke BiH, Federalnog zavoda za statistiku i FMRSP. Centralna banka redovno na godišnjem nivou objavljuje podatke iz domena statistike državnih finansija, konsolidovano na nivou BiH i Federacije, kao i disagregirano za nivoe lokalnih zajednica, kantonalni nivo, nivo Federacije i fondove. Finansijske izdatke za socijalnu zaštitu raščlanjene po pojedinim komponentama objavljuje Federalni zavod za statistiku. Pored toga, pri FMRSP vodi se Jedinštveni registar korisnika gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi.

Podaci Centralne banke BiH prezentovani su na nekoliko sljedećih grafikona. Prema ovim podacima, ukupna socijalna izdvajanja u BiH u 2020. godini iznosila su 5,5 mlrd. KM od čega 3,2 mlrd. KM u Federaciji i 2,3 mlrd. KM u RS-u. Iako u stalnom porastu, socijalna izdvajanja su u posljednjih desetak godina rasla nešto sporije u odnosu na rast budžeta, odnosno ukupnu ekonomsku aktivnost u zemlji. U odnosu na BDP socijalna izdvajanja su, posmatrano konsolidovano na nivou BiH, smanjena sa 16,8% u 2012. godini na 14,8% u 2019. godini. Slični trendovi su zabilježeni i u Federaciji i u RS-u. U Federaciji je ovaj odnos smanjen s 14,9% na 13,4%, a u RS-u s 20,9% na 18,5%. Do promjene trendova dolazi u 2020. godini kao rezultat značajnog pada ekonomske aktivnosti uzrokovanog pandemijom koronavirusa i implementiranim

mjerama socijalne distance. Oporavkom ekonomske aktivnosti u 2021. godini navedeni procenti su ponovo smanjeni.

Slika 4. Socijalna davanja kao procenat BDP-a

Izvor: Centralna banka BiH

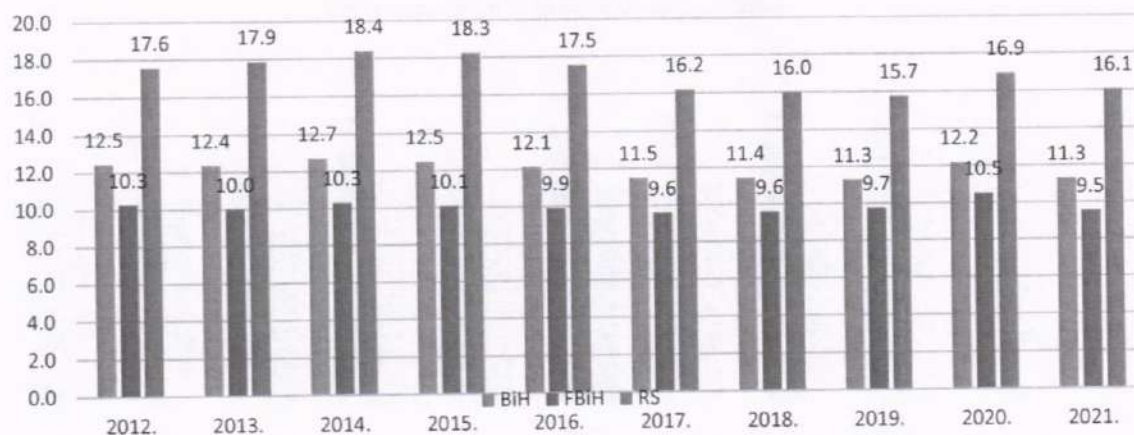
Ono što se još može uočiti iz prezentovanih podataka jeste da su socijalna davanja, iskazana u odnosu na BDP, osjetno niža u Federaciji u odnosu na RS. Navedena razlika je stabilna tokom vremena.

Treba ipak primijetiti da iznad prezentovani podaci uključuju sve kategorije socijalnih davanja: davanja bazirana na doprinosima¹² (penzijsko, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti) i nedoprinosa davanja¹³ (novčana i nenovčana). U tabeli ispod dat je pregled doprinosnih davanja. Može se uočiti da ista čine gotovo 3/4 ukupnih socijalnih davanja.

¹² Ostvarivanje prava zavisi od evidencije o uplaćenim doprinosima.

¹³ Sigurnosna mreža za lica u stanju potrebe. Isplate u novcu ili u stvarima, u skladu s raznim uslovima koje treba ispuniti.

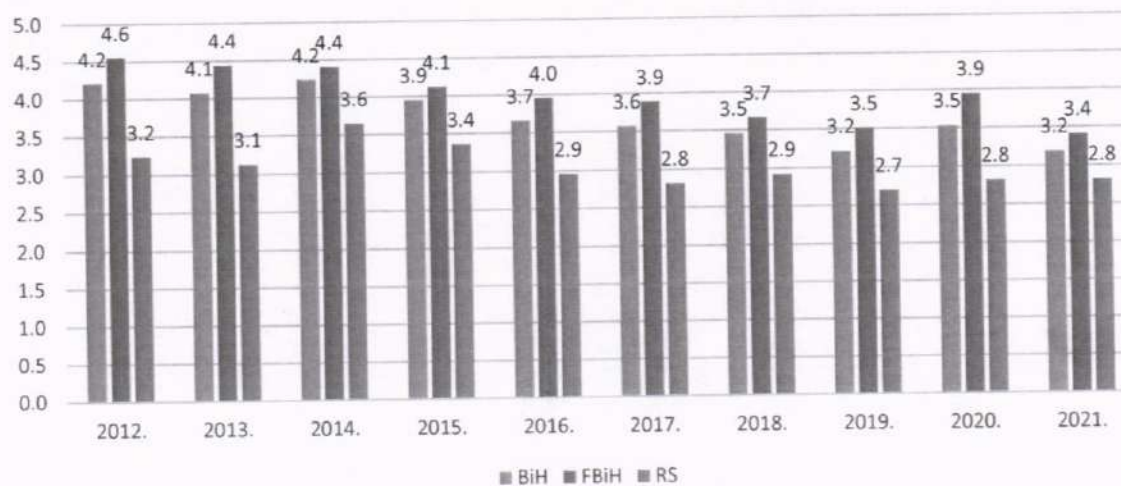
Slika 5. Doprinosna davanja kao procenat BDP-a

Izvor: Centralna banka BiH

Ako se posmatra cijeli period 2012-2021. godina može se uočiti da su doprinosna izdvajanja relativno stabilna u oba entiteta. Takođe, evidentno je da su ista dosta niža u Federaciji u odnosu na RS. S druge strane, ako se posmatraju nedoprinosna davanja, može se uočiti da su ista viša u Federaciji u odnosu na RS. Takođe, treba primijetiti da su izdvajanja za ovu vrstu davanja rasla sporije u odnosu na ukupnu ekonomsku aktivnost i budžete (grafikon ispod). Iz ranije spomenutih razloga izuzetak predstavlja 2020. godina.

Slika 6. Nedoprinosna davanja kao procenat BDP-a

Izvor: Centralna banka BiH

Detaljnijom analizom nedoprinosnih davanja socijalne zaštite uočeno je da se ona najvećim dijelom isplaćuju bez provjere materijalnog stanja korisnika. U ovoj kategoriji dominiraju izdvajanja za boračku

zaštitu. Naknade bazirane na provjeri materijalnog stanja čine svega oko 2% ukupnih socijalnih naknada, odnosno oko 10% ukupnih davanja koja se realizuju iz budžeta svih nivoa vlasti.

Tabela 20. Izdaci i primici socijalne zaštite u Federaciji

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupni izdaci socijalne zaštite	3.710.279.013	3.893.455.488	4.104.612.966	4.590.725.821	4.701.111.187
Naknade socijalne zaštite	3.514.297.294	3.723.484.772	3.980.501.118	4.441.328.414	4.551.326.766
Naknade bez provjere materijalnog stanja	3.427.817.295	3.631.985.180	3.884.722.002	4.353.797.125	4.463.209.532
Novčane naknade	2.511.920.543	2.650.797.022	2.807.331.270	2.905.224.601	2.934.817.341
Periodične novčane naknade	2.507.496.811	2.645.679.922	2.802.073.436	2.899.149.445	2.926.925.853
Jednokratne novčane naknade	4.423.731	5.117.100	5.257.834	6.075.156	7.891.488
Nenovčane naknade	915.896.753	981.188.159	1.077.390.732	1.448.572.524	1.528.392.191
Naknade zasnovane na provjeri materijalnog stanja	86.479.999	91.499.592	95.779.117	87.531.289	88.117.234
Novčane naknade	57.152.659	61.139.912	59.289.789	58.492.514	59.549.929
Periodične novčane naknade	53.897.747	58.372.710	55.649.684	54.324.635	55.404.918
Jednokratne novčane naknade	3.254.912	2.767.201	3.640.105	4.167.878	4.145.011
Nenovčane naknade	29.327.340	30.359.680	36.489.327	29.038.775	28.567.305
Administrativni troškovi	93.917.647	95.328.101	93.157.221	96.600.269	101.158.980
Transferi na druge programe	9.517.478	9.741.891	10.394.962	36.059.482	37.446.219
Socijalni doprinosi prema drugim programima	5.965.842	5.495.940	6.676.291	6.652.638	7.758.723
Ostali izdaci	92.546.594	64.900.724	20.559.665	16.737.656	11.179.222
Ukupni primici socijalne zaštite	4.139.581.702	4.270.722.960	4.614.449.131	4.587.869.733	4.690.939.718
Socijalni doprinosi	3.163.016.182	3.294.752.187	3.635.563.258	3.600.844.035	3.788.728.943
Doprinosi vlada u Federaciji	882.493.234	907.811.066	948.162.335	942.976.582	850.143.064
Transferi iz drugih programa	9.504.239	10.061.049	10.394.962	30.928.870	29.687.496
Socijalni doprinosi preusmjereni iz drugih programa	5.997.602	5.495.940	6.676.291	6.652.638	7.758.723
Ostali primici	94.072.285	58.098.659	20.328.576	44.049.116	52.067.711

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Posmatrano po funkcijama, pregled ukupnih izdataka socijalne zaštite predstavljen je u tabeli ispod. Oko 70% ukupnih izdvajanja odnosi se na starost i bolest/zdravstvenu zaštitu. Za preživjele izdržavane članove izdvaja se oko 17% sredstava.

Tabela 21. Izdaci socijalne zaštite prema funkcijama

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupni izdaci socijalne zaštite	3.710.279.013	3.893.455.488	4.104.612.966	4.590.725.821	4.701.111.187
Ukupni izdaci za socijalne naknade prema funkcijama	3.514.297.294	3.723.484.772	3.980.504.118	4.441.328.414	4.551.326.766
Bolest/zdravstvena zaštita*	906.390.107	958.694.516	1.081.074.319	1.459.577.170	1.536.381.195
Invaliditet	481.027.948	435.532.866	432.270.056	409.740.713	387.869.785
Starost	1.177.300.241	1.398.523.288	1.507.299.416	1.594.002.228	1.656.952.456
Preživjeli izdržavani članovi	730.906.075	688.781.840	731.175.689	734.276.568	749.460.069
Porodica/djeca	70.020.855	80.053.504	81.068.771	88.636.485	90.079.482
Nezaposlenost	127.981.130	140.233.628	123.650.938	133.265.636	109.235.802
Stanovanje	1.603.833	2.179.950	1.841.959	1.828.484	1.672.563
Socijalna isključenost koja nije drugdje kvalifikovana	19.067.105	19.485.180	22.122.970	20.001.132	19.675.413

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Na podršku porodicama s djecom izdvaja se oko 2% ukupnih sredstava.

2. SWOT ANALIZA, STRATEŠKI FOKUSI I CILJEVI S INDIKATORIMA

2.1. SWOT analiza

SWOT analiza (analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji) je izrađena na osnovu podataka iz prethodno sačinjene situacione analize koja uključuje baze podataka relevantnih institucija i ocjenu stanja u sistemu socijalne i dječije zaštite u Federaciji. SWOT analiza uključuje definisane interne snage i slabosti u domenu raspoloživih resursa, organizacije i rezultata rada, te eksterne faktore političkog, ekonomskog, socijalnog/društvenog, tehnološkog, pravnog i ekološkog okruženja koji su prepoznati kao prilike ili prijetnje vezano za razvoj socijalne i dječije zaštite. Snage su pozitivni interni faktori koji se mogu iskoristiti za ostvarenje strateških ciljeva, a slabosti ukazuju na područja i resurse unutar sistema koji predstavljaju razvojne izazove te se trebaju unaprijediti, odnosno osnažiti u perspektivi razvojnog planiranja. Prilike i prijetnje predstavljaju faktore iz vanjskog okruženja koji mogu pozitivno, odnosno negativno uticati na razvoj sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji.

Kako je već navedeno, **snage** predstavljaju one indikatore koji ukazuju na pozitivne faktore i trendove poput opredijeljenosti ključnih aktera prema reformskim procesima u oblasti socijalne i dječije zaštite. Uspostavljena je stručna vertikalna koordinacija ključnih aktera u Federaciji koja otvara velike mogućnosti u segmentu međusobnog usklađivanja ključnih zakonskih akata i strateških dokumenata što može rezultirati kvalitetnijim socijalnim davanjima i uslugama, te sinhronizovanim djelovanjem na suzbijanju negativnih socio-ekonomskih pojava. Takođe, zaključeno je da su u pogledu pojedinih prava doneseni federalni propisi koji utvrđuju jedinstvene uslove na području cijele Federacije za ostvarivanje pojedinih prava (hraniteljstvo, dječiji dodatak, naknade roditeljima njegovateljima). Značajni resursi u okviru nevladinog i privatnog sektora za pružanje socijalnih usluga, kao i uspostavljena saradnja između tog sektora i vladinih institucija, posebno u segmentu rješavanja pitanja i problema na koja sistem nema adekvatnog niti trenutnog odgovora, takođe su identifikovani kao interna snaga. Nadalje, konstatovana je i povećana uključenost glavnih aktera socijalne zaštite u implementaciju projekata u inovativnim oblastima (npr. socijalno preduzetništvo) koji povećavaju raspoložive resurse za razvoj kapaciteta cjelokupnog sistema. Uspostavljeni mehanizmi intersektorske saradnje kao neophodan oblik pristupa rješavanju egzistencijalnih problema određenih grupa i pojedinaca, posebno u određenim specifičnim situacijama ili u odnosu na specifična pitanja. Uspostavljeni su jedinstveni informacioni sistemi (SOTAC i Jedinstveni registar). Konačno, stvorene su i pretpostavke za sistemsku transformaciju ustanova socijalne zaštite kroz donošenje ključnih strateških dokumenata i propisa.

Slabosti su oni faktori koji onemogućavaju razvoj sistema ili pružaju slabe razvojne šanse. Među ključnim slabostima sistema navode se nedovoljna finansijska sredstva i loše "ciljanje" što rezultira slabim obuhvatom osoba u stanju potrebe različitim oblicima i uslugama socijalne zaštite i posljedično izostankom efekata na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti. Loše "ciljanje" je dijelom rezultat nepostojanja valjanog sistema praćenja socijalno-zaštitnih potreba stanovništva, monitoringa i evaluacije preduzetih mjera zaštite, kao i neutvrđenih indikatora za prepoznavanje socijalnih grupa kojima su najpotrebniji različiti vidovi materijalne i druge podrške. Još jedna bitna interna slabost vezana je za nedovoljne finansijske, prostorne, tehničke i kadrovske kapacitete nadležnih institucija i neadekvatnu organizaciju posla za kvalitetno odvijanje radnih procesa i povjerenih zadataka. Iako su napravljeni određeni iskoraci u proteklih nekoliko godina, pravni okviri se još uvijek karakterišu kao neadekvatni, kruti i nefleksibilni. Naglašava se da isti nisu u svim segmentima usklađeni s međunarodnim dokumentima i

preuzetim obavezama, ne obezbjeđuju mehanizme nadzora, poštivanja ljudskih prava i pravnu sigurnost pojedincima i porodicama u stanju socijalne potrebe, ne predviđaju sistemsko prikupljanje, obradu i distribuciju podataka, praćenje stanja i izvještavanja relevantnih aktera o identifikovanim problemima kao i mjerama koje je potrebno preduzeti.

Ukazano je na nepostojanje sistemskog i institucionalnog modela koji bi garantovao poštivanje etičkih principa i izradu kodeksa prakse i profesionalnog ponašanja – nedostatak strukovnih udruženja, komora i slično. Nadalje, neadekvatan je nivo međuinstitucionalne i međusektorske saradnje, posebno sa sektorima zdravstva, obrazovanja, pravosuđa i zapošljavanja. Nejasno su definisane nadležnosti i poslovi koje obavljaju institucije iz sistema socijalne i dječije zaštite. Mreža usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite je nedovoljno razvijena i uglavnom usmjerena na materijalna davanja i institucionalni smještaj. Jedan od nedostataka sistema je i izrazito pasivizirajući karakter sistema socijalne zaštite, kao rezultat nepostojanja odgovarajućih mehanizama aktivacije korisnika. Prisutna je diskriminacija korisnika prema geografskom kriteriju. Kao jedan od bitnih nedostataka označena je i opterećenost sistema davanjima po osnovu prava koja bi se trebala ostvarivati u okviru drugih sistema (primjer: zaposlene porodilje). Konačno, prisutna je i svojevrsna okoštaloost sistema i otpor prema promjenama kako pojedinaca, tako i institucija koje djeluju unutar sistema što predstavlja prijetnju svemu onomu što je novo ma kako to dobro bilo.

Prilike predstavljaju one faktore okruženja koji mogu pozitivno uticati na razvoj sistema socijalne i dječije zaštite. SWOT analizom je prepoznato više prilika. Tako se ukazuje na sve izraženiju zainteresovanost za probleme socijalnog karaktera kako političkih aktera, tako i šire društvene javnosti što stvara pretpostavke za ozbiljnije i dublje reformske zahvate. Ovo je posebno značajno imajući u vidu očekivani zamah u procesu EU integracija i potrebnog usklađivanja legislative u ovoj oblasti s pravnom stečevinom EU. Pored toga, kao priliku treba istaći i usvajanje okvira dostizanja razvojnih ciljeva 2030 za BiH, koji ističe inkluzivni razvoj kao bitno strateško opredjeljenje. Kao potencijalna prilika prepoznat je i najavljeni prelazak na model programskog budžetiranja što bi uveliko unaprijedilo proces planiranja i odobravanja finansijskih sredstava, kao i praćenje efekata koje ta sredstva budu imala po siromaštvo i socijalnu isključenost. Pozitivna ekonomska kretanja koja se ogledaju u kontinuiranom rastu budžeta svih nivoa vlasti ili smanjenju nezaposlenosti takođe su prepoznata kao prilike. Priliku predstavlja i razvoj modela socijalnog preduzetništva. Privatni sektor takođe nudi izvjesne mogućnosti za sprovođenje određenih socijalnih mjera, posebno onih koje su usmjerene na radnu aktivaciju osoba u stanju socijalne potrebe.

U kontekstu prilika, zaključuje se i da započete reformske aktivnosti u oblasti socijalne i dječije zaštite mogu dovesti do drugačijeg pozicioniranja nadležnih institucija i kvalitetnijeg definisanja njihovih uloga i nadležnosti koje imaju. Slično tome, započete aktivnosti na formalnom organizovanju profesionalaca kroz strukovna udruženja mogu doprinijeti jasnijem artikulisanju potreba i problema s kojima se suočavaju institucije i pojedinci koji djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite. Aktivnija saradnja s drugim vladinim i nevladinim organizacijama, kao i međunarodnim institucijama, posebno u segmentu realizovanja određenih idejnih rješenja nenormativnog karaktera, mogu obezbijediti kvalitetniju stručnu i materijalnu podršku ugroženim pojedincima i porodicama. Aktivnije uključivanje u procese javnih konsultacija pri donošenju strateških dokumenata i relevantnih zakona daje mogućnost za delegiranje istinskih problema i upućivanje argumentovanih zahtjeva za kvalitetnije rješavanje pitanja i problema koji se njima nastoje riješiti. Kao prilika prepoznata je i spremnost donatora da podrže razvoj socijalnog preduzetništva i jačanje kapaciteta socijalne zaštite za pripremu i odgovor na vanredne situacije. Uočena je i promjena stavova vezano za socijalnu inkluziju, odnosno relativno razvijena svijest o potrebi socijalne inkluzije u svim domenama života, te promjeni načina procjene i pružanja podrške djeci i mladima s teškoćama u razvoju.

Učestale vanredne situacije dovele su do povećane svijesti da u planiranje resursa i pripremu treba uključiti sve sektore, uključujući socijalnu zaštitu.

Započete aktivnosti na uvođenju modernih tehnologija predstavljaju odličnu priliku za unapređenje radnih procesa i poslova koji se obavljaju u institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Takođe, tekuće i planirane normativne aktivnosti pružaju mogućnost za uvođenje modernijih, prikladnijih i efikasnijih modela socijalne zaštite, posebno u oblasti socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija. Prilika je prepoznata i u započetima aktivnostima na interoperabilnosti, odnosno povezivanju različitih baza podataka s ciljem njihove međusobne razmjene podataka (porezna uprava, penzijsko-invalidsko osiguranje, matični uredi, banke). U domenu okoliša naglašeno je da su klimatske promjene i smanjenje rizika od vanrednih situacija prepoznati kao strateški fokus razvojnog planiranja u svim oblastima/sektorima.

Ključne **prijetnje** za razvoj sistema socijalne i dječije zaštite su klasifikovane kao političke, ekonomske, socijalne i društvene. Prijetnju za razvoj sistema predstavlja politički populizam koji ne kreira adekvatna zakonska rješenja niti politike koje efikasno rješavaju uočene probleme i nedostatke. Tu je i politička nestabilnost koja onemogućava ili otežava značajnije reformske zahvate na svim administrativnim nivoima vlasti. Vezano za političke faktore ukazano je na upitnu spremnost da se obezbijede adekvatna finansijska sredstva za sprovođenje svih potrebnih mjera na suzbijanju negativnih socio-ekonomskih pojava, kao i spremnost na izmještanje prava majki porodilja iz sistema socijalne zaštite u sistem socijalnog osiguranja. Povezana s prethodnim je i spremnost osnivača da se obezbijede potrebna sredstva za nesmetano funkcionisanje centara za socijalni rad, posebno u kontekstu obezbjeđenja neophodnih stručnih kadrova i materijalnih uslova. Nadalje se navodi da je proces donošenja reformskih propisa iz oblasti sistema socijalne zaštite dosta spor, a politička postavljanja i promjene rukovodilaca ustanova usporavaju proces transformacije ustanova socijalne zaštite. Propisi se u ovoj oblasti često donose s ciljem formalnog zadovoljavanja zahtjeva određenih interesnih grupa, bez ozbiljnijih preispitivanja njihove opravdanosti, stručnih analiza, sagledavanja njihovih dugoročnih efekata, itd. Kada je u pitanju političko okruženje, ukazuje se i na to da djeca i mladi još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri prioriteta u planiranju i ulaganju. Takođe je snažno prisutna i svojevrsna marginalizacija sistema socijalne zaštite pri planiranju resursa i donošenju odluka prije, tokom i nakon vanrednih situacija. Zbog nedostatka političke volje na nivou države nisu usvojeni ključni strateški dokumenti što onemogućava u većoj mjeri korištenje EU fondova.

Kada su u pitanju ekonomske okolnosti ukazuje se na rast troškova života i opadanje životnog standarda, zatim na rasprostranjenost neformalne ili sive ekonomije što otežava otkrivanje stvarno siromašnih porodica, kao i na nefunkcionisanje drugih sistema (npr. sistem osiguranja od nezaposlenosti) što otežava sprovođenje mjera usmjerenih na smanjenje siromaštva.

Vezano za socijalne i društvene faktore, sveprisutno je nerazumijevanje uloge i nadležnosti institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite, posebno centara za socijalni rad, što rezultira prebacivanjem odgovornosti za gotovo sve probleme koji se javljaju u društvu. Tu su i pritisci određenih interesnih grupa pa i pojedinaca koji, s ciljem rješavanja svojih parcijalnih problema ili zadovoljavanja potreba, ne vode računa o negativnim efektima na cjelokupni sistem, kao i potrebe drugih aktera. Rizik je prepoznat i u neuključivanju svih socijalnih aktera (javne institucije, korisnici, privrednici, civilni sektor, mediji) u kreiranje socijalne politike, kao i u nedostatak proaktivnijeg pristupa od strane profesionalaca iz sistema socijalne i dječije zaštite, posebno u segmentu argumentovane rasprave o rješavanju određenih socio-

ekonomskih problema. Pored toga, prisutna je i neinformisanost građana o njihovim pravima, kao i nedostatak svijesti javnosti o potrebama korisnika i problemima sistema socijalne i dječije zaštite.

Vanredne situacije dovode do porasta siromaštva i socijalne isključenosti što uzrokuje finansijski pritisak na sistem socijalne zaštite da odgovori na povećane potrebe. Nedovoljno je razvijena svijest o potrebi poštivanja ljudskih prava, posebno onih koji se tiču najugroženijih grupa. Dodatno, ukazano je i na postojanje predrasuda građana, te određenog dijela profesionalaca iz sistema socijalne zaštite prema djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom. Prijetnju predstavljaju i uvriježene tradicionalne norme i pristup u tretiranju korisnika kao pasivnih primatelja pomoći. Ulaganje resursa u pripravnost na vanredne situacije nije shvaćeno kao prioritet, odnosno još uvijek dominira "reaktivni" pristup.

Vezano za pravni okvir ukazuje se na prijetnju donošenja nesistematičnih i *ad hoc* rješenja koja ne vode računa o procesnoj naravi potrebnih reformskih aktivnosti, odnosno na nepostojanje dugoročne i sistemske socijalne politike koja bi uključivala i druge institucije i organizacije, odnosno kreiranje parcijalnih zakonskih rješenja koja nisu praćena niti prepoznata u okviru drugih sistema. Okolišnu prijetnju čini povećan rizik od pojave vanrednih situacija izazvanih prirodnim i drugim opasnostima, što dovodi do enormnih ekonomskih i socijalnih gubitaka.

Tabela ispod sadrži prikaz onih snaga, slabosti, prilika i prijetnji koje su identifikovane kao "ključne", odnosno najbolje odražavaju stanje u sistemu socijalne i dječije zaštite u Federaciji, odnosno potencijal ili ograničenja za njegov dalji razvoj. SWOT matrica sistema socijalne i dječije zaštite prezentovana je s elementima PESTLE analize.

Tabela 22. Procjena internih snaga i slabosti / procjena uticaja vanjskog okruženja

Unutrašnji faktori	Snage	Slabosti
Resursi, organizacija, rezultati rada	<ul style="list-style-type: none"> • Opredijeljenost ključnih aktera prema reformskim procesima u oblasti socijalne i dječije zaštite • Uspostavljena vertikalna (stručna) koordinacija i saradnja između ključnih aktera u Federaciji • Donesen set federalnih propisa koji utvrđuju jedinstvene uslove na području cijele Federacije za ostvarivanje pojedinih prava (hraniteljstvo, dječiji dodatak, naknade roditeljima njegovateljima) • Resursi u okviru nevladinog i privatnog sektora za pružanje socijalnih usluga, kao i uspostavljena saradnja između tog sektora i vladinih institucija • Povećana uključenost glavnih aktera socijalne zaštite u implementaciju projekata u inovativnim oblastima (primjer: socijalno preduzetništvo) • Uspostavljeni mehanizmi intersektorske saradnje • Uspostavljeni jedinstveni informacioni sistemi (SOTAC i Jedinstveni registar) • Stvorene pretpostavke za sistemsku transformaciju ustanova socijalne zaštite kroz donošenje ključnih strateških dokumenata i propisa 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna finansijska sredstva i loše ciljanje što rezultira slabim obuhvatom osoba u stanju potrebe i izostankom efekata na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti • Nedovoljni finansijski, prostorni, tehnički i kadrovski kapaciteti nadležnih institucija, te neadekvatna organizacija posla (radnih procesa) • Neadekvatni, kruti i nefleksibilni pravni okviri koji nisu usklađeni s međunarodnim dokumentima i preuzetim obavezama i koji ne obezbjeđuju mehanizme nadzora, poštivanje ljudskih prava i pravnu sigurnost • Nedostatak sistemskog prikupljanja, obrade i distribucije podataka, te praćenja stanja i izvještavanja o stanju u oblasti • Nepostojanje sistemskog niti institucionalnog modela koji bi garantovao poštovanje etičkih principa i izradu kodeksa prakse i profesionalnog ponašanja • Neadekvatan nivo međuinstitucionalne i međusektorske saradnje • Nejasno definisane nadležnosti i poslovi koje obavljaju Institucije iz sistema socijalne i dječije zaštite • Izrazito pasivizirajući karakter sistema socijalne zaštite • Nedovoljno razvijena mreža usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite • Diskriminacija korisnika prema geografskom kriteriju • Opterećenost sistema davanjima po osnovu prava koja bi se trebala ostvarivati u okviru drugih sistema • Svojevrsna okoštaloost sistema i otpor prema promjenama
Vanjski faktori	Prilike	Prijetnje
Političke	<ul style="list-style-type: none"> • Sve izraženija zainteresovanost za probleme socijalnog karaktera kako političkih aktera, tako i šire društvene javnosti • Proces EU integracija • Usvajanje okvira dostizanja razvojnih ciljeva 2030 za BiH 	<ul style="list-style-type: none"> • Politički populizam i politička nestabilnost, te spor proces donošenja reformskih propisa • Nespremnost da se obezbijede adekvatna finansijska sredstva za sprovođenje svih potrebnih mjera, odnosno da se sistem rastereti davanja po osnovu prava koja bi se trebala ostvarivati u okviru drugih sistema (primjer: zaposlene porodilje) • Politički motivirana imenovanja rukovodilaca i uprave u institucijama i ustanovama socijalne zaštite • Nespremnost da se obezbijedi finansijska podrška za reformu rada centara za socijalni rad • Negativan uticaj interesnih grupa na proces donošenja propisa u domenu socijalne i dječije zaštite • Odsustvo razumijevanja važnosti investiranja u djecu i mlade • Marginalizacija sistema socijalne zaštite pri planiranju resursa i donošenju odluka prije, tokom i nakon vanrednih situacija • Odsustvo političke volje da se izrade i usvoje strateški dokumenti na nivou BiH što bitno smanjuje mogućnost korištenja EU fondova

Ekonomске	<ul style="list-style-type: none"> • Najavljeni prelazak na model programskog budžetiranja • Kontinuirani rast budžeta svih nivoa vlasti • Smanjenje nezaposlenosti • Razvoj modela socijalnog preduzetništva • Kapacitiranje privatnog sektora za sprovođenje određenih socijalnih mjera 	<ul style="list-style-type: none"> • Rast troškova života i opadanje životnog standarda • Rasprostranjenost neformalne ili sive ekonomije što otežava otkrivanje stvarno siromašnih pojedinaca i porodica • Nefunkcionisanje drugih sistema, kao što je npr. materijalna sigurnost nezaposlenih osoba
Socijalne i društvene	<ul style="list-style-type: none"> • Repozicioniranje nadležnih institucija iz sistema socijalne i dječije zaštite i kvalitetnije definisanje njihovih uloga i nadležnosti • Formalno organizovanje profesionalaca kroz strukovna udruženja u cilju boljeg artikulisanja potreba i problema sistema • Aktivnija saradnja s drugim vladinim i nevladinim organizacijama, kao i međunarodnim institucijama • Aktivnije uključivanje u procese javnih konsultacija pri donošenju strateških dokumenata i relevantnih zakona • Relativno razvijena svijest o potrebi socijalne inkluzije u svim domenama života, te promjeni načina procjene i pružanja podrške djeci i mladima s teškoćama u razvoju • Spremnost donatora da podrže razvoj socijalnog preduzetništva i jačanje kapaciteta socijalne zaštite za pripremu i odgovor na vanredne situacije • Povećana svijest da u planiranje resursa i pripremu treba uključiti sve sektore, uključujući socijalnu zaštitu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sveprisutno nerazumijevanje uloge i nadležnosti institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite • Pritisci određenih interesnih grupa i pojedinaca • Neuključivanje svih socijalnih aktera u kreiranje socijalne politike • Nedostatak proaktivnijeg pristupa od strane profesionalaca iz sistema socijalne i dječije zaštite • Neinformisanost građana o njihovim pravima i nizak nivo svijesti javnosti o potrebama korisnika i problemima sistema socijalne i dječije zaštite • Vanredne situacije dovode do porasta siromaštva i socijalne isključenosti • Nedovoljno razvijena svijest o potrebi poštivanja ljudskih prava, posebno onih koji se tiču najugroženijih grupa • Postojanje predrasuda građana, te određenog dijela profesionalaca iz sistema socijalne zaštite prema djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom • Tradicionalne norme i pristup u tretiranju korisnika kao pasivnih primatelja pomoći • Ulaganje resursa u pripravnost na vanredne situacije nije shvaćeno kao prioritet
Tehnološke	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj modernih tehnologija koje omogućavaju unapređenje radnih procesa i poslova 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno korištenje raspoloživih informacionih tehnologija • Nedovoljno ulaganje u IT infrastrukturu institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite • Nepostojanje kontinuirane obuke za korištenje modernih tehnologija
Pravne	<ul style="list-style-type: none"> • Započete aktivnosti na interoperabilnosti, odnosno povezivanju različitih baza podataka s ciljem njihove međusobne razmjene • Mogućnost uvođenja modernijih, prikladnijih i efikasnijih modela socijalne zaštite kroz formu socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Donošenje nesistematičnih i ad hoc rješenja koja ne vode računa o procesnoj naravi potrebnih reformskih aktivnosti. • Nepostojanje dugoročne i sistemske socijalne politike koja bi uključivala i druge institucije i organizacije.
Okolinske	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatske promjene i smanjenje rizika od vanrednih situacija prepoznati kao strateški fokus razvojnog planiranja u svim oblastima/sektorima 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan rizik od pojave vanrednih situacija izazvanih prirodnim i drugim opasnostima, što dovodi do enormnih ekonomskih i socijalnih gubitaka

2.2. Strateški fokusi i ciljevi s indikatorima

Na osnovu urađene interne kvantitativne i kvalitativne analize trenutnog stanja u sistemu socijalne i dječije zaštite, identifikovanih internih snaga i slabosti (vezanih za resurse, organizaciju ili rezultate rada), kao i prilika i prijetnji u užem i širem okruženju, opštih zaključaka vezanih za razvoj sistema socijalne i dječije zaštite, proizilazi nekoliko ključnih strateških izazova s kojima se Federacija mora suočiti u narednim godinama. U pitanju su sljedeći izazovi:

- Kako unaprijediti praćenje stanja u oblasti socijalne i dječije zaštite i kreirati politike i mjere zasnovane na realnim činjenicama i potrebama?
- Kako obezbijediti pravovremen i efikasan odgovor institucija iz sistema socijalne zaštite na potrebe socijalno osjetljivih kategorija društva?
- Kako ublažiti posljedice siromaštva?
- Kako umanjiti socijalnu isključenost i prevenirati institucionalizaciju?
- Kako pozicionirati i definisati ulogu nadležnih institucija iz oblasti socijalne i dječije zaštite u odnosu na potrebe stanovništva i institucija iz drugih sistema?
- Kako unaprijediti kvalitetu stručnog rada i usluga koje se pružaju krajnjim korisnicima?

Navedeni strateški izazovi predstavljaju podlogu za definisanje strateških fokusa za dalji rad na Sektorskoj strategiji do 2030. godine. Strateško fokusiranje je zasnovano na jedinstvenim internim snagama sistema kao i ključnim nedostacima i izazovima koje u nekoliko narednih godina treba riješiti. Osim nalaza koji su proizašli iz SWOT analize, vodilo se računa i o vezi s fokusima evropskih razvojnih dokumenata, razvojnih dokumenata na nivou BiH, Strategijom razvoja Federacije 2021-2027. godina i Programom ekonomskih reformi Federacije 2022-2024. godina.

Prepoznati strateški izazovi su usmjereni na izgradnju društva zasnovanog na jednakim mogućnostima i blagostanju svih građana kroz sistemsko preduzimanje socijalno pravičnih, fiskalno održivih i ekonomski efikasnih mjera s ciljem zaštite socijalno osjetljivih pojedinaca i grupa kao bazni strateški fokus. Pridruživanjem strateških snaga i slabosti, prilikama i prijetnjama koje djeluju u okruženju dolazimo do konačne verzije strateških fokusa:

- Prevenirati siromaštvo kroz veća izdvajanja i bolje targetovanje materijalne podrške osobama u stanju socijalne potrebe.
- Uspostaviti sistem prikupljanja, obrade i distribucije podataka, praćenja stanja i izvještavanja o potrebama stanovništva, monitoringa i evaluacije preduzetih mjera zaštite.
- Uspostaviti i razvijati socijalne usluge u cilju smanjivanja socijalne isključenosti i preveniranja institucionalizacije.
- Ojačati kapacitete (kadrovske, tehničke) i unaprijediti organizaciju nadležnih institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite.
- Uspostavljanje jasnih pravnih okvira kojima će se urediti pitanja nadležnosti, poslova, prava, nadzora, usklađenosti s međunarodnim standardima, poštivanje ljudskih prava i pravne sigurnosti pojedinaca i porodica u stanju potrebe.
- Uspostaviti i razvijati standarde stručnog rada, kao i sistem stručnog osposobljavanja stručnih zaposlenika u nadležnim institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

Na osnovu opisanih strateških fokusa, definisana su tri strateška cilja (pogledati tabelu ispod). Bitno je istaći kako su navedeni ciljevi integrirajući, odnosno obezbjeđuju sinergijske efekte u kontekstu zaštite socijalno osjetljivih pojedinaca i grupa, što bi u konačnici trebalo doprinijeti izgradnji društva zasnovanog na jednakim mogućnostima i blagostanju svih građana Federacije.

Stepen realizacije definisanih strateških ciljeva će se pratiti kroz nekoliko ključnih indikatora uticaja, na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u planskom periodu obuhvaćenom ovom strategijom.

Tabela 23. Strateški ciljevi i indikatori uticaja

Strateški cilj	Indikator uticaja	Početna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2030)
1. Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva	Udio socijalne zaštite u bruto domaćem proizvodu Federacije Bosne i Hercegovine	18,63% ¹⁴	n/d*
	Stopa siromaštva stanovništva s posebnim fokusom na porodice s djecom, osobe s invaliditetom i starije osobe	(2015) (BiH) - stopa siromaštva starih osoba 19.6% - stopa siromaštva djece 18.7% ¹⁵ (2022) (FBIH) - procjena siromašnih osoba 27,7% ¹⁶	n/d
2. Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa	Indeks socijalne isključenosti	(2019) (BiH) 49,4 ¹⁷	n/d
3. Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete	Uspostava jedinstvenog pravnog okvira koji jasno definira poslove i nadležnosti centara za socijalni rad u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da

* Početne i ciljne vrijednosti indikatora označene s "n/d" bit će utvrđene naknadno kroz posebne analize i mapiranje podataka planirane za prvu fazu implementacije Sektorske strategije.

¹⁴ Izvor: Federalni zavod za statistiku, Integrirani sistem socijalne zaštite, 2021. godina.

¹⁵ Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje, Izvještaj o socijalnoj uključenosti za 2021. godinu, 2022. godina. Podaci na upit dobijeni od Agencije za statistiku BiH.

¹⁶ Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu.

¹⁷ Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, preuzeto sa zvanične web stranice.

3. PRIORITETI I MJERE ZA OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

Prioriteti predstavljaju ključna polja i pravce djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći uticaj na jačanje sistema socijalne zaštite, odnosno ostvarenje strateških indikatora. Prioriteti svoju osnovanost pronalaze u utvrđenim rezultatima strateške platforme i grupisani su prema strateškim ciljevima (pogledati tabelu ispod).

Tabela 24. Pregled prioriteta po strateškim ciljevima

Strateški cilj 1: 1. Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva
Prioritet 1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva Prioritet 1.2. Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva
Strateški cilj 2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa
Prioritet 2.1. Prevenirati institucionalizaciju Prioritet 2.2. Jačati procese deinstitutionalizacije
Strateški cilj 3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet 3.1. Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite Prioritet 3.2. Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite

Kao što se može vidjeti iz tabele, u cilju operacionalizacije tri strateška cilja, definisano je ukupno šest prioriteta. Po dva će prioriteta doprinijeti ostvarenju prvog, drugog i trećeg strateškog cilja.

3.1. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 1

Strateški cilj 1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva obezbjeđuje ostvarivanje vizije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji u periodu do 2030. godine. U cilju njegove operacionalizacije definisana su dva prioriteta (pogledati tabelu ispod).

Tabela 25. Prioriteti za Strateški cilj 1

Prioriteti	Indikatori	Početna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2030)
1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva	Broj jedinica lokalne samouprave koje podržavaju programe socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija	16 ¹⁸	79
	Udio budžetskih sredstava usmjeren na finansijsku podršku programima podrške i osnaživanja u ukupnim budžetskim izdavanjima namijenjenim za socijalnu i dječiju zaštitu	n/d	n/d

¹⁸ Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po opštinama FBiH 2021. godina.

1.2. Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva	Smanjenje razlike između davanja po osnovu prava prema propisima iz oblasti socijalne zaštite i najnižih primanja po osnovu radnog odnosa	n/d	n/d
	Broj domaćinstava obuhvaćenih modelom integrisanog vođenja slučaja	n/d	n/d

Kao što se to vidi iz prethodne tabele, definisani su prioriteti vezano za smanjivanje siromaštva, odnosno za ublažavanje posljedica siromaštva. Prvi prioritet naglasak stavlja na preventivno djelovanje, odnosno pravovremeno preduzimanje adekvatnih mjera na smanjenju siromaštva, aktiviranje korisnika socijalne zaštite, razvoj društvenog preduzetništva i socijalnih inovacija.

Fokus drugog prioriteta je na ublažavanju posljedica siromaštva kroz kvalitetniji obuhvat pojedinaca i porodica/domaćinstava u stanju socijalne potrebe i povećanje efikasnosti socijalnih davanja.

Iz definisanih prioriteta izvedene su po tri mjere za ostvarivanje oba prioriteta (pogledati tabelu ispod).

Tabela 26. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 1

Prioritet	Mjera
1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva	1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva, a posebno djece
	1.1.2. Uspostaviti aktivacijski model socijalne zaštite
	1.1.3. Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija
1.2. Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva	1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva
	1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu
	1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu

3.1.1. Pregled mjera za Prioritet 1.1.

U okviru prvog prioriteta definisane su tri mjere kako slijedi:

- 1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva;
- 1.1.2. Uspostaviti aktivacijske modele socijalne zaštite i
- 1.1.3. Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija.

U tabeli ispod dati su indikatori za praćenje realizacije navedenih mjera s početnim i ciljnim vrijednostima.

Tabela 27. Prioritet 1.1: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva	Propisana jedinstvena metodologija za izradu socijalnih karata u lokalnim zajednicama	Ne	Da
	Stepen administriranja prava kroz jedinstvenu elektronsku bazu podataka	n/d	100%
1.1.2. Uspostaviti aktivacijske modele socijalne zaštite	Izdvojena budžetska sredstva za sprovođenje mjera za aktivaciju korisnika i model integrisanog vođenja slučaja u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d
	Procent lokalnih zajednica obuhvaćenih obukama na temu primjene modela integrisanog vođenja slučaja	n/d	100%
	Broj protokola o saradnji između ključnih lokalnih aktera	5 ¹⁹	79
	Procent podržanih programa socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d
	Budžetska sredstava usmjerena na finansijsku podršku programima podrške i osnaživanja u ukupnim budžetskim izdvajanjima	n/d	n/d

Cilj mjere 1.1.1. **Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva** je uspostava mehanizama za identifikovanje ključnih rizičnih faktora i negativnih socio-ekonomskih trendova koji pojedince ili zajednice u kojima žive mogu odvesti u siromaštvo, kao i obezbjeđenje pravovremenih mjera s ciljem umanjavanja rizika od siromaštva. Njezino sprovođenje, između ostalog, podrazumijeva propisivanje jedinstvene metodologije za izradu socijalnih karti u lokalnim zajednicama, uspostavljanje i vođenje odgovarajućih evidencija, registara ili socijalnih kartona u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite koji bi u sebi sadržavali sve relevantne podatke i informacije o posebno ranjivim kategorijama stanovništva kao i rizičnim socio-ekonomskim i drugim faktorima kojima su one dugotrajno izložene.

Mjera 1.1.2. **Uspostaviti aktivacijske modele socijalne zaštite** podrazumijeva uvođenje mehanizama aktivacije korisnika prava iz sistema socijalne i dječije zaštite, kao i članova domaćinstva u kojemu oni žive. Cilj mjere je socio-ekonomsko osnaživanje pojedinaca i grupa koji se nalaze u riziku od siromaštva kroz aktiviranje njihovih preostalih kapaciteta i raspoloživih resursa. S tim u vezi zagovara se uspostavljanje i primjena modela integrisanog vođenja slučaja u lokalnim zajednicama s naglaskom na uvezivanje svih ključnih institucija posebno u segmentu radne aktivacije i zapošljavanja.

Mjera 1.1.3. **Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija** podrazumijeva razvijanje adekvatnih modela društvenog preduzetništva kroz programe kojima bi se promoviralo i poticalo djelovanje preduzetnika da se na profesionalan, inovativan i održiv način uključe u rješavanje identifikovanih socio-ekonomskih problema; stvaranje poticajnog okruženja za razvoj socijalnih inovacija kao organizovanog djelovanja kojim se potiču i organizuju aktivnosti radi promjene socio-ekonomskih uslova u zajednici ili društvu, promoviranja ljudskih prava, podizanja javne svijesti o socijalnim problemima

¹⁹ Izvor: FMRSF, procjena na bazi evidencije.

i mobilizovanja raspoloživih socijalnih resursa za društvene promjene kojima se želi postići rješavanje socijalnih poteškoća, ispravljanje socijalne nepravde i podizanje kvalitete života i dobrobiti ljudi u društvu.

3.1.2. Pregled mjera za Prioritet 1.2.

U okviru Prioriteta 1.2. Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva definisane su tri mjere koje će doprinijeti njegovom ostvarenju, i to:

- 1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva;
- 1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu i
- 1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu.

U tabeli ispod dati su indikatori za praćenje realizacije navedenih mjera s početnim i ciljnim vrijednostima.

Tabela 28. Prioritet 1.2: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva	Uspostavljen model utvrđivanja socijalnog minimuma	Ne	Da
	Propisani kriteriji za ostvarivanje prava iz sistema socijalne i dječije zaštite u odnosu na utvrđeni socijalni minimum	Ne	Da
1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu	Urađena ažurirana sveobuhvatna analiza efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva s prijedlogom mjera za njihovo poboljšanje	Ne	Da
	Utvrđena osnovna prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i utvrđene kategorije potencijalnih korisnika navedenih prava	Ne	Da
	Udio budžetskih izdvajanja za materijalna davanja socijalno ugroženim kategorijama u ukupnim budžetskim izdvajanjima na nivou Federacije i kantona	n/d	n/d
1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu	Osnovan Federalni porodični fond	Ne	Da
	Broj ciljanih programa sufinansiranja srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja djece i mladih iz siromašnih porodica	n/d	n/d
	Broj korisnika programa materijalnog osnaživanja porodica s djecom	n/d	n/d

Mjera 1.2.1. **Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva** podrazumijeva definisanje jedinstvene metodologije za izračun monetarne vrijednosti socijalnog ili egzistencijalnog minimuma zasnovanog na mjerljivim i dokazivim ključnim indikatorima siromaštva. Cilj mjere je uvođenje mehanizma boljeg ciljanja ili usmjeravanja socijalnih davanja, ali i drugih neophodnih mjera u smislu postupnog nadilaženja koncepta prava zasnovanih na statusu, a ne na realnim potrebama. U tom kontekstu neophodno je uspostavljanje i razvijanje adekvatnog referentnog okvira unutar kojega će se svrsishodnije planirati i koristiti, te pravičnije usmjeravati novčani i drugi resursi kojima sistem

raspolože. Time će se stvoriti osnovne pretpostavke za kreiranje efikasnijih socio-ekonomskih mjera, te će se postići viši stepen izbalansiranosti između onoga što su realne potrebe stanovništva i onoga što su realne mogućnosti sistema. Ovo je neophodno kako bi se postigao viši stepen pravičnosti u pogledu zadovoljavanja potreba pojedinaca i porodica/domaćinstva u stanju socijalne potrebe.

Mjera 1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu podrazumijeva preispitivanje svih oblika prava na materijalnu i nematerijalnu podršku prema federalnim i kantonalnim propisima iz oblasti socijalne i dječije zaštite, te, po potrebi, njihovo normativno redefinisavanje. Cilj mjere je kvalitetniji obuhvat pojedinaca i porodica/domaćinstava u stanju socijalne potrebe kroz utvrđivanje osnovnih prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i definisanje kategorija potencijalnih korisnika navedenih prava. S tim u vezi, potrebno je unaprijediti postojeća normativna rješenja u federalnim i kantonalnim propisima u smislu njihovog preciznijeg zasnivanja na objektivnim socio-anamnestičkim podacima s ciljem omogućavanja bržeg i fleksibilnijeg postupanja nadležnih institucija prilikom preduzimanja neophodnih mjera. Pored navedenog, ova mjera podrazumijeva i povećanje efikasnosti socijalnih davanja, odnosno obezbjeđenje adekvatne materijalne podrške ranjivim kategorijama stanovništva s pomoću koje će moći, u što je moguće većoj mjeri, zadovoljavati svoje egzistencijalne potrebe. Ovo podrazumijeva povezivanje materijalnih davanja iz oblasti socijalne i dječije zaštite s ključnim ekonomskim parametrima kao što su, primjerice, porast potrošačkih cijena i/ili porast bruto domaćeg proizvoda čime se omogućuje znatno adekvatnije i realnije povezivanje visine socijalnih davanja s objektivno utvrđenim parametrima ekonomskog rasta i razvitka.

Mjera 1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu podrazumijeva korjenitu promjenu postojeće paradigme prema kojoj se finansijska izdvajanja za prava iz oblasti zaštite porodica i djece tretiraju kao budžetsko opterećenje i trošak, umjesto kao ulaganje u ljudski kapital i, u konačnici, u budući ekonomski razvoj. Iz navedenih je razloga potrebno preispitati postojeće modalitete podrške porodicama s djecom, posebno onima koje se nalaze u riziku od siromaštva, te pristupiti redizajniranju istih s ciljem obezbjeđenja višeg stepena njihove efikasnosti u segmentu dugoročnog socio-ekonomskog osnaživanja porodica s djecom, a samim tim i povećanja šansi za ublažavanje posljedica negativnih demografskih trendova. Imajući u vidu krucijalnu važnost ove mjere, odnosno problema koji se njome nastoji riješiti, osnivanje federalnog porodičnog fonda bio bi prvi ozbiljniji iskorak u pravcu njegovog sistemskog rješavanja jer bi na području čitave Federacije omogućio pružanje materijalne podrške porodicama s djecom pod jednakim uslovima, ali i obezbijedio mehanizam praćenja efekata koje ta podrška ima s mogućnošću njezine prilagodbe stvarnim potrebama porodica i djece, kao i socio-ekonomskim interesima uže i šire društvene zajednice. Osim navedenog, kroz ovaj bi se fond mogli razvijati i posebni programi ekonomskog jačanja domaćinstava i porodica u smislu uključivanja njihovih članova na tržište rada, ali i programi ulaganja u obrazovanje djece lošijeg imovnog stanja kako bi se dugoročno poboljšala njihova socijalna integracija i pružile bolje šanse za ekonomsku nezavisnost.

3.2. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 2

Drugi strateški cilj fokusiran je na smanjenje socijalne isključenosti kroz osnaživanje i ubrzanje inkluzije marginalizovanih pojedinaca i grupa. U cilju njegove operacionalizacije definisana su dva prioriteta.

Tabela 29. Prioriteti za Strateški cilj 2

Prioriteti	Indikatori	Početna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2030)
2.1. Prevenirati institucionalizaciju	Broj korisnika u ustanovama socijalne zaštite u odnosu na korisnike usluga u lokalnim zajednicama	5:1 ²⁰	3:3
2.2. Jačati procese deinstitutionalizacije	Propisane osnovne socijalne usluge i jedinstveni minimalni standardi za njihovo pružanje	Ne	Da
	Broj korisnika novih usluga koje se nude u ustanovama socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d
	Broj korisnika programa podrške za resocijalizaciju i reintegraciju u lokalnim zajednicama razvrstan prema kategorijama	n/d	n/d

Kao što se to vidi iz prethodne tabele u okviru Strateškog cilja 2 definisani su sljedeći prioriteti:

- 2.1. Prevenirati institucionalizaciju;
- 2.2. Jačati procese deinstitutionalizacije.

Definisani prioriteti su odgovor na specifične potrebe korisnika socijalne zaštite. Prvi prioritet **Prevenirati institucionalizaciju** u svoj fokus stavlja smanjenje broja korisnika institucionalne zaštite kroz standardiziran sistem identifikacije osoba u riziku od razdvajanja od porodice i implementaciju adekvatnih programa prevencije.

Jačati procese deinstitutionalizacije je drugi prioritet usmjeren na smanjivanje socijalne isključenosti. Fokus ovog prioriteta nastoje dinamizirati započete procese transformacije ustanova socijalne zaštite i proširiti lepezu usluga koje se nude u okviru ustanova socijalne zaštite, te uspostaviti i podržati programe uspješne resocijalizacije i reintegracije korisnika u lokalnim zajednicama.

Iz definisanih prioriteta izvode se mjere i to tri za realizaciju prvog prioriteta i tri za realizaciju drugog prioriteta. Pregled mjera po prioritetima dat je u tabeli ispod.

Tabela 30. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 2

Prioritet	Mjera
2.1. Prevenirati institucionalizaciju	2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice
	2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti
	2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici
2.2. Jačati procese deinstitutionalizacije	2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom

²⁰ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

	2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu
	2.2.3. Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama

3.2.1. Pregled mjera za Prioritet 2.1.

U okviru prvog prioriteta definisane su sljedeće tri mjere:

- 2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice;
- 2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslima u riziku od socijalne isključenosti i
- 2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici.

Tabela 31. Prioritet 2.1: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice	Uspostavljen sistem za identifikovanje, procjenu i praćenje osoba u riziku od razdvajanja	Ne	Da
	Doneseni programi prevencije izdvajanja djece i odraslih iz biološke porodice	Ne	Da
2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti	Usvojene Smjernice za procjenu, upućivanje i praćenje djece na nivou Federacije	Ne	Da
	Broj kantona koji su donijeli akte za procjenu, upućivanje i praćenje djece	2 ²¹	10
	Broj polaznika obuka stručnih tijela i koordinatora iz socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva	n/d	n/d
2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici	Sačinjen katalog socijalnih usluga i njihovih pružatelja u lokalnim zajednicama	Ne	Da
	Broj zahtjeva za smještaj u ustanove socijalne zaštite	n/d	n/d
	Međusobni omjer budžetskih izdvajanja za usluge u lokalnim zajednicama u odnosu na usluge smještaja u ustanove socijalne zaštite	1:4 ²²	1:1

Cilj mjere 2.1.1. **Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice** je da se smanji broj korisnika institucionalne zaštite kroz uspostavljanje standardiziranog sistema identifikovanja, procjene i praćenja osoba u riziku od razdvajanja, te razvoj i implementiranje programa prevencije. Kroz ovu bi se mjeru fokus stavio na pravovremeno i ciljano informisanje građana i potencijalnih korisnika o načinu ostvarivanja prava i usluga iz oblasti socijalne i dječije zaštite, te na razvijanje sistema identifikovanja, procjene i praćenja djece, osoba s invaliditetom, osoba starije životne dobi, te drugih potencijalnih korisnika institucionalnog smještaja.

Mjera 2.1.2. **Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti** ima za cilj inkluziju djece s teškoćama i obezbjeđivanje njihovog optimalnog razvoja, kroz reformu sistema procjene, upućivanja i praćenja, pravovremenu i koordinisanu podršku

²¹ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

²² Ibid.

lokalnih i drugih institucija djetetu i čitavoj porodici. Implementacijom ove mjere će se obezbijediti da sva djeca na području Federacije imaju iste uslove razvoja i podršku sistema. Mjera takođe obuhvata kontinuiranu edukaciju stručnih tijela i koordinatora iz socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva, te uspostavu elektronske baze podataka o djeci s teškoćama na nivou Federacije i svih kantona. Ova baza će, između ostalog, služiti u svrhu prikupljanja podataka o potrebama za uspostavljanje socijalnih usluga u realnom vremenu.

Svrha mjere 2.1.3. **Obezbijediti razvoj socijalnih usluga u zajednici** je pluralizacija usluga u lokalnoj zajednici u cilju stvaranja boljih mogućnosti pojedincima i porodicama za samostalan i dostojanstven život u zajednici, kako bi se preveniralo korištenje institucionalnog modela usluga. Kroz njenu realizaciju će se obezbijediti sistemski podrška programima i mrežama socijalnih usluga koje su od interesa za Federaciju BiH, kantone ili jedinice lokalne samouprave. Mjera je takođe usmjerena na razvijanje i formalizaciju multisektorskog modela saradnje u planiranju, finansiranju, pružanju i evaluaciji kvaliteta usluga u zajednici. Ovaj će model dovesti do jačanja partnerskih odnosa i međusektorske saradnje sa zdravstvenim, obrazovnim i drugim institucijama, kao i nevladinim sektorom u cilju cjelovitog pružanja usluga u zajednici, maksimiziranju resursa i efikasnijeg odgovora na potrebe pojedinaca i porodica. Područje djelovanja mjere je uspostava standarda i kriterija na osnovu broja stanovnika i usluga koje se pružaju na području Federacije, županija-kantona i jedinica lokalne samouprave, s ciljem obezbjeđenja kvalitetnijih stručnih usluga kroz preventivne usluge, usluge smještaja korisnika prava i usluga socijalne i dječije zaštite. Takođe, predmetna mjera podrazumijeva i razvijanje minimalnog paketa socijalnih usluga u cilju povećanja dostupnosti, kvalitete i adekvatnosti socijalnih usluga kroz uvođenje standardiziranog modela uspostave i razvijanja minimalnog seta socijalnih usluga u jedinicama lokalne samouprave u Federaciji. Područje djelovanja za sprovođenje ove mjere obuhvata donošenje pravnog okvira i propisivanje standarda pružanja minimalnog paketa socijalnih usluga; planiranje adekvatnih finansijskih izdvajanja za pružanje paketa usluga baziranih na stvarnim potrebama pojedinaca i porodica s fokusom na najugroženije kategorije, kao i uspostavljanje mehanizma kontrole kvalitete.

3.2.2. Pregled mjera za Prioritet 2.2.

U okviru drugog prioriteta definisane su sljedeće tri mjere:

2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom;

2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu i

2.2.3. Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama.

Tabela 32. Prioritet 2.2: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom	Urađena sveobuhvatna analiza postojećih ustanova socijalne zaštite s naglaskom na njihove raspoložive mogućnosti i potrebe	Ne	Da

	Broj ustanova socijalne zaštite koje su sačinile planove transformacije	0	27
	Uspostavljen jedinstveni mehanizam za monitoring i evaluaciju procesa transformisanja ustanova socijalne zaštite	Ne	Da
2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu	Uspostavljen pravni okvir za proširenje usluga koje se nude u okviru ustanova socijalne zaštite	Ne	Da
	Broj novih usluga koje se nude u ustanovama socijalne i dječije zaštite	1	5
	Broj javnih ustanova socijalne zaštite koje su razvile i sprovode programe pripreme za povratak u lokalnu zajednicu	n/d	n/d
2.2.3. Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	Broj sačinjenih programa podrške za reintegraciju osoba koje izlaze iz institucionalnog oblika prema kategorijama korisnika	n/d	79
	Broj jedinica lokalne samouprave koje finansiraju programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	n/d	79
	Visina budžetskih sredstava koja se izdvajaju za programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju u lokalnim zajednicama	n/d	n/d

Mjera 2.2.1. **Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom** podrazumijeva pregled do sada implementiranih aktivnosti na transformaciji institucija za smještaj djece bez roditeljskog staranja u Federaciji, te izradu plana aktivnosti neophodnih za dalji nastavak transformacije navedenih institucija. Poseban se naglasak stavlja na identifikovanje dobrih praksi i uspješnih procesa u transformaciji postojećih institucija za zbrinjavanje djece. Nadalje, potrebno je identifikovati osnovne manjkavosti u procesu transformacije, te definisati ključne oblasti za unapređenje procesa transformacije. Takođe je potrebno razviti plan aktivnosti na daljoj transformaciji, te predložiti niz inovativnih mjera s ciljem ubrzanja procesa transformacije institucija za smještaj djece, starih i osoba s invaliditetom. Mjera je takođe usmjerena na razvijanje i formalizaciju multisektorskog modela saradnje u planiranju, finansiranju, pružanju i evaluaciji kvaliteta usluga u zajednici s ciljem prevencije razdvajanja porodica, te iznalaženja alternativa za institucionalni smještaj djece u porodični oblik brige. Smanjenje broja korisnika u postojećim institucijama konačni je cilj ovog područja djelovanja.

Implementacija Mjere 2.2.2. **Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu** podrazumijeva uspostavljanje drugačijeg pravnog okvira u odnosu na postojeći kojim će se omogućiti standardizirana uspostava i razvoj novih usluga. Nadalje, dio ove mjere predstavlja procjena usluga koje u ustanovama već postoje, kao i njihovo mapiranje i procjena cjenovne pristupačnosti i kvalitete tih usluga. Te bi usluge trebale početi od procijenjenih potreba u zajednici i trebale bi pružiti podršku ugroženim porodicama, porodicama hranitelja i koristiti onim porodicama koje žive u zajednici, ali bez odgovarajuće podrške. Važno je napomenuti da bi nove usluge takođe trebale imati svrhu

sprečavanja daljeg prijema u institucionalnu brigu. Transformacijski planovi će se procijeniti potrebe za obukom osoblja koje želi raditi i u transformisanim institucijama te steći dodatna znanja i vještine kao bi mogli biti zaposleni u nekoj od novih usluga/servisa. Poseban naglasak treba staviti na identifikovanje dobrih praksi i uspješnih procesa u transformaciji postojećih institucija, te usluga koje su tome doprinijele. Pored identifikovanja gore navedenih oblasti, potrebno je razviti plan aktivnosti na razvijanju inovativnih mjera s ciljem preveniranja smještaja u institucionalni oblik brige, te usmjeravanja podrške kroz ojačanu lepezu usluga u zajednici.

Cilj mjere 2.2.3 **Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama** je uspostavljanje i sprovođenje obaveznih programa reintegracije djece i odraslih korisnika usluga institucionalnog smještaja, programa resocijalizacije, radne aktivacije i reintegracije djece i mladih u kontaktu sa zakonom, korisnika usluga rehabilitacije u terapijskim zajednicama, sigurnim kućama, povratnika iz KPZ i drugih osoba koje su u riziku socijalne isključenosti čime bi se stvorile pretpostavke za njihovo uključivanje u različite društvene procese. Ovim bi se osobama omogućio kontinuitet uz osnaživanje socijalnih kontakata kako bi se postupno uključivali u društvo i sredinu koja ih okružuje. Takođe bi mlade i radno aktivne stalno motivirali za uključivanje u programe radnih aktivnosti, zatim za prekvalifikaciju i doškolovavanje kao i aktivno traženje posla. U tom smislu uključivanje u programe ne bi počivalo isključivo na principu dobrovoljnosti koji je zasnovan na sporadičnim primjerima, već bi bilo propisano kao integralni dio zakonske i svake druge regulative jer je to jedini način da im se omogući druga šansa.

3. 3. Pregled prioriteta i mjera za Strateški cilj 3

U cilju operacionalizacije Strateškog cilja 3. **Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete**, definisana su dva prioriteta čije bi realizovanje trebalo doprinijeti ostvarenju istog.

Tabela 33. Prioriteti za Strateški cilj 3

Prioriteti	Indikatori	Početna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2030)
Prioritet 3.1. Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite	Uspostava jedinstvenih standarda za obavljanje stručnih poslova u centrima za socijalni rad	Ne	Da
	Broj izdatih licenci pružateljima usluga o ispunjenosti propisanih standarda za rad	n/d	n/d
Prioritet 3.2. Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite	Povećanje broja stručnih radnika u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite prema utvrđenim potrebama	n/d	n/d
	Povećanje učešća budžetskih izdvajanja osnivača u jačanje kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta	n/d	n/d
	Broj stručnih radnika obuhvaćenih akreditovanim osnovnim i posebnim programima obuke	n/d	n/d

Kao što se to vidi iz prethodne tabele definisani su sljedeći prioriteta:

3.1. Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite;

3.2. Jačanje kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite.

Prvi prioritet **Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite** uključuje uspostavljanje jasnih pravnih okvira kojima će se urediti pitanja nadležnosti, poslova, prava, nadzora, usklađenosti s međunarodnim standardima, poštivanja ljudskih prava i pravne sigurnosti pojedinaca i porodica u stanju potrebe. Pored toga, ovaj prioritet naglašava i potrebu reorganizovanja poslova i zadataka povjerenih centrima za socijalni rad, te njihovo usklađivanje s propisanim standardima za obavljanje stručnih poslova.

Fokus Prioriteta 3.2. je **Jačanje kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite** s posebnim fokusom na uspostavljanje i razvijanje sistema kontinuiranog stručnog osposobljavanja i supervizije zaposlenika u nadležnim institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

Iz definisana dva prioriteta izvedeno je ukupno osam mjera za njihovo ostvarivanje.

Tabela 34. Pregled mjera po prioritetima za Strateški cilj 3

Prioritet	Mjera
3.1. Redefinisati i reorganizovati Institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite	3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite
	3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite
	3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju
	3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva
	3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor
3.2. Jačanje kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite	3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite
	3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra
	3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite

3.3.1. Pregled mjera za Prioritet 3.1.

U okviru prvog prioriteta definisano je sljedećih pet mjera:

- 3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite
- 3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite
- 3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju
- 3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva
- 3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor.

Tabela 35. Prioritet 3.1: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite	Propisana jedinstvena metodologija za primjenu utvrđenih minimalnih standarda za pružanje stručnih usluga u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite u redovnim i vanrednim okolnostima	Ne	Da
3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite	Broj donesenih pravilnika o radu u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite, koji su usklađeni s jedinstvenom metodologijom i minimalnim standardima za pružanje stručnih usluga	n/d	n/d
	Broj donesenih planova o postupanju centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite u vanrednim situacijama	n/d	n/d
3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju	Broj uspostavljenih stalnih tijela za vertikalnu saradnju	1 ²³	2
	Broj uspostavljenih stalnih tijela za horizontalnu saradnju	1 ²⁴	3
	Broj održanih sjednica tijela za vertikalnu saradnju na godišnjem nivou	0	n/d
	Broj održanih sjednica tijela za horizontalnu saradnju	0	n/d
3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva	Sačinjen katalog pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja	Ne	Da
3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor	Izrađen i uspostavljen registar licenciranih pružatelja socijalnih usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Broj inspektora za nadzor u oblasti socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d
	Broj pružatelja socijalnih usluga s uspostavljenim internim nadzorom	n/d	n/d

Mjera 3.1.1. **Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite** podrazumijeva pravno definisanje osnovne djelatnosti koju obavljaju institucije u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim naglaskom na centre za socijalni rad i opštinske službe socijalne zaštite, ali i druge ustanove socijalne zaštite. Cilj mjere je unapređenje kvalitete i efikasnosti pružanja stručnih usluga, povećanje broja i obima pruženih stručnih usluga, kao i obezbjeđenje profesionalnijeg pristupa korisniku socijalnih usluga. U tom je kontekstu potrebno na jedinstven način urediti postupanje i minimalne standarde za rad centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite kako u redovnim, tako i u vanrednim okolnostima, a sve u cilju obezbjeđenja kvalitetnijeg korištenja raspoloživih resursa i postojećih kapaciteta. Potrebno je

²³ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

²⁴ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

takođe urediti i rad socijalnih ustanova, dnevnih centara i NVO, te drugih institucija koje pružaju socijalne usluge izradom jedinstvene metodologije i standarda stručnog rada. Na koncu, u okviru sprovođenja predmetne mjere posebnu će pažnju trebati posvetiti segmentu planiranja i sprovođenju mjera pripravnosti, odgovora i oporavka od negativnih socio-ekonomskih efekata izazvanih vanrednim situacijama i okolnostima s posebnim fokusom na pružanje podrške najranjivijim kategorijama društva kao što su djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom, itd. Osim navedenog, normiranje nadležnosti i djelatnosti institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite bi trebalo obuhvatiti sve aspekte cjelovitog odgovora i u redovnim i u vanrednim situacijama što na poseban način uključuje planiranje resursa unutar ustanova, razvijanje vlastitih stručnih kapaciteta, mogućnosti pružanja pojačane ili proširene materijalne podrške korisnicima te obezbjeđenje nesmetanog pristupa uslugama u vanrednim situacijama. Izvršenje ove mjere podrazumijeva blisku saradnju s nadležnim institucijama iz sektora zaštite i spašavanja kako bi se postigla normativna usaglašenost s postojećim zakonskim rješenjima.

Mjera 3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite podrazumijeva efikasniji i moderniji pristup obavljanju povjerenih poslova i zadataka kako bi se obezbijedio brži i adekvatniji odgovor na potrebe korisnika usluga koje su pružaju u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite, ali i drugim institucijama iz ovoga sistema. Takođe, implementacija ove mjere bi obuhvatala reorganizovanje poslova i radnih procesa unutar centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite tako da se navedeni poslovi organizuju po stepenu složenosti s propisanom obavezom kontinuiranog stručnog usavršavanja i sertifikovanja zaposlenika koji obavljaju složene i najsloženije stručne poslove. Nadalje, kroz predmetno bi se reorganizovanje poseban fokus stavio na obavezno određivanje voditelja slučaja za svaki složeniji i osjetljiviji predmet, te na izradu i primjenu instrumenata za praćenje efekata rada kroz pružene usluge.

Mjera 3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju odnosi se primarno na unapređenje međusobne komunikacije i sinhronizovanog djelovanja nadležnih institucija s različitim nivoa vlasti kako bi se na području čitave Federacije obezbijedio ujednačen pristup rješavanju socio-ekonomskih problema, otklonile uočene nejednakosti između pojedinih dijelova Federacije ili kantona međusobno, te garantovalo poštivanje minimuma propisanih standarda u oblasti socijalne i dječije zaštite. U kontekstu navedenog, posebno je značajno uspostavljanje i kontinuirano funkcionisanje zajedničkog koordinacijskog tijela federalnog i kantonalnih organa uprave koje, kao stručno tijelo, sistematski prati stanje u oblasti, sačinjava jedinstvene izvještaje za relevantne aktere, te predlaže mjere za otklanjanje uočenih nedostataka i rješavanje identifikovanih problema. Nadalje, u pogledu jačanja horizontalne koordinacije predmetna mjera predviđa mogućnost jačanja formalne ili neformalne saradnje institucija s istog nivoa vlasti s ciljem obezbjeđenja jačeg i efikasnijeg odgovora na određene zajedničke probleme socio-ekonomskog karaktera. Kao jednu od mogućih opcija za ovakvu vrstu koordinacije potrebno je razmotriti snažnije uključivanje međukantonalnog savjeta za koordinaciju rješavanja međukantonalnih pitanja i za dosljedno rješavanje pitanja koja se tiču interesa van njihovih kantonalnih granica, kao i saveza opština i gradova u Federaciji.

Mjera 3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva prvenstveno podrazumijeva veće uključivanje nadležnih institucija iz drugih oblasti i resora s ciljem obezbjeđenja jedinstvenog i koordinisanog odgovora na potrebe raznoliko karaktera identifikovane u okviru određenih specifičnih pitanja ili oblasti. Imajući u vidu potencijalno veliki broj takvih specifičnih pitanja ili oblasti, kao i često prisutan problem neujednačenog pristupa u pogledu navedenog, bilo bi potrebno sačiniti jednu vrstu kataloga pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno

definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja. Pritom bi trebalo jasno naznačiti karakter uloge institucija iz sistema socijalne i dječije zaštite (nosioci ili partneri) kako bi se ograničila mogućnost pogrešnog razumijevanja njihovih nadležnosti, te obezbijedilo jednoobrazno i nesmetano funkcionisanje svih uključenih aktera. Nadalje, predmetna mjera podrazumijeva i uspostavljanje mehanizama brže i kvalitetnije razmjene podataka između institucija iz sistema socijalne i dječije zaštite i drugih nadležnih institucija (porezna, policija, škole, službe za zapošljavanje i slično) koji su neophodni za preduzimanje adekvatnih mjera prema pojedincima i grupama u stanju socijalne potrebe. Pored navedenog, ova mjera predviđa i jačanje saradnje s organizacijama civilnog društva u najširem smislu te riječi s posebnim naglaskom na one organizacije iz nevladinog ili privatnog sektora koje imaju određene resurse i spremnost da se uključe u rješavanje određenih socio-ekonomskih problema. U tom bi kontekstu bilo poželjno na svim nivoima vlasti izvršiti identifikovanje potencijalnih partnera, te kroz određene sporazume ili protokole formalizovati ovu saradnju čime bi se takođe, barem djelimično, riješio problem nekoordinisanog djelovanja u oblasti socijalne i dječije zaštite, te obezbijedilo efikasnije korištenje raspoloživih resursa.

Mjera 3.1.5. **Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor** podrazumijeva definisanje osnovnih socijalnih usluga, uspostavljanje jedinstvenih minimalnih standarda za njihovo pružanje, te uvođenje instituta licenciranja pružatelja socijalnih usluga što predstavlja jedan oblik nadzora od strane nadležnih institucija. Time bi se stvorile ključne pretpostavke za obezbjeđenje efikasnije kontrole nad vrstom, sadržajem i obimom mjera i usluga koje se sprovode ili nude, omogućio bi se sistemski pristup navedenim uslugama zasnovan na stvarnim potrebama pojedinaca ili grupa, te bi se, u konačnici, potencijalni korisnici zaštitili od njihovog eventualnog nestručnog pružanja. S druge strane, pružatelji socijalnih usluga bi na ovaj način bili dovedeni u međusobno ravnopravan položaj jer bi od strane sistema bili tretirani po osnovu ispunjenosti propisanih standarda i stvarnih potreba određenih kategorija stanovništva što bi im olakšalo pristup kvalitetnijoj finansijskoj i drugoj podršci kako domaćih vladinih institucija, tako i međunarodnih organizacija. Takođe, navedena mjera podrazumijeva i uspostavljanje različitih oblika nadzora u sistemu socijalne i dječije zaštite s ciljem obezbjeđenja preventivnih i korektivnih mehanizama koji bi kontinuirano obezbjeđivali kvalitetnije obavljanje propisane djelatnosti, sprovođenje potrebnih mjera i pružanje širokog spektra različitih socijalnih usluga. S tim u vezi, poseban bi se naglasak stavio kako na jačanje inspekcijskog, tako i na uvođenje i jačanje stručnog i internog nadzora u i nad institucijama i organizacijama koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite.

3.3.2. Pregled mjera za Prioritet 3.2.

U okviru drugog prioriteta definisane su sljedeće tri mjere:

- 3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite;
- 3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra;
- 3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite.

Tabela 36. Prioritet 3.2: Pregled mjera s indikatorima

Mjera	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite	Urađena sveobuhvatna analiza kadrovskih kapaciteta centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite	Ne	Da
	Broj sačinjenih planova kadrovskog jačanja centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite	n/d	n/d
	Stepen iskorištenosti programa zapošljavanja ponuđenih od strane nadležnih institucija iz oblasti zapošljavanja	n/d	n/d
3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra	Izrađen elaborat o uspostavljanju Zavoda za socijalnu zaštitu	Ne	Da
	Izrađen program stručnog usavršavanja po oblastima rada u centrima za socijalni rad	Ne	Da
	Izrađen program i plan za sprovođenje supervizije rada u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite	n/d	n/d
	Broj ustanova iz oblasti socijalne i dječije zaštite obuhvaćenih programom i planom za sprovođenje supervizije	n/d	n/d
3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite	Urađena sveobuhvatna analiza stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta u centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Propisani minimalni standardi za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Broj planova usklađivanja s propisanim standardima u centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d

Mjera 3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite podrazumijeva planski i sistemski pristup jačanju kadrovskih kapaciteta institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim fokusom na centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite. U tom bi kontekstu implementiranje ove mjere pretpostavljalo objektivno sagledavanje postojećih kadrovskih kapaciteta i njihovo poređenje s propisanim standardima i realnim potrebama na osnovu čega bi osnivači navedenih institucija bili dužni sačiniti dugoročne (petogodišnje ili desetogodišnje) planove njihovog kadrovskog jačanja. Nastavno na ono što je navedeno, bilo bi potrebno planirati i obezbijediti dovoljna finansijska sredstva za navedeno kadrovsko jačanje, ali i razmotriti mogućnost delegiranja određenih vrsta poslova prvenstveno administrativne naravi drugim institucijama ili službama kako bi se postojeći kapaciteti rasteretili i kvalitetnije iskoristili. Osim navedenog, značajnu bi podršku kadrovskom jačanju institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite mogli pružiti ili postojeći ili posebno razrađeni programi zapošljavanja od strane institucija iz oblasti zapošljavanja, ali i programi pripravnčkog staža ili čak volontiranja u segmentu obavljanja nekih jednostavnijih poslova. Uspostavljanje kvalitetnije saradnje s organizacijama civilnog društva i sprovođenje određenih mjera stručne ili neke druge podrške osobama u stanju potrebe preko istih takođe predstavlja jednu od mogućih opcija za povjeravanje nekih od poslova i zadataka pod izravnim nadzorom nadležnih institucija. Na koncu, bolja iskorištenost modernih tehnologija i mogućnosti koje one nude, kao i pojednostavljenje određenih procedura i postupaka takođe bi se mogli razmotriti kao opcija za dodatno rasterećenje prije svega centara za socijalni rad i opštinskih

službi socijalne zaštite s ciljem njihovog kvalitetnijeg usmjerenja prema rješavanju složenijih i osjetljivijih pitanja.

Mjera 3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra obuhvata niz različitih aktivnosti koje se prije svega odnose na planski i organizovan pristup kontinuiranoj profesionalnoj nadogradnji zaposlenika u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite. U tom je kontekstu od posebnog značaja donošenje i sprovođenje akreditovanih osnovnih i specijalističkih programa obuke za zaposlenike iz navedenih institucija, kao i njihovo certifikovanje od strane nadležnih institucija. Nadalje, predmetna mjera podrazumijeva i uvođenje adekvatnih modela supervizije profesionalaca kojima bi se kontinuirano unapređivali praksa i procesi vezani za obavljanje široke lepeze stručnih poslova u oblasti socijalne i dječije zaštite. U tom bi kontekstu neophodno bilo izvršiti analizu funkcionisanja supervizije u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite, kao i supervizijske podrške koja trenutno postoji, te razviti onaj model supervizije koji će omogućavati njezinu primjenu u svakom segmentu podrške i razvoja stručnih radnika. Nadalje, implementacija ove mjere pretpostavlja i uspostavljanje institucije na nivou Federacije koja bi kreirala i sprovodila potrebne programe stručnog usavršavanja na osnovu iskazanih potreba, vršila poslove stručnog nadzora, obezbjeđivala sprovođenje supervizije, te obavljala druge poslove vezane za uspostavu i sprovođenje propisanih standarda stručnog rada u institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Takođe, predmetna mjera podrazumijeva stručno usavršavanje zaposlenika centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite za pripravnost i postupanje u vanrednim okolnostima i djelovanje u kriznim situacijama, a sve u cilju pravovremenog planiranja poslova i radnih procesa, te jačanja kompetencija zaposlenika unutar nadležnih ustanova i institucija.

Mjera 3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite naglasak stavlja na neophodna kontinuirana ulaganja u infrastrukturu i tehničke kapacitete centara za socijalni rad i drugih ustanova u sistemu socijalne zaštite s ciljem poboljšanja njihove efikasnosti i obezbjeđenja dostupnosti kvalitetnih socijalnih usluga. U tom je kontekstu neophodno sačiniti sveobuhvatnu analizu stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta svih institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite na osnovu koje bi osnivači sačinili petogodišnje planove kapitalnih investicija i poboljšali ulaganja u neophodnu infrastrukturu kao što su prostor za rad, vozni park potreban za terenski rad, informatička oprema i slično. Osim navedenog, predmetni bi planovi kapitalnih investicija trebali ponuditi dugoročna rješenja u pogledu adekvatnog finansiranja ovih aktivnosti vodeći računa o propisanim minimalnim standardima za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim ustanova u sistemu socijalne i dječije zaštite, te maksimalno iskoristavajući programe ili projekte drugih institucija ili međunarodnih organizacija kroz koje bi se mogla obezbijediti sredstva za ove namjene.

4. STRATEŠKI PROJEKTI

U nastavku su u osnovnom dijelu naznačeni projekti za koje se očekuje da će dati ključni doprinos realizovanju planiranih mjera, ostvarivanju utvrđenih prioriteta i postizanju postavljenih strateških ciljeva, odnosno ostvarivanju vizije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu, s ciljem realizovanja mjera i prioriteta u okviru **Strateškog cilja 1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva** identifikovana su ukupno četiri strateška projekta. Navedeni projekti ilustriraju napore na smanjenju rizika od siromaštva među socijalno osjetljivim kategorijama stanovništva, odnosno na ublažavanju posljedica siromaštva kojemu su određeni pojedinci i grupe već izloženi s posebnim fokusom na kvalitetniji obuhvat pojedinaca i porodica/domaćinstava u stanju socijalne potrebe i povećanje efikasnosti postojećih socijalnih davanja.

Strateški projekt **“Socijalne karte u lokalnim zajednicama”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje jasnog i preciznog uvida u socio-ekonomske uslove koji karakterišu jedinice lokalne samouprave na području Federacije, kao i njihovo stanovništvo, što u znatnoj mjeri otežava bilo kakvu mogućnost kreiranja adekvatnih ekonomskih i socijalnih mjera bilo na kantonalnoj bilo na federalnom nivou. U tom je kontekstu neophodno utvrditi i propisati jedinstvenu metodologiju za izradu socijalnih karata u lokalnim zajednicama s ciljem kreiranja jasnije slike o stepenu socio-ekonomske razvijenosti ne samo jedinica lokalne samouprave, nego i kantona i Federacije u cjelini, te tako stvoriti pretpostavke za izradu i sprovođenje ciljanih i efikasnih programa podrške slabije razvijenim jedinicama lokalne samouprave i ugroženim kategorijama stanovništva, koji ne moraju biti isključivo vezani za socijalnu politiku i socijalnu zaštitu, već mogu i trebaju obuhvatati i druge oblasti i politike kao što su demografska, zdravstvena, obrazovna, radna, kulturna, migracijska, itd. Izrada socijalnih karata u lokalnim zajednicama bi stvorila osnove za dalja mapiranja potreba stanovništva, te obezbijedila ulazne podatke koji bi bili osnova za mjerenje napretka ili pomaka u određenim sferama društvenog razvoja. Nosilac izrade jedinstvene metodologije za izradu socijalnih karata u lokalnim zajednicama bi bilo FMRSP u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, te u konsultacijama s Federalnim zavodom za programiranje razvoja i Federalnim zavodom za statistiku, ali i uz podršku međunarodnih organizacija. Izradu socijalnih karata prema naprijed navedenoj jedinstvenoj metodologiji sprovodile bi jedinice lokalne samouprave. Sredstva za realizovanje ovoga strateškog projekta obezbjeđuju se u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, ali i iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **“Integrirano vođenje slučaja”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za iznimno pasivizirajući karakter postojećeg sistema socijalne zaštite koji se gotovo isključivo fokusira na novčana davanja koja nisu praćena drugim adekvatnim mjerama koje imaju za cilj dugoročno osnažiti i osposobiti njihove korisnike. U tom je kontekstu neophodno uspostaviti aktivacijske modele socijalne zaštite i uvezati sve ključne institucije u lokalnim zajednicama s ciljem dugoročnog socio-ekonomskog osnaživanja pojedinaca i grupa koji se nalaze u riziku od siromaštva kroz aktiviranje njihovih preostalih kapaciteta i raspoloživih resursa. Kao model koji je kroz ranije realizovane projektne aktivnosti već dao određene rezultate u nekoliko lokalnih zajednica u Federaciji, integrirano vođenje slučaja u lokalnim zajednicama nameće se kao adekvatan model aktivacijske politike i mjera posebno ako se ima u vidu njegovo fokusiranje na uvezivanje svih ključnih institucija, ali i organizacija civilnog društva koje na bilo koji način mogu doprinijeti rješavanju egzistencijalnih problema s kojima se suočavaju pojedinci i njihove porodice. Sredstva za finansiranje primjene modela integrisanog vođenja slučaja, odnosno

aktivacijskih mjera koje iz njega proisteknu obezbjeđuju se u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, ali i iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **"Socijalno preduzetništvo i inovacije"** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za neiskorištenost resursa kojima raspolaže privatni sektor, ali i za nedovoljno razvijenu svijest o potrebi uključivanja socijalne dimenzije u poslovne politike kompanija i drugih relevantnih aktera iz ovoga sektora. Gledano u tom kontekstu, razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija podrazumijeva kreiranje i sprovođenje programa kojima bi se promoviralo i poticalo djelovanje preduzetnika da se na profesionalan, inovativan i održiv način uključe u rješavanje identifikovanih socio-ekonomskih problema, te aktivno doprinesu stvaranju poticajnog okruženja za razvoj socijalnih inovacija. Pod uslovom da se razvoju socijalnog preduzetništva i inovacija pristupi na sistematičan i organizovan način, ono bi moglo potaknuti niz aktivnosti koje bi dovele do poboljšanja socio-ekonomskih uslova u užoj ili široj društvenoj zajednici, podizanja javne svijesti o socijalnim problemima i mobilizovanja raspoloživih socijalnih resursa za društvene promjene kojima se želi postići rješavanje socijalnih poteškoća, ispravljanje socijalne nepravde i podizanje kvalitete života i dobrobiti ljudi u društvu. Nosioci izrade programa društvenog preduzetništva bile bi institucije iz vladinog sektora na bilo kojem nivou vlasti ili organizacije civilnog društva uz odobrenje nadležnih institucija. Sredstva za finansiranje primjene programa društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija obezbjeđuju se u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, ali i iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **"Potrebe iskazane kroz socijalni minimum"** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje jasnog referentnog monetarno iskazanog okvira baziranog na stvarnim potrebama pojedinaca ili grupa u stanju potrebe u odnosu na koji bi se planirala i utvrđivala visina novčanih davanja iz sistema socijalne zaštite, kao i za nepostojanje jedinstvenih kriterija za identifikovanje osoba koje se nalaze ispod njega. U tom bi kontekstu bilo potrebno sačiniti sveobuhvatnu analizu efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva s prijedlogom mjera za njihovo poboljšanje, te na osnovu njezinih rezultata utvrditi i propisati jedinstvenu metodologiju za izračun socijalnog minimuma, kao i kriterija za identifikovanje osoba koje se nalaze ispod njega. Nosilac planiranih aktivnosti bilo bi FMRSP u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvima, dok bi se sredstva za njihovo realizovanje obezbjeđivala iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

S ciljem realizovanja mjera i prioriteta u okviru **Strateškog cilja 2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa** identifikovano je ukupno osam strateških projekata. Navedeni projekti predstavljaju odgovor na specifične potrebe korisnika socijalne zaštite koji fokus stavlja na smanjenje broja korisnika institucionalne zaštite kroz standardiziran sistem identifikacije osoba u riziku od razdvajanja od porodice i implementaciju adekvatnih programa prevencije, te na jačanje procesa deinstitucionalizacije, odnosno na dinamiziranje započetih procesa transformacije ustanova socijalne zaštite s ciljem širenja lepeze usluga koje se nude u okviru ustanova socijalne zaštite, ali i uspostavljanja i podržavanja programa uspješne resocijalizacije i reintegracije korisnika u lokalnim zajednicama koji su određeni period boravili u različitim institucijama.

Strateški projekt **"Prevenijom protiv razdvajanja porodice"** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nedovoljno razvijen stručni preventivni rad s porodicama koje se nalaze u riziku od razdvajanja, kao i s pojedincima koji se nalaze u riziku od institucionalizovanja. U tom je kontekstu

neophodno utvrditi i propisati jedinstvene i standardne metode za pravovremeno otkrivanje i prepoznavanje rizičnih faktora koji mogu dovesti do institucionalizovanja i razdvajanja osobe od njezine porodice, kao i preduzimanje adekvatnih mjera na suzbijanju tih faktora. Nastavno na propisane standarde, razvijali bi se projekti i programi preventivnog rada s pojedincima i porodicama koji bi bili usmjereni na njihovo osnaživanje i jačanje vlastitih kapaciteta s ciljem smanjenja navedenih rizika, kao i pružanje finansijske podrške takvim programima od strane institucija na svim nivoima vlasti. Nosilac planiranih aktivnosti bilo bi FMRSP u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvima, dok bi se sredstva za njihovo realizovanje obezbjeđivala u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, ali i iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **“Razvoj strateškog komuniciranja i informisanja”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nedovoljnu ili nikakvu informisanost građana, odnosno šire društvene javnosti o dostupnim pravima i uslugama u okviru sistema socijalne i dječije zaštite. U tom bi kontekstu trebalo sačiniti javno dostupan katalog prava koja se mogu ostvariti na bilo kojem nivou vlasti, kao i javni registar svih pružatelja socijalnih usluga u Federaciji s opisima usluga koje nude i njihovim kontakt podacima. Pored navedenog, kroz ovaj bi se strateški projekt razvila komunikaciona strategija nadležnih institucija prema široj društvenoj javnosti s jasno naznačenim ciljanim metodama komuniciranja i informisanja. Nosilac planiranih aktivnosti bilo bi FMRSP u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvima, dok bi se sredstva za njihovo realizovanje obezbijedila iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **“Afirmisanje politike mogućnosti i prilika za djecu s teškoćama”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje jedinstvenog i standardiziranog modela procjene, upućivanja i praćenja djece s teškoćama, koji bi se primjenjivao na području cijele Federacije. U tom bi kontekstu sprovođenje ovoga strateškog projekta zahtijevala donošenje smjernica kojima bi se na jedinstven način dale ključne upute za uspostavljanje jedinstvenih i međusobno usklađenih pravnih okvira u pogledu načina procjene, upućivanja i praćenja djece s teškoćama u Federaciji, kao i sprovođenje obuke i supervizije stručnih tijela i koordinatora iz sektora socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva za primjenu novog sistema procjene. Nosioci planiranih aktivnosti bili bi FMRSP u segmentu kreiranja i donošenja smjernica, a nadležna kantonalna ministarstva u segmentu njihovog sprovođenja. Sredstva za njihovo realizovanje obezbjeđivala bi se iz kantonalnih budžeta i iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Podrška životu u zajednici”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje ili nedovoljnu razvijenost socijalnih usluga u lokalnim zajednicama kroz koje bi se pružala podrška pojedincima i porodicama u potrebi, te tako preveniralo njihovo razdvajanje i institucionalizacija. U tom je kontekstu planiran razvoj mreže socijalnih usluga koje u svakom pogledu podržavaju pojedince i porodica u pogledu njihovog života u zajednici, kao i obezbjeđenje minimalnog paketa socijalnih usluga u lokalnim zajednicama. Nosioci planiranih aktivnosti bile bi jedinice lokalne samouprave u segmentu utvrđivanja potrebe za određenim uslugama na osnovu čega bi se kreirali adekvatni programi ili projekti podrške za čije bi se realizovanje obezbjeđivala sredstva u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, ali i iz međunarodnih fondova, programa i projekata uz participiranje relevantnih organizacija civilnog društva.

Strateški projekt **“Kvalitetne i efikasne socijalne usluge”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje jedinstvenog pravnog okvira u pogledu uslova pod kojima se određene socijalne usluge mogu pružati zbog čega su njihovi korisnici izloženi potencijalnom riziku od

nestručnog ili nesavjesnog pružanja istih. U tom je pogledu u okviru ovoga strateškog projekta planirano utvrđivanje i propisivanje jedinstvenih i sveobuhvatnih standarda za pružanje socijalnih usluga u Federaciji, te uvođenje modela licenciranja pružatelja socijalnih usluga. Navedena bi aktivnost podrazumijevala izradu i donošenje propisa na nivou Federacije, kao i provedbenih akata na osnovu kojih bi se proveli sveobuhvatni postupci licenciranja pružatelja socijalnih usluga i uspostavili odgovarajući registri i evidencije. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva, dok bi se sredstva za njihovo realizovanje obezbjeđivala federalnog i kantonalnih budžeta, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Transformisanje ustanova socijalne zaštite”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za još uvijek izrazito prisutan problem zastarjelog modela zbrinjavanja osoba u stanju potrebe u ustanovama socijalne zaštite. U tom je kontekstu planirana izrada okvirnog plana daljih aktivnosti kojim bi se usmjerio i ubrzao proces transformacije javnih ustanova socijalne zaštite u Federaciji koje se bave zbrinjavanjem djece, starih osoba i osoba s invaliditetom nakon čega bi uslijedilo razvijanje njihovih pojedinačnih transformacijskih planova od strane osnivača ili od strane tih ustanova pod nadzorom osnivača. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu izrade okvirnog akcijskog plana, te ustanove socijalne zaštite i njihovi osnivači u segmentu izrade i sprovođenja pojedinačnih transformacijskih planova. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima osnivača, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Priprema za povratak u zajednicu”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje ili nedovoljnu razvijenost posebnih programa u ustanovama socijalne zaštite kroz koje bi se djeca i odrasle osobe koje su u njima boravili određeni period pripremali i osposobljavali za samostalan život. U tom je kontekstu planirano sveobuhvatno analiziranje postojećih programa u ustanovama socijalne zaštite, utvrđivanje i propisivanje metodologije za njihovu izradu, te njihovo sprovođenje koja bi podrazumijevala kvalitetniju i intenzivniju saradnju između ustanova socijalne zaštite i lokalnih zajednica iz kojih potječu korisnici na smještaju. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu sačinjavanja sveobuhvatne analize postojećih programa u ustanovama socijalne zaštite, te utvrđivanja i propisivanja metodologije za njihovu izradu, kao i ustanove socijalne zaštite i jedinice lokalne samouprave u segmentu njihovog sprovođenja. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti u Federaciji, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Postinstitucionalno socijalno uključivanje”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje ili nedovoljnu razvijenost posebnih programa u lokalnim zajednicama koji se odnose na prihvata i podršku osobama koje su iz bilo kojega razloga određen period boravile u nekoj od institucija. U tom je kontekstu planiran niz aktivnosti koji bi započeo s analiziranjem postojećih modela podrške ovoj kategoriji osoba, te utvrđivanje i propisivanje metodologije za njihovu izradu s posebnim fokusom na segmente njihove resocijalizacije, radne aktivacije i reintegracije. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu sačinjavanja analize postojećih programa u lokalnim zajednicama, te utvrđivanja i propisivanja metodologije za njihovu izradu, kao i jedinice lokalne samouprave u segmentu njihovog sprovođenja. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima jedinica lokalne samouprave, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

S ciljem realizovanja mjera i prioriteta u okviru **Strateškog cilja 3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete** identifikovano je ukupno sedam strateških projekata. Navedeni projekti predstavljaju odgovor na neophodno redefinisane sistemskih i institucionalnih mehanizama socijalne i dječije zaštite što uključuje uspostavljanje jasnih pravnih okvira kojima će se urediti pitanja nadležnosti, poslova, prava, nadzora, usklađenosti s međunarodnim standardima, poštivanja ljudskih prava i pravne sigurnosti pojedinaca i porodica u stanju potrebe, kao i reorganizovanje poslova i zadataka povjerenih centrima za socijalni rad, te njihovo usklađivanje s propisanim standardima za obavljanje stručnih poslova. Osim navedenog, u okviru ovoga strateškog cilja prioritetnom se nameće potreba za jačanjem kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim fokusom na uspostavljanje i razvijanje sistema kontinuiranog stručnog osposobljavanja i supervizije zaposlenika u nadležnim institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

Strateški projekt **“Profesionalnije usluge stručnog rada”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje propisanih standarda za pružanje usluga stručnog rada i obavljanje stručnih poslova prije svega u centrima za socijalni rad, ali i drugim ustanovama socijalne zaštite. U tom je kontekstu planiran niz aktivnosti koji započinje sačinjavanjem sveobuhvatnog kataloga nadležnosti, postupaka i poslova koje obavljaju centri za socijalni rad i druge ustanove socijalne i dječije zaštite, uključujući i nadležna federalno i kantonalna ministarstva, procjenu njihovih raspoloživih kapaciteta s prijedlogom mjera za njihovo unapređenje, kao i propisivanje jedinstvenih minimalnih standarda za obavljanje stručnih usluga i poslova u redovnim i vanrednim okolnostima. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u saradnji s ustanovama socijalne zaštite, njihovim osnivačima i strukovnim udruženjima. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Jačanje horizontalne i vertikalne koordinacije”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za neusklađeno i različito postupanje nadležnih institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite u Federaciji što za posljedicu ima dovođenje u nejednak pravni položaj osobe koje se nalaze u istoj potrebi. U tom je kontekstu planirano da se poseban naglasak stavi na stvaranje uslova za nesmetano funkcionisanje koordinacionog tijela koje čine predstavnici federalnog i kantonalnih ministarstava iz oblasti socijalne i dječije zaštite kako bi se na stručnom nivou obezbjedilo ujednačeno i koordinisano sprovođenje aktivnosti. Osim navedenog, kroz ovaj bi se strateški projekt promoviralo horizontalno uvezivanje centara za socijalni rad s područja Federacije kao tijela koje bi zastupalo interese ovih institucija i davalo prijedloge za unapređenje njihovog statusa i položaja. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu vertikalne koordinacije, odnosno nadležni centri za socijalni rad u segmentu horizontalne koordinacije. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Jačanje partnerstva za dobrobit potrebnih”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje ili nedovoljnu razvijenost saradnje između nadležnih institucija iz oblasti socijalne i dječije zaštite i nadležnih institucija iz drugih oblasti kao što su zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje i slično. U tom je kontekstu planirano sačinjavanje kataloga pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja, uspostavljanje i razvijanje protokola o postupanju ili standardnih operativnih procedura, te sačinjavanje liste reprezentativnih organizacija civilnog društva s kojima nadležne institucije mogu ostvariti saradnju na rješavanju određenih socijalnih pitanja. Pored

navedenog, realizovanje ovoga strateškog projekta podrazumijeva niz aktivnosti na uspostavljanju aktivnije saradnje s organizacijama civilnog društva u najširem smislu te riječi s posebnim naglaskom na one organizacije iz nevladinog ili privatnog sektora koje imaju određene resurse i spremnost da se uključe u rješavanje određenih socio-ekonomskih problema. U tom je kontekstu planirano da se na svim nivoima vlasti izvrši identifikovanje potencijalnih partnera, te kroz određene sporazume ili protokole formalizira ova saradnja čime bi se takođe, barem djelimično, riješio problem nekoordinisanog djelovanja u oblasti socijalne i dječije zaštite, te obezbijedilo efikasnije korištenje raspoloživih resursa. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu sačinjavanja kataloga pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju što bi se dalje konkretiziralo kroz izradu i donošenje protokola o postupanju ili standardnih operativnih procedura zavisno o nivou na kojem ista trebaju biti rješavana. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **"Nadzor u funkciji prevencije i zaštite"** je usmjeren na rješavanje uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nepostojanje ili nedovoljno razvijene mehanizme nadzora nad provedbom relevantnih propisa iz oblasti socijalne i dječije zaštite na svim nivoima vlasti. U tom je kontekstu planirano razviti pravne okvire unutar kojih bi se kroz materijalne propise jasnije definisao inspekcijski, stručni i unutrašnji nadzor u oblasti socijalne i dječije zaštite, te obezbijedilo njegovo sprovođenje što trenutno nije slučaj. Osim navedenog, planirano je aktivnije zagovaranje preventivne funkcije inspekcijskog nadzora, ali i njegove sankcionirajuće dimenzije što bi trebalo obezbijediti zakonito i profesionalno postupanje svih subjekata koji na bilo koji način djeluju u ovoj oblasti. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u segmentu definisanja vrste i sadržaja inspekcijskog, stručnog i unutrašnjeg nadzora kroz svoje materijalne propise. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti, uključujući i jačanje kapaciteta nadležnih inspekcijskih organa, obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti zavisno o nadležnostima.

Strateški projekt **"Jačanje kadrovskih kapaciteta"** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za kadrovsku potkapacitiranost institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim fokusom na centre za socijalni rad. U tom kontekstu ovaj strateški projekt podrazumijeva planski i sistemski pristup jačanju kadrovskih kapaciteta institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim fokusom na centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite. Imajući u vidu navedeno, na osnovu objektivno sagledanih postojećih kadrovskih kapaciteta i njihovog poređenja s propisanim standardima i realnim potrebama, osnivači bi navedenih institucija bili dužni sačiniti dugoročne (petogodišnje ili desetogodišnje) planove njihovog kadrovskog jačanja što podrazumijeva planiranje i obezbjeđivanje dovoljnih finansijskih sredstava za navedeno kadrovsko jačanje, ali i razmatranje mogućnosti delegiranja određenih vrsta poslova prvenstveno administrativne naravi drugim institucijama ili službama kako bi se postojeći kapaciteti rasteretili i kvalitetnije iskoristili. Osim navedenog, sprovođenje ovoga strateškog projekta predviđa uspostavljanje i intenziviranje saradnje s institucijama nadležnim za zapošljavanje s ciljem kreiranja posebno razrađenih programa zapošljavanja u ustanovama socijalne i dječije zaštite. Na koncu, planirano je i razvijanje projektnih ili programskih aktivnosti kroz koje bi se angažirali pripravnici i volonteri s ciljem obavljanja ili izvršavanja jednostavnijih poslova i zadataka čime bi se, barem djelimično, omogućilo neophodno rasterećenje nadležnih institucija. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi osnivači navedenih institucija i ustanova, dok bi se sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala u budžetima svih nivoa vlasti zavisno o nadležnostima, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Jačanje institucionalnih i profesionalnih kompetencija”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za nedostatak kontinuiranog stručnog usavršavanja zaposlenika u ustanovama i institucijama koje se bave socijalnom i dječijom zaštitom. U tom kontekstu ovaj strateški projekt podrazumijeva donošenje i sprovođenje akreditovanih osnovnih i specijalističkih programa obuke za zaposlenike iz navedenih institucija, kao i njihovo certifikovanje od strane nadležnih institucija, te uvođenje adekvatnih modela supervizije profesionalaca kojima bi se kontinuirano unapređivali praksa i procesi vezani za obavljanje široke lepeze stručnih poslova u oblasti socijalne i dječije zaštite. Slijedom navedenog, planirano je sačinjavanje analize funkcionisanja supervizije u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite, kao i supervizijske podrške koja trenutno postoji, te razvijanje onog modela supervizije koji će omogućavati njezinu primjenu u svakom segmentu podrške i razvoja stručnih radnika. Pored navedenog, ovaj strateški projekt predviđa i izradu elaborata o opravdanosti uspostavljanja institucije na nivou Federacije koja bi kreirala i sprovodila potrebne programe stručnog usavršavanja na osnovu iskazanih potreba, vršila poslove stručnog nadzora, obezbjeđivala sprovođenje supervizije, te obavljala druge poslove vezane za uspostavu i sprovođenje propisanih standarda stručnog rada u institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Na koncu, jednu od ključnih aktivnosti predstavlja i stručno usavršavanje zaposlenika centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite za pripravnost i postupanje u vanrednim okolnostima i djelovanje u kriznim situacijama, a sve u cilju pravovremenog planiranja poslova i radnih procesa, te jačanja njihovih stručnih kompetencija. Nosioци planiranih aktivnosti bili bi FMRSP i nadležna kantonalna ministarstva u saradnji s centrima za socijalni rad, akademskom zajednicom i strukovnim udruženjima. Sredstva za realizovanje planiranih aktivnosti obezbjeđivala bi se u budžetima svih nivoa vlasti prema posebno sačinjenim i donesenim programima, te iz međunarodnih fondova, programa i projekata.

Strateški projekt **“Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta”** je u funkciji rješavanja uočenog ključnog razvojnog problema vezanog za neadekvatne uslove ustanova socijalne zaštite u pogledu prostora i opreme posebno kada je riječ o pružanju usluga stručnog rada. U tom je kontekstu planirano sačinjavanje sveobuhvatne analize stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta svih institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite na osnovu koje bi osnivači sačinili investicijske planove i poboljšali ulaganja u neophodnu infrastrukturu kao što su prostor za rad, vozni park potreban za terenski rad, informatička oprema i slično. Osim navedenog, predmetni bi investicijski planovi trebali ponuditi dugoročna rješenja u pogledu adekvatnog finansiranja ovih aktivnosti, vodeći računa o propisanim minimalnim standardima za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite, te maksimalno iskorištavajući programe ili projekte drugih institucija ili međunarodnih organizacija kroz koje bi se mogla obezbijediti sredstva za ove namjene.

5. USKLAĐENOST S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

U skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, utvrđena je obaveza vertikalne koordinacije i usklađivanja strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti prema zajedničkim razvojnim ciljevima. Otuda se prilikom oblikovanja Strategije razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji pošlo od globalnog konsenzusa o strateškim razvojnim ciljevima 2015-2030. godina, odnosno od relevantnih dokumenata, kao što je Agenda 2030. Osnovne ideje sadržane u globalnom konsenzusu implementirane su na svim nižim nivoima od EU i državnog nivoa, preko entitetskog i kantonalnih nivoa do nivoa jedinica lokalne samouprave (gradova i opština). S druge strane, respektovana je aktualna situacija u Federaciji, kao i strateška opredjeljenja Federacije sadržana u Strategiji razvoja Federacije do 2027. godine. Treće, pošlo se od toga da je suština angažmana i odgovornosti resornog ministarstva u Federaciji olakšati teret svakom pojedincu, svakoj porodici, svakoj zajednici koja je zatečena u stanju socijalne potrebe u vrijeme izrade i usvajanja Strategije ili će se u tom stanju naći u periodu njenog sprovođenja do 2030. godine. Četvrto, uvaženi su principi ekonomske, socijalne i druge održivosti, otpornosti, transparentnosti, participacije, balansa humanosti i kompetencije, konkurencije, te drugi principi koji determiniraju društvo i ekonomiju 21. stoljeća.

Slika 7. Vizualni prikaz povezanosti strateških dokumenata

Polazeći od navedenog, oblikovana su tri strateška cilja. S obzirom na to da se pojedinci, porodice i zajednice, prema dostupnim statistikama i istraživanjima u Federaciji, nalaze ili se mogu naći u stanju socijalne potrebe zbog siromaštva shvaćenog kao deficit novčanih monetarnih prihoda, (monetarno siromaštvo, siromaštvo kao deficit u prihodima, orijentaciono jedna trećina korisnika socijalne zaštite u Federaciji) i zbog svih drugih razloga kao što su deficit zdravlja ili situacije vezane za konflikte i vanredne situacije (preostale dvije trećine), oblikovana su prva dva strateška cilja: (1) smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva i (2) osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa. Treći strateški cilj je vezan za sistem socijalne zaštite, odnosno obezbjeđivanje održivog, otpornog, efikasnog, humanog sistema socijalne zaštite u Federaciji koji je u funkciji ostvarivanja prva dva strateška cilja. Sistem socijalne zaštite je sistem čija uspješnost, efikasnost i kvaliteta rezultiraju kontinuiranim smanjivanjem korisnika do njihovog svođenja na mali broj specifičnih slučajeva, a to posljedično znači njegovim redukovanjem (redukovanjem sistema na aktivnost civilnog sektora, vjerskih i/ili humanitarnih organizacija).

Prvi strateški cilj je olakšavanje tereta siromaštva i smanjenje siromaštva do njegove eliminacije. Sistem socijalne zaštite ima ključnu ulogu u dijelu ovog strateškog cilja koji se odnosi na olakšavanje tereta siromaštva. U drugom dijelu strateškog cilja, koji se odnosi na smanjenje i eliminisanje siromaštva, sistem socijalne zaštite nema lidersku ulogu, nego participira. Prvi strateški cilj reflektira sljedeće održive razvojne ciljeve i podciljeve u njihovom okviru: SDG1 Svugdje okončati siromaštvo u svim njegovim oblicima; SDG2 Eliminirati glad, postići bezbjednost hrane, podići kvalitetu ishrane i promovirati održivu poljoprivredu; SDG3 Obezbijediti zdrav život i promovirati dobrobit za sve; SDG4 Obezbijediti inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve; SDG6 Obezbijediti pristup vodi i kanalizaciji za sve; SDG7 obezbijediti pristup energiji za sve; SDG8 Obezbijediti pristup dostojanstvenom radu za sve; SDG11 Obezbijediti pristup adekvatnom i bezbjednom stanovanju i osnovnim uslugama stanovanja; SDG12 Obezbijediti održive obrasce potrošnje; SDG16 Obezbijediti pristup pravdi i SDG17 Obezbijediti participaciju siromašnih u razvoju.

Drugi strateški cilj reflektira sljedeće strateške ciljeve oko kojih je postignut konsenzus na globalnom nivou: SDG17 Revitalizacija i osnaživanje partnerstva za održivi razvoj; SDG16 Promocija mirnih i inkluzivnih društava za održivi razvoj i omogućavanje pristupa pravdi za sve; SDG11 Učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, bezbjednim, otpornim i održivim; SDG10 Smanjenje nejednakosti po svim osnovama i na svim nivoima; SDG9 Promocija inkluzivne i održive industrijalizacije; SDG8 Promocija održivog ekonomskog rasta; SDG5 Postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica; SDG4 Obezbeđivanje inkluzivnog i pravednog kvalitetnog obrazovanja i SDG3 Obezbeđivanje zdravlja i dobrobiti za sve u svim životnim dobima.

U okviru prvog strateškog cilja identifikovana su dva prioriteta: olakšavanje tereta siromaštva i smanjenje siromaštva, odnosno participacija u smanjenju siromaštva jer smanjenje siromaštva nadilazi kapacitete socijalne zaštite. Prvi prioritet uključuje sve aktivnosti vezane za popunjavanje deficita prihoda za pojedinca, porodicu i/ili zajednicu do nivoa njegovog "izvlačenja" ispod linije (globalne, nacionalne) siromaštva. Pretpostavka je da se prvo utvrdi headcount indeks (H/N), odnosno broj onih čiji je prihod ispod linije apsolutnog siromaštva (globalna, nacionalna linija), odnosno onih koji žive u apsolutnoj ljudskoj bijedi tako da im je i zdravlje ugroženo. Kao drugi korak, potrebno je izračunati ukupni jaz siromaštva (TPG) kako bi se utvrdio ukupan iznos prihoda nužan da bi svi oni koji se nalaze ispod linije siromaštva dostigli tu liniju. Od ne manjeg značaja je nejednakost u prihodima između siromašnih (vrijednost Ginijeva koeficijenta ili koeficijenta varijacije). U kontekstu drugog prioriteta, odnosno preveniranja siromaštva, pored ove linije bilo bi korisno utvrditi i liniju rizika od siromaštva i ukupan iznos potreban da svi dostignu tu liniju. U okviru prvog strateškog cilja potrebno je popuniti jazove u kvaliteti života, obrazovanja i ukupnoj ekonomskoj situaciji (pristup zdravlju, vodi, hrani, stanovanju).

Prvi strateški cilj je u funkciji obezbjeđivanja prve od tri ključne (univerzalne) vrijednosti koja se odnosi na egzistenciju (zadovoljavanje osnovnih životnih potreba koje uključuju hranu, stan/smještaj i slično), zdravlje i zaštitu, jer nedostatak bilo kojeg od ovih elemenata vodi pojedince, porodice i čitave zajednice u bespomoćnost i siromaštvo, te ih egzistencijalno ugrožava.

Drugi strateški cilj obezbjeđuje postizanje druge univerzalne (ključne) vrijednosti ili druge univerzalne komponente dobrog života za svakog pojedinca, porodicu i zajednicu, a koja se odnosi na osjećaj vrijednosti i poštovanja, dostojanstva, časti, priznanja, autentičnosti. Ovaj cilj se fokusira na isključenost pojedinaca, porodica pa čak i čitavih zajednica iz poštovanja drugih, iz priznavanja njihove vrijednosti,

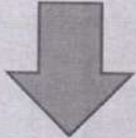
dostojanstva, časti i autentičnosti od strane drugih bez obzira kojim razlozima se to opravdava (polom, životnom dobi, obrazovanjem, društvenim statusom, porijeklom, mjestom rođenja i življenja, izborom, afinitetom, rasom, nacijom, državljanstvom, religijom, itd). Aktivnosti bi trebale voditi većem individualnom i porodičnom samouvažavanju. Socijalna isključenost nije nužno vezana za siromaštvo, obrazovanje, talente, posvećenost radu pojedinca, porodice, zajednice. U svakom slučaju, socijalna isključenost egzistencijalno ugrožava pojedinca, porodicu, zajednicu i generira troškove i destrukciju.

U okviru drugog strateškog cilja utvrđena su dva prioriteta: rano otkrivanje i podrška osobama u riziku od socijalne isključenosti i transformacija i deinstitucionalizacija ili tranzicija ka održivom, humanom, inovativnom i efikasnom procesu inkluzije pojedinaca, porodica i zajednica. Posebnu pažnju u ostvarivanju strateških ciljeva zaslužuje eliminisanje ili minimiziranje konflikata/nasilja unutar porodice, ali i van porodice (vršnjaci, škole, radno mjesto, ulica), jer je skoro deset posto napora ili problema generirano nasiljem i u vezi je s nasiljem. U ovom strateškom periodu je potrebno povećati napor i pružiti podršku osposobljavanju (osnaživanju) za tržište rada s trenutnih oko jedan posto na oko deset posto na teret novčanih transfera koje ne prate rad i rezultati rada. Model novac, hrana, zdravlje, stan, pristup drugim egzistencijalnim uslugama za rad (radni angažman, posao).

Treći strateški cilj se odnosi na obezbjeđivanje održivog, otpornog, efikasnog i humanog sistema socijalne zaštite koji obezbjeđuje postizanje prvog strateškog cilja ili olakšavanje tereta siromaštva i njegovo smanjivanje do eliminisanja i drugog strateškog cilja ili osnaživanje i ubrzavanje inkluzije marginalizovanih pojedinaca, porodica i zajednica. U okviru trećeg strateškog cilja utvrđena su, takođe, dva prioriteta: harmonizacija sistema socijalne zaštite Federacije s EU standardima i potrebama entiteta i osnaživanje kapaciteta socijalne zaštite Federacije (ljudskih, finansijskih, tehničkih, itd). Sistem socijalne zaštite je veoma kompleksan i senzitivan, te je i na strani korisnika i na strani onih koji kreiraju politiku i obezbjeđuju finansijske i druge resurse, posebno ljudske za olakšavanje tereta siromaštva i socijalne isključenosti. Korisnici (pojedinci, porodice, zajednice) su siromašni, imaju deficit prihoda, stanovanja, zdravlja, bezbjednosti, nemaju pristup vodi, kanalizaciji, energiji. Nemaju samopoštovanje. Imaju osjećaj da su iskorišteni kao sredstvo kojim drugi (uključujući i humanitarne i druge organizacije koje rade s njima i kojima se oni obraćaju) postižu svoje ciljeve. Imaju problem s autentičnošću, identitetom, dostojanstvom, čašću i priznanjem, poštovanjem drugih (institucija, vrijednosti). Korisnici su neslobodni. Društveno su podčinjeni. Za korisnike je karakteristično neznanje, zavisnost o drugim ljudima, zavisnost o institucijama, dogmatskim vjerovanjima, s uvjerenjem da su na siromaštvo i isključenost predodređeni. Nasuprot korisnicima nalaze se javni i civilni sektor i odgovorni poslovni (privatni) sektor od mjesnih zajednica, jedinica lokalne samouprave (opština, gradova), preko kantona i entiteta do države i nadnacionalnih integracija.

U nastavku se elaboriraju poveznice između Strategije razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji i konkretnih strateških ciljeva, prioriteta i indikatora viših nivoa vlasti i planskih dokumenata nastalih u procesu evropskih integracija i SDG okvira.

Tabela 37. Strateški ciljevi razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji vs. strateški ciljevi/prioriteti Strategije razvoja Federacije vs Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH

Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine (2024-2030. godina)		
Strateški cilj 1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva		
Strateški cilj 2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa		
Strateški cilj 3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete		
		
Strategija razvoja Federacije 2021-2027.		Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH
Strateški ciljevi	Prioriteti	
1. Ubrzani ekonomski razvoj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj 3. Resursno efikasan i održiv razvoj 4. Transparentna, efikasna i odgovorna javna infrastruktura	2.1. Unaprijediti obrazovni sistem 2.2. Poboljšati ishode zdravstvenog sistema 2.3. Smanjiti neaktivnost i (dugoročnu) nezaposlenost 2.4. Ublažiti trend demografskog starenja stanovništva, poboljšanje stabilnosti porodice i položaja mladih 2.5. Smanjiti siromaštvo i socijalnu isključenost	1. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom kako bi se izgradio odgovoran, transparentan, efikasan i djelotvoran javni sektor koji može obezbijediti vladavinu prava 2. Pametan rast kako bi se obezbijedilo pretvaranje inovativnih i produktivnih ideja u proizvode i usluge što bi vodilo većoj produktivnosti, ubrzanom rastu, otvaranju novih, održivih, visoko plaćenih radnih mjesta, uz očuvanje prirodnog kapitala i smanjenje nejednakosti u društvu. 3. Društvo jednakih mogućnosti kako bi se realizovao princip "da niko ne bude isključen".

Analizom opisa/sadržaja strateških ciljeva u navedena tri strateška dokumenta jasno se uočava povezanost i usklađenost strateških ciljeva Strategije razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji. Usklađenost je obezbijeđena i po obimu, obuhvatu, sadržaju i odgovornostima.²⁵

Definisana tri strateška cilja ove Sektorske strategije su usklađena s prioritetima i mjerama drugog strateškog cilja Strategije razvoja Federacije: "Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj". U okviru ovog cilja definisano je nekoliko prioriteta i mjera unutar koje su uzeti u obzir: prioritet (2.5) vezan za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti; prioritet (2.1) vezan za unapređenje obrazovnog sistema, prioritet (2.3) koji se odnosi na smanjenje neaktivnosti i (dugoročne) nezaposlenosti, prioritet (2.4) koji se fokusira na ublažavanje trenda demografskog starenja stanovništva, poboljšanje stabilnosti porodice i položaja mladih.

Ciljevi Strategije su u potpunosti usklađeni s odredbama konvencija o osnovnim ljudskim pravima koje su usvojile Ujedinjene nacije, i to: Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (UDHR, 1948.),

²⁵ Posebno se osvrćemo na vezu Sektorske strategije sa Strategijom razvoja Federacije BiH (2021-2027). Ovo iz razloga što na nivou BiH ne postoji strateški (sektorski) razvojni dokument koji tretira pitanje socijalne zaštite. Izuzetak, u određenoj mjeri, predstavlja Okvir ciljeva održivog razvoja u BiH.

Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR, 1966.), kao i pravnim instrumentima UN-a koji propisuju prava određenih grupa stanovništva, kao što je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1979.), Konvencija o pravima djeteta (1989.), Konvencija o sprečavanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.), Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (1990) i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006). Takođe, nakon ostvarivanja punopravnog članstva u Vijeću Evrope, BiH je potpisnica, odnosno ugovorna strana 90 potpisanih i ratifikovanih međunarodnih ugovora/konvencija kojima je Vijeće Evrope depozitar, između ostalog, Evropske socijalne povelje, osnovnog dokumenta Vijeća Evrope u oblasti socijalnih prava.

Sprovedena detaljna analiza pokazala je da je ovaj dokument usklađen ne samo s krovnim entitetskim razvojnim dokumentom, nego i s Okvirom za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH, SDG 2015-2030 (Agenda 2030), kao i s univerzalnim ciljevima i vrijednostima razvoja. Kao sastavni element Agende 2030, integrisan je i koncept Univerzalne socijalne zaštite 2030. koja predviđa "svijet u kojemu svaka osoba u stanju potrebe može ostvariti pravo na socijalnu zaštitu u bilo kojem trenutku", pružajući pravedan i nediskriminirajući obuhvat politika i programa socijalne zaštite.

Okvirom za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, putem kojeg vlasti na svim nivoima i društvo u BiH nastoje doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja, ali i nastojanjima pristupanja članstvu Evropske unije, utvrđena su tri pravca održivog razvoja u Bosni i Hercegovini: (1) Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom; (2) Pametan rast; (3) Društvo jednakih mogućnosti, te dvije horizontalne teme: (1) Ljudski kapital za budućnost i (2) Princip da niko ne smije biti isključen.

U kontekstu Strategije razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji, važno je naglasak staviti na strateški pravac *Društvo jednakih mogućnosti* i pripadajuće horizontalne teme koje imaju za cilj ispunjenje principa "da niko ne bude isključen". Fokus ovog pravca je usko povezan s reformom uprave i bržim rastom prihoda i zapošljavanja, te se fokusira i na unapređenje sistema socijalne i zdravstvene zaštite, kako bi se na bolji način zaštitili oni koji su suočeni s najvećim rizikom od siromaštva i ranjivosti (npr. starije osobe, osobe s invaliditetom, stanovnici udaljenih ruralnih područja, migranti, etničke manjine i određene grupe žena i djece) s ciljem jačanja socijalne kohezije.²⁶ U okviru svakog od navedenih razvojnih pravaca definisani su akceleratori i pokretači koji trebaju dovesti do željenih promjena do 2030. godine. S tim u vezi, u kontekstu ove Strategije i pravca *Društvo jednakih mogućnosti*, najvažnije je sagledati:

Akcelerator 1: Unapređenje politika socijalne zaštite koje ima za cilj uspostavljanje efikasnijeg sistema socijalne zaštite do kojeg će dovesti ciljano i bolje usmjeravanje javnih rashoda za socijalnu zaštitu kako bi se ispunile potrebe onih koji žive u siromaštvu ili koji su socijalno isključeni, te obezbijedio minimalan nivo prihoda potreban za dostojanstven život. Takođe, utvrđena je potreba za unapređenjem sistema identifikacije i praćenja ranjivih porodica i porodica u riziku, kao i jačanje infrastrukture i kompetencija pružatelja usluga socijalne zaštite, što bi moglo biti od velikog značaja za bolju pristupačnost usluga korisnicima. U tom pogledu, potrebno je raditi i na unapređenju kvalitete servisa kroz moguće uvođenje novih modela pružanja usluga (npr. deinstitutionalizacija socijalne zaštite, pružanje socijalne zaštite u zajednici i slično).

²⁶ <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

6. INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR

U ovom poglavlju prezentovan je indikativni finansijski okvir, odnosno pregled potrebnih finansijskih sredstava za implementaciju mjera i projekata predviđenih Strategijom. Pored toga, dat je i pregled potencijalnih izvora sredstava (budžet Federacije, kantona i lokalnih zajednica, kao i drugi izvori – domaći i međunarodni donatori, privatni sektor, itd.).

Tabela 38. Indikativni finansijski okvir za period važenja strateškog dokumenta

Strateški cilj / prioritet / mjera	Planirana sredstva u KM	Struktura finansiranja (%)	Izvor finansiranja		Naziv izvora
			Budžet (Federacija, kantoni, lokalne zajednice) u KM	Ostali izvori u KM	
SC 1. Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva	191.650.000	71,02%	189.550.000	2.100.000	-
P 1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva	3.550.000	1,32%	1.450.000	2.100.000	-
M 1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva, a posebno djece	3.000.000	1,11%	900.000	2.100.000	Federalni budžet (30%) i donator (70%)
M 1.1.2. Uspostaviti aktivacijski model socijalne zaštite	250.000	0,09%	250.000	0	Kantonalni budžeti
M 1.1.3. Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija	300.000	0,11%	300.000	0	Federalni (50%) i kantonalni (50%) budžeti
Prioritet 1.2. Smanjiti izloženost posljedicama siromaštva	188.100.000	69,70%	188.100.000	0	-
M 1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva	100.000	0,04%	100.000	0	Federalni budžet
M 1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu	27.000.000	10,00%	27.000.000	0	Kantonalni budžeti
M 1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu	161.000.000	59,64%	161.000.000	0	Federalni (90%) i kantonalni (10%) budžeti

Strateški cilj 2. Smanjiti socijalnu isključenost	70.650.000	26,17%	35.150.000	35.500.000	-
P 2.1. Prevenirati institucionalizaciju	34.500.000	12,78%	17.000.000	17.500.000	-
M 2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice	30.000.000	11,11%	15.000.000	15.000.000	Kantonalni budžeti (50%) i donatori (50%)
M 2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti	1.500.000	0,56%	500.000	1.000.000	Kantonalni budžeti (33%) i donatori (67%)
M 2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici	3.000.000	1,11%	1.500.000	1.500.000	Federalni (33%) i kantonalni (12%) budžeti i donatori (50%)
P 2.2. Transformacija i deinstitucionalizacija ustanova socijalne zaštite	36.150.000	13,39%	18.150.000	18.000.000	-
M 2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom	30.000.000	11,11%	15.000.000	15.000.000	Federalni (25%) i kantonalni (25%) budžeti i donatori (50%)
M 2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu	6.000.000	2,22%	3.000.000	3.000.000	Federalni (25%) i kantonalni (25%) budžeti i donatori (50%)
M 2.2.3. Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	150.000	0,06%	150.000	0	Federalni (50%) i kantonalni (50%) budžeti
Strateški cilj 3. Jačati sistem socijalne i dječije zaštite	7.590.000	2,81%	7.590.000	0	-
Prioritet 3.1. Redefinisati i reorganizovati sistem socijalne i dječije zaštite	490.000	0,18%	490.000	0	-
M 3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite	10.000	0,00%	10.000	0	Federalni budžet

M 3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite	0	0,00%	0	0	-
M 3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju	30.000	0,01%	30.000	0	Federalni budžet
M 3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva	0	0,00%	0	0	-
M 3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor	450.000	0,17%	450.000	0	Federalni (50) i kantonalni (50%) budžeti
Prioritet 3.2. Jačati stručne i tehničke kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite	7.100.000	2,63%	7.100.000	0	-
M 3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite	5.000.000	1,85%	5.000.000	0	Federalni (20%), kantonalni (10%) i opštinski (70%) budžeti
M 3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra	100.000	0,04%	100.000	0	Federalni (50%) i kantonalni (50%) budžeti
M 3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite	2.000.000	0,74%	2.000.000	0	Federalni (30%), kantonalni (20%) i opštinski (50%) budžeti
Ukupno Sektorska strategija	269.890.000	100,00%	232.290.000	37.600.000	

Strategijom razvoja sistema socijalne zaštite u Federaciji predviđena je implementacija 20 mjera u vrijednosti od oko 270 milijuna KM na godišnjem nivou, što čini oko 3,15% projiciranog budžeta svih nivoa vlasti u Federaciji, odnosno oko jedne trećine identifikovanog potencijala u formi nedoprinosnih davanja. Što se tiče izvora finansiranja, najveći dio odnosi se na budžete (entitetski i kantonalni) u procentu 85%, a drugi izvori sredstava su različiti fondovi i međunarodni donatori i organizacije u visini 15% potrebnih sredstva. U narednoj tabeli se nalazi detaljan prikaz okvirnih sredstava potrebnih za sprovođenje Sektorske strategije koji je razvrstan prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama, te godinama i izvorima iz kojih je planirano njihovo obezbjeđivanje.

Tabela 39. Prikaz okvirnih sredstava potrebnih za sprovođenje Sektorske strategije

Strateški cilj 1. Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva

Prioritet 1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva

Mjera 1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva, a posebno djece

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
Ukupno	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000

Mjera 1.1.2. Uspostaviti aktivacijski model socijalne zaštite

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000	250.000

Mjera 1.1.3. Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
Kantoni	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000

Prioritet 1.2. Smanjiti izloženost posljedicama siromaštva

Mjera 1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000

Mjera 1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000

Mjera 1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	144.900.000	144.900.000	144.900.000	144.900.000	144.900.000	144.900.000	144.900.000
Kantoni	16.100.000	16.100.000	16.100.000	16.100.000	16.100.000	16.100.000	16.100.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	161.000.000	161.000.000	161.000.000	161.000.000	161.000.000	161.000.000	161.000.000

Strateški cilj 2. Smanjiti socijalnu isključenost

Prioritet 2.1. Prevenirati institucionalizaciju

Mjera 2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000
Ukupno	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000
M 2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Ukupno	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Mjera 2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Kantoni	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Ukupno	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
Prioritet 2.2. Transformacija i deinstitucionalizacija ustanova socijalne zaštite							
Mjera 2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						

	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000
Kantoni	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000	15.000.000
Ukupno	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000	30.000.000
Mjera 2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Kantoni	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
Ukupno	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Mjera 2.2.3 Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
Kantoni	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000
Strateški cilj 3. Jačati sistem socijalne i dječije zaštite							
Prioritet 3.1. Redefinisati i reorganizovati sistem socijalne i dječije zaštite							
Mjera 3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.

Federacija	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000

Mjera 3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	0	0	0	0	0	0	0

Mjera 3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000

Mjera 3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	0	0	0	0	0	0	0
Kantoni	0	0	0	0	0	0	0
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0

Ukupno	0	0	0	0	0	0	0
Mjera 3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000
Kantoni	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000	225.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	450.000	450.000	450.000	450.000	450.000	450.000	450.000
Prioritet 3.2. Jačati stručne i tehničke kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite							
Mjera 3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Kantoni	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Opštine i gradovi	3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Mjera 3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra							
Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Kantoni	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Opštine i gradovi	0	0	0	0	0	0	0
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Mjera 3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite							

Nivo vlasti	Procjena finansijskih sredstava iskazana u KM						
	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
Federacija	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
Kantoni	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Opštine i gradovi	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000
Donatori	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Sveukupno za sprovođenje Strategije	269.890.000	269.890.000	269.890.000	269.890.000	269.890.000	269.890.000	269.890.000

7. OKVIR ZA SPROVOĐENJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU

U ovom dijelu dokumenta opisuju se odgovornosti institucija nadležnih za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju Sektorske strategije, te nudi pregled najvažnijih postupaka, odnosno predviđene dinamike za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju. Ovaj dio je od vitalnog značaja, s obzirom na to da se radi o osnovnim instrumentima upravljanja za sve, odnosno o odgovoru na pitanje što treba raditi nakon usvajanja ovog strateškog dokumenta.

Sprovođenje strateških dokumenata vrši se putem trogodišnjih i godišnjih planova rada organa uprave. Naime, prilikom izrade *trogodišnjeg plana rada* organ uprave ima obavezu preuzeti relevantne mjere iz strateškog dokumenta s pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg perioda. Mjere iz strateškog dokumenta unose se u trogodišnji plan rada i za njih se definiraju aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz strateškog dokumenta. *Godišnji plan rada* je provedbeni dokument s aktivnostima/projektima koji će se preduzimati na godišnjem nivou kako bi se realizovali programi iz trogodišnjeg plana rada, te ostvarile mjere, prioriteti i strateški ciljevi iz strateškog dokumenta.

Praćenje implementacije Sektorske strategije podrazumijeva konstantno praćenje, sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/prioriteta/mjera, kao i napretka u korištenju raspoloživih sredstava i preduzimanja odgovarajućih aktivnosti s ciljem eventualnih korekcija. Kako bi se uspostavio efikasan sistem praćenja, svi relevantni akteri u organima uprave na entitetskom i nižim nivoima vlasti će formirati i redovno ažurirati elektronske evidencije indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz strateškog dokumenta, te indikatora iz godišnjeg plana rada (centri za socijalni rad/opštinske službe socijalne zaštite, federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, nadležne statističke institucije, itd.). Ove evidencije će biti osnova za izradu izvještaja o radu organa uprave.

Izvještavanje o realizaciji Sektorske strategije vršit će se putem pripreme godišnjih izvještaja o radu i izvještaja o razvoju sistema socijalne zaštite. *Godišnji izvještaj o radu* se priprema s ciljem praćenja sprovođenja planiranih aktivnosti/projekata i ocjene njihovog doprinosa u ostvarivanju programa (mjera) organa i institucija. U godišnjem izvještaju o radu precizno će se navoditi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, očekivani i ostvareni rezultati, planirana i utrošena sredstva za izvršenje aktivnosti, te za eventualno neizvršenje, razlog za neizvršenje ili djelimično izvršenje. Na osnovu uvida u stepen postignute implementacije, prema izvještajima o radu, te poređenjem s postavljenim indikatorima, vršit će se eventualne korekcije planiranih mjera iz strateškog dokumenta ako se pokaže da one ne daju očekivane rezultate.

Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite je dokument kojim se na godišnjem nivou sagledavaju opšti razvojni trendovi, kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva. Ovaj izvještaj stavlja fokus na ostvarene rezultate i uticaj tokom implementacije strateškog dokumenta, za razliku od izvještaja o radu, gdje je naglasak na aktivnostima organa uprave. U tom smislu, izvještaji o radu predstavljaju osnovu za pripremu izvještaja o razvoju, što upućuje na potrebu vremenske usklađenosti izrade ovih izvještaja. Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite pripremat će Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodica i djece pri FMRSP.

Evaluacija je postupak kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno, pojedinačnih mjera. U skladu s Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata, predviđena je tzv. evaluacija tokom realizacije Sektorske strategije, a koja će se sprovesti u predzadnjoj godini njene implementacije. Evaluacija se sprovodi s ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjera i strateških rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i radi sumiranja rezultata i obezbjeđivanja ulaznih elemenata za strateške dokumente za sljedeći planski ciklus.

Nosioci gore navedenih aktivnosti su centri za socijalni rad/opštinske službe socijalne zaštite, federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, nadležne statističke institucije, itd., a sve u skladu s važećim uredbama u ovoj oblasti.

Tabela 40. Pregled osnovnih aktivnosti i odgovornosti za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

Aktivnosti	Nadležnosti
Priprema/ažuriranje Kalendara aktivnosti u skladu s uredbama u ovoj oblasti	Nosilac pripreme: Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine Sudionici procesa: Federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
Priprema alata za praćenje i izvještavanje o implementaciji Sektorske strategije	Nosilac pripreme: Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine Sudionici procesa: Federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
Definisanje prioriteta na osnovu strateško-programskih dokumenata za period 1+2 planski ciklus	Nosilac pripreme: Vlada Federacije i kantonalne vlade na prijedlog federalnog i kantonalnih ministara nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite Sudionici procesa: Federalni i kantonalni ministri nadležni za oblast socijalne i dječije zaštite
Izrada trogodišnjih i godišnjih planova rada organa uprave	Nosilac pripreme: Federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite Sudionici procesa: Federalni zavod za programiranje razvoja
Uključivanje ključnih strateških projekata i aktivnosti u DOB	Nosilac pripreme: Vlada Federacije i kantonalne vlade na prijedlog federalnog i kantonalnih ministara nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite Sudionici procesa: Federalno i kantonalna ministarstva finansija
Usklađivanje godišnjih planova rada organizacionih jedinica i Godišnjeg plana	Nosilac pripreme: Federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite

rada organa uprave s usvojenim DOB-om i Budžetom	Sudionici procesa: Nadležni sektori/službe unutar Federalnog i kantonalnih ministarstava nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite
Usvajanje Godišnjeg plana rada organa uprave	Nosilac pripreme: Vlada Federacije i kantonarne vlade na prijedlog federalnog i kantonalnih ministara nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite
	Sudionici procesa: Federalno i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, ostale relevantne institucije, Federalni zavod za programiranje razvoja
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada organa uprave	Nosilac pripreme: Federalno i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
	Sudionici procesa: Relevantne institucije i organizacije iz javnog, privatnog i nevladinog sektora, kao i međunarodne organizacije
Praćenje i privlačenje eksternih izvora finansiranja projekata	Nosilac pripreme: Federalno i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
	Sudionici procesa: Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine, relevantne institucije i organizacije iz javnog, privatnog i nevladinog sektora, kao i međunarodne organizacije
Praćenje sprovođenja Godišnjeg plana rada i ostvarivanja strateških ciljeva	Nosilac pripreme: Federalno i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
	Sudionici procesa: Nadležni sektori/službe unutar Federalnog i kantonalnih ministarstava nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite
Izrada godišnjih izvještaja o radu organizacionih jedinica unutar organa uprave	Nosilac pripreme: nadležni sektori/službe unutar Federalnog i kantonalnih ministarstava nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite
	Sudionici procesa: rukovodioci i šefovi nadležnih sektora/službi unutar Federalnog i kantonalnih ministarstava nadležnih za oblast socijalne i dječije zaštite
Izveštaj o sprovođenju Sektorske strategije i postignutim efektima u sistemu socijalne i dječije zaštite	Nosilac aktivnosti: FMRSP
	Sudionici procesa: Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja (za prethodnu godinu)	Nosilac aktivnosti: Vlada Federacije i kantonarne vlade
	Sudionici procesa: Federalno i kantonarna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite i Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine

8. PREGLED DALJIH AKTIVNOSTI NA IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE

Nakon što Sektorska strategija bude usvojena od strane Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, nadležni federalni i kantonalni organi uprave u oblasti socijalne i dječije zaštite, kao i druge institucije i tijela na svim nivoima vlasti u Federaciji preduzimaju sve neophodne aktivnosti na usklađivanju svojih programa i planova rada sa strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama utvrđenih Sektorskom strategijom. U tom kontekstu, posebno će biti potrebno realizovati sljedeće aktivnosti:

Pripremiti detaljan Kalendar aktivnosti za period 2024-2026. godina koji će se ažurirati minimalno jednom godišnje i koji će predstavljati pregled svih normativnih i nenormativnih aktivnosti koje će biti potrebno preduzeti kako bi se uspješno realizovale mjere utvrđene Sektorskom strategijom. Predmetni Kalendar aktivnosti sačinjava Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana usvajanja Sektorske strategije, te ga dostavlja na usuglašavanje Ministarskoj koordinaciji u oblasti socijalne politike. Usaglašeni Kalendar aktivnosti dostavlja se na usvajanje federalnoj i kantonalnim vladama.

Pripremiti alat za praćenje i izvještavanje o implementaciji Sektorske strategije prema utvrđenim strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama za period 2024-2030. godina. Navedeni alat podrazumijeva izradu metodologije bazirane na prikupljanju potrebnih podataka i praćenju realizacije indikatora. Nosilac njegove izrade je Koordinacijsko tijelo za oblast socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana usvajanja Sektorske strategije, te ga dostavlja na usuglašavanje Ministarskoj koordinaciji u oblasti socijalne politike. Nakon njegovog usuglašavanja na Ministarskoj koordinaciji, navedeno Koordinacijsko tijelo će biti u obavezi sačinjavati jednogodišnje izvještaje o implementaciji Sektorske strategije koji će se dostavljati na razmatranje federalnoj i kantonalnim vladama. Ministarska koordinacija u oblasti socijalne politike će u roku od šest mjeseci od dana usvajanja Sektorske strategije utvrditi strateške projekte i aktivnosti od zajedničkog interesa za Federaciju i kantone koji će se dostaviti na usvajanje federalnoj i kantonalnim vladama i koji će poslužiti kao osnova za izradu zajedničkih akcionih planova u pogledu određenih pitanja iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

Federalni i kantonalni organi uprave iz oblasti socijalne i dječije zaštite, te ustanove socijalne zaštite na svim nivoima vlasti uskladit će u roku od godinu dana od dana usvajanja Sektorske strategije svoje trogodišnje i godišnje programe i planove rada sa strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama utvrđenim Sektorskom strategijom. Nadzor nad usklađivanjem trogodišnjih i godišnjih programa i planova rada ustanova socijalne zaštite vrši njihov osnivač, odnosno nadležni organ uprave iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

U skladu s preporukama iz Prethodne (ex-ante) evaluacije nacrtu Strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine 2024-2030. godina, FMRSP će, u saradnji s kantonalnim ministarstvima nadležnim za oblast socijalne i dječije zaštite kao i drugim relevantnim institucijama i organizacijama, prikupiti podatke i sačiniti dodatne procjene na osnovu kojih će detaljnije razraditi predložene indikatore s posebnim fokusom na njihove polazne i ciljane vrijednosti. Rok za izvršenje ovoga zadatka je godinu dana od dana usvajanja Sektorske strategije.

9. PRILOZI

Prilog 1: Detaljan tabelarni pregled mjera

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva		
Prioritet	P.1.1: Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva		
Naziv mjere	M.1.1.1: Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva, a posebno djece		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva uspostavu mehanizama za identifikovanje ključnih rizičnih faktora i negativnih socio-ekonomskih trendova koji pojedince ili zajednice u kojima žive mogu odvesti u siromaštvo, kao i obezbjeđenje pravovremenih mjera s ciljem umanjenja rizika od siromaštva. Za to je neophodno povećanje kvantiteta i kvaliteta ulaznih podataka o potencijalno rizičnim socio-ekonomskim faktorima koji mogu dovesti do daljeg osiromašenja socijalno ugroženog stanovništva. Područje djelovanja mjere je propisivanje jedinstvene metodologije za izradu socijalnih karti u lokalnim zajednicama, te uspostavljanje i vođenje odgovarajućih evidencija, registara ili socijalnih kartona u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite koji bi u sebi sadržavali sve relevantne podatke i informacije o posebno ranjivim kategorijama stanovništva kao i rizičnim socio-ekonomskim i drugim faktorima kojima su one dugotrajno izložene.		
Ključni projekti	Socijalne karte u lokalnim zajednicama		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Propisana jedinstvena metodologija za izradu socijalnih karata u lokalnim zajednicama	Ne	Da
	Stepen administriranja prava kroz jedinstvenu elektronsku bazu podataka	n/d	100%
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz propisivanje jedinstvene metodologije za izradu socijalnih karata u lokalnim zajednicama stvorit će se ključne pretpostavke za sagledavanje cjelokupne socio-ekonomske situacije u kojoj se nalaze pojedine kategorije stanovništva što će pomoći kvalitetnijem usmjeravanju raspoloživih resursa i osmišljavanju programa podrške i osnaživanja siromašnih porodica ili domaćinstava. Nadalje, uspostavljanjem i vođenjem odgovarajućih evidencija, registara ili socijalnih kartona o korisnicima bilo kojega vida socijalne zaštite značajno će se unaprijediti kvaliteta podataka koji se prikupljaju i obrađuju što će u konačnici doprinijeti realnijem sagledavanju potreba stanovništva i potencijalnih rizika koji mogu dovesti do dugoročnog siromaštva posebno ranjivih kategorija stanovništva kao što su djeca, starije i nemoćne osobe, osobe s invaliditetom, itd.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	3.000.000 KM: Federalni budžet (30%) i donatorska sredstva (70%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRS
Nosioci mjere	FMRS, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva		
Prioritet	P.1.1: Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva		
Naziv mjere	M.1.1.2: Uspostaviti aktivacijski model socijalne zaštite		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva uvođenje mehanizama aktivacije korisnika prava iz sistema socijalne i dječije zaštite, kao i članova domaćinstva u kojemu oni žive. Cilj ove mjere je da se, kroz povećanje broja mjera usmjerenih na aktivaciju korisnika i povećanje broja korisnika aktivacijskih mjera realizovanih kroz sistem socijalne i dječije zaštite, aktiviraju njihovi preostali kapaciteti i raspoloživi resursi što će u konačnici voditi socio-ekonomskom osnaživanju pojedinaca i grupa koji se nalaze u riziku od siromaštva. Područje djelovanja mjere je uspostavljanje i primjena modela integrisanog vođenja slučaja u lokalnim zajednicama s naglaskom na uvezivanje svih ključnih institucija kao što su jedinice lokalne samouprave, centri za socijalni rad, službe za zapošljavanje, itd. Ovo će, između ostalog, podrazumijevati i izradu propisa kojim će se propisati mjere za aktivaciju korisnika i uspostaviti model integrisanog vođenja slučaja u lokalnim zajednicama. Takođe, predmetna mjera predviđa podršku primjeni modela integrisanog vođenja slučaja u lokalnim zajednicama kroz obuke i kampanje, zatim uspostavljanje novih ili razvijanje postojećih programa materijalnog osnaživanja pojedinaca i grupa u riziku od siromaštva.		
Ključni projekti	Integrisano vođenje slučaja		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Izdvojena budžetska sredstva za provedu mjera za aktivaciju korisnika i modela integrisanog vođenja slučaja u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d
	Procent lokalnih zajednica obuhvaćenih obukama na temu primjene modela integrisanog vođenja slučaja	n/d	100%
	Broj protokola o saradnji između ključnih lokalnih aktera	5	79
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekti i doprinosi mjere ostvarenju prioriteta	Uvođenjem mehanizama aktivacije korisnika prava iz sistema socijalne i dječije zaštite, kao i članova domaćinstva u kojemu oni žive stvaraju se pretpostavke za dugoročnije socio-ekonomsko osnaživanje pojedinaca i grupa u stanju socijalne potrebe i jača njihova interna otpornost prema rizicima od siromaštva. Time se smanjuje zavisnost o inače nedovoljnim socijalnim davanjima i ublažava fiskalni pritisak jer se fokus premješta na aktiviranje kapaciteta i resursa kojima korisnici raspolažu.		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	250.000 KM: Kantonalni budžeti (100%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite i jedinice lokalne samouprave, Federalni zavod i kantonalne službe za zapošljavanje
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva		
Prioritet	P.1.1: Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva		
Naziv mjere	M.1.1.3: Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je stvaranje poticajnog okruženja za razvoj modela socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija kao organizovanog djelovanja kojim se potiču i organizuju aktivnosti radi promjene socio-ekonomskih uslova u zajednici ili društvu, promiču ljudska prava, podiže javna svijest o socijalnim problemima i mobiliziraju raspoloživi socijalni resursi za društvene promjene kojima se želi postići rješavanje socijalnih poteškoća, ispravljanje socijalne nepravde i podizanje kvalitete života i dobrobiti ljudi u društvu. Područje djelovanja mjere je razvijanje adekvatnih modela društvenog preduzetništva kroz programe kojima bi se promoviralo i poticalo djelovanje preduzetnika da se na profesionalan, inovativan i održiv način uključe u rješavanje identifikovanih socio-ekonomskih problema. Za to je neophodna izrada propisa kojim će se stvoriti pravne pretpostavke za podršku programima socijalnog preduzetništva i socijalnim inovacijama, kao i obezbjeđenje odgovarajuće finansijske podrške programima socijalnog preduzetništva. Pored toga, ova mjera podrazumijeva i kontinuiran rad na razvoju drugih vrsta socijalnih inovacija što će rezultirati povećanjem broja programa usmjerenih na podršku i osnaživanje pojedinaca i domaćinstava. Ovi programi bi u krajnjoj liniji trebali voditi smanjenju broja pojedinaca i grupa u riziku od siromaštva.		
Ključni projekti	Socijalno preduzetništvo i inovacije		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Procent podržanih programa socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d
	Budžetska sredstava usmjerena na finansijsku podršku programima podrške i osnaživanja u ukupnim budžetskim izdvajanjima	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvijanjem adekvatnih modela društvenog preduzetništva i socijalnih inovacija otvara se prostor za aktiviranje neiskorištenih resursa i potencijala kojima raspolaže nevladin, odnosno privatni sektor. Takođe se smanjuje fiskalno opterećenje sistema socijalne i dječije zaštite, te se dugoročno poboljšava socio-ekonomska situacija pojedinaca i grupa u stanju socijalne potrebe.
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	300.000,00 KM: Federalni budžet (50%) i kantonalni budžeti (50%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSF
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta, FMRSF, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite i jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Socijalno ugrožene kategorije stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti rizik od siromaštva i ublažiti njegove posljedice		
Prioritet	P.1.2: Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva		
Naziv mjere	M.1.2.1: Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je uvođenje mehanizma boljeg ciljanja ili usmjeravanja socijalnih davanja, ali i drugih neophodnih mjera u smislu postupnog nadilaženja koncepta prava zasnovanih na statusu, a ne na realnim potrebama. Područje djelovanja mjere je uspostavljanje i razvijanje adekvatnog referentnog okvira unutar kojega će se svrsishodnije planirati i koristiti, te pravičnije usmjeravati novčani i drugi resursi kojima sistem raspolaže čime će se stvoriti osnovne pretpostavke za kreiranje efikasnijih socio-ekonomskih mjera, te će se postići viši stepen izbalansiranosti između onoga što su realne potrebe stanovništva i onoga što su realne mogućnosti sistema, ali i pokrivenosti, odnosno pravičnosti u pogledu zadovoljavanja potreba pojedinaca i porodica/domaćinstva u stanju socijalne potrebe. Predmetna mjera podrazumijeva definisanje jedinstvene metodologije za izračun monetarne vrijednosti socijalnog ili egzistencijalnog minimuma zasnovanog na mjerljivim i dokazivim ključnim indikatorima siromaštva. Nakon toga, neophodno je propisati kriterije za ostvarivanje prava iz sistema socijalne i dječije zaštite koji će biti bazirani na stvarnim potrebama.		
Ključni projekti	Potrebe iskazane kroz socijalni minimum		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Uspostavljen model utvrđivanja socijalnog minimuma	Ne	Da
	Propisani kriteriji za ostvarivanje prava iz sistema socijalne i dječije zaštite u odnosu na utvrđeni socijalni minimum	Ne	Da
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		

Razvojni efekti i doprinosi mjere ostvarenju prioriteta	Kroz definisanje jedinstvene metodologije za izračun monetarne vrijednosti socijalnog ili egzistencijalnog minimuma zasnovanog na mjerljivim i dokazivim ključnim indikatorima siromaštva značajno će se poboljšati sistem planiranja novčanih i drugih potrebnih resursa kojima sistem raspolaže u oblasti socijalne i dječije zaštite, te će se isti pravičnije usmjeravati na realne potrebe socijalno ugroženog stanovništva. Time će se stvoriti osnovne pretpostavke za kreiranje efikasnijih socio-ekonomskih mjera, te će se postići viši stepen izbalansiranosti između onoga što su realne potrebe stanovništva i onoga što su realne mogućnosti sistema.
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	100.000,00 KM: Federalni budžet (100%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosioci mjere	FMRSP i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite
Ciljne grupe	Socijalno ugrožene kategorije stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti rizik od siromaštva i ublažiti njegove posljedice
Prioritet	P.1.2: Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva
Naziv mjere	M.1.2.2: Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva preispitivanje svih oblika prava na materijalnu i nematerijalnu podršku prema federalnim i kantonalnim propisima iz oblasti socijalne i dječije zaštite, te, po potrebi, njihovo normativno redefinisanje. Cilj mjere je kvalitetniji obuhvat pojedinaca i porodica/domaćinstava u stanju socijalne potrebe kroz utvrđivanje osnovnih prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite, kao i definisanje kategorija potencijalnih korisnika navedenih prava. S tim u vezi, potrebno je unaprijediti postojeća normativna rješenja u federalnim i kantonalnim propisima u smislu njihovog preciznijeg zasnivanja na objektivnim socio-anamnestičkim podacima, te omogućavanja bržeg i fleksibilnijeg postupanja nadležnih institucija prilikom preduzimanja neophodnih mjera. Pored navedenog, ova mjera podrazumijeva i povećanje efikasnosti socijalnih davanja, odnosno obezbjeđenje adekvatne materijalne podrške ranjivim kategorijama stanovništva s pomoću koje će moći, u što je moguće većoj mjeri, zadovoljavati svoje egzistencijalne potrebe. Ovo podrazumijeva povezivanje materijalnih davanja iz oblasti socijalne i dječije zaštite s ključnim ekonomskim parametrima kao što su, primjerice, porast potrošačkih cijena i/ili porast bruto domaćeg proizvoda čime se omogućuje znatno adekvatnije i realnije povezivanje visine socijalnih davanja s objektivno utvrđenim parametrima ekonomskog rasta i razvitka. Područje djelovanja mjere je obezbjeđenje kvalitetnijih modela socijalne zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva, koji će se, umjesto pravnog statusa, zasnivati na stepenu potrebne podrške utvrđenom prema nivou izloženosti objektivno utvrđenim faktorima siromaštva. Za to je neophodna sveobuhvatna analiza efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva s prijedlogom mjera za njihovo poboljšanje. Pored toga, potrebno je utvrditi listu osnovnih prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i kategorije potencijalnih korisnika navedenih prava.
Ključni projekti	Analiza efekata postojećih socijalnih davanja u Federaciji Lista osnovnih prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Urađena ažurirana sveobuhvatna analiza efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva	Ne	Da
	Utvrđena osnovna prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i utvrđene kategorije potencijalnih korisnika navedenih prava	Ne	Da
	Udio budžetskih izdvajanja za materijalna davanja socijalno ugroženim kategorijama u ukupnim budžetskim izdvajanjima na nivou Federacije i kantona	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz uspostavljanje i razvijanje adekvatnog mehanizma identifikovanja pojedinaca i porodica/domaćinstava koja žive u siromaštvu uvodi se pravičniji model raspodjele raspoloživih resursa u sistemu socijalne i dječije zaštite, koji je baziran na objektivnim indikatorima njihove izloženosti siromaštvu. Time se postiže viši stepen pokrivenosti i uključenosti, odnosno bolji efekti u pogledu ublažavanja ili suzbijanja izravnih posljedica siromaštva na posebno osjetljive kategorije stanovništva kao što su djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom i slično.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	27.000.000 KM: Kantonalni budžeti (100%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSF		
Nosloci mjere	FMRSF i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite		
Ciljne grupe	Socijalno ugrožene kategorije stanovništva		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.1: Smanjiti rizik od siromaštva i ublažiti njegove posljedice
Prioritet	P.1.2: Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva
Naziv mjere	M.1.2.3: Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva korjenitu promjenu postojeće paradigme prema kojoj se finansijska izdvajanja za prava iz oblasti zaštite porodice i djece tretiraju kao budžetsko opterećenje i trošak, umjesto kao ulaganje u ljudski kapital i, u konačnici, u budući ekonomski razvoj. Iz navedenih je razloga potrebno preispitati postojeće modalitete podrške porodicama s djecom, posebno onima koje se nalaze u riziku od siromaštva, te pristupiti redizajniranju istih s ciljem obezbjeđenja višeg stepena njihove efikasnosti u segmentu dugoročnog socio-ekonomskog osnaživanja porodica s djecom, a samim tim i povećanja šansi za ublažavanje posljedica negativnih demografskih trendova. Područje djelovanja mjere je uspostavljanje održivih i stabilnih fiskalnih okvira za dugoročno materijalno osnaživanje porodica s djecom. Ovo podrazumijeva definisanje i garantovanje ostvarenja osnovnih prava iz oblasti zaštite porodica i djece, kroz osnivanje federalnog porodičnog fonda, podršku programima direktnog ili neizravnog materijalnog osnaživanja žena kao

	potencijalnog resursa ekonomskog razvitka, programima sufinansiranja srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja djece i mladih iz porodica skromnijeg socio-ekonomskog stanja.		
Ključni projekti	Federalni porodični fond Materijalno osnaživanje žena Sufinansiranja srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja djece i mladih iz porodica skromnijeg socio-ekonomskog stanja		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Osnovan Federalni porodični fond	Ne	Da
	Broj ciljanih programa sufinansiranja srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja djece i mladih iz siromašnih porodica	n/d	n/d
	Broj korisnika programa materijalnog osnaživanja porodica s djecom	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Imajući u vidu ključnu važnost ove mjere, odnosno problema koji se njome nastoji riješiti, osnivanje federalnog porodičnog fonda bio bi prvi ozbiljniji iskorak u pravcu njegovog sistemskog rješavanja jer bi na području čitave Federacije omogućio pružanje materijalne podrške porodicama s djecom pod jednakim uslovima, ali i obezbijedio mehanizam praćenja efekata koje ta podrška ima s mogućnošću njezine prilagodbe stvarnim potrebama porodica i djece, kao i socio-ekonomskim interesima uže i šire društvene zajednice. Osim navedenog, kroz ovaj bi se fond mogli razvijati i posebni programi ekonomskog jačanja domaćinstava i porodica u smislu uključivanja njihovih članova na tržište rada, ali i programi ulaganja u obrazovanje djece lošijeg imovnog stanja kako bi se dugoročno poboljšala njihova socijalna integracija i pružile bolje šanse za ekonomsku nezavisnost.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	161.000.000,00 KM: Federalni budžet (90%) i kantonalni budžeti (10%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite		
Ciljne grupe	Porodice s djecom		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa
Prioritet	P.2.1: Prevenirati institucionalizaciju
Naziv mjere	M.2.1.1: Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Programi prevencije izdvajanja osoba iz porodice imaju za cilj smanjiti broj korisnika institucionalne zaštite kroz uspostavljanje standardiziranog sistema identifikovanja, procjene i praćenja osoba u riziku od razdvajanja, te razvoj i implementiranje programa prevencije, kao što je podrška hraniteljstvu, podrška roditeljima njegovateljima, itd. Pored toga, kroz ovu bi se mjeru fokus stavio na pravovremeno i ciljano informisanje građana i potencijalnih korisnika o načinu ostvarivanja prava i usluga iz oblasti socijalne i dječije zaštite, te na razvijanje sistema identifikovanja, procjene i praćenja djece, osoba s invaliditetom, osoba starije životne dobi, te drugih potencijalnih korisnika institucionalnog smještaja.		
Ključni projekti	Prevenijom protiv razdvajanja porodice Razvoj strateškog komuniciranja i informisanja		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Uspostavljen sistem za identifikovanje, procjenu i praćenje osoba u riziku od razdvajanja	Ne	Da
	Doneseni programi prevencije izdvajanja djece i odraslih iz biološke porodice	Ne	Da
Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kao rezultat implementacije ove mjere očekuje se smanjenje broja korisnika institucionalnog smještaja, što je u skladu s EU smjernicama, te strateškim opredjeljenjem Federacije da sistem institucija transformira u usluge u zajednici u kojoj osobe žive. Dokazano je da smještaj u institucije višestruko nepovoljno utiče posebno na razvoj djece. Ovakav sistem je zastario i finansijski je neodrživ. Ova mjera direktno doprinosi ostvarivanju ciljeva iz Okvira za realizaciju ciljeva za održivi razvoj BiH (Agenda 2030), odnosno unapređenju sistema identifikacije i praćenja ranjivih porodica i porodica u riziku.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	30.000.000 KM: Kantonalni budžeti (50%) i donatorska sredstva (50%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, nevladine organizacije		
Ciljne grupe	Pojedinci (djeca, osobe s invaliditetom, osobe starije životne dobi) u riziku od razdvajanja od porodice		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa
Prioritet	P.2.1: Prevenirati institucionalizaciju
Naziv mjere	M.2.1.2: Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Razvijanje sistema ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim osobama u riziku od socijalne isključenosti ima za cilj inkluziju djece s teškoćama i obezbjeđivanje njihovog optimalnog razvoja kroz reformu sistema procjene, upućivanja i praćenja, pravovremenu i koordinisanu podršku lokalnih i drugih institucija djetetu i čitavoj porodici. Implementacijom ove mjere će se obezbijediti da sva djeca na području Federacije imaju iste uslove razvoja i podršku sistema. Mjera takođe obuhvata kontinuiranu edukaciju stručnih tijela i koordinatora iz socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva, te uspostavu elektronske baze podataka o djeci s teškoćama na nivou Federacije i svih kantona. Ova baza će, između ostalog, služiti prikupljanju podataka o potrebama za uspostavljanje socijalnih usluga u realnom vremenu.		
Ključni projekti	Afirmisanje politike mogućnosti i prilika za djecu s teškoćama		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Usvojene Smjernice za procjenu, upućivanje i praćenje djece na nivou Federacije	Ne	Da
	Broj kantona koji su donijeli akte za procjenu, upućivanje i praćenje djece	2 kantona (HNK i ZDK)	10 kantona
	Broj polaznika obuka stručnih tijela i koordinatora iz socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva - Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, te do kraja 2030. godine obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera je direktno usmjerena ka preveniranju institucionalizacije te smanjivanju socijalne isključenosti jedne od najranjivijih grupa – djece s teškoćama u razvoju. Novi sistem procjene, upućivanja i praćenja djece s teškoćama je u potpunosti usmjeren na ranu identifikaciju i mobilizovanje svih struktura i sistema podrške, ne samo za dijete, nego za čitavu porodicu. Ovaj pristup u potpunosti prati prakse najrazvijenijih zemalja svijeta, u skladu je s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i Konvencijom o pravima djeteta, te doprinosi ne samo razvojnog pravcu društva jednakih mogućnosti, nego i inkluzivnom i pametnom razvoju, tako da fokus stavlja na razvijanje punog potencijala svakog djeteta.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	1.500.000,00 KM: Kantonalni budžeti (33%) i donatorska sredstva (67%)		
Period implementacije	2024–2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije	FMRSP (multisektorska Radna grupa za MKF uspostavljena na nivou Federacije), kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, zdravstva i obrazovanja		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, kantonalne i lokalne institucije iz sektora socijalne zaštite, obrazovanja i zdravstva (centri za socijalni rad, dnevni centri, domovi zdravlja, škole, vrtići, druge javne ustanove, nevladine organizacije koje pružaju usluge za djecu)		
Ciljne grupe	Djeca s teškoćama u razvoju i njihove porodice		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa
Prioritet	P.2.1: Prevenirati institucionalizaciju

Naziv mjere	M.2.1.3: Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Svrha ove mjere je pluralizacija usluga u lokalnoj zajednici u cilju stvaranja boljih mogućnosti pojedincima i porodicama za samostalan i dostojanstven život u zajednici, kako bi se preveniralo korištenje institucionalnog modela usluga. Kroz njenu realizaciju će se obezbijediti sistemska podrška programima i mrežama socijalnih usluga koje su od interesa za Federaciju BiH, kantone ili jedinice lokalne samouprave. Mjera je takođe usmjerena na razvijanje i formalizaciju multisektorskog modela saradnje u planiranju, finansiranju, pružanju i evaluaciji kvaliteta usluga u zajednici. Ovaj će model dovesti do jačanja partnerskih odnosa i međusektorske saradnje sa zdravstvenim, obrazovnim i drugim institucijama, kao i nevladinim sektorom u cilju cjelovitog pružanja usluga u zajednici, maksimiziranju resursa i efikasnijeg odgovora na potrebe pojedinaca i porodica. Područje djelovanja mjere je uspostava standarda i kriterija na osnovu broja stanovnika i usluga koje se pružaju na području Federacije, kantona i jedinica lokalne samouprave, s ciljem obezbjeđenja kvalitetnijih stručnih usluga kroz preventivne usluge, usluge smještaja korisnika prava i usluga socijalne i dječije zaštite. Takođe, predmetna mjera podrazumijeva i razvijanje minimalnog paketa socijalnih usluga u cilju povećanja dostupnosti, kvalitete i adekvatnosti socijalnih usluga kroz uvođenje standardiziranog modela uspostave i razvijanja minimalnog seta socijalnih usluga u jedinicama lokalne samouprave u Federaciji. Područje djelovanja za provođenje ove mjere obuhvata donošenje pravnog okvira i propisivanje standarda pružanja minimalnog paketa socijalnih usluga; planiranje adekvatnih finansijskih izdvajanja za pružanje paketa usluga baziranih na stvarnim potrebama pojedinaca i porodica s fokusom na najugroženije kategorije, kao i uspostavljanje mehanizma kontrole kvalitete.		
Ključni projekti	Podrška životu u zajednici		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Katalog socijalnih usluga i njihovih pružatelja u lokalnim zajednicama	Ne	Da
	Broj zahtjeva za smještaj u ustanove socijalne zaštite	n/d	n/d
	Međusobni omjer budžetskih izdvajanja za usluge u lokalnim zajednicama i usluge smještaja u ustanove socijalne zaštite	1:4	1:1
Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, te do kraja 2030. obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz uvođenje jedinstvenog pravnog okvira, jasno definisanih standarda, načina finansiranja i minimalnog (obaveznog) paketa socijalnih usluga u Federaciji, pojedinci i porodice, posebno iz najranjivijih kategorija će imati standardiziran pristup uslugama na pravičan, fer i jednak način, što će u konačnici značajno doprinijeti osnaživanju porodica, ali i prevenciji odvajanja djece od porodice, odnosno smanjenju primjene modela institucionalne zaštite. Jedinice lokalne samouprave kao osnovni pružatelj usluga građanima će biti osposobljene za uvođenje i/ili unapređenje socijalnih usluga s jasno određenim koracima, procedurama, standardima i metodama evaluacije kvalitete uz participativan pristup korisnika, što će ujedno doprinijeti povećanju demokratizacije procesa planiranja i donošenja odluka o uslugama od interesa za građane i porodice.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	3.000.000,00 KM: Federalni budžet (33%), kantonalni budžeti (12%) i donatorska sredstva (50%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		

Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa		
Prioritet	P.2.2: Jačati procese deinstitucionalizacije		
Naziv mjere	M.2.2.1: Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera podrazumijeva pregled do sada implementiranih aktivnosti na transformaciji institucija za smještaj djece bez roditeljskog staranja u Federaciji, te izradu plana aktivnosti neophodnih za dalji nastavak transformacije navedenih institucija. Poseban se naglasak stavlja na identifikovanje dobrih praksi i uspješnih procesa u transformaciji postojećih institucija za zbrinjavanje djece. Nadalje, potrebno je identifikovati osnovne manjkavosti u procesu transformacije, te definisati ključne oblasti za unapređenje procesa transformacije. Takođe je potrebno razviti plan aktivnosti na daljoj transformaciji, te predložiti niz inovativnih mjera s ciljem ubrzavanja procesa transformacije institucija za smještaj djece, starih i osoba s invaliditetom. Mjera je takođe usmjerena na razvijanje i formalizaciju multisektorskog modela saradnje u planiranju, finansiranju, pružanju i evaluaciji kvaliteta usluga u zajednici s ciljem prevencije razdvajanja porodice, te iznalaženja alternativa za institucionalni smještaj djece u porodični oblik brige. Smanjenje broja korisnika u postojećim institucijama konačni je cilj ovog područja djelovanja.		
Ključni projekti	Transformisanje ustanova socijalne zaštite		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Urađena sveobuhvatna analiza postojećih ustanova socijalne zaštite s naglaskom na njihove raspoložive mogućnosti i potrebe	Ne	Da
	Broj ustanova socijalne zaštite koje su sačinile planove transformacije	0	27
	Uspostavljen jedinstven mehanizam za monitoring i evaluaciju procesa transformisanja ustanova socijalne zaštite	Da	Ne
Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, te do kraja 2030. obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz nastavak procesa transformacije institucija za zbrinjavanje djece će se uzeti u obzir potreba za promjenom definisanja načina finansiranja smještaja djece bez roditeljskog staranja, odnosno smanjenje primjene modela institucionalne zaštite. Model finansiranja će prioritizirati rad na prevenciji razdvajanja, te ako je nužno, smještaj djece u porodični oblik brige (npr. hraniteljstvo). Implementacija ove mjere bi trebala rezultirati smanjenjem broj korisnika u postojećim institucijama za zbrinjavanje djece što bi u konačnici trebalo rezultirati njihovim osnaživanjem i boljom inkluzijom.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	30.000.000,00 KM: Federalni budžet (25%), kantonalni budžeti (25%) i donatorska sredstva (50%)		

Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosloci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: O snažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa		
Prioritet	P.2.2: Jačati procese deinstitucionalizacije		
Naziv mjere	M.2.2.2: Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Implementacija mjere "Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu" podrazumijeva uspostavljanje drugačijeg pravnog okvira u odnosu na postojeći kojim će se omogućiti standardizirana uspostava i razvoj novih usluga. Nadalje, dio ove mjere predstavlja procjena usluga koje u ustanovama već postoje, kao i njihovo mapiranje i procjena cjenovne pristupačnosti i kvalitete tih usluga. Te bi usluge trebale početi od procijenjenih potreba u zajednici i trebale bi pružiti podršku ugroženim porodicama, porodicama hranitelja i koristiti onim porodicama koje žive u zajednici, ali bez odgovarajuće podrške. Važno je napomenuti da bi nove usluge također trebale imati svrhu sprečavanja daljeg prijema u institucionalnu brigu. Transformacijskim planovima će se procijeniti potrebe za obukom osoblja koje želi raditi i u transformisanim institucijama, te steći dodatna znanja i vještine kako bi mogli biti zaposleni u nekoj od novih usluga/servisa. Poseban naglasak treba staviti na identifikovanje dobrih praksi i uspješnih procesa u transformaciji postojećih institucija, te usluga koje su tome doprinijele. Pored identifikovanja gore navedenih oblasti, potrebno je razviti plan aktivnosti na razvijanju inovativnih mjera s ciljem preveniranja smještaja u institucionalni oblik brige, te usmjeravanja podrške kroz ojačanu lepezu usluga u zajednici.		
Ključni projekti	Priprema za povratak u zajednicu		
Indikator za praćenje rezultata mjere	Uspostavljen pravni okvir za proširenje usluga koje se nude u okviru ustanova socijalne zaštite	Ne	Da
	Broj novih usluga koje se nude u ustanovama socijalne i dječije zaštite	1	5
	Broj javnih ustanova koje su razvile i sprovode programe pripreme u lokalnu zajednicu	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.		
Razvojni efekti i doprinosi mjere ostvarenju prioriteta	Ova mjera će potaknuti razvoj vaninstitucionalnih oblika zaštite i afirmaciju multisektorskog modela pružanja usluga, uz diverzifikaciju spektra pružatelja usluga kako bi se povećala njihova dostupnost. Navedeno će doprinijeti smanjenju broja korisnika u postojećim institucijama za zbrinjavanje te		

	osnaživanju alternativa za smještaj u institucionalni oblik brige. Kroz pružanje usluge socijalne i dječije zaštite na principu multisektorskog udruživanja pružatelja usluga u lokalnoj zajednici potaknut će se socijalna inkluzija korisnika i njihova aktivaciju u prirodnom okruženju.
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	6.000.000,00 KM: Federalni budžet (25%), kantonalni budžeti (25%) i donatorska sredstva (50%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa		
Prioritet	P.2.2: Jačati procese deinstitucionalizacije		
Naziv mjere	M.2.2.3: Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je uspostavljanje i sprovođenje obaveznih programa reintegracije djece i odraslih korisnika usluga institucionalnog smještaja, programa resocijalizacije, radne aktivacije i reintegracije djece i mladih u kontaktu sa zakonom, korisnika usluga rehabilitacije u terapijskim zajednicama, sigurnim kućama, povratnika iz KPZ i drugih osoba koje su u riziku od socijalne isključenosti čime bi se stvorile pretpostavke za njihovo uključivanje u različite društvene procese. Ovim bi se osobama omogućio kontinuitet uz osnaživanje socijalnih kontakata kako bi se postupno uključivali u društvo i sredinu koja ih okružuje. Takođe bi mlade i radno aktivne stalno motivirali za uključivanje u programe radnih aktivnosti, zatim za prekvalifikaciju i doškoloavanje kao i aktivno traženje posla. U tom smislu uključivanje u programe ne bi počivalo isključivo na principu dobrovoljnosti koji je zasnovan na sporadičnim primjerima, već bi bilo propisano kao Integralni dio zakonske i svake druge regulative jer je to jedini način da im se omogući druga šansa.		
Ključni projekti	Priprema za povratak u zajednicu Postinstitucionalno socijalno uključivanje		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Broj sačinjenih programa podrške za reintegraciju osoba koje izlaze iz institucionalnog oblika prema kategorijama korisnika	n/d	n/d
	Broj jedinica lokalne samouprave koje finansiraju programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	n/d	79
	Visina budžetskih sredstava koja se izdvajaju za programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju u lokalnim zajednicama	n/d	n/d

Veza sa SDG	SDG 1. Svijet bez siromaštva Podcilj: 1.3 Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, te do kraja 2030. obuhvatiti značajan broj siromašnih i ranjivih.
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacijom obaveznih programa reintegracije i resocijalizacije omogućilo bi se uključivanje pojedinaca i porodica u riziku od socijalne isključenosti, posebno mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom, u različite društvene procese. Ovim osobama bi omogućili kontinuitet uz osnaživanje socijalnih kontakata kako bi se postupno uključivali u društvo i sredinu koja ih okružuje. Na ovaj način se doprinosi prevenciji i smanjenju socijalne isključenosti navedenih kategorija korisnika i svih osoba i porodica.
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	150.000,00 KM: Federalni budžet (50%) i kantonalni budžeti (50%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Pojedinci i grupe u riziku od siromaštva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet	P.3.1: Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite
Naziv mjere	M.3.1.1: Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera podrazumijeva pravno definisanje osnovne djelatnosti koju obavljaju institucije u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim naglaskom na centre za socijalni rad i opštinske službe socijalne zaštite, ali i druge ustanove socijalne zaštite. Cilj mjere je unapređenje kvalitete i efikasnosti pružanja stručnih usluga, povećanje broja i obima pruženih stručnih usluga, kao i obezbjeđenje profesionalnijeg pristupa korisniku socijalnih usluga. U tom je kontekstu potrebno na jedinstven način urediti postupanje i minimalne standarde za rad centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite kako u redovnim, tako i u vanrednim okolnostima, a sve u cilju obezbjeđenja kvalitetnijeg korištenja raspoloživih resursa i postojećih kapaciteta. Potrebno je takođe urediti i rad socijalnih ustanova, dnevnih centara i NVO, te drugih institucija koje pružaju socijalne usluge izradom jedinstvene metodologije i standarda stručnog rada. Na koncu, u okviru sprovođenja predmetne mjere posebnu će pažnju trebati posvetiti segmentu planiranja i sprovođenju mjera pripravnosti, odgovora i oporavka od negativnih socio-ekonomskih efekata izazvanih vanrednim situacijama i okolnostima s posebnim fokusom na pružanje podrške najranjivijim kategorijama društva kao što su djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom, itd. Osim navedenog, normiranje nadležnosti i djelatnosti institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite bi trebalo obuhvatiti sve aspekte cjelovitog odgovora u redovnim i u vanrednim situacijama što na poseban način uključuje planiranje resursa unutar ustanova, razvijanje vlastitih stručnih kapaciteta, mogućnosti pružanja pojačane ili proširene materijalne podrške korisnicima te obezbjeđenje nesmetanog pristupa uslugama u vanrednim situacijama. Izvršenje ove mjere podrazumijeva blisku saradnju s nadležnim institucijama iz sektora zaštite i spašavanja kako bi se postigla normativna usaglašenost s postojećim zakonskim rješenjima.

Ključni projekti	Profesionalnije usluge stručnog rada		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Propisana jedinstvena metodologija i utvrđeni minimalni standardi za pružanje stručnih usluga u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite u redovnim i vanrednim okolnostima	Ne	Da
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Efekti implementacije predmetne mjere ogledaju se u unapređenju kvalitete i efikasnosti pružanja stručnih usluga, bolje korištenje raspoloživih resursa i kapaciteta, povećanje broja i obima pruženih usluga, kao i obezbjeđenje profesionalnijeg pristupa korisniku socijalnih usluga i ublažavanja negativnih socio-ekonomskih efekata izazvanih vanrednim situacijama i okolnostima s posebnim fokusom na pružanje podrške najranjivijim kategorijama društva kao što su djeca, starije osobe, osobe s invaliditetom, itd.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	10.000,00 KM: Federalni budžet (100%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave		
Ciljne grupe	Pružatelji/korisnici socijalnih usluga		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet	P.3.1: Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite
Naziv mjere	M.3.1.2: Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva efikasniji i moderniji pristup obavljanju povjerenih poslova i zadataka kako bi se obezbijedio brži i adekvatniji odgovor na potrebe korisnika usluga koje su pružaju u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite, ali i drugim institucijama iz ovoga sistema. Implementacija ove mjere obuhvata analizu postojećeg stanja i procjenu postojećih kapaciteta, zatim reorganizovanje poslova i radnih procesa unutar centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite na način da se navedeni poslovi organizuju po stepenu složenosti s propisanom obavezom kontinuiranog stručnog usavršavanja i certifikovanja zaposlenika koji obavljaju složene i najsloženije stručne poslove. Kroz predmetno bi se reorganizovanje poseban fokus stavio na obavezno određivanje voditelja slučaja za svaki složeniji i osjetljiviji predmet, te na izradu i primjenu instrumenata za praćenje efekata rada kroz pružene usluge.
Ključni projekti	Profesionalnije usluge stručnog rada

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Broj donesenih pravilnika o radu u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite, koji su usklađeni s jedinstvenom metodologijom i minimalnim standardima za pružanje stručnih usluga	0	n/d
	Broj donesenih planova o postupanju centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite u vanrednim situacijama	0	79
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Bolja kvaliteta pruženih socijalnih usluga što će rezultirati višim nivoom zadovoljstva korisnika sistema socijalne zaštite.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Nisu potrebna dodatna sredstva		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, centri za socijalni rad		
Ciljne grupe	Korisnici socijalne i dječije zaštite		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet	P.3.1: Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite
Naziv mjere	M.3.1.3: Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju odnosi se primarno na unapređenje međusobne komunikacije i sinhronizovanog djelovanja nadležnih institucija s različitih nivoa vlasti kako bi se na području čitave Federacije obezbijedio ujednačen pristup rješavanju socio-ekonomskih problema, otklonile uočene nejednakosti između pojedinih dijelova Federacije ili kantona međusobno, te garantovalo poštivanje minimuma propisanih standarda u oblasti socijalne i dječije zaštite. U kontekstu navedenog, posebno je značajno uspostavljanje i kontinuirano funkcionisanje zajedničkog koordinacijskog tijela federalnog i kantonalnih organa uprave koje, kao stručno tijelo, sistematski prati stanje u oblasti, sačinjava jedinstvene izvještaje za relevantne aktere, te predlaže mjere za otklanjanje uočenih nedostataka i rješavanje identifikovanih problema. Nadalje, u pogledu jačanja horizontalne koordinacije predmetna mjera predviđa mogućnost jačanja formalne ili neformalne saradnje institucija vlasti s istog nivoa vlasti s ciljem obezbjeđenja jačeg i efikasnijeg odgovora na određene zajedničke probleme socio-ekonomskog karaktera. Kao jednu od mogućih opcija za ovakvu vrstu koordinacije potrebno je razmotriti snažnije uključivanje međukantonalnog savjeta za koordinaciju rješavanja međukantonalnih pitanja i za dosljedno rješavanje pitanja koja se tiču interesa van njihovih kantonalnih granica, kao i Saveza opština i gradova u Federaciji.
Ključni projekti	Jačanje horizontalne i vertikalne koordinacije

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Broj uspostavljenih stalnih tijela za vertikalnu saradnju	1	2
	Broj uspostavljenih tijela za horizontalnu saradnju	1	3
	Broj održanih sjednica tijela za vertikalnu saradnju na godišnjem nivou	0	n/d
	Broj održanih sjednica tijela za horizontalnu saradnju	0	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekat ove mjere ogleda se prije svega u tome što se kroz uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju otvara mogućnost ujedinjavanja kapaciteta i raspoloživih resursa različitih nivoa vlasti za rješavanje ključnih socio-ekonomskih problema. Time se stvaraju realne pretpostavke za obezbjeđenje efikasnije i održivije socijalne zaštite u odnosu na postojeći izrazito fragmentirani sistem u kojemu nadležne institucije veoma često djeluju pojedinačno bez neophodne saradnje što se, u konačnici, negativno reflektira na mogućnost adekvatnog zadovoljenja socijalnih potreba krajnjih korisnika. Osim toga, ova mjera značajno doprinosi redefinisavanju i reorganizovanju institucionalnih mehanizama sistema socijalne i dječije zaštite jer povećava nivo neophodne saradnje između nadležnih institucija s posebnim naglaskom na federalno i kantonalna ministarstva čijim se usklađenim i dogovornim normativnim, finansijskim i drugim oblicima djelovanja može u cijelosti sprovesti neophodna reorganizacija sistema.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	30.000,00 KM: Federalni budžet (100%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSF i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite		
Nosioci mjere	FMRSF, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, fizičke osobe, privatne i javne ustanove socijalne zaštite, nevladine organizacije i udruženja građana		
Ciljne grupe	Korisnici socijalne i dječije zaštite		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet	P.3.1: Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite
Naziv mjere	M.3.1.4: Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva prvenstveno podrazumijeva veće uključivanje nadležnih institucija iz drugih oblasti i resora s ciljem obezbjeđenja jedinstvenog i koordinisanog odgovora na potrebe raznolikog karaktera, identifikovane u okviru određenih specifičnih pitanja ili oblasti. Imajući u vidu potencijalno veliki broj takvih specifičnih pitanja ili oblasti, kao i često prisutan problem

	<p>neujednačenog pristupa u pogledu navedenog, bilo bi potrebno sačiniti jednu vrstu kataloga pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja. Pritom bi trebalo jasno naznačiti karakter uloge institucija iz sistema socijalne i dječije zaštite (nosioci ili partneri) kako bi se ograničila mogućnost pogrešnog razumijevanja njihovih nadležnosti, te obezbijedilo jednoobrazno i nesmetano funkcionisanje svih uključenih aktera. Nadalje, predmetna mjera podrazumijeva i uspostavljanje mehanizama brže i kvalitetnije razmjene podataka između institucija iz sistema socijalne i dječije zaštite i drugih nadležnih institucija (porezna, policija, škole, službe za zapošljavanje i slično) koji su neophodni za preduzimanje adekvatnih mjera prema pojedincima i grupama u stanju socijalne potrebe. Pored navedenog, ova mjera predviđa i jačanje saradnje s organizacijama civilnog društva u najširem smislu te riječi s posebnim naglaskom na one organizacije iz nevladinog ili privatnog sektora koje imaju određene resurse i spremnost da se uključe u rješavanje određenih socio-ekonomskih problema. U tom bi kontekstu bilo poželjno na svim nivoima vlasti izvršiti identifikovanje potencijalnih partnera, te kroz određene sporazume ili protokole formalizovati ovu saradnju čime bi se takođe, barem djelimično, riješio problem nekoordinisanog djelovanja u oblasti socijalne i dječije zaštite, te obezbijedilo efikasnije korištenje raspoloživih resursa.</p>		
Ključni projekti	Jačanje partnerstva za dobrobit potrebnih		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Sačinjen katalog pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja	Ne	Da
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	<p>Razvojni efekt ove mjere ogleda se prije svega u tome što se kroz uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva stvaraju pretpostavke za ujedinjavanje kapaciteta i raspoloživih resursa različitih subjekata u pogledu rješavanja ključnih socio-ekonomskih problema, posebno onih u kojima je nužan intersektorski pristup. Time se stvaraju realne pretpostavke za obezbjeđenje efikasnije i održivije socijalne zaštite u odnosu na postojeći model jer se aktiviraju dodatni ili neiskorišteni resursi kojima potencijalno raspolažu institucije iz drugih sistema (zdravstveni, obrazovni), kao i nevladine organizacije i privatni sektor. Takođe, ovakav pristup stvara podržavajući ambijent za krajnjeg korisnika što značajno doprinosi njegovom osnaživanju i uspješnom socijalnom uključivanju, ali i međusobnom povezivanju svih ključnih subjekata s ciljem jedinstvenog djelovanja i postupanja kako bi se postigla dobrobit pojedinaca i grupa koji se nalaze u potrebi.</p>		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Nisu potrebna dodatna sredstva		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, fizičke osobe, privatne i javne ustanove socijalne zaštite, nevladine organizacije i udruženja građana		
Ciljne grupe	Korisnici socijalne i dječije zaštite		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete		
Prioritet	P.3.1: Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite		
Naziv mjere	M.3.1.5: Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera podrazumijeva definisanje osnovnih socijalnih usluga, uspostavljanje jedinstvenih minimalnih standarda za njihovo pružanje, te uvođenje instituta licenciranja pružatelja socijalnih usluga što predstavlja jedan oblik nadzora od strane nadležnih institucija. Time bi se stvorile ključne pretpostavke za obezbjeđenje efikasnije kontrole nad vrstom, sadržajem i obimom mjera i usluga koje se sprovode ili nude, omogućio bi se sistemski pristup navedenim uslugama zasnovan na stvarnim potrebama pojedinaca ili grupa, te bi se, u konačnici, potencijalni korisnici zaštitili od njihovog eventualnog nestručnog pružanja. S druge strane, pružatelji socijalnih usluga bi na ovaj način bili dovedeni u međusobno ravnopravan položaj jer bi od strane sistema bili tretirani po osnovu ispunjenosti propisanih standarda i stvarnih potreba određenih kategorija stanovništva što bi im olakšalo pristup kvalitetnijoj finansijskoj i drugoj podršci kako domaćih vladinih institucija, tako i međunarodnih organizacija. Takođe, navedena mjera podrazumijeva i uspostavljanje različitih oblika nadzora u sistemu socijalne i dječije zaštite s ciljem obezbjeđenja preventivnih i korektivnih mehanizama koji bi kontinuirano obezbjeđivali kvalitetnije obavljanje propisane djelatnosti, sprovođenje potrebnih mjera i pružanje širokog spektra različitih socijalnih usluga. S tim u vezi, poseban bi se naglasak stavio kako na jačanje inspeksijskog, tako i na uvođenje i jačanje stručnog i internog nadzora u i nad institucijama i organizacijama koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite.		
Ključni projekti	Nadzor u funkciji prevencije i zaštite		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Izrađen i uspostavljen registar licenciranih pružatelja socijalnih usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Broj inspektora u oblasti socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d
	Broj pružatelja socijalnih usluga s uspostavljenim internim nadzorom	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekt ove mjere ogleda se prije svega u tome što se kroz jačanje različitih modela nadzora obezbjeđuje kvaliteta usluge koja se pruža krajnjem korisniku, posebno ako se naglasak stavi na preventivnu funkciju nadzora. Imajući u vidu da nekvalliteta ili neadekvatno pružena socijalna usluga predstavlja potencijalni rizik kako za njezina krajnjeg korisnika, tako i za njezina pružatelja, evidentno je da uspostavljanje i jačanje mehanizama nadzora stvara realne pretpostavke za smanjenje navedenog rizika na razumnu mjeru. Na taj se način stvara kvalliteta i efikasan sistem socijalne i dječije zaštite koji intervenira stručno i fokusirano s ciljem blagovremenog suzbijanja negativnih pojava i trendova.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	450.000,00 KM: Federalni budžet (50%) i kantonalni budžeti (50%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite		

Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, fizičke osobe, privatne i javne ustanove socijalne zaštite, nevladine organizacije i udruženja građana
Ciljne grupe	Korisnici socijalne i dječije zaštite

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete		
Prioritet	P.3.2: Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite		
Naziv mjere	M.3.2.1: Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Predmetna mjera podrazumijeva planski i sistemski pristup jačanju kadrovskih kapaciteta institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite s posebnim fokusom na centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite. U tom bi kontekstu implementiranje ove mjere pretpostavljalo objektivno sagledavanje postojećih kadrovskih kapaciteta i njihovo poređenje s propisanim standardima i realnim potrebama na osnovu čega bi osnivači navedenih institucija bili dužni sačiniti dugoročne (petogodišnje ili desetogodišnje) planove njihovog kadrovskog jačanja. Nastavno na ono što je navedeno, bilo bi potrebno planirati i obezbijediti dovoljna finansijska sredstva za navedeno kadrovsko jačanje, ali i razmotriti mogućnost delegiranja određenih vrsta poslova prvenstveno administrativne naravi drugim institucijama ili službama kako bi se postojeći kapaciteti rasteretili i kvalitetnije iskoristili. Osim navedenog, značajnu bi podršku kadrovskom jačanju institucija koje djeluju u sistemu socijalne i dječije zaštite mogli pružiti ili postojeći ili posebno razrađeni programi zapošljavanja od strane institucija iz oblasti zapošljavanja, ali i programi pripravničkog staža ili čak volontiranja u segmentu obavljanja nekih jednostavnijih poslova. Uspostavljanje kvalitetnije saradnje s organizacijama civilnog društva i sprovođenje određenih mjera stručne ili neke druge podrške osobama u stanju potrebe preko istih takođe predstavlja jednu od mogućih opcija za povjeravanje nekih od poslova i zadataka pod izravnim nadzorom nadležnih institucija. Na koncu, bolja iskorisćenost modernih tehnologija i mogućnosti koje one nude, kao i pojednostavljenje određenih procedura i postupaka takođe bi se mogli razmotriti kao opcija za dodatno rasterećenje prije svega centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite s ciljem njihovog kvalitetnijeg usmjerenja prema rješavanju složenijih i osjetljivijih pitanja.		
Ključni projekti	Jačanje kadrovskih kapaciteta		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Urađena sveobuhvatna analiza kadrovskih kapaciteta centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite	Ne	Da
	Broj sačinjenih planova kadrovskog jačanja centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite	n/d	n/d
	Stepen iskorisćenosti programa zapošljavanja ponuđenih od strane nadležnih institucija	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kvalitetnije usluge kroz iskorištavanje i umrežavanje raspoloživih resursa, što će voditi unapređenju zadovoljavanja potreba korisnika i osoba u riziku, kao što su djeca, starije i nemoćne osobe, osobe s invaliditetom, itd.		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	5.000.000,00 KM: Federalni budžet (20%), kantonalni budžeti (10%) i budžeti jedinica lokalne samouprave (70%)
Period implementacije mjere	2024-2030. godina
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave
Ciljne grupe	Korisnici socijalne zaštite i ranjive kategorije stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete		
Prioritet	P.3.2: Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite		
Naziv mjere	M.3.2.2: Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	<p>Predmetna mjera obuhvata niz različitih aktivnosti koje se prije svega odnose na planski i organizovan pristup kontinuiranoj profesionalnoj nadogradnji zaposlenika u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite. U tom je kontekstu od posebnog značaja donošenje i sprovođenje akreditovanih osnovnih i specijalističkih programa obuke za zaposlenike iz navedenih institucija, kao i njihovo certifikovanje od strane nadležnih institucija. Nadalje, predmetna mjera podrazumijeva i uvođenje adekvatnih modela supervizije profesionalaca kojima bi se kontinuirano unapređivali praksa i procesi vezani za obavljanje široke lepeze stručnih poslova u oblasti socijalne i dječije zaštite. U tom bi kontekstu neophodno bilo izvršiti analizu funkcionisanja supervizije u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite, kao i supervizijske podrške koja trenutno postoji, te razviti onaj model supervizije koji će omogućavati njezinu primjenu u svakom segmentu podrške i razvoja stručnih radnika. Nadalje, implementacija ove mjere pretpostavlja i uspostavljanje institucije na nivou Federacije koja bi kreirala i sprovođila potrebne programe stručnog usavršavanja na osnovu iskazanih potreba, vršila poslove stručnog nadzora, obezbjeđivala sprovođenje supervizije, te obavljala druge poslove vezane za uspostavu i sprovođenje propisanih standarda stručnog rada u institucijama iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Takođe, predmetna mjera podrazumijeva stručno usavršavanje zaposlenika centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite za pripravnost i postupanje u vanrednim okolnostima i djelovanje u kriznim situacijama, a sve u cilju pravovremenog planiranja poslova i radnih procesa, te jačanja kompetencija zaposlenika unutar nadležnih ustanova i institucija.</p>		
Ključni projekti	Jačanje institucionalnih i profesionalnih kompetencija		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Izrađen elaborat o uspostavljanju Zavoda za socijalnu zaštitu	Ne	Da
	Izrađen program stručnih usavršavanje po oblastima rada u centrima za socijalni rad	Ne	Da
	Izrađen program i plan za sprovođenje supervizije rada u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite	Ne	Da

	Broj ustanova iz oblasti socijalne i dječije zaštite obuhvaćenih programom i planom za sprovođenje supervizije	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sistemskim organizovanjem edukacija i supervizije profesionalaca osnažit će se kompetencije stručnih kadrova, te omogućiti efikasnije i odgovornije pružanje usluga, te će se pojačati kompetentnost u podržavajućem okruženju koje omogućuje stručnjacima da integriraju svoje profesionalno iskustvo teorijama i zahtjevima svoje profesionalne uloge, s jedne strane, sa svojim osobinama, vrednotama, osjećajima, predispozicijama s druge strane. Takođe, doprinosi i boljem ambijentu i efikasnijem rješavanju kompleksnih zahtjeva korisnika socijalne zaštite i osoba u riziku.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	100.000,00 KM: Federalni budžet (50%) i kantonalni budžeti (50%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave		
Ciljne grupe	Profesionalci u sistemu socijalne zaštite, ustanove i ranjive kategorije stanovništva		

Veza sa strateškim ciljem	S.C.3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete
Prioritet	P.3.2: Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne zaštite
Naziv mjere	M.3.2.3: Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta Institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera naglasak stavlja na neophodna kontinuirana ulaganja u infrastrukturu i tehničke kapacitete centara za socijalni rad i drugih ustanova u sistemu socijalne zaštite s ciljem poboljšanja njihove efikasnosti i obezbjeđenja dostupnosti kvalitetnih socijalnih usluga. U tom je kontekstu neophodno sačiniti sveobuhvatnu analizu stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta svih institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite. Nadalje, potrebno je izraditi minimalne standarde za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada na osnovu kojih bi osnivači sačinili petogodišnje planove kapitalnih investicija i poboljšali ulaganja u neophodnu infrastrukturu kao što su prostor za rad, vozni park potreban za terenski rad, informatička oprema i slično. Osim navedenog, predmetni bi planovi kapitalnih investicija trebali ponuditi dugoročna rješenja u pogledu adekvatnog finansiranja ovih aktivnosti vodeći računa o propisanim minimalnim standardima za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite uz maksimalno iskorištavanje programa ili projekata drugih institucija ili međunarodnih organizacija kroz koje bi se mogla obezbijediti sredstva za ove namjene.
Ključni projekti	Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Urađena sveobuhvatna analiza stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta u centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Propisani minimalni standardi za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da
	Broj planova usklađivanja s propisanim standardima u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d
Veza sa SDG	SDG1 i SDG2		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mapiranjem stanja u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama socijalne zaštite i realizacijom inovativnih programa podrške zadovoljavat će se standardizirani prostorni, materijalni i tehnički uslovi za izvršavanje stručnih poslova i zadataka te omogućiti interoperabilnost, odnosno povezivanje različitih baza podataka s ciljem razmjene informacija i podataka. O snaživanjem centara za socijalni rad i drugih ustanova u sistemu socijalne zaštite obezbijedit će se preduslovi za efikasniju i kvalitetniju pomoć i podršku ranjivim kategorijama stanovništva kao što su djeca, osobe s invaliditetom, starije i nemoćne osobe, odnosno omogućiti multisektoralni i interdisciplinarni pristup poboljšanju socijalne uključenosti i rješavanju životnih potreba ranjivih kategorija.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	2.000.000,00 KM: Federalni budžet (20%), kantonalni budžeti (10%) i budžeti jedinica lokalne samouprave (70%)		
Period implementacije mjere	2024-2030. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMRSP		
Nosioci mjere	FMRSP, kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne i dječije zaštite, jedinice lokalne samouprave, organizacije civilnog društva		
Ciljne grupe	Centri za socijalni rad i druge ustanove u sistemu socijalne zaštite, pojedinci i i ranjive kategorije stanovništva		

Prilog 2: Tabele iz situacione analize

Tabela 1: Efekti penzija i socijalnih naknada na smanjenje siromaštva u Federaciji

Penzije i socijalne naknade	Stopa siromaštva u Federaciji (2022)	Broj siromašnih u Federaciji (2022)	Stopa siromaštva nakon odbitka naknade od ukupnih prihoda (2022)	Novi broj siromašnih nakon odbitka naknade od ukupnih prihoda (2022)	Razlika u pp stope apsolutnog siromaštva - efekt naknade	Razlika u broju apsolutno siromašnih - efekt naknade
A	B	C	D	E	D - B	E - C
Starosna penzija	27,7	538.160	34,3	666.069	6,6	127.909
Porodična penzija	27,7	538.160	30,7	597.543	3,0	59.383
Invalidska penzija	27,7	538.160	29,5	572.841	1,8	34.681
Penzija iz inostranstva	27,7	538.160	29,0	563.326	1,3	25.166
Penzije ostvarene pod povoljnim uslovima	27,7	538.160	28,6	555.845	0,9	17.685
Lična invalidnina (RVI)	27,7	538.160	28,1	545.541	0,4	7.381
Porodična invalidnina	27,7	538.160	27,9	542.795	0,2	4.635
Lična invalidnina (OSI)	27,7	538.160	28,1	545.828	0,4	7.668
Dječiji dodatak	27,7	538.160	27,7	538.703	0,0	543

Izvor: Procjena za 2022. godinu na bazi APD 2015.

Tabela 2: Distribucija penzija i socijalnih naknada prema kvintilima blagostanja

Penzije i socijalne naknade	Broj domaćinstava koja su prijavila primanja i socijalne naknade	1. kvintil (najsiriomašnjih 20% stanovništva)	2. kvintil	3. kvintil	4. kvintil	5. kvintil (najbogatijih 20% stanovništva)
A	B	C*	D*	E*	F*	G*
Starosna penzija	1.072	9,5	16,4	20,2	24,8	29,2
Porodična penzija	787	11,8	14,9	17,8	23,2	32,3
Invalidska penzija	314	14,9	15,4	23,4	22,2	24,1
Penzija iz inostranstva	202	4,0	10,0	8,9	19,4	57,8
Penzije ostvarene pod povoljnim uslovima	141	13,9	10,3	20,9	23,5	31,4
Lična invalidnina (RVI)	110	17,5	17,0	31,2	13,3	21,0
Porodična invalidnina	72	11,7	7,7	24,5	19,4	36,7
Lična invalidnina (OSI)	84	19,6	36,7	15,6	13,3	14,8
Dječiji dodatak	101	41,5	30,7	10,9	14,8	2,2

Izvor: Procjena za 2022. godinu na bazi APD 2015.

Tabela 3: Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite u Federaciji (2020)

	FBIH	USK	PK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	ZHK	KS	K10
Broj centara za socijalni rad	61	8	3	13	10	1	10	7	4	1	4
Broj službi socijalne zaštite	19	0	0	0	2	3	2	2	0	8	2
Zaposleni	822	95	16	160	162	20	89	97	31	125	27
Muški	216	22	4	48	52	4	33	23	3	18	9
Ženski	606	73	12	112	110	16	56	74	28	107	18
Socijalni radnici	304	32	6	51	49	10	39	36	13	58	10
Pedagozi	35	2	1	10	4	1	3	3	0	11	0
Psiholozi	40	8	0	9	4	0	2	7	1	8	1
Defektolozi	7	2	0	3	2	0	0	0	0	0	0
Liječnici	19	0	0	4	7	0	3	5	0	0	0
Medicinske sestre	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Pravnici	173	20	4	31	34	4	18	24	7	21	10
Administrativno osoblje	150	19	2	33	40	3	14	14	2	19	4
Ostali	92	12	3	17	22	2	10	8	8	8	2
Broj slučajeva obrađenih u centru	228.172	12.574	2.209	63.166	46.918	7.010	39.898	11.960	4.078	3.6881	3.488
Broj intervencija pruženih u centru	288.778	9.894	1.429	56.979	57.823	9.113	16.937	18.217	3335	11.0643	4.408

Slučajevi po zaposlenom	278	132	138	395	290	351	448	123	132	295	129
Intervencije po zaposlenom	351	104	89	356	357	456	190	188	108	885	163
Slučajevi i intervencije po zaposlenom	629	237	227	751	647	806	639	311	239	1180	292

Izvor: Federalni zavod za statistiku i administrativni podaci FMRSP

Tabela 4: Problemi u funkcionisanju centara za socijalni rad u Federaciji

Najveći problemi u funkcionisanju ustanove	Broj	Uopšte ne		Ponekad		Umjereno		U znatnoj mjeri		U najvećoj mjeri	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Finansijski problemi	62	5	8%	8	13%	11	18%	25	40%	13	21%
Osnivačko uređenje	54	28	52%	9	17%	11	20%	6	11%	0	0%
Organizacioni sistem	54	22	41%	14	26%	11	20%	4	7%	3	6%
Zakonski okvir	53	8	15%	13	25%	14	26%	14	26%	4	8%
Norme i standardi	52	6	12%	15	29%	11	21%	15	29%	5	10%
Broj stručnog kadra	61	3	5%	5	8%	20	33%	17	28%	16	26%
Ulaganje u razvoj stručnog kadra	55	2	4%	9	16%	13	24%	19	35%	12	22%
Saradnja s drugim centrima/ustanovama socijalne zaštite	51	23	45%	19	37%	9	18%	0	0%	0	0%
Drugi: dva navoda: infrastruktura i prostor ustanove	2	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2	100%

Izvor: GAP analiza

Tabela 5: Iskazane potrebe za dodatnim zaposlenicima

Zaposlenici ustanove	Je li broj odgovarajući?						Realne potrebe za određenim profilima zaposlenika prema ličnoj procjeni	
	Da		Ne		Bez odgovora		Broj	%
	Broj	%	Broj	%	Broj	%		
Diplomirani socijalni radnik / bachelor	19	30%	38	59%	7	11%	189	55,9%
Socijalni radnik (viša škola)	26	41%	4	6%	34	53%	5	1,5%
Diplomirani pravnik / bachelor	31	48%	20	31%	13	20%	37	10,9%
Diplomirani psiholog / bachelor	17	27%	29	45%	18	28%	48	14,2%
Diplomirani sociolog / bachelor	14	22%	8	13%	42	66%	2	0,6%
Diplomirani pedagog / bachelor	13	20%	13	20%	38	59%	23	6,8%
Diplomirani socijalni pedagog / bachelor	13	20%	8	13%	43	67%	4	1,2%
Diplomirani specijalni pedagog / bachelor	10	16%	4	6%	50	78%	1	0,3%
Diplomirani defektolog / bachelor	12	19%	11	17%	41	64%	7	2,1%
Tehničko osoblje	15	23%	4	6%	45	70%	18	5,3%
Drugo: zaštitari i slično	15	23%	4	6%	45	70%	4	1,2%
Ukupno							338	100%

Izvor: GAP analiza

Prilog 3: Tabelarni prikaz ukupnih indikatora uticaja ili rezultata postavljenih strateških ciljeva, utvrđenih prioriteta i mjera za njihovo postizanje

Opšta napomena: Za sve indikatore čije su početne ili ciljane vrijednosti označene s "n/d" riječ je o nepotpunim ili nedostupnim podacima, te će se u prvoj fazi implementacije Sektorske strategije uraditi dodatna analiza, odnosno mapiranje podataka.

Strateški cilj, prioritet ili mjera	Indikatori uticaja ili rezultata	Početna vrijednost (2021. godina)	Ciljana vrijednost (2030. godina)	Izvor
Strateški cilj 1: Smanjiti siromaštvo i ublažiti posljedice siromaštva	Udio socijalne zaštite u bruto domaćem proizvodu Federacije Bosne i Hercegovine	18,63%	n/d	Federalni zavod za statistiku (FZS), Integrirani sistem socijalne zaštite
	Stopa siromaštva stanovništva s posebnim fokusom na porodice s djecom, osobe s invaliditetom i starije osobe	(2015) (BiH) - Stopa siromaštva starih osoba 19,6% - Stopa siromaštva djece 18,7% ²⁷ (2022) (FBIH) - Procjena siromašnih osoba 27,7% ²⁸	n/d	Agencija za statistiku BiH Anketa o potrošnji domaćinstava u BiH 2015. Federalni zavod za statistiku (FZS), Statistički bilten
Strateški prioritet 1.1. Preventivno djelovati na smanjenju rizika od siromaštva	Broj jedinica lokalne samouprave koje podržavaju programe socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija	16 ²⁹	79	Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po opštinama
	Udio budžetskih sredstava usmjerenih na finansijsku podršku programima podrške i osnaživanja u ukupnim budžetskim izdvajanjima namijenjenim za socijalnu i dječiju zaštitu	n/d	n/d	Budžeti FMRSR i kantonalnih ministarstava

²⁷ Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje, Izvještaj o socijalnoj uključenosti za 2021. godinu, 2022. godina. Podaci na upit dobijeni od Agencije za statistiku BiH. (Stopa relativnog siromaštva data je u Anketi o potrošnji domaćinstava u BiH, 2015, dostupno na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2018/CIS_01_2015_Y1_0_BS.pdf)

²⁸ Izvor: APD 2011, 2015, procjena za 2022. godinu.

²⁹ Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po opštinama FBIH 2021. godina, str. 35, dostupno na: https://www.fzpr.gov.ba/files/Socioekonomski%20pokazatelji%20po%20općinama/Socioekonomski%20pokazatelji%202021_FINAL_12092022.pdf

Mjera 1.1.1.1. Unaprijediti sistem praćenja i procjene potreba stanovništva u riziku od siromaštva	Propisana jedinstvena metodologija za izradu socijalnih karti u lokalnim zajednicama	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Stepen administriranja prava kroz jedinstvenu elektronsku bazu podataka	n/d	100%	Godišnji Izvještaj o korištenju SOTAC-a
Mjera 1.1.2. Uspostaviti aktivacijske modele socijalne zaštite	Izdvojena budžetska sredstava za sprovođenje mjera za aktivaciju korisnika i modela integrisanog vođenja slučaja u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d	Budžet Federacije i kantona
	Procenat lokalnih zajednica obuhvaćenih obukama na temu primjene modela integrisanog vođenja slučaja	n/d	100	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj protokola o saradnji između ključnih lokalnih aktera	5	79	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 1.1.3. Podržati razvoj društvenog preduzetništva i drugih vrsta socijalnih inovacija	Procenat podržanih programa socijalnog preduzetništva i socijalnih inovacija u odnosu na iskazane potrebe	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Udio budžetskih sredstava usmjerenih na finansijsku podršku programima podrške i osnaživanja u ukupnim budžetskim izdvajanjima	n/d	n/d	Budžet Federacije i kantona
Strateški prioritet 1.2. Smanjiti stepen izloženosti posljedicama siromaštva	Smanjenje razlike između davanja po osnovu prava prema propisima iz oblasti socijalne zaštite i najnižih primanja po osnovu radnog odnosa ³⁰	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj domaćinstava obuhvaćenih modelom integrisanog vođenja slučaja	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 1.2.1. Unaprijediti mehanizam identifikovanja pojedinaca i grupa u stanju siromaštva	Uspostavljen model utvrđivanja socijalnog minimuma	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Propisani kriteriji za ostvarivanje prava iz sistema socijalne i dječije zaštite u odnosu na utvrđeni socijalni minimum	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
Mjera 1.2.2. Redefinisati postojeće modele podrške socijalno ugroženom stanovništvu	Urađena ažurirana sveobuhvatna analiza efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva	Ne	Da	FMRSP Analiza efekata postojećih socijalnih davanja na siromaštvo ranjivih kategorija stanovništva
	Utvrđena osnovna prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i kategorije potencijalnih korisnika navedenih prava	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"

³⁰ Napomena: Napraviti omjer prosječnog iznosa prava na stalnu novčanu pomoć i najniže plaće u Federaciji.

	Udio budžetskih izdvajanja za materijalna davanja socijalno ugroženim kategorijama u ukupnim budžetskim izdvajanjima na nivou Federacije i kantona	n/d	n/d	Budžet Federacije i kantona
Mjera 1.2.3. Razviti i jačati modalitete sistemskog ulaganja u djecu i porodicu	Osnovan federalni porodični fond	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj ciljanih programa sufinansiranja srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja djece i mladih iz siromašnih porodica	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj korisnika programa materijalnog osnaživanja porodica s djecom	n/d	n/d	Jedinstveni registar gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi
Strateški cilj 2: Osnažiti i ubrzati inkluziju marginalizovanih pojedinaca i grupa	Indeks socijalne isključenosti	(2019) (BiH) 49,4³¹	n/d	Federalni zavod za statistiku, Federalni zavod za programiranje razvoja
Strateški prioritet 2.1. Prevenirati institucionalizaciju	Broj korisnika u ustanovama socijalne zaštite u odnosu na korisnike usluga u lokalnim zajednicama	5:1 ³²	3:3	FZS, FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 2.1.1. Uspostaviti i razviti programe prevencije izdvajanja osoba iz porodice	Uspostavljen sistem za identifikovanje, procjenu i praćenje osoba u riziku od razdvajanja	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Doneseni programi prevencije izdvajanja djece i odraslih iz biološke porodice	Ne	Da	Službena glasila kantona
Mjera 2.1.2. Razvijati sistem ranog otkrivanja, intervencije i pružanja podrške djeci i odraslim u riziku od socijalne isključenosti	Usvojene Smjernice za procjenu, upućivanje i praćenje djece na nivou Federacije	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj kantona koji su donijeli akte za procjenu, upućivanje i praćenje djece	2 (HNK i ZDK)	10	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj polaznika obuka stručnih tijela i koordinatora iz socijalne zaštite, obrazovanja i zdravlja	-	-	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 2.1.3. Podržati razvoj socijalnih usluga u zajednici	Katalog socijalnih usluga i njihovih pružatelja u lokalnim zajednicama	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj zahtjeva za smještaj u ustanove socijalne zaštite	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji

³¹ Izvor: FZZPR, podatak preuzet sa zvanične internet stranica.

³² Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

	Međusobni omjer budžetskih izdvajanja za usluge u lokalnim zajednicama u odnosu na usluge smještaja u ustanove socijalne zaštite	1:4 ³³	1:1	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Strateški prioritet 2.2. Jačati procese deinstitucionalizacije	Propisane osnovne socijalne usluge i jedinstveni minimalni standardi za njihovo pružanje	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj korisnika novih usluga koje se nude u ustanovama socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj korisnika programa podrške za resocijalizaciju i reintegraciju u lokalnim zajednicama razvrstan prema kategorijama	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformisanja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom	Urađena sveobuhvatna analiza postojećih ustanova socijalne zaštite s naglaskom na njihove raspoložive mogućnosti i potrebe	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj ustanova socijalne zaštite koje su sačinile planove transformacije	0	27	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Uspostavljen jedinstven mehanizam za monitoring i evaluaciju procesa transformisanja ustanova socijalne zaštite	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 2.2.2. Proširiti lepezu usluga u ustanovama socijalne zaštite i razviti programe pripreme za povratak u zajednicu	Uspostavljen pravni okvir za proširenje usluga koje se nude u okviru ustanova socijalne zaštite	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj novih usluga koje se nude u ustanovama socijalne i dječije zaštite	1 ³⁴	5	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj javnih ustanova socijalne zaštite koje su razvile i sprovode programe pripreme za povratak u lokalnu zajednicu	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 2.2.3. Razviti i unaprijediti programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	Broj sačinjenih programa podrške za reintegraciju osoba koje izlaze iz institucionalnog oblika prema kategorijama korisnika	n/d	79	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj jedinica lokalne samouprave koje finansiraju programe za resocijalizaciju i reintegraciju korisnika u lokalnim zajednicama	n/d	79	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Visina budžetskih sredstava koja se izdvajaju za programe podrške za resocijalizaciju i reintegraciju u lokalnim zajednicama	n/d	n/d	Budžeti Federacije, kantona i JLS Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji

³³ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

³⁴ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

Strateški cilj 3: Ojačati institucionalne mehanizme i kapacitete	Uspostava jedinstvenog pravnog okvira koji jasno definiira poslove i nadležnosti centara za socijalni rad u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
Strateški prioritet 3.1. Redefinisati i reorganizovati institucionalne mehanizme sistema socijalne i dječije zaštite	Uspostava jedinstvenih standarda za obavljanje stručnih poslova u centrima za socijalni rad	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj izdatih licenci pružateljima usluga o ispunjenosti propisanih standarda za rad	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.1.1. Redefinisanje nadležnosti i djelatnosti sistema socijalne i dječije zaštite	Propisana jedinstvena metodologija za primjenu utvrđenih minimalnih standarda za pružanje stručnih usluga u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite u redovnim i vanrednim okolnostima	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
Mjera 3.1.2. Reorganizovanje poslova i radnih procesa u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite	Broj donesenih pravilnika o radu u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite, koji su usklađeni s jedinstvenom metodologijom i minimalnim standardima za pružanje stručnih usluga	0	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj donesenih planova o postupanju centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite u vanrednim situacijama	0	79	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za horizontalnu i vertikalnu koordinaciju	Broj uspostavljenih stalnih tijela za vertikalnu saradnju	1 ³⁵	2	FMRSP Akti o imenovanju
	Broj uspostavljenih stalnih tijela za horizontalnu saradnju	1 ³⁶	3	FMRSP, kantoni i JLS Akti o imenovanju
	Broj održanih sjednica tijela za vertikalnu saradnju na godišnjem nivou	0	n/d	FMRSP Godišnji izvještaj o radu
	Broj održanih sjednica tijela za horizontalnu saradnju na godišnjem nivou	0	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.1.4. Uspostavljanje i jačanje međusektorske saradnje i saradnje s organizacijama civilnog društva	Sačinjen katalog pitanja ili oblasti koje zahtijevaju međusektorsku saradnju s jasno definisanim subjektima navedene saradnje i njihovim ulogama u pogledu potrebnog postupanja	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.1.5. Uspostavljanje sistemskog modela za pružanje usluga i nadzor	Izrađen i uspostavljen registar licenciranih pružatelja socijalnih usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izvještaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji

³⁵ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

³⁶ Izvor: FMRSP, procjena na bazi evidencije.

	Broj inspektora u oblasti socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj pružatelja socijalnih usluga s uspostavljenim internim nadzorom	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Strateški prioritet 3.2. Jačati kapacitete institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite	Povećanje broja stručnih radnika u institucijama iz sistema socijalne i dječije zaštite prema utvrđenim potrebama	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Povećanje učešća budžetskih izdvajanja osnivača za jačanje kadrovskih, tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta	n/d	n/d	Izveštaji osnivača i nadležnih ministarstava
	Broj stručnih radnika obuhvaćenih akreditovanim osnovnim i posebnim programima obuke	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.2.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta institucija u oblasti socijalne i dječije zaštite	Urađena sveobuhvatna analiza kadrovskih kapaciteta centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj sačinjenih planova kadrovskog jačanja centara za socijalni rad i opštinskih službi socijalne zaštite	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Stepen iskorištenosti programa zapošljavanja ponuđenih od strane nadležnih institucija	n/d	n/d	FZZZ / FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.2.2. Jačanje profesionalnih kompetencija postojećeg stručnog kadra	Izrađen elaborat o uspostavljanju Zavoda za socijalnu zaštitu	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Izrađen program stručnog usavršavanja po oblastima rada u centrima za socijalni rad	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Izrađen program i plan za sprovođenje supervizije rada u centrima za socijalni rad i opštinskim službama socijalne zaštite	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
	Broj ustanova iz oblasti socijalne i dječije zaštite obuhvaćenih programom i planom za sprovođenje supervizije	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji
Mjera 3.2.3. Unapređenje tehničkih i infrastrukturnih kapaciteta institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite	Urađena sveobuhvatna analiza stanja prostornih, materijalnih i tehničkih kapaciteta u centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji

	Propisani minimalni standardi za prostorne, materijalne i tehničke uslove rada u centrima za socijalni rad i drugim ustanova u sistemu socijalne i dječije zaštite	Ne	Da	"Službene novine Federacije BiH"
	Broj planova usklađivanja s propisanim standardima u centrima za socijalni rad i drugim ustanova u sistemu socijalne i dječije zaštite	n/d	n/d	FMRSP i kantonalna ministarstva Izveštaj o razvoju sistema socijalne zaštite u Federaciji